LIBER QVAESTIONVM CRIMINALIVM IN ACTV PRACTICO, FREQVENTIVM ET MAXIME CONDVCIBILIVM.

ET IN SACRO REGIO CRIMINALI CONCILIO CATHALONIAE PRO MAIORI earum parte decisarum.

Authore Don Ludouico à Peguera eiusdem Regij Concilij Consiliario.

CVM summarijs & indice locupletissimo.

C. Alfaro

CVM PRIVILEGIO REGIO, VT IN SEQVENTI FOLIO.

BARCINONAE
Apud Hubertum Gotart, Anno Domini.
1585.

PRIVILEGIVM REGIVM.

NOS DON PHELIP PER LA GRACIA DE *Deu Rey de Castella de Arago &c Comte de Barcelona. &c.*

OS don Ioan de Çuniga Comte de Miranda Marques de Lauanyesa Vescomte dela Vallduerna Senyor deles cases de Auellaneda y Bassan Conceller Loctinent y Capita general dela S. C. R. Magestat en lo Principat de Cathalunya y Comtats de Rossello y Cerdanya. Per quant per part de vos Noble y Amat Conceller dela Real Magestat el Doctor don Luis de Peguera del Sacre y Real concell criminal del present Principat de Cathalunya y Comptats de Rosello y Cerdanya nos sie estada feta relatio dient, que vos haueu compost y escrit vn libre, intitulat, LIBER QVAESTIONVM CRIMINALIVM IN ACTV PRACTICO FREQVENTIVM ET MAXIME CONDVCIBILIVM ET IN SACRO REGIO CRIMINALI CONCILIO CATHALONIAE PRO MAIORI EARVM PARTE DECISARVM. lo qual es segō volum de vostres obres: y molt vtil y profitos ala Republica suplicant nos perço, queus donassem licēcia y facultat de poder lo imprimir, y priuilegi, pera que lo tēps que nos serem seruits alguna persona de dit Principat nol puga imprimir ni vendre. E cōperles persones dl Real Concell a les quals la vista y regonexensa de dit libre es estada comesa se sie acordat, y determinat, queus deuem donar la dita licēcia, y a nos haia aparegut be. Pertant y altrament, ables presents, vos donam licencia y facultat que pugau imprimir y vendrer lo dit libre: prohibint expressament a tots y qualseuol impressors y libraters y a altres qualseuol persones de qual seuol grau, o condicio que sien del present Principat y Comtats, que sens facultat y licencia vostra no puguen imprimir

¶ 2 mir

mir ni fer imprimir ni vendre lo dit libre per temps de deu anys: Comptadors del dia dela present licencia concessio y priuilegi. So pena, que qualseuol quel imprimira, o vendra, haia perdut y perda tots y qualseuol libres y molles ab quels imprimira o vendra. Manant perço al Spectable Noble Magnific y amat Cōceller dela Real Magestat lo portant veus de general Gouernador enlos dits Principat y Comtats, veguers, balles, sots veguers, sots balles, alguatzirs, verguers, y porters, y altres qualseuol officials tant reals com de barons, y ha altres qualseuol persones de qualseuol stament grau, o cōdicio sien requeridors requerints, apena de sinc cents florins de or dels bens dels contrafahents irremissiblement exigidors, y als Reals Cofrēs applicadors, que la present nostra licēcia y facultat a vos dit noble y amat cōceller đ sa Magestat don Luis de Peguera Doctor de dit Real Concell criminal tinguē guarden y obseruen tenir guardar y obseruar facen inuiolablement, y contra no vinguen, ni fassen ni fer ni venir permetan en manera alguna, si la gracia de sa Magestat tenen chara y en la pena sobredita desigen no incorrer. Dat en Barcelona a deu dies del mes de Gener Any dela natiuitat đ Nostre Senyor mil sinc cents vuytanta y sinc.

EL CONDE DE MIRANDA

V. Cordelles Regens.

V. Franquesa fisci aduocatus. & pro Regente Thesaurariam.

In Diuersor. Locumtenentiæ. Xvj. Folio. LXXVII.

CATHOLICO PHILIPPO AB AVSTRIA REGI POTENTISSIMO ET INVICTISSIMO AC TOTIVS CHRISTIANAE RELIGIONIS DEFENSORI DOMINO SVO.

D. LVDOVICVS A PEGVERA S.P.D.

VM innumeros labores, assiduasq; calamitates, & miserias eorum, qui bonarum artium studia, ac præsertim iuris prudētiæ, non sine magno sumptu, magnaq; diligentia inuestigant, Federicus Imperator sibi ante oculos proponeret: horum verborū prætextu, quòd eorum scientia totus mundus illuminetur; illos, illorumq; dignitatem varijs honorum, priuilegiorumq; generibus extollere voluit & exornare Quibus sane ille verbis illorum eruditionem, si eius lumine, & splēdore vniuersus orbis terrarum expoliendus, illustrādusq; est, in omnium aspectum, lucemq; proferendam esse significauit, ac planū fecit; vt hoc modo, & illa suo munere fungatur. & id, quod ei propositum est, in administratione, pace, & tranquilitate Reipublicæ, cuius caussa de ea cōparanda tātopere elaboratur, sine vllius rei intermissione perficiat. Quod quidē tam congruens rationi, consentaneumq; est; vt neminē esse, cui non probetur, existimē. Etenim nisi maiores nostri suarum elucubrationum, vigiliarumq; nobis lucē reliquissent; ac ea, quæ quam lōgissimo tēporis spatio, summorumq; laborū diuturnitate didicerant, explanassent: illa sane, que hac nostra ætate facilia sunt, difficultatis plenissima comperiremus; quodq; nunc apertum, pate factumq; esse vehementer cuperemus, in tenebris ad huc, et obscuritate videremus iacere. Quam ob rem vnus ego eorū, qui Vestræ inseruimus Magestati in Sacro Regioq; cōcilio criminali Cathaloniæ, cum res innumeras animaduerterim, quæ frequenter in foris atq; iniudicijs occurrunt, quæq; multum momēti bonā ad Reipublicæ administrationē adferunt: me continere sane non potui,

quin multam in eo ponerem operam, vt illæ res conuenienti stylo à nobis tractarentur ac discuterentur. Quem laborem non parum lucis adlaturum cum patronis causarũ ac iuris consultis, tũ vero maximê iudicibus ipsis ad iudicia sustinenda atq; sententias ferendas arbitrantes copiam legendarum elucubrationum nostrarum viris aliquot doctissimis ac prudentissimis facere constituimus. Quibus cum nõ displicuisse nostrã hanc operam intelleximus: quin potius eos boni publici zelo permotos vidimus suis adhortationib⁹ id dare operã, vt quæ fuerãt sic anobis animaduersa tractata ac disputata in manus omniũ venirẽt: tantorum authoritate virorum cõpulsus animum induxi meum: vt non apud me solum paterer horum scriptorum vtilitatem remanere sed his elucubrationibus hanc addere rẽ inscriptionẽ. LIBER QVAESTIONVM CRIMINALIVM IN ACTV PRACTICO FREQVENTIVM ET MAXIME CONDVCIBILIVM ET IN SACRO REGIO CRIMINALI CONCILIO CATHALONIAE PRO MAIORI EARVM PARTE DECSIARVM. *typisq; proinde tradere eas curans inpublicum venire permitterẽ. Verum enim vero cum operi eiusmodi inpublicum prodeũti per necessaria tanti Regis tamq; potentis, inuictissimi Christianissimiq; videatur authoritas ac patrocinium qualis. V. S. C. R. est Magestas fretus begninitate ac clementia, qua erga me fidelissimũ clientẽ seu vassallũ, alumnũq; ac ministrũ Domus ac Curiæ vestræ vsurã vestram Magestatẽ confido: nihil sum veritus audenti animo quales quales hasce vigilias V. Magestati dedicare ac cõsecrare, supplex postulans atq; obsecrans vt eas dignetur libenti animo suscipere. Et enim hoc summo beneficio deuinctus nec non & alijs, quæ jam antea conferre in me dignata fuit. V. Magestas haud vnquam Deum Optimum Maximum præcari atq; obsecrare continuè intermittam, quemadmodum cunctos christianos & clientes seu vassallos V. Magestatis facere par est: vt in columem in annos longissimos V. Magestatem nobis dignetur conseruare: nec non & pacem ac tranquillitatem in omnibus regnis V. Magestatis custodire: infideliumq; regnorum titulos titulis quos V. Magestas jam habet adijci facere: quemadmodum ab vniuersa christiana religione & acunctis adeô clientibus seu vassallis V. Magestatis vt potè maxime necessarium desideratur.*

HVIVS LIBRI TRACTATVS IN HAEC QVAE SEQVVNTVR QVINQVAGINTA CAPITVLA DIVISVS.

Anpræ-

Cap

tegre

tegrè sit satisfactus. Et quod possit dicta cambia ad quæ cunque loca & nundinas transmittere,& ea remittere ad quoscunque institores seu factores. Secundo, quòd in recompensationem commoditatis mutui reperti, atque pro laboribus ducendi dictam pecuniam mutuatam ad cambium, mutuatarius titulo donationis ex eius mera, & libera voluntate procedentis dare teneatur eidem mercatori tercentum ducatos, vel aliam stipulatam summam. Tertio, quòd ipse mutuatarius suis proprijs expensis, atque laboribus, pro ipso mercatore & ad eius vtilitatem obtinere habeat à Regia Magestate facultatem atque licentiam extrahendi á regnis Castellæ tantam quantitatem quantam ipse mercator eidem mutuauerat, quòd ni fecerit, teneatur ipse mutuatarius de suis facultatibus valorem dictæ licentiæ soluere. Quarto, quòd Princeps seu quiuis alius mutuatarius prædictam quantitatem mutuatam vna cum dictis interesse, & expensis, infra vnum annum restituere teneatur in eodem met loco in quo mutuum contrahitur. Quinto quòd pro tuitione & securitate prædictorum, atque pro eisdem complendis, dictus Princeps mutuatarius obligare & hypothecare habeat dicto mercatori certas & designatas res summæ æstimationis & valoris, vt est recamera, qua res preciosiores continentur, cum expressa earum rerum manus immissione, & facultate, quòd ni predicta omnia stipulata & in pactum deducta infra statutum tempus ad implerentur, liceat mercatori quæ pignori sibi tradita sunt, in encantu, vel sine encantu distrahere, & de processis in prædictis omnibus sibi met satisfieri. Nunc ex predictis est quæstio, an contractus inter has personas hac forma celebratus hisseq; pactis indutus sit vsurarius censendus vel non. fol. 64

Cap. 34.

AN consuetudo fœnerandi per vsurariam prauitatem excuset à pœna temporali? folio. 68.

Cap. 35.

AN iudex in causa vsuraria possit ex officio procedere ad priuatam vtilitatem? & an illud facere possit nulla præcedente diffamatione. fol. 70.

Cap. 36.

AN quando barones seu eorum officiales de ipsorum consensu abutuntur in suis baronijs iurisdictione, receptando potius quàm puniendo latrones publicos, homicidas, incẽdiarios, sacrilegos, plagiarios, ac alios facinorosos homines, possit dominus Rex iurisdictionem dictarum baroniarum ponere sub regio sequestro? fol. 71.

Cap. 37.

AN in furto socius criminis possit torqueri in caput sociorum & receptatorum? folio. 72.

Cap. 38.

AN in pecunijs banchi falliti, creditores hypothecarij cāpsoris seu mẽsularij falliti qui sunt creditores ex alijs causis & respectibus quā ex rationibus dicti banchi præferantur creditoribus qui tantum sunt creditores ex rationibus eiusdem banchi, vt puta, ex eo

quòd

quòd ineo pecuniam deposuerunt? An è contra, creditores ex banchi rationibus tantū præferantur alijs creditoribus hypothecarijs qui ex alijs causis & rationibus creditores sunt? fol.74.

Cap.39.

IN quo quæritur de quæstione, statuit lex prouinciæ, quòd quis non possit de certis delictis in eadem lege expressis per dominum Regem vel eius locumtenentes generales & alios quoscunque regios officiales & ministros absolui, aut guidari, cum clausula, quòd si contra hanc legem fiunt gratiæ delictorum & guidatica, sint ipsæ gratiæ, & guidatica, ipso facto nulla. Quæritur modo, an absolutus aut guidatus per dominum Regem seu eius locum tenentes de delictis indicta .l· absolui & guidari prohibitis, & contra expressam dictæ legis dispositionem, possint sub illa fide Regia (qua gratia & guidaticum continentur) puniri de dictis delictis, ac si vere & realiter gratia & guidaticum nō fuissent concessa? fol.77.

Cap.40.

AN grassator qui semel in strata publica vel in sylua furatus fuit, & aufugit ad ecclesiā à qua violenter extrahitur, gaudeat immunitate ecclesiastica? fol.80.

Cap.41.

IN quo quæritur qua pœna puniendus sit ille, qui frangit fines exilij impositi. fol.81.

Cap.42.

AN raptor contrahens matrimoniū cum muliere rapta, euitet pœnas à lege ciuili propter raptum impositas. fol.83.

Cap.43.

AN, & quando raptores mulierum puniantur pœna mortis naturalis? fol.84.

Cap.44.

AN ganeæ & popinæ sint à Republica expellendæ? & an puniendi, & qua pœna sint ciues, & oppidani, dictas ganeas & popinas frequentantes. fol.86.

Cap.45.

AN caupones teneantur pro rebus in cauponis hospitibus seu viatoribus furto ablatis? fol.88.

Cap.46.

In quo

IN quo de adulterantibus monetam seu illam falsò fabricantibus quæstio proponitur. fol.89.

Cap.47.

AN fideiussor promittens præsentare reum iudici toties quoties fuerit requisitus sub certa pœna, si dictus reus denuo per eundem iudicem seu eandem curiam capiatur, & aufugit, vel quocũque alio modo relaxetur à carceribus, sit liberatus à dicta fideiussio ne: ita vt non teneatur vlterius ad illum præsentandum. fol.90.

Cap.48.

IN quo magna disputatur quæstio, an fiscus agens hypothecaria contra donatarium transferat in dictum donatarium onus probandi rem sibi fuisse prius donatam, quàm ipsa res fisco obligaretur, non obstante lege dicente, creditorem debere probare rem in bonis debitoris fuisse tempore contractæ obligationis, & non reum conuentum.

Et casu quo donatario conuento hoc onus incumbat, an teneatur probare donationẽ prius factam cum rei traditione? vel an sufficiat ei ad excludendam fisci intentionem probare simpliciter donationem absq; rei traditione.

Item casu quo teneatur probare donationem prius factam cum rei traditione, an ei necessarium sit probare de reali traditione, vel sufficiat probare dictam traditionem per constitutum.

Et casu quo sufficiat probare per constitutum, an teneatur probare, quòd tempore cō stituti ipse erat pręsens, vel si erat absens, quòd ratificauit constitutum ante quam donator contraxisset cum fisco? Et an ei sufficeret, quód notarius stipulatus fuisset pro ipso ab sente pro quo fit constitutum.

Et quid quādo donatarius à fisco hypothecaria conuentus probaret ante contractum habitum cum fisco rem sibi fuisse donatam & traditam per constitutum, & constiterit dictum constitutum fuisse factum sub conditione, qua pendente, donator eandem rem fisco obligauit, an si postea dicta conditio constituti purificata sit trahatur retro in præiudicium obligationis cum fisco contractæ. fol. 92.

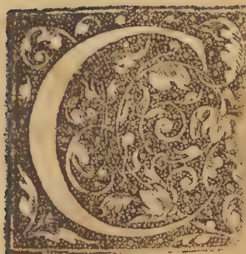
Cap.49.

AN fisco vt futuro creditori competat ius reuocandi alienata in eius fraudem per criminosum ante crimen commissum? fol.94.

Cap.50.

IN quo agitur de casibus & coniecturis, quibus in materia reuocandæ alienationis in fraudem creditorum factæ fraus presumatur: vt declaratio sit præcedentis capituli, & fiscus sciat modos quibus reuocationem alienationis in eius fraudem per criminosum factæ prætendere possit. fol.96.

CANDIDO LECTORI.

VM per aliquot tempus multum ſtudij atq; operę in quibuſdam diſcutiendis quæſtionibus Criminalibus quæ frequenter in vſum atq; iudicium venire ſolent ponere mihi contigiſſet, earumq; legendarum copiam doctis aliquibus noſtratibus iuris conſultis feciſſem vſque adeò illis viſus ſum operam meam non luſiſſe: vt rogatus ab illis ſim, atq; etiam maximopere perſuaſus vt quæſtiones illas in lucem æderem. Et enim cunctis ſtudioſis atq; etiam iuris prudentiæ profeſſoribus valde gratam earum lectionem, vtilemq; ad ipſorum ſubleuanda ſtudia futurã mihi confirmabant. Verum enim vero, cum illorum grauiſsimorum virorum gerere morem voluntati percuperem: meum animum tamen ne id facerem vna illa res quàm maxime retarbat, quòd recens ad modum mea hæc eſſet fætura: & quam nõ dum iuxta Horatij conſilium in nonum preſsiſſem annum. Sed fuerunt ab eis ſic enixe efflagitatæ, vt cum non poßim non omnia illis præſtare animum ad euulgandum eas induxerim meum. Quare non poſſum non lector candide te noſtra hàc præliminari epiſtola admonere, vt ſi qua tibi non ſatis elimata atq; diſcuſſa videantur nihilominus tamen pro tua æquanimitate quæ præſtiti in hoc argumento, æqui boniq; conſulas. Atq; inter alia nolim te moueat inconſulta typographi in huius voluminis folijs inſcriptio, in quibus folijs cum debuißet quæſtiones criminales inſcribere, deciſiones criminales inſcripſit. Et enim deciſiones criminales illæ quidem non ſunt: neq; id auctoritatis, quæſtiones haſce Criminales habere volo. Quando quidem particulari quodam meo ſtudio atq; diligentia fuerunt excogitatæ atq; elaboratæ: tametſi pro maiori earum parte eas in Sacro Regio criminali concilio Cathaloniæ deciſas fuiſſe multis eiuſdem Regij Concilij adhibitis concluſionibus pro illarũ corroboratione oſtenderim. Quam obrem veniam in his in quibus tuo ſatiſfacere ſenſui ac iudicio non potui libenter à te dari poſtulo.

IOSEPHI FERRER I. V.D. Pauperumq; in Cathalonia aduocati.

Carmen.

EXultet miseranda cohors, captiuaq; turba,
Quam teter in vinclis improbé carcer habes.
Jam non obscuræ regulæ sunt iuris: abiuit
Caligo illuxit lumen in vrbe nouum.
Perfacile est cuiuis dicere protinus omni
In causa capitis: nihilq; quod obstet erit:
Tam bene sunt isto Ludouici tradita libro
Cuncta vt iudicibus nulla mora esse queat.
Damna ferent sontes ex crimine debita prompté
Quem lex non damnat, liber abire potest.
Non erit insontes cur detineantur iniquê:
Nec cur sint inopi deteriora mala.

I·N·R·I
IPSE EST QVI CONSTITVTVS EST A DEO IVDEX VIVORVM ET MORTVORVM. ACTV. x. G.
NOLITE FACERE INIQVVM ALIQVID IN IVDICIO, IN REGVLA, IN PONDERE, IN MENSVRA. LEVI. 19. G.
PROPTEREA DILIGITE IVSTITIAM VOS QVI IVDICATIS TERRAM. SAPI. I. A.
INITIVM SAPIENTIÆ TIMOR DOMINI. PROVER. CA. I. A. IDEM IOB. xxviij. D.

LIBER QVÆSTIONVM CRIMINALIVM IN ACTV PRACTICO FREQVENTIVM ET MAXIME CONDVCIBILIVM ET IN SACRO REGIO CRIMINALI CONCILIO CATHALONIÆ pro maiori earum parte decisarum.

Authore don Ludouico à Peguera eiusdem Regij Concilij Consiliario.

Cap. 1. An detẽtus in carcerib⁹, pro aliquo dlicto, si ab eisdẽ fugiat carcere effracto, debeat puniri pœna ordinaria illi⁹ delicti, proquo detinebatur: quãuis innocens reperiatur.

1. *Fuga à carceribus, an faciat fugientẽ haberi pro confesso, vide pro & contra, & resoluitur, quòd non: contra communem opinionem.*
2. *Intellect⁹ ad.l.in eos ff.d custod.et exhibitio.reo,*
3. *Iudex potest arbitrari pænam, quando lex certã & specialem pænam non imponit.*
4. *Sententia illorũ, nec non Accursij, in. l.in eos.ff. de cust.reo.asserentiũ, e fuga à carceribus induci cõfessionẽ illi⁹ delicti pro quo quis detinetur, quãuis innocens sit, multis rationibus reprobatur.*
5. *Fugiens à carceribus quomodo puniendus sit, vide hic distinguendo.*
6. *Pæna capitis non dicitur illa, quæ mortem naturalem infert*
7. *Conclusio regij concilij.*

1. Magna est scribentiũ caterua, quæ sentit, fugam quę fit ex carceribus, siue fractis forib⁹ siue conspiratione, facere fugientem haberi pro confesso: adeò, ꝗ si reuera fugiens nõ cõmisisset delictum pro quo erat carcerat⁹, debet puniri ac si reuera crimẽ cõmisisset. In hac sentẽtia sunt plures doctores relati per Petrum Dueñas.in reg.392.incipiẽti Fuga.in prin. & ĩ prima ampliatione.& alij plures quos refert Nicola. Boer.in decisio.215. nu. 6. & Iuli. Clar.in prac.crimi. §. fi.q.21. versi. Tertio tamen.asserens, hanc esse cõmunẽ opinionẽ. Qui omnes dictã conclusionẽ probare conantur, ex.l.in.eos.ff.de cus.& exhibitio.reo.iuxta Accursij intellectũ, ibi in verbo.tamẽ puniẽdi sunt. Vbi tales pœna ordinaria delicti, pro quo detinebãtur, quamuis innocentes reperiantur coercẽdos esse declarat.

Contrariã tamen sententiã veriorẽ esse arbitror: vt scilicet, euadentes carcere effracto, non cõfiteantur delicta, pro quib⁹ detinebantur: neq; pro eis puniendi sunt si innocentes, aut non cõuicti, inueniãtur. Probatur primo, quia in toto iure nulla lege hoc cauetur: vt etiã attestatur Raphael Cuma.in consil.106.nu.2.&.3. Quod argumẽtũ in iure fortissimum est: quia erubescimus sine lege loqui. legibus vulgatis. Et quamuis contrariũ asserentes, profitentur probari ex allegata. l. in eos. tamẽ si littera, & sensus dictæ.l.rectius inspiciantur, & ponderentur, erit satis nobis cõpertum.l.illam talem sensum non recipere. Cuius.l.verba hæc sunt. *In eos qui cũ recepti*

 essent,

esset, in carcere cõspirauerint, vt ruptis vinculis, & effracto carcere euadant, ampli⁹ quã causa ex qua recepti sunt reposcit custodiendũ est: & quamuis innocentes ex eo crimine inueniantur, propter quod impacti sunt in carcerem, tamen
2. *puniendi sunt.* Quo tex. potius nostra sententia extat probata quam aliorũ, qui dictæ legis fundamento erronee dictam cõmunem opinionem statuere voluerunt. Nam eo in textu, non quidem certa & specialis pæna statuitur, sed solum simpliciter eos qui in carcerem conspirauerint, vt ruptis vinculis, & effracto carcere euadãt puniendos esse deciditur: licet ex eo crimine pro quo detinebantur innocen
3. tes inueniantur. Et vbi lex certam & specialem pœnã non imponit, tunc arbitraria pœna vẽdicat sibi locum: vt scilicet iudex arbitrio suo, causa cognita puniat. vt in. l. 1. §. expilatores. ff. de effractorib. & expilatorib. ibi *q uib⁹ nulla specialis pæna rescriptis principalibus imposita est, id circo, causa cognita; liberũ erit arbitriũ statuẽdi ei qui cognoscit* Concordat tex. in. l. 1. §. ait prætor. ff. de iure deliberan. ibi. *Si tẽpus ad deliberãdum petet dabo.* Cum dicit tẽpus, nec adijcit diẽ, sine dubio ostendit esse in ius dicentis potestate quem diem præstituat. Cõcordat etiam tex. in. l. hodie. ff. de pœnis. In eadẽ sententia est Alber. de Ros. in dicta. l. in eos. num. 2. vbi postquam in dicta. l. non determinatur pœna, credit eam esse arbitrariam: & arbitrio iudicis imponendam & determinandam. Ergo si in casu illius. l. pœna arbitrio iudicis infligenda est, non erit verum, quòd tales delinquentes habeantur pro cõfessis: quia si in cõfessis essent, pœnę potius ordinarię delicti, quàm
4. extra ordinariæ locus esset. Præterea demirandum est, tantam doctorum cateruam, aliàs non infimi nominis, ex dicta. l. in eos. dictam communẽ opinionem statuisse: cum lex illa, de fugiẽtibus à carceribus nullum faciat verbum: sed solum de illis, qui cum recepti sunt in carcerem tantum conspirarunt: vt euaderent. Et sic de solis cõspiratoribus loquitur. vt clare ibi demonstratur: in verbis. *Vt ruptis*, & ibi in verbis. *Propter quod impacti sunt.* Et nõ dicit fuerunt. Hi enim cum detinẽtur in carcere ex causa ex qua innocẽtes inueniũtur, ad huc ratione conspirationis cum alijs factę puniuntur pœna indeterminata à lege. vt ibi in verbis. *Tamen puniendi sunt.* nulla pœna explicita, & sic venit arbitrio iudicis terminanda: vt supra abũde probatum extat. Quapropter, non immerito Accursij sententiam indicta glo. super verbo. *Puniendi sunt.* eiusq; sequacium, nec nõ communis opinionis supra relatę, asserẽtium, ex dicta conspiratione, & ex fuga, effracto carcere cõfessionem induci illius delicti pro quo quis detinetur, licet innocens inveniatur, damnandam esse fatendum est. Quod etiam ex sequentibus demõstratur. Nam si innocentes punirentur ex crimine non commisso, sequeretur, quod crimen non commissum haberet pœnam: sed de iure crimen non commissum non habet pœnam. vt in. l. sancimus. C. de pœnis. ibi. *Sancimus ibi esse pænã vbi & noxia est.* Ergo sequitur, quòd fugiens è carcere, siue effractis foribus, siue conspiratione, si innocens eius delicti pro quo detinebatur inueniatur, non sit puniendus pœna delicti cuius est innocens. Hæc corroboratur sententia ex his quę in iure decisa sunt, ꝙ confessio vera non facit puniri eum quẽ constat innocentem esse. l. 1. §. si quis vltro. ff. de quæstionib. vbi si post confessionem constiterit de innocentia rei, quantumuis condemnatus, restituitur à Principe. Ergo si vera confessio contra innocentem nihil operatur, neq; ficta quæ inducitur ex fuga à carceribus carcere effracto. l. adoptio. ff. de adoptionib. Præterea, si fugiens carcere effracto puniretur pœna ordinaria ex eo crimine propter quod impactus erat in carcerem, quamuis innocens inueniretur, sequeretur, aut facilimè contingere posset, quòd nocens & innocens ratione vnius delicti pœna ordinaria punirentur. Vt puta, cum receptus in carcerem conspirasset, & ruptis vinculis euasisset, qui iterũ receptus & captus punitur pœna ordinaria delicti pro quo detinebatur,

quamuis

quamuis sit illius delicti innocēs,& postea contingit, quód illius delicti verus delinquens capitur, qui dictæ ordinariæ pœnę quoq; sumit suppliciū, aut saltim pro bono publico sumere debet; quia expedit rei publicæ ne crimina remaneant impunita. l.congruit.ff.de officio pręsid. Ergo sequitur, atq; hoc exemplo demōstratur, quòd nocens,& innocens, ratione vnius delicti punirētur pœna ordinaria. Quòd sanè absurdum esset, maximumq; incōueniēs, iuri atq; rationi cōtrarium: & sic nō admittēdū. Neq; officit si dicatur, cōmunē opinionē supra relatam esse in contrariū: nā abundè ex superioribus decisum est, dictam cōmunem opinionē esse erroneam,& nullo iure probatā. Immo cōstat, à pluribus illā referētibus obiectā esse. vt apud Iuli. Clar. videre est, in practi. crimi. §. fi. q.21. vers. Tertio tamen, quo in loco ostendit, in suo senatu dictam communē opinionem nō fuisse admissam. Idē Antho. Gomez. cap. 9. delicto. nu.11.& in legibus Thauri. l. 76. num.12. qui referens dictam communem opinionem, eam reprobat. Rippa quoq; in l. admonendi. num.170. refutat dicens, l. in eos. dictam opinionem non probare. Quo fit, vt cōcludamus, cōspiranti in carcerem, pro crimine non commisso pœnā aliquam non esse dandam: sed tātum pro

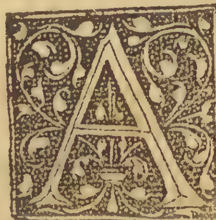
5. conspiratione, fuga, seu effractura. Qua in re, vt breuibus quæstionē absoluamus, & totam materiam effracti carceris perpēdamus, sic nos distinguere oportet. Aut captus in carceribus fugit sine fractura carceris, puta propter negligentiam custodū,& tunc, ex sola fuga, ille talis punitur mitius, quā sit pœna capitis: & sic pœna arbitraria. vt probatur in. l.1. in prin. ff. de effractoribus.& expila. ibi *Quòd si per negligentiā custodum euaserit, mitius puniendos.* Aut detrusi in carcerem non fugiunt, nec frangunt carceres, sed adinuicem cōspirant, vt ruptis vinculis,& effracto carcere euadant, tunc aut loquimur de his qui recepti sunt in carcerem ex causa vera, ex qua pœna eius inuebat,& eo casu, quia cōspiratio agrauat delictum, puniuntur amplius quàm si non cōspirassent: vt ruptis vinculis euaderent. & iste est casus in. l. in eos. in prin. ff. de cus. & exhi. reor. ibi. *Amplius quàm causa ex qua recepti sunt reposcit custodiendum est.* Quod intellige arbitrio iudicis. vt in allegata. l. 1. §. expilatores. ff. de effractorib. & expilatorib. Aut loquimur de his qui detinebātur in carceribus ex crimine,& ex causa ex qua innocentes inueniuntur,& tunc isti adhuc ex conspiratione facta cū alijs puniuntur: quibus etiam pœna est indeterminata. vt in dicta. l. in eos. in verbis. *Tamen puniendi sunt.* quæ pœna venit iudicis arbitrio terminanda, per dictum. §. expilatores. Aut vero loquimur de illis, qui cū detenti sunt in carcere, carceres vel fores rūpūt, & euadunt; & isti puniuntur pœna capitis. vt est casus in. l. milites. §. eius fugam. ibi. *Eum tamen qui carcere effracto fugit, etiam si ante non deseruerit, capite puniendum Paulus rescripsit.* probatur etiam in. l. 1. de effractorib. Aut deniq; capti in carceribus solum corrumpunt,& forte non euaserūt, nec fugere potuerunt; & tūc siue effregerint facta cōspiratione cum ceteris, vel quocunq; modo, dummodo animo fugiendi id fecerint; etiam capite puniuntur. vt in dicta. l. 1. ibi. *Saturnius etiam probat, eos qui de carcere siue effractis foribus, siue conspiratione eruperūt, cum ceteris qui in eadem custodia erunt, capite puniendos.* Cōcordat tex. in. l. siquis aliquid. §. miles. ff. de pœnis. Ratio est, quia sola ruptura portat pœnā capitis: ideo, quòd carceres sunt loca sacra: quia sunt publicè dedicata. l. sacra loca. ff. de rer. diuisio. ibi. *Sacra loca ea sunt, quæ publicè dedicata sunt, siue in agro, siue in ciuitate sint.* Et sic muri, & fores carcerum qui publicis vsibus destinantur, & ad custodiam, & non ad pœnam, sancti sunt: sicut muri ciuitatis. Sed rumpens vel violans sanctum capite punitur. vt in. l. fi. de rer. diuisio. Ergo rumpēs vel violans carceres, pœna iam dicta plectendus est.

6. Pœna autem capitis, de qua dictæ leges in nostro casu loquuntur, non eam intelligamus, quę mortem naturalem infert: sed aliam mitiorem. vt est glo. notab. quæ pro singulari solet allegari in. l. 1.

C.ne christia.man. in verbo.capitali.& est alia similis in. l. nefrumentum. & ibi Bal. & Salycet.C. quæ res vendi non pos. glo. de iure canonico.& ibi Ioan. Andr. per eā in capit. quanto. in verbo defraudatam. Pro quo rectē adduci potest quod notat Cyn.in.l.1.C.de fal.vbi dicit, pœnam capitalem interpretandam esse in mitiorem partem: vt comprehendat deportationē, & non mortem naturalem.vide plures cō cordantes apud Petrum Duenyas. in re-
7. gu.393.in.9. limitatione.Et secundum vltimam opinionem fuit in regio criminali concilio Cathaloniæ conclusum die. 7. mensis nouembris.1581. in facto fisci procuratoris regiæ curiæ contra Hieronimū Salas, delatum & inculpatum , quòd cum receptus esset, in carcerem conspirauerit, & ruptis vinculis,& effracto carcere , cum alijs ab eisdem euaserit, qui etiam erat detentus pro alijs delictis,adeò capitalibus, quòd si probata extitissent, sine dubio fuisset reus mortis. Et tamen fuit condemnatus pro dicta conspiratione, fuga, & effractura , attentis etiam alijs delictis de quibus tantum erat infamatus ad seruitium regiarum triremium imperpetuum.

Capit. 2. An baro cui non competit aliqua qualitas tribuens ei iurisdictionem erga aliquem delinquentem alterius baroniæ,possit illum capere,& remittere ad suum baronem, & iudicem loci delicti.

1. *IVdex in sua prouincia potest capere delinquentem alterius prouinciæ & illum remittere ad iudicem prouinciæ vbi deliquit.*
2. *Iurisdictio ratione originis, domicilij, vel alias, nō requiritur ad effectum capiendi , & remittendi delinquentem ad iudicem loci delicti. Contraria tamen sententia verior est. vt late infra num. 4.*
3. *Remißio delinquentis ad suum iudicē debet de necessitate fieri, quando delictum remaneret impunitū. Et quomodo intelligatur. vide infra num. 6.*
4. *Intellectus ad. § si vero quis comprehensorum.in auth. vt nulli iudicum.*
5. *Remißio delinquentium ad suos iudices, sub qua forma, & solemnitate de iure facienda sit.*
6. *Remißiones delinquentium fieri debent inter iudices qui sunt sub eodem principe, vel domino, cuius iurisdictiones tam iudicis petentis remißionem , quàm iudicis à quo petitur sunt. Secus autem, quando dominia sunt diuersa.*
7. *Conclusio Regij concilij.*

ANTONIVS Soteres loci sancti Martini Sesclevoles vassallus & districtualis Ioannis Francisci de Caldes domini & baronis dicti loci sancti Martini deliquerat in dicto loco, postea fuit captus in villa Martorelli per Franciscum Agullana procuratorem generalem castri de Rosanes & de Martorell pro domina quæ dicitur dicti castri,in cuius districtu & iurisdictione nō deliquerat , & cum dictus Antonius Soteres nō esset originarius dicti castri & baroniæ de Martorell , neq; in ea domiciliū foueret, dictus Agullana remisit eum puniendum ad dictum Ioānem Franciscum de Caldes dominum & baronem loci delicti. Verum conquerendo dictus Antonius Soteres se nulliter captū fuisse, vt potè, quia captus à iudice vt prætendebatur omnino in competēte; cum in eum neq; ratione originis , neq; domicilij, neq, loci delicti commissi nullam iurisdictionem haberet : prætendendo proinde se grauatum & oppressum ex ea nulla & inualida vt asserebatur ex defectu iurisdictionis captura,nec non etiam pariter se grauatum, & oppressum ex dicta remissione per dictum Franciscum Agullana de eius persona informiter facta ad dictum Ioannem Fraciscum de Caldes, interposuit recursum ad regium criminale concilium. In quo pro parte dicti Ioannis Francisci de Caldes domini dicti loci sācti Martini fuit prętēsum, deductum,& allegatum, capturam dicti Antonij Soteres factam à dicto Francisco Agullana prædicto procuratore, & consequenter remissionem de illius persona

persona factam, rectè & legitimè factam fuisse.

1. Et primo potest probari per tex. in. §.si verò quis comprehensorum. versi. Si vero cognoscatur. in auth. vt nulli iudi. vbi Imperator, si cognoscatur ꝙ delinquens in aliam prouinciam degit, iubet prouinciæ illius iudicem in qua peccari quid huiusmodi contigerit, epistola publica vti, ad illius prouinciæ iudicem in qua delinquēs persona degit: & quod ille qui publicas susceperit litteras, periculo suo compræhendere huiusmodi delinquentem teneatur, & ad iudicem prouinciæ transmittere in qua peccauit: supplicijs legitimis subijciendum. Quo in loco, non solum Imperator approbat capturam, vt ibi in verbis. *periculo suo comprehendere.* verum etiam, & remissionem inde faciendam ad iudicem loci delicti. vt ibi in verbis. *Et ad iudicem prouinciæ transmittere in qua peccauit.* Ratio autem huius sanctionis multiplex esse potest. Prima ratio est, quia congruit reipublicæ eo in loco delicta publicè puniri in quo fuerint perpetrata: vt alijs sit exēplū. l. capitaliū. §. famosos. ff. de pæn. clemen. 1. de officio ordinar. c. quapropter. 2. q. 7. cap. ad deliberandum. de iudæis. & cap. 2. de calumniatorib. Secunda ratio est, quia respublica in cuius territorio delictum est perpetratum afficitur speciali iniuria: & magistratus illius maximè offenduntur: quibus cōuenit, prouinciam malis hominibus expurgare. Et ideò par est, quòd his iudicibus conueniat eorum criminum punitio; vt publica fiat vindicta: & deniq; satisfactio illi reipublicę quæ lesa fuit. l. 3. & l. congruit. ff. de officio præsi. cap. 1. de raptorib. cle. pastoralis. de re iudi. & c. factæ sunt leges. distinctio. 4. Tertia ratio est, quia in loco delicti, commodius de criminis authore discutitur. quod constat & notatur in. §. considerantes. vt omnes obedi. iud.

2. Et sic habes, quòd quando captura alicuius personæ fit per aliquem iudicem ad effectum tantum remittendi captum ad iudicem loci delicti, non vt iudex capiēs velit contra delinquentem inquirere, & eundem punire, non requiritur iurisdictio ratione originis, domicilij, vel alias ex parte iudicis capientis, & remittentis: sed potest delinquentē capere, licet in eum nullā habeat iurisdictionem: & illum captum remittere ad iudicē loci delicti. Tantū enim sufficit, quòd iurisdictio in delinquentem resideat penes iudicem qui petit remissionem sibi fieri. In huncq; sensum percepit Panor. in cap. fi. num. 16. in vers. Nota tamē. de foro competen. vbi dicit, notandum esse ex opinione Calderici non solū iudicē domicilij posse remittere delinquētē, sed & alium qui nō sit iudex delinquētis. Quod dicit sibi placere ex dispositione tex. in dicto. §. si verò quis cōprehensorū. cū ille tex. indistinctè loquatur, quòd solū debet remitti, & nō dicit per quē iudicē. Hanc eandem sententiā sequitur Iuli. Clar. in prac. crimi. q. 38. versi. Sed quid si iudex. dicens, & asseuerās, solūmodo attendendam esse iurisdictionē iudicis petētis remissionē sibi fieri; nō autē eius à quo petitur remissio: & quod semper vidit de facto seruari: siue remissio petatur à iudice qui sit sub eodē principe, siue pręside prouinciæ: siue petatur ab eo qui sit sub alio principe: quia non attenditur an possit ab eo capi de iure vel ne, sed solū an ille qui petit habeat iurisdictionem procedendi contra eum.

Quęquidem ex Panormitani ratione in dicto cap. fi. num. 23. corroborari videntur, vbi reprobat consuetudinem per quā introductum esset, nō debere fieri remissiones delinquētiū: ideò quòd publica vtilitas lederetur, quę requirit, ne crimina remaneant impunita: immo in eis puniēdis versatur. cap. vt famę. de sentē. excōmuni.

3. Hinc sequitur, quòd vbicūq; delictum remaneret impunitum, si remissio nō fieret, debeat de necessitate remissio fieri. Quod dicit cōmuniter teneri Anna. in c. ex his. post. num. 9. versi. Et primo arguit. de fur. Quo fit, vt cum ex parte dicti Ioannis Francisci de Caldes domini dicti loci sancti Martini adessent qualitates tam ratione

delicti, quàm domicilij, tribuētes ei iurisdictionē erga eūdem Antoniū Soteres, esset concludēdū, capturā, & remissionē de illi9 persona factam, rectè, legitimèq; factam fuisse. Et maximé, hoc publica vtilitate suadēte, ne illi9 crimina remanerēt impunita.

His tamē non obstātibus, in casu proposito, cōtraria opinio visa fuit verior. Videliscet, dictū Antoniū Soteres à Francisco Agullana prædicto generali procuratore tāquā nō habente in eū iurisdictionē neq; ratione domicilij, neq; originis, vel alias, male captum fuisse: & proinde nō potuisse illum remittere ad iudicem delicti.

Et non obstant tex. in. §. si vero quis cōprehēsorum, & dicta doctorum superius allegata, quę robur, ac vires ex dicto. §. suscipiunt.
4. Nam. §. ille si vero quis compræhēsorū. iuxta veriorē sensum ita interpretandus est, vt ab eo tantum iudice faciēda sit remissio ad locū delicti qui sit iudex ratione originis; vel domicilij. Non enim à quocunq; iudice illius loci vbi delinquēs habitat, aut cōmoratur, in delictis faciēda est dicta remissio. Etenim, ille tantū iudex poterit ac debet remittere, qui ratione domicilij, aut originis alteri9 ve causę habeat iurisdictionē in ipsum delinquentē. ita Anto. Butr. num. 10. Fel. nu. 9. & Areti. col. 4. in cap. fi. de foro cōpeten. Quā sentētiam probare conantur ex cap. 1. de priuileg. in. 6. vbi constat, exemptū qui iure ad locum delicti remittendus alioquin est, nō posse remitti à iudice ordinario à quo exēptus existit: quia in exēptū iurisdictionē nō habet. Igitur necessaria est iurisdictio aliqua ex causa, vt iudex remittere posset delinquentē ad locum delicti. In eadē sententia quoq; est Bos. in ti. de foro competen. nu. 52. vbi admonet, non esse credendum, a quolibet iudice remissionē posse peti: sed tātum ab eo qui habet iurisdictionē in eū reum, vt est iudex domicilij: & secus esse, si nullā iurisdictionē haberet. Quod quidē exemplo demonstrare conatur, de eo qui cum in sua ciuitate deliquisset fugerat Mātuam, determinans, à iudice illius loci non posse peti remissionem: cum ille iudex nō posset eum capere. Idē Mariā. Soci. in cap. postulasti. num. 14. de foro competen. Couar. practi. quęstio. cap. 11. nu. 10. qui hoc ipsum procedere non solum ait in remissione necessaria, de qua loquitur tex. in dicto. §. si vero quis compręhensorum; verum etiā in voluntaria: scilicet in illa quæ fit spōtè, & vrbanè: quæ pari modo exequi non potest, nisi iudex aut ratione domicilij, aut originis, iurisdictionem habeat in ipsum delinquentem. Et cum dictus Franciscus Agullana caruisset omnibus qualitatibus sibi iurisdictionem tribuentibus, cōsequens est, vt nec potuerit dictum Antonium Soteres capere, neq; inde ad dictum Ioannem Franciscum de Caldes iudicem delicti remittere.

Pręterea tex. ille in dicto. §. si vero quis compręhensorum. loquitur vt supra diximus in remissione necessaria: ideo quòd lex illa necessitat iudicē prouincię in qua delinquens degit, vt periculo suo comprehendat delinquentem, & ad iudicem prouincię transmittat in qua peccauit, supplicijs legitimis subijciendum. Sed in hoc Cathaloniæ principatu, non est locus remissioni necessarię. vide latè Præpositum. de pace & treugua. cap. si captio. pagi. 2. &. 3. qui allegat consti. pręterea confirmantes. Reg. Petri. iij. & constitu. item quòd vicarij. Reg. Petri. ij. quibus iuribus, ab rogata videtur dispositio in dicto principatu dicti. §. si vero quis cōpręhensorum. in auth. vt nulli iudi. Ergo concludendum est, dictam remissionē ex dispositione dicti tex. fieri non potuisse.

Et quamuis verum esset, quòd dicta dispositio dicti. §. militaret in Cathalonia, non erat facienda dicta remissio nisi forma & iuris solemnitate adhibitis. iuxta dispositionem tex. in dicto. §. si vero quis cō-
5. pręhensorum. Forma autem & solemnitas à iure constituta hęc est, quòd iudex loci delicti mittat litteras requisitorias indebita forma in iuris & iustitię subsidium expeditas, ad iudicem qui captum detinet delinquentem; vt eum ad se, vt iudicem loci in quo peccauit puniedū transmitteret.

vt in

vt in dicto.§.In quibus quidem litteris, iudex requirens tenetur summariam delicti cognitionem interserere: quia ad hoc vt fiat remissio ad locum delicti, est necessaria quędam summaria criminis cognitio, & probatio: ne alioquin, quis innocẽs infamia notetur. glo. in clemen. pastoralis. in verbo. de more. dere iudi. Oldra. consil. 224. Bal. in. l. 1. C. vbi de crimi. agi opor. & Aret. in cap. fi. nu. 20. de foro competen. Et quòd hæc summaria cognitio fieri debeat à iudice loci delicti, qui remissionem petit. tenet Bar. in dicta. l. 1. Panor. in capit. fi. num. 18. de foro comp. & Guido Pa. in dicta decisione. 202. Cumq; hæc forma & solemnitas omnino defecerint in dicta remissione facta per dictum Franciscum Agullana ad dictum Ioannem Frãciscum de Caldes, nõ est cur ratio dicti Caldes iuuari possit ex dispositione dicti. §. si vero quis comprçhensorum: immo est fatendum, eam nulliter fuisse factã ratione formę improbatæ. vt in varijs iuris locis varijsq; exemplis demonstrari posset.

6. Neq; officit ratio Panormitani in cap. fi. num. 23. reprobantis consuetudinẽ per quam introductum esset non debere fieri remissiones delinquentium, ideo quòd publica vtilitas lederetur, quæ requirit, ne crimina remaneant impunita. Nam hoc esse verum scribentes fatentur, inter iudices qui sunt sub eodem principe, vel domino: & cuius iurisdictiones tam iudicis petentis remissionem, quàm iudicis à quo petitur sunt: inter quos, de iure vbi crimẽ remaneret impunitum facienda est remissio: & consuetudo in contrarium nõ valeret: quia irrationabilis esset, contra. cap. fi. de consuetudine. vide Bos. in titu. de foro competen. nume. 23. & Dida. à Couarru. practi. q. cap. 11. num. 10. vbi videas rationes. Non tamen hoc procedit, quando dominia sunt diuersa: nam in hoc casu de generali consuetudine non fiunt huiusmodi remissiones. de qua consuetudine attestantur Iul. Clar. & multi alij ab eo relati, in sua practi. q. 38. vers. Sed certè. & versi. sequen. ibi. *ceterum inter diuersa dominia.* Cumq; dominia dictarum baroniarum, in quibus in Cathalonia barones dicuntur reguli sint diuersa, & vnus quisq; in eis respectiuè habeat altam iurisdictionem, adeo, quòd vnus alteri obedire non tenetur, est dicẽdum, dictam remissionem fieri non potuisse: obstante dicta generali cõsuetudine, quæ inter diuersa dominia approbata est. Immo dictus Antonius Soteres debebat esse secur⁹ in dicta villa Martorelli prout sunt in Italia in qualibet ciuitate quæ sibi ipsi præses est: & quæ habeat iurisdictionem separatã. prout seruari de cõsuetudine attestatur Fulgos. consil. 149. num. 2. Soci. iunior consil. 76. nu. 7. lib. 3.

7. His itaq; meritis attentis, & consideratis, & alias fuit secundum hanc vltimam opinionem conclusum in regio criminali concilio Cathaloniæ die. 24. Ianuarij. 1582. in facto dicti recursus interpositi per dictum Antonium Soteres, à mala captura de eius persona facta per dictum Franciscum Agullana procuratorem generalem dicti castri de Rosanes, & de Martorell: & detentione illius personæ facta per Ioannẽ Franciscum de Caldes dominum castri de Segur, ac dicti loci sancti Martini Sesclcyoles, ad quem dictus Antonius Soteres fuerat remissus; vbi fuit conclusum, dicto recursui interposito locum fuisse & esse: iniungendo dicto Ioanni Francisco de Caldes, vt dictum Antonium Soteres relaxaret.

Cap. 3. In quo quæritur, quis dicatur vagabundus, & qua ratione reprobetur, quaq; pœna puniendus sit.

1. *Vagabundorum reprobatio incepit ab Adam.*
2. *Homo nascitur ad laborem.*
3. *Creaturæ omnes ex quo continuo operantur docet non esse persistendum in otio.*
4. *Otiosi reprehenduntur à Iesu Christo domino nostro.*
5. *Otiositas multam malitiam docet.*
6. *Otium fuit vnum ex peccatis propter quæ Sodoma de-*

ma destructa fuit.

7. *Paulus Apostolus sæpissime laborem cõmendat.*
8. Inferior nõ potest permittere id quod superior vetuit.
9. *Vagabundus quis dicatur.*
10. *Vagabundi vbi reperiuntur ibi conueniuntur: et puniuntur.*
11. *Vxor non tenetur sequi maritum temerariè vagabundum.*
12. *Vagabundus quomodo puniatur.*
13. *Conclusio Regij concilij.*

1. VAgabũdorum atq; otiosorũ hominum reprobationem à creatione hominis initium suscipere, sacra docet scriptura. Nã Deus optimus Maxim⁹ postquã formasset Adã de limo terræ, posuit illum in paradiso voluptatis, vt operaretur: & custodiret illũ. vt Gene. 2. cap. & sic patet ex illis verbis. *vt operaretur.* otium iam ex tunc, homini reprobatũ fuisse. Cumq; Deus ei præcepisset, ne de ligno scientię boni, & mali comederet, ipseq; poti⁹ vxoris suæ vocẽ audiuisset, de ligno vetito comedendo, quã Dei præcepto (ne comederet) obedire curasset, fuit ab ipso Deo ad laborẽ adiudicatus: ita vt maledicta terra in opere suo, in laboribus comederet ex ea cunctis dieb⁹ vitę suę. ita Gene. 3. quo in loco etiã legimus, hominẽ cõdẽnatũ vt in sudore vultus sui vescatur pane suo donec reuertatur in terrã aqua sumptus est. Ex quibus sequit, quòd cũ dominus velit semper persistẽdũ esse in labore, ex hoc quoq; vagabundos, atq; in otio
2. viuentes reprobare voluisse. Ad laborem enim hominẽ nasci, legitur Iob. 5. ver. 7. vbi inquit, Homo nascitur ad laborem & auis ad volatũ. Quod ita operat⁹ est Christus exẽplar omniũ rectissimũ: qui omnẽ vitã suã laboribus ad mortẽ vsq; impẽdit. Et quòd otiũ fugiendũ sit, & semper laborandũ ostendũt creaturę omnes: quarum
3. nullã otiosam inueniri fatẽdum est. Cœli enim orbes, & elementa motu operantur assiduo: terra annuis fructibus procreãdis
4. finem nõ facit. Christus etiã virgines dormientes & otiosos qui sunt in foro reprę hendit. vt Math. 20. ibi. *Et egressus circa horã tertiam vidit alios stantes in foro otiosos et dixit illis, ite et vos in vineã, et quod iustum fuerit dabo vobis.* & ibi. *circa vndecimã verò exijt, et inuenit alios stantes, et dicit illis, quid statis tota die otiosi?* & cap. 25. ibi. *Vigilate, quia nescitis diem neq; horã.* Quamobrẽ sacra scriptura satis nobis cõpertum est, terram otiosè viuẽdo
5. occupandã non esse. Otiositas enim multã docet malitiam. vt Ecclesias. cap. 33. Et legitur, quòd inter peccata propter quę fuit
6. destructa Sodoma fuit otiositas. vt Ezechiel. cap. 16. ibi. *Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, et abun*
7. *dantia, et otium ipsius, et filiarũ eius.* Atq; ideo Paulus Doctor gentiũ laborem sępissime cõmendat: cui se esse deditũ gloriatur dicens in epistola. 2. ad Thesalonicẽses cap. 3. non esse ignotũ illis quomodo imitentur se; quãdo quidẽ apud illos nunquã fuerit otiosus, neq; panẽ sine labore mãducauerit: sed in labore nocte, & die operãdo, ne cuiquã molestus esset. Et ita illis cõmẽdat, & psuadet, vt semp in labore persistãt: ignauisq; victũ denegẽt: quia vt in eõ. c. inquit, si quis nõ vult operari nec mãducet.

Si igitur vtriusq; testamenti pagina ostẽsum est, hominẽ ab ipso Deo ad laborẽ dedicatum esse, vt sibi mediũ esset ad fruendam terrã, cœlumq; promerẽdũ, nulloq; modo ipsum debere terrã otiosè viuendo occupare; nimirũ si humanæ leges homines qui absq; domicilio, & habitatione p varias ciuitates & loca diuagando discur-
8. rũt abhorrent: & deijciunt. Non enim hic modus viuendi permittẽdus est: nã homo cũ inferior sit, nõ debet pmittere id quòd superior vetuit: qui est ipse De⁹. Atq; ideò contra hoc modo viuẽtes principes terræ in suis regnis atq; prouincijs pœnas statuerũt. Qui quidẽ cõmuni nomine vagabũdi appellãtur: ideò quod per mundũ vagari
9. dicuntur. Et ideò abscribentibus fertur, vagabundum eum esse, qui non habet domicilium certum, vel habitationem: quotidieq; per varias ciuitates vagus oberrat. glo. in. l. eius qui manumisit. §. fina. ff. ad

municipal.

municipal. Bar. in. l. 4. §. prætor ait. num. 24. ff. de dam. in fec. Iodo. in practi. crimi. q. 33. num. 15. Bos. in titu. de foro competen. num. 70. Marian. Soci. in cap. fi. num. 57. de foro competen. Imol. in capit. fi. nu. 15. de eo qui mitti. in possessio. cau. rei seruan. Cæpol. in consil. 59. Hippoly. con. 58. Couar. practi. quæst. c. 11. nu. 7. & Iul. Clar. in practi. crimi. q. 39. versi. Sed hic quæro.

10. De his etiam vagis siue vagabundis quibus nulla est in prouincijs certa habitationis sedes quoq; scribitur, nullam fieri remissionem: cum vbilibet locorum vbi reperiuntur conueniātur; & punitioni subiaceant. l. 1. & ibi glo. in verbo: reperiuntur in fi. C. vbi de crimi. agi opor. quā Doctores frequentissimo consensu sequuntur: ex ea deducentes, vagabundum posse puniri vbicūq; fuerit inuētus. Crimina enim vbi claruerint ibi sunt punienda. vt in. c. ecce. 24. q. 3. & in. c. si quid. 86. distinc. & delicta non debent remanere impunita. l. ita vulneratus. 1. respon. in fi. ff. ad leg. aquil. cap. vt famæ. ex. de sentētia excommuni. Reipubli. etiam interest vt prouincia malis hominibus purgetur. l. congruit. ff. de offi. præsi. De quo quidem vagabundo potest intelligi illa authoritas, vbi te inuenero, ibi te iudicabo.

11. Contra eosdem etiam statuitur, quòd licet de iure vxor subdita sit marito, teneaturq; illum sequi quocūq; loco vir migrare voluerit, si domicilium mutare velit. vt in. c. vnaquęque. 13. q. 2. Abb. in cap. de illis. de sponsalib. tamē vbi maritus temerariè vagare voluerit, nullaq; iusta ratione illud faciat, nō tenetur vxor illum sequi, nisi ab initio cōtractus sciret illum esse vagabundum: eiq; vicio deditum. sicuti explicat glo. in. c. si quis. 34. q. 2. & in. c. vna quęque. 13. q. 2. quam dicit singularem Imol. in rubri. ff. soluto matri. num. 7. notat Alex. in. l. si cum dotem. §. si maritus. ff. solu. matri. & est communis opinio Abb. Henrici. & aliorum. in cap. de illis de sponsalib.

12. Pœnam autem illorum ipse considero, prout in vna quaq; prouincia per principes statuta, atq; imposita est. De quibus in hac prouincia Cathaloniæ fuit sancitum in cap. 14. curiæ anni. 1553. vbi cōtra dictos vagabundos imposita est pœna fustigationis: aut seruiendi in regijs triremibus ad quinquēnium. Quam quidem pœnam locum tenentes generales eiusdē prouinciæ nostræ in suis præconijs & edictis generalibus contra vagabūdos statuere soliti sunt: eamq; cummulatiuè imponunt; vt ita dubium resultās ex dicto cap. 14. tollatur, super alternatiua ibidem posita. Et ita patet in præconijs Excellentissimi Comitis de Miranda nunc locumtenētis generalis in

13. cap. 26. & in cap. 45. & 46. Qua pœna fustigationis & condemnationis ad seruitium regiarum triremium simul, pluries contra vagabundos fuit iudicatum in regio concilio; quamuis ex causa in aliquibus pœna triremium temperata sit, vel ratione minoris ætatis vel alias. De quibus cōstat in plurimis conclusionibus. & signanter fuit cōclusum die. 7. Augusti. 1581. in facto fisci procuratoris regiæ curię contra Ioannem de Guesca, Bernardum Gili, & Ioannē Sola delatos, & inculpatos, quòd incesserant per præsentem principatum diuagando, & otiosè viuendo, contra constitutiones eiusdem principatus: & regias præconitzationes, qui fuerunt fustigati palam & publicè per loca solita præsentis ciuitatis: & condemnati ad seruitium regiarum triremium remigando ad quinquennium. Et die. 5. Augusti. 1582. in facto eiusdē fisci procuratoris contra Bernardum Vila, Dominicum Lauarta, Franciscum Tolra, Ioānem Perez, Ioannem Ramon, & Petrū de Reyner delatos de eodem crimine. & die. 23. Nouēbris. 1583. contra Ioannem Bonet & Petrum Climent regni Aragonum minores, qui etiam fustigati fuerunt: & condemnati ad seruitium regiarum triremiū ad triennium.

Cap. 4. In quo quęritur quis dicatur medicans validus: & an puniendus sit; & qua pœna.

1. *Mendicitas ob Omni Potenti Deo cōmendata est.*

Eleemosynam

2. *Eleemosynam facere non est despiciendum: sed pauperi manus porrigenda est.*
3. *Mendicitas quædam est licita: & quædam illicita.*
4. *Mendicitas licita quæ dicatur.*
5. *Mendicitas illicita dicitur illa quæ fit cupiditate habendi diuitias, vel causa otiosè viuendi, quæ valida mendicitas appellatur.*
6. *Mendicantes validi propriè qui dicantur.*
7. *Mendicitas valida legibus humanis, & à principibus secularibus sub pœnis reprobatur: vt hic multis ostenditur exemplis.*
8. *Mendicitas valida in Cathalonia reprouata.*
9. *Mendicantium validum pœna quæ sit in Cathalonia, & qua Regium concilium vtatur.*
Conclusio Regij concilij.

1. LEgitur Deuteronom. capit. 15. Deum summopere pauperes mendicantes amare ibi. *Et omnino indigens & medicus nō erit inter vos.* Quibus verbis Deus imponit preceptū diuitibus, vt illis necessaria suppeditent: ac si diceret, eam liberalitatem in pauperes ostendite, vt nulla vrgeantur necessitate mendicandi: ita declarat illum passum Didac. Stel. in capit. 16. ad Lucam. Cui concordat Glau. Guiliau. super Math. cap. 20. super verbis. *Sedentes super viam.* Quo in loco verba illa omnino indigens & mendicus non erit inter vos, sic exponit, hoc est, respublica vestra ita cōstituatur, vt pauperes sua habeant alimenta: ne cogantur publicè mendicare.

Et quamuis quibusdam visum fuerit, illis verbis, Deum prohibere voluisse mendicitatem, existimantibus, ibi pauperibus præceptum fuisse impositum ne mendicent: tamē eorum sententiam erroneam, & falsam, & Glaudij, & Stellæ atq; aliorum illis adherentium intellectum veriorem esse, atq; tenendum ipse fateor. Quod quidem varijs authoritatibus, & exēplis, quibus pauperum & mendicorum necessitatem à Deo commendatam esse demōstratur. Primo in eodem capit. de Vteronom. 15. Deus his verbis locutus est. *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcirco ego præcipio tibi, vt aperias manum fratri tuo egeno, & pauperi qui tecum versatur in terra.* Et
2. facere eleemosynam non esse despiciendum, sed potius manum pauperi esse porrigendam docet Ecclesias. in capit. 7. ibi in versi. Exorare. & in ver. Et pauperi porrige. Probatur etiam psal. 111. ibi. *Dispersit & dedit pauperibus.* &c. & Tobiæ. 4 vbi Tobias inter alia, filio suo consulit, quòd ex substantia sua faceret eleemosynam, & quòd nollet auertere faciem suā ab vllo paupere: quia ita fiet, vt nec auertetur ab eo facies domini. Et Math. 19. habetur Iesum interrogationi adolescentis ita respondisse, si vis perfectus esse, vade, vēde quę habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo. Et per eundem Math. 25. patet, Iesum pauperes membra sua esse dicere. ibi. *Amen dico vobis, quandiu fecistis vni ex fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Et in iure canonico reperitur scriptum, gloriam episcopi esse pauperum opibus prouidere. vt. in. c. gloria episcopi. 12. q. 2.

Cum igitur ex superioribus constet, mēdicitatem Deo amabilem esse, & ab eo hominib9 permissam, cur hac quæstione quæritur qua pæna mendicantes puniēdi sint? Præsupponimus enim mendicitatem à iudice terræ vetitā, ac prohibitam esse, quod non est dicendum: cum iudices terræ non debeant neq; possint prohibere ea quæ in lege Dei permissa & plurimum commendata sunt: vt est ipsa mendicitas. Huic ta-
3. men quęsito, atq; obiectioni facile respondebitur, si diuidamus mendicitatē in licitam, & illicitam, vt distinctione hac præmissa, dicernere possimus quam mendicitatem possunt principes terræ prohibere, & vetare: & de qua in hac quæstione nostra sit facienda disputatio.

Licitā igitur mēdicitatem appello illā, quando pauperes necessitate cogente, vt quia debiles, aut omnino inualidi, & ad laborem minime idonei mendicant: vt ab alijs alantur: nam hi tantummodo sunt alendi. vt in. l. 1. C. de mendi. valid. lib. 11. & l. si

&.l.si quis ad declinandam.§.vbi autem. de episcop.& cleri.& est tex.in.c. quomodo.31.distinctio.&.c.1.82. distinctio. De quibus quidem habemus exemplũ in Lazaro: de quo dixit Iesus. *Et erit quidam mendicus nomine Lazarus.* Cuius mendicatio licita existimāda est: postquam ab Angelis in synum Abrahæ ductus fuit. Habemus etiam exemplũ in sanctis veteris testamẽti, de quibus Paulus ad Hebreos ait erant angustiati, afflicti, & egentes; idest mẽdici. Qui igitur ex necessitate, vt quia non potest aliunde habere vnde viuat mendicat, licite mendicat: & de hac mẽdicitate quę propriè pauperum est sacræ scripturæ authoritates supra allegatę loquuntur & intelliguntur.

Aliam quoq; licitam annotauit mendicitatem Sanctus Thom.2.2.q.187.arti.5. illam scilicet quę ex parte ipsius actus mẽdicationis habet sibi quadam abiectionẽ coniunctam. Et dicit, quòd illi videntur abiectissimi inter homines, qui nõ solum sunt pauperes, sed in tantum sunt egentes quòd necesse habent ab alijs victum accipere. Et secundum hoc, causa humilitatis aliqui laudabiliter mendicāt: sicut & alia assumunt, quæ ad abiectionem quandam pertinent, quasi efficacissimam medicinam contra superbiam: quā vel in se ipsis, vel etiam in alijs, per exemplum extinguere volunt. Nam vt dicitur in decreto in.c. si quis semel exercitio humilitatis.distinc.2.si quis se vilioribus officijs subdat, & ministerijs indignioribus tradat, poterit ita arrogātiæ & humanæ gloriæ vicium curare. Quod quidem beatus Alexius operat⁹ est, qui omnib⁹ suis propter Christum dimissis gaudebat se etiam à seruis suis eleemosynas accepisse. Et đ beato Arcenio legitur in vitis patruũ, quòd gratias egit de hoc, quod necessitate cogente oportuit cum eleemosynam petere. Deniq, multorum sanctorum virorũ exemplis qui humilitatis causa mendicarunt, hæc corroborari possent.

Illicita tamen mendicitas dicitur illa,
5. quando quis ex cupiditate habendi diuitias, vel victum otiosè mendicat: & hæc est mendicitas de qua nos in hac quæstione loquimur: Quam mẽdicitatem validā appellamus: & hinc validi mendicātes. Hi enim rem ilicitam operātes, nihil aliud intendũt, quam otiose, & sine labore viuere cum habeāt aliunde vnde viuāt; & ex proprio labore si vellent victum parare pos-
6. sent. Et sic validi mendicantes propriè dicuntur, qui se gerunt quasi non habere artem cum habeant: qui se fingunt debiles cum sint fortes: quia nolunt laborare sed mendicādo sine labore viuere. ita est tex. in.l.1.& ibi.glo.in verbo.inertibus.C.de mendicātib.valid.lib.11. Et hāc mendicitatem illicitā appellat Sāctus Thom.2.2.di-
7. cta.q.187.art.5. Quam etiā tāquam illicitā leges humanæ reprouarunt: solentq; principes seculares in suis regnis & prouincijs sub grauissimis pœnis eādẽ vetare; & prohibere: Cui quidem prohibitioni duplex adest ratio. Prima est, ne pretextu eleemosynæ otiosorũ hominũ foueatur inertia. Secunda vero est, ne panis à validis mendicatibus, vere debilibus, & infirmis auferatur. Nā vtilius ijs esuriẽtib⁹ panis tollitur, si de cibo securi iustitiā negligāt, quam esurientibus frangatur.c.non omnis.5.q.5.& potius expediret negatis alimentis, hos đ linquentes inertia famæ perire: quā in delicto fouere.l.bona fides.ff.deposi. Atq; ideo Imperator Valens in.l.1.C.de mẽdicātib.valid.lib.11.iubet mendicātium robur, & integritatem corporum exquiri & explorari: & inertib⁹ vàlidis iubet pœnam imponi, vt si serui sint dominis reddātur, si autem liberi sint addicātur seruitio eius qui imposturam & inertiam illorum prodiderit. Et ex nouella constitutione ad rectores ciuitatum hoc munus reiectum inquirendi de personarum mendicantium qualitate, & quos inuenerint segnes agriculturæ, vel alijs operibus aptos, ad ea remittendi, & in meliorem vitam mutandi.§.si vero vitæ occasionem cum sequẽtibus.§.§.in auth. de quæst. col.6. Carolus etiam Magn⁹ super his aliam statuerat legem in titu.de mendicis qui per patrias discurrunt.

discurrunt in constitutionib. capitularib. quę ad Nuimaczą, cap. 9. qua his verbis dicebat. *Volumus vt vnus quisq; fidelium nostrorum suum paupere̅ de beneficio, aut de propria familia nutriat: & non permittat alicubi ire me̅dicando: & vbi tales inuenti fuerint, nisi manibus laborent, nullus eis quicquam tribuere præsumat.* Et Plato lib. 12. de legib. aliam condiderat legem, his verbis disponentem. *Nullus in ciuitate nostra sit mendicus: quicunq; id tentauerit, victumq; in explebilibus quærens præcibus explere ceperit, à rerum venalium curatoribus à foro expellatur, ab ædili magistratu ab vrbe eijciatur, de inde ex tota regione ab agri magistratu exterminetur, vt ab huiusmodi animali omnino vniuersa regio munda sit.* Præterea in Policia Caroli Quinti imperatoris. cap. 25. in anno. 1548. ab eodem Carolo, Augustæ reperitur statutum, vt magistratus prospicerent quilibet in sua iurisdictione ne liceret cuiquam mendicare, ne vè permitteretur ei cui nulla deformitas vel defectus corporis ad fuerit, qui vè non indiguerit: vtq; mendicorum liberi ad laborem apti parentibus adimantur: & opificijs ad dicantur: aut ministerijs, aut seruitijs alijs: vt quælibet ciuitas, opidumq;, suos egros, egenos, & medicos nutriat, & foueat: nec ceteris allophilis, siue alienigenis passim permittatur me̅dicare. Item vt mendicantes validi seuerè, & inexemplu̅, & ad timorem aliorum puniantur. In Gallia quoq;, & signanter in senatu Parisiensi in anno. 1532. statutu̅ reperitur, quòd mendicantes omnes validi qui artem no̅ nosce̅t, à magistratibus polliticis ciuitatum caperentur: & operibus publicis addicerentur: puta ad fossas purga̅das, & similia opera. Prohibetq;, nequis hos errones homines, otiosos, & mendicantes validos celet domo: neuè hi turmatim extra vrbes incedа̅t, neq; vltra duos assossiari: alioquin, licere eos pręhendere: & proximo tribunali iudici sistere puniendos. Alijs uè placitis cautum, vt si quando mendicantes validi depræhe̅si sint in eleemosynis publicis eo prætextu, eleemosyna̅ verè indigenu̅ fraudare, si moniti non abstineа̅t, fustigentur.

Lex etiam erat antiqua Francorum vt refert beat⁹ Rhenardus lib. 2. rerum germanicarum, cuius verba hæc sunt. *Medici vagari per regiones non permittuntor: suos pauperes quælibet ciuitas alito: illis nisi manibus ope-*
8. *re̅tur nullus quicqua̅ dato.* Et tande̅ in hac prouincia Cathaloniæ semp cu̅ publicis & regijs præconijs similiter vetitu̅ est, ne v̄teti b⁹ ꝓspera valetudine, quibusq; ob corporis integritate̅ labor co̅uenit, liceat hostiatim me̅dicare: sub pœna ꝙ si publico præconio moniti non abstineant, bannia̅tur à prouincia: vel per loca solita fustige̅tur.
9. Attamen cum multi validi, integri corporis, ad laboremq; apti, & idonei, freque̅ter incedant per dicta̅ hanc nostram prouinciam, & multoties coadunati me̅dica̅do, vt solum otiose, & sine labore viua̅t, atq; verê esurie̅tibus, & inualidis panem auferant, gerentes se quasi no̅ habere arte̅ cu̅ habeant, & fingentes se debiles cu̅ sint fortes, immo fictitiè appone̅tes sibi herbas, & alia suppositoria perquæ appareant infirmi, claudi, & contracti pedibus, & manibus, vel aliud propterquod faciunt sibi tumescere tibias, vel aliam apparere infirmitate̅, in maximam Reipublicę perniciem, & iusticię ā decus: quos nostro vulgari sermone briuo̅s, y belitres appellamus: vt in cap. 14. curię anni. 1553. solet illos conciliu̅ regium seuerius quàm sit in regijs præconijs statutum punire: vt non solum punia̅tur vt validi mendica̅tes, sed vt errones, &
10. vagabu̅di. Et sic vidi plures fuisse punitos & etiam ad mei relationem pœna fustigationis: & seruiendi in regijs triremibus ad quinquennium. Minoribus tamen, quinque̅nium temperari solet ad trennium: de quibus in regio concilio extant plures co̅clusiones. Et signanter fuit co̅clu̅sum die. 23. Nouembris. 1583. ad mei relationem, in facto fisci procuratoris regiæ curiæ contra Iacobum Figueres delatum, & inculpatu̅, quòd incesserat in forma pauperis, & vt validus me̅dicans per præsentem Principatum Cathaloniæ diuaga̅do, & otiosè viuendo contra constitutiones Cathaloniæ & regias preconitzationes. Qui ideo fuit

fuit condemnatus, quòd fustigeretur palam, & publicè per loca solita præsentis ciuitatis Barcinonæ: & ad seruitium regiarũ triremium ad quinquennium. Et eadem die. 23. Nouembris. fuit idem conclusum in dicto regio concilio, in facto eiusdem fisci procuratoris cõtra Petrum Puig, Ioãnem PerisDominicum Rouira, Bernardum Petrum Arnau, & Antonium Serra. quibus tamen pœna triremium ex causa fuit tẽperata, & moderata ad trienniũ. Fuit etiã dicta eadem die. 23. in eodem regio cõcilio idem conclusum cõtra Ioannẽ Greuges, Lazarum Boria, Ioannem Coli, Nicolaum Moliner, Petrũ Auger, Ioannem Antoni, Ioãnem Pere, & Raymundũ Limosi: quibus etiam pœna triremium ex causa temperata fuit ad triennium.

Potest tamen fieri, quòd aliquis sit validus mendicans, & non vagabundus: quãuis raro contingat. Vt puta, quãdo quis integri & sani corporis in arte sua laborat, & ex alia parte sine necessitate hostiatim mẽdicat. Et tales, quia verè esurientibus panẽ auferunt; vt ipsis abundantia accrescat, dicuntur illiciti mẽdicantes, iuxta doctrinã sancti Thomæ. 2. 2. q. 187. art. 5. ibi in solutione contrariorum: & solẽt puniri; sed nõ tam acriter quàm si mẽdicarẽt, ob hoc solum, quòd otiosè, & sine labore, & tanquã errones viuerent. Et ita fuit conclusum in regio concilio dicta die. 23. Nouẽbris. 1583. in facto fisci procuratoris dictæ regiæ curiæ contra Dominicũ Sobira, & Ioãnẽ Sobira fratres francigenas & Sistellerios delatos, & inculpatos quòd cũ haberẽt artem & in ea laborarent incedebãt per prouinciam hostiatim mendicando, qui ideo fuerunt condemnati, vt ducerentur vestiti palam, & publicè, per loca solita: & quòd bãnirentur à dicta prouincia imperpetuum.

Cap. 5. An sotius criminis possit de cõsotijs interrogari? & in casibus in quibus potest, quid debeãt obseruare iudex, reus, & confessarius? & demũ in dictis casibus, de eius fide quid operetur.

1. *Sotius criminis regulariter de consotijs interrogari non potest.*
2. *Confitens de se delictũ, se ipsum infamẽ declarat.*
3. *Infamis non facit fidem.*
4. *Sotius criminis ideo de consotijs non potest interrogari, ne aliorum crimina detegat: quia quisq; tenetur seruare secretum quod est iuris naturalis.*
5. *Detrahere quid sit.*
6. *Secretum quid sit, et quomodo intelligatur.*
7. *Sotius criminis procedendo per inquisitionem potest interrogari de consotijs, quando cõtra cõsotios præcedũt infamia, vel inditia aliqua, et quomodo hoc intelligatur, vide latè ibi. in distinctione.*
8. *Salyceti opinio in. l. fi. num. 6. C. de accusationibus. reprouatur. Sed sustinetur, si ipsa de criminibus exceptis intelligatur.*
9. *Sotius criminis non potest interrogari de consotijs etiam quòd delictum aliter probari non possit.*
10. *Intellectus aliquorũ. ad. l. prius. ff. ad silla. reprobatus. Et verus intellectus ibidem.*
11. *Sotius criminis potest interrogari de consotijs quãdo proceditur per accusationem.*
12. *Sotius criminis interrogari potest de cõsotijs in criminibus Reipublicæ pæstiferis: et quæ lædunt multitudinem.*
13. *Sotius criminis potest interrogari de consotijs in crimine læsæ Maiestatis diuinæ puta in crimine hæresis.*
14. *Sotius criminis potest de cõsotijs interrogari in crimine latrocinij.*
15. *Sotius criminis potest interrogari de consotijs, in crimine malefici.*
16. *Sotius criminis potest interrogari de consotijs, in crimine læsæ maiestatis.*
17. *Soti⁹ criminis potest interrogari de cõsotijs, in crimine cõspirationis, et cõiurationis cõtra principẽ.*
18. *Sotius criminis potest interrogari de consotijs, in criminæ falsæ monetæ.*
19. *Sotius criminis potest interrogari de consotijs, in crimine assasini.*
20. *Sotius criminis potest interrogari de cõsotijs, quãdo periculum imminet priuatæ personæ obeuitãdum futurum damnum.*
21. *Sotij criminum qualiter debeant interrogari de consotijs.*
22. *Sotij criminum qualiter dicuntur interrogari de consotijs secundum iuris ordinem.*
23. *Sotium criminis interrogans non secundum iuris*

ordinem peccat. Et idem si omittit interrogare cum debet secundum eundem iuris ordinem.

24. *Reus interrogatus de socijs secundum iuris ordinem tenetur manifestare consocios: non solum in foro fori, sed etiam in foro consientiæ.*

25. *Reus etiam non interrogatus de consocijs, in criminibus exceptis tenetur illos propalare quando non sunt correcti apud Deum.*

26. *Iudex si videt reum nescire, aut debet eum docere, aut concedere ei facultatem consulendi confessarium.*

27. *Confessarij admonere reos debent, quòd in criminibus exceptis socios denuntient.*

28. *Socius criminis contra consocium debet deponere cum iuramento.*

29. *Sotius criminis si interrogat⁹ à iudice de cõsocijs in criminibus exceptis recusat respondere, potest iudex illum compellere per torturam. Et qualiter hoc practicetur in hoc regio concilio, vide ibidem.*

30. *Dictum socij criminis in casibus in quibus potest interrogari quam fidem faciat, & maximè quando concurrunt alia indicia. Et in hoc regio concilio qualiter hæc opinio recepta sit.*

31. *Indiciũ resultans ex dicto soli socij criminis sufficiens ad inquirendum, facile dilui potest, probãdo bonam famam ipsius nominati.*

32. *Dictum socij criminis coadiuuatum alijs indicijs, facit inditium ad torturam.*

33. *Inditia quibus dictum soij criminis coadiuuatur ad faciendum indicium ad torturam qualia esse debeant.*

34. *Dictum socij criminis coadiuuatũ alijs indicijs, ad hoc vt faciat inditium ad torturam requiritur quod sit factum cum iuramento, & etiam in tortura.*

35. *Iuramentum quòd à iudice defertur socio criminis, quòd deponat de consocijs, parte citata præstandum est. Sed secus est de obseruantia Regij concilij: & aliarum curiarum Cathaloniæ: quæ à multis scribentibus approbata est.*

36. *Dictum sotij criminis facit fidem contra consocium, quãdo est factum in tortura: vel statim post.*

37. *Socij criminis etiam quòd plures sint, quãuis adminiculati alijs inditijs, solum faciunt inditium ad torturam.*

38. *Socij criminis de obseruantia Regij cõcilij Cathaloniæ concurrentibus alijs inditijs tantum probant contra consocium, quãtum alij testes omni exceptione maiores. Et quæ sit ratio Regij concilij vide ibi.*

39. *Conclusio Regij concilij.*

1. Ommuni traditione receptũ est, regulariter socium criminis de consocijs interrogari nõ posse: quia veteris iuris authoritas, atq; vtriusq; iuris statuta non sinunt de se cõfessos interrogari debere. Et ideo lex dicit, nemini licere de proprio crimine confitẽtem super conscientia aliena scrutari. probãtur hęc in. l. fi. in final. verb. C. de accusationib. & in cap. 1. de confes. Quibus cõcordat tex. in. c. nemini. 15. q. 3. ibi. *Nemini de se confesso super alienum crimen credi oportet.* cõcordat etiam tex. in. l. quoniam liberi. C. de testib. ibi. *Si socij et participes criminis non dicantur.* & tex. in. l. repeti. §. 1. ff. de quæstionib. ibi. *Is qui de se cõfessus est in caput aliorum nõ torquebitur.* & tex. in. l. is qui. in prin. ff. de publi. iudi. & deniq; tex. in. l. sicuti. C. eõ. titu. Quam quidem regulam statuunt glo. in dicta. l. fi. in verbo. sinat. C. de accusationib. & glo. in dicto cap. 1. in verbo. confessi. de confes. Cãpeg. in tracta. de testib. reg. 88. Bos. in tracta. causarum criminalium. titu. de indicijs. num. 144. Crot. in tracta. de testib. in quarta parte. num. 94. Paris. in consil. 151. num. 8. lib. 4. Iul. Clar. in practica. q. 21. versi. Dictum socij criminis. & apertius Menochi. de arbitrar. iudi. lib. 2. centuria. 5. in casu. 474. num. 18. qui
2. hanc allegat rationem. Nam delinquens confitendo delictum, se infamem esse declarat. vt respondit Anchar. in consil. 189.
3. infamis autem non facit fidem. c. imprimis. 2. q. 1. & in spesie tradunt Alex. in consil. 11. num. 4. volu. 1. & Marsil. in practica criminali. §. diligenter. num. 62. Bar. in. l. 1. §. idem Cornelio. per illum tex. ff. de quęstionib. & Bal. in cap. 1. §. sacramentum. de consuetudi. recti feu. & idem Bal. in. l. fi. C. de requiren. reis. Ergo sequitur, socium criminis non esse tanquam infamem de consocijs interrogandum.

Et quam

Et quamuis hęc videretur sufficiens ratio quantum attinet ad fidem faciendam vel non faciendam prout iura contra testem infamem statuunt, tamen ipse aliam potiorem rationem, & causam, cur socij criminũ regulariter non debeant nec possint de consocijs interrogari posse dari ar-
4. bitratus sum. Et ratio quidem ea potissima est, ne dicti socij interrogati de cõsciẽtia aliena, aliorum crimina detegent: quia quisq; tenetur seruare secretum quod præcipitur à lege naturali generali de non nocendo proximi animæ, corpori, honori, vel famæ, aut fortunis, quod decerpitur ex septem præceptis secundæ tabulæ decalogi. vt Exodi. 20. ex quibus colligitur lex generalis & naturalis de non nocendo proximo aliquo modo. lege enim naturali & diuina vetitum est detrahere, & infamare alium: quia præcepta decalogi sunt leges naturales & diuinæ. secundum Tho. 1.
5. 2. q. 94. arti. 2. & 2. 2. q. 122. arti. 1. Detrahere autem non solum dicitur qui falsum crimen imponit, vel est causa imponẽdi: sed etiam qui crimen secretum alterius, vel proprium, citra iuris ordinem detegit, vel est causa vt detegatur. vt late explicat Marti. ab Azpil. in suo manu. cap. 18. a num. 18. Ergo patet, quòd cum iudices lege naturali & diuina vetantur infamare, vel pręstare causam infamandi, & interrogando, ac reos cogendo ad respondendum non seruato iuris ordine (de quo ordine infra dicam) sit dare proximo causam infamandi proximum suum, consequitur igitur, lege naturali, & diuina, iudices non posse socium de consocijs interrogare: ne secreta contra ius naturæ detegant. Secretorum autem cognitor Deus & iudex est. c. erubescant. 32. distin. c. christiana. 32. q. 5. &. c. consuluisti. 2. q. 4. *ibi. occulta & incognita illi sunt relinquenda qui solus nouit corda filio-*
6. *rum hominum.* In qua re intelligas esse secretum, non solum id quod de se ab vno solo sciri potest, quales sunt soli & oẽs actus interiores animæ hominis, verum etiam, id quod de se à plurimis sciri potest: qualis est omnis actus exterior, qui non est famosus, nec notorius. Cuius secreti species illa est, quę de se sine vlla promissione scientem obligat ad se celandum regulariter: quale est omne occultum cuius detectio noceret animæ, corpori, honori, vel famę, vel fortunis alicuius. vt in. c. si peccauerit. 2. q. 1. Et propterea dicimus, socium criminis non esse regulariter de consocijs interrogandum: quia manifestando & prodendo consocios peccaret: ideo quòd ius naturę frangeret, & esset mortale crimen nisi in leuibus, in quibus tantum esset venialis culpa. Et hęc ratio vera est apud theologos: vt etiam ex authoritatibus infra deducendis facilius percipietur.

Quamquidem regulam primo atq; pręcipue veram esse existimo, quando proceditur per inquisitionem nullis præcedẽtibus indicijs, vel infamia contra consocios: quia sicuti testis à quo testimonium exigitur authoritate superioris procedentis per inquisitionem non tenetur ad testificandum in occultis de quibus infamia non precessit, prout tenet sanctus Thom. 2. 2. q. 70. arti. 1. ita nec socius contra consocios: qui etiam vt testis contra eosdem
7. interrogatur. Secus vero esset, si præcederent indicia, aut infamia contra consocios: nam tunc, & iudex potest interrogare, & reus socius de consocijs respondere. Verum, quia in his vertitur periculum animæ non solum iudicis interrogantis, verum etiam rei socij criminis respõdentis, velim scias, hoc duobus modis contingere posse. Primo, quòd aut constat ex processu illum socium qui interrogatur, crimen cum alijs socijs commisisse, & non constat quòd sit aliquis in indiuiduo diffamatus, sed solũ in genere quòd habuit socios, & tunc iudex tantum potest interrogare reum, an habuerit socios in illo delicto; & reus respondere tenetur quod sic: postquam ex informatione præcedente constat delictum cum socijs fuisse commissum. Et non debent tam iudex quàm reus in hoc casu in foro consientiæ vlterius procedere: quia non propter occultationem peccati, sed propter occul-

rationem peccatoris prohibetur homo. iudicare. ita Sanct. Thom. 2.2.q. 70.arti.1 in quo loco resoluit, subditum in occultis de quibus infamia non precesit non teneri ad testificandum. Concordat Gaieta. in commen. ad sanctum Thom. dicta.2.2. q. 60. articu. 1. vbi expresse animaduertit, quòd quando per viam inquisitionis proceditur, oportet præcedere infamiã: adeo, quòd si duo vel plures iurati affirmant aliquem, crimen aliquod eisdem videtibus commisisse, de quo non laborat infamia, non est contra eum propterea inquirendum per rationem supradictam: quia nõ propter occultationem peccati, sed propter occultationem peccatoris prohibetur homo iudicare. Eandem confirmat sententiam Domini. de So. de iusti. & iu. lib. 5.q.7.articu.2. infi. vbi concludit, quòd si quis vidit homicidium etiam cum alijs contestibus, & ille talis interrogetur per viam inquisitionis, nõ tenetur responderе nisi vel infamia præcesserit vel indicia, & latè Soto. in lib. de ratione tegendi vel detegendi secretum. membro.2. in.q.6. & signanter col. 9. Quod ex iuris canonici dispositionibus confirmatur, primo per tex. in capit. inquisitionis. §. tertiæ dubitationis. ex. de accusationib. in quo statuitur, nullum esse pro crimine super quo aliqua non laborat infamia, seu clamosa insinuatio non præcesserit, propter dicta testium etiam quòd viderint puniendum: quinimo super hoc, depositiones contra eum recipi non debent: cum de his solummodo fieri debeat inquisitio, de quibus clamores aliqui præcesserunt, concordat tex. in cap. cum opporteat. eodem titu. de accusationib. vbi expresse Roma. Pontifex disponit, non esse contra aliquem per viam inquisitionis procedendũ, nisi prius eius fama lesa sit. & idem in glo. ibi super verbo. famam ipsius. & est tex. in cap. qualiter & quãdo.2. de occusatio. vbi latè scribentes.

Aut ex processu cõstat, dictum socium delictum commisisse cum socijs contra quos in indiuiduo præcedunt indicia seu infamia, hoc est contra Petrum, vel Ioannem, & in hoc casu, dictus criminis socius potest per iudicem interrogari de Petro, vel Ioanne consocijs suis: teneturq; in dicto casu suum testimonium contra eosdẽ ferre. Ratio est, nam cum testimonium alicuius subditi requiritur authoritate superioris cui in ijs quæ ad iustitiam pertinent obedire tenetur, non est dubiũ, quin teneatur testimonium ferre in ijs, in quibus secũdum ordinem iuris testimonium ab eo exigitur: puta in manifestis, & in ijs de quib' infamia precesit. ita sanct. Tho. 2.2.q.70.arti.1. in versi. Respondeo. & resoluit idem Domini. de So. in dicta. quæst. 7.arti.1.

8\. Ex quibus infero Salyceti opinionem in.l. fi. num. 6. C. de accusatio. asserentis, quòd quando delicta sunt talia quæ regulariter non committuntur sine socijs, potest socius de consocijs interrogari, damnandam esse: quia hoc exceptis his de quibus infamia seu indicia præcesserunt, aut his quibus bono publico leditur, vt exemplis infra relatis latius demonstratur, iuri naturæ, & diuino cõtrarium esset: quibus astringimur, ad non detegendũ præter iuris ordinem proprium vel alterius crimen & secretum. Potest tamẽ dicta Salyce. sententia saluari, si dicamus illam restringi, & limitari ad crimina tãtum excepta, quæ regulariter sine socijs cõmitti non solent: in quibus socij generatim tamen de consocijs interrogari possunt. Et hanc quoq; fuisse Salyceti mentem, exemplis a se ibidem

9\. relatis diuinare possumus. Item ex eisdem reprouandi sunt omnes, qui sentiunt socios de consocijs interrogandos esse: quãdo vix, vel aliter delictũ probari nõ posset, vt puta, in crimine testis corrupti, in quo de corrumpente vix potest constare: nisi corruptus de dicto corrumpente interrogetur. Et etiam in mandatario, qui nisi interrogetur de mandante vix quoq; de eo constare posset. prout in hac fuere sententia Boer. in decis. 319. num. 5. & Menoch. de arbitrar. iudi. lib.2. cen.5. casu.474. nu. 18. & seq. & multi alij quos prædicti referunt:

runt: quibus omnibus repugnat illud ius naturæ dictum, quo pręcipitur ne alterius crimina detegantur, nisi cum iuridicè à iudice socij interrogantur · hoc est, quando infamia, vel indicia contra aliquem præcedunt; vel sumus in criminibus exceptis, vt in exēplis infra latè explicabimus. alias enim, qui præter hæc, socium criminis pro
10. dit, ius naturæ frangit. Eadem etiam ratione damnandus est intellectus eorum, qui. l. prius. ff. ad Sillani. interprætantur, vt intelligendam esse existiment, seruum de nece domini inquisitū, ob hoc solum quòd de se confitetur posse de socijs, & participibus interrogari: vt indicet cuius mandato id fecit. prout tenent & asserunt Gram. in decisio. 28. num. 11. & Menochi. de arbi. iudi. dicto casu. 474. num. 37. Hæc enim sententia quoq; iuri naturæ, & diuino repugnaret: vt dictū est. Ac proinde. l. illam, sic esse interprætandam, atq; practicandam existimarem; quando contra aliquem socium particularem, vel contra mandantem præcederēt diffamatio seu indicia: quia tunc, posset seruus de nece domini inquisitus, ne dum interrogari de consocijs, verum etiam & torqueri in dicto casu per dictā. l. vt ibidem in glo. in verbo. de se.

11. Secundo prædictam regulam verā esse puto, nisi procederetur per accusationē, in quo casu, socius criminis etiam quòd solus viderit tenetur adductus intestem contra cōsocium testimonium ferre: & sic poterit interrogari. ita Soto de iusti. & iu. dicta. q. 7. arti. 1. lib. 5. Ratio est, nam cū proceditur per accusationem accusator tenetur pœna talionis, hoc est tenetur subire eandem pœnam si non probauerit quam reus debuit pati si ipse accusator probasset. Quę res ad id inuēta est, ne facile quis prosiliat ad accusationē cū sciat inultā sibi accusationē non futurā, ita probatur in. l. si cui crimen. ff. de accusationib. & in. l. fi. C. eod. cap. super his. ex. de accusa. & in. c. quis quis. & in. c. qui crimen. 2. q. 8. Igitur cum socius ab accusatore producitur seu ducitur in testem, tenetur ipse etiam quod solus viderit dicere veritatem quam sciet: ne tacendo inferat damnum accusatori, qui ad probandum sub dicta talionis pœna, lege constringitur. Ex septē enim præceptis secundæ tabulæ decalogi colligitur lex generalis & naturalis de non nocendo proximo aliquo modo vt exod. 20.

12. Tertio eandem regulam veram esse in omnibus criminibus præterquā in criminibus exceptis puta in illis quæ sunt reipublicę pæstifera, & lædunt multitudinem, ac bonum publicum, fatendum est: in quibus, vt bono publico exitialibus, socius potest interrogari de consocijs: & quicunq; tenetur etiam non vocatus proferre se intestem: vt prouincia eis purgetur. arg. l. congruit. ff. de officio præsi. vt infra latius explicabo. Quorum quidem criminum exempla in varijs iuris locis describuntur: quæ vt pleniorem tibi faciam tractationem, hic per ordinem inserenda censui.

13. Primum igitur crimen in quo socius potest interrogari de consocijs est crimen læsæ Magestatis diuinæ, nempe hæresis. patet in capit. litteras. & ibi glo. in verbo. de fratre. ex. de presumptionib. In fidei enim fauorem fit, vt in negocio inquisitionis hæreticæ prauitatis excommunicati, & participes, vel socij criminis ad testimonium admittātur: præsertim in defectum aliarum probationum contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorū. vt expresse habetur in cap. in fidei fauorem. de hæreti. in. 6. tenet Bal. in consil. 95. col. 1. lib. 1. & Boer. in decisio. 319, num. 2. & Gram. in dicto consil. 35. nu. 25.

14. Secundum crimen est, crimen latrocinij, in quo, etiam criminis socius potest de consocijs interrogari. vt expresse attestatur Martianus. in. l. Diuus Adrianus. ff. de cus. & exhibitio. reor. vbi refert capitulum in libro mādatorum diui Pij extare, quod dictus Princeps cum prouinciæ Asiæ præerat, sub edicto proposuit, vt irenarchæ cum appræhenderint latrones interrogēt eos de socijs, & receptatoribus; & interrogationes litteris inclusas, atq; obsignatas,

ad cognitionem magistratus mittant. ex quo tex. constat, socium in crimine hoc, de consocijs interrogari posse. concordat tex. in l. prouinciarum. C. de ferijs. vbi permittitur, quòd per latronum tormenta quæratur de proditione factorum suorũ: cum per hoc multorum salus conseruetur. Et ratio cur contra receptatores atq; latronum fautores socij interrogandi sint: ea est, quia sine eis latro diutius latere non potest: probat tex. in. l. 1. ff. de receptatorib. vbi Martianus inquit, *pessimum genus est receptatorum sine quibus latere nemo diu potest: et præcipitur, vt perinde puniantur atq; latrones.* concordat Vlpianus in . l. congruit. ff. de officio presid. vbi cum quæritur, quo nam pacto bonus ac grauis præses curare debet, vt pacatam atq; quietam prouinciam habeat, respondetur, hoc ei non esse difficile, si solicite agat, vt malis hominibus prouincia careat: eosq; conquirat. Nam & sacrilegos, latrones, plagiarios, fures conquirere debet: & prout quisq; deliquerit in eum animaduertere: receptatoresq; eorũ coercere, sine quibus latro diutius latere non potest. Non enim minus receptatores delinquunt, quàm aggressores: vt ex sententia Vlpiani probatur in. l. 3. §. *non tantum. ff. de incen. rui naufra. ibi non tantum qui rapuit, verum etiam is quoq; qui recepit ex causis supra scriptis tenetur: quia receptores non minus delinquunt quàm aggressores.* Quod & Cezares probarunt in. l. 1. C. de his qui latro. & alijs criminib. reos occultant. statuentes, eadem pœna receptatores puniẽdos esse, qua rei principales. Ac proinde cum tales receptatores atq; fautores basis ac fundamẽtũ precipuaq; causa sint, quòd latrones diu lateant per prouinciã, in eaq; cõseruentur derrobando, ac in stratis publicis grassando, pacemq; & quietem totius prouinciæ perturbando, pro bono publico conueniens est, vt socij in hoc latrocinij crimine de fautoribus & receptatoribus tanquam scelerum socijs, & participibus interrogẽtur. vt ab huiusmodi animalibus omnino prouincia munda sit.

15. Tertium crimen est, crimen malefici: quod adeo atrox existimatur, vt cuicunq; permittitur, quòd possit de hoc crimine impetitum capere: & iudici præsentare, vt in. l. fi. C. de malefi. & mathemati. qua etiã. l. statuitur, quòd si quisquam exagitatoribus, id est augurijs, seu ex quolibet alio genere hominum contra dictam legem venire temptauerit, aut clãdestinis supplicijs etiã manifestum reũ maleficæ artis opresserit; vltimum supplicium non euadat: geminæ suspitionis obnoxius, quòd aut publicum reum ne facinoris socios publicaret seueritati legum, & debitæ substraxerit quæstioni; aut proprium fortasis etiam inimicum sub huiusmodi vindictæ nomine, concilio àtrociore confesserit. Ex qua igitur. l. patet in tanto crimine socium de consocijs esse interrogandum.

16. Quartum crimen est, crimen lesæ Magestatis: in quo socij interrogari possunt de consocijs. ita in capit. 1. de confes. ibi. *Et crimine lesæ Magestatis excepto.* concordat. tex. in. c. nemini. & ibi glo. in verbo lesæ Magestatis. 15. q. 3. ibi. *Nemini præterquã de crimine lesæ Magestatis de se confesso super alienum crimen credi oportet.* & facit tex. in. l. pen. & fi. C. ad leg. iul. mages. Et contra quos dicatur quis cõmittere crimen lesæ Magestatis, cõspirationis, & proditionis, vide Alex. in consil 13. nu. 2. 3. & 4. vol. 6.

17. Quintum crimen est, crimen conspirationis, & coniurationis cõtra principem: nam & in hoc casu, socius & particeps criminis admittitur contra socium. vt probatur in cap. fi. & ibi glo. in verbo iuramento. in fi. ex. de testib. cogen. in quibus locis probatur, socium criminis ad detegẽdam conspirationem admittendum esse: qui tenetur conspirationem illam manifestare & denuntiare. concordat tex. in. c. si quis cum militibus. 6. q. 1. & in. c. si quis Papa. 79. distinctio. & sequuntur hanc opinionem Doctor. Campeg. in tracta. de testib. reg. 86. fallen. vlti. Crot. in tracta. de testib. in quarta parte. num. 92. Marsil. in consil. 1. num. 32. & in consil. 109. nu. 11. & Boer. in decisione. 319. nu. 2. Quid autem dicatur coniuratio, vide in. c. coniurationum. 11. q. 1. cum

q.1. cum quatuor capitulis sequentibus. Et facit quod habetur in cap.1.§.conuenticulas.de pace iura.fir.vide Alexan.in consil.13.num.14.volu.6.

18. Sextum crimen est, crimen falsæ monetę: in cuius criminis ministerio plures sunt necessarij, prout ex natura delicti percipitur: & proinde pro bono publico socius huius criminis potest de consocijs interrogari.l.1.C. de falsa mone. ibi: *facti conscios per tormẽta illico prodituri*. ita etiam Salycet. in.l.fi.C.de accusationib.Grammati.in decisio.28.nu.10.& in consil.35.in fi.& Boer. decisio.319.nu.2.qui alios plures rescẽcẽt.

19. Septimum crimẽ est, crimen assassinij: in quo socius potest interrogari de consocijs ipsius criminis propter delicti immanitatem.ita Bar.in.l.non ideo minus.nu.1. C.de accusationib. qui in glo.2.notat contra assassinos, qui tenentur dominos seu mãdatorẽ in iudicio nominare: & quòd super hoc possunt torqueri. Pro quo facit tex.in capit.1. de homici.in.6. vbi Roma. Ponti.approbatione sacri concilij statuit, vt quicunq; princeps, prælatus, seu quæuis alia ecclesiastica, secularis vè persona quempiam christianorum per prædictos assassinos interfici fecerit, vel etiam mandauerit, quanquam mors ex hoc forcitan non sequatur, aut eos receptauerit, vel defenderit, seu occultauerit, excommunicationis, & depositionis, à dignitate, honore, ordine, officio, & beneficio incurrat sẽtentias ipso facto: & quòd illa libere alijs per illos ad quos eorum collatio pertinet conferantur: & quòd sit cum suis bonis mundanis omnibus tanquam christianæ religionis emolus à toto christiano populo perpetuo diffidatus. Patet igitur ex illo tex. tales assassinos non esse occultandos: sed potius manifestandos. Assassinus enim dicitur illę, qui aliquẽ Christianum occidi pręcio mandat alteri, siue infideli, siuè Christiano. vt attestatur Iul.clar.cum magna scribentium caterua per eum relata.in.§.assassiniũ. in pri.Ex quo not. quòd ad hoc vt propriè assassiniũ dicat, requiritur, quòd interfectus sit Christianus. ita tenet Ioan.Andr.in cap.1.de homicid. in.6. quem sequuntur communiter Doctor. vt attestatur Alex.in consil.166.in fi.lib.7.& practi.Care.fol.290.post nu.15.& hęc sententia est omnium cõsensu stabilita.vt dicit Plaça in cap.19.lib.1.delic.num.8.vnde sequitur, quòd vbi reus probauerit interfectũ fuisse infidelem, tũc esset ab hoc crimine assassini absoluẽdus. Quando igitur aliquis facit, vel fieri facit mediante pecunia, dicitur delictũ magis atrox: & propterea pœna potest augeri: vt de facto videm⁹ augeri in istos assassinos.arg.tex.in.l.Cicero.de pœnis.& in.l.venales.C.quãdo prouoca.nõ est neces. prout etiam dictũ fuit supra per dictũ.cap.1.de homi.in.6.& vide Bar.in.l.nõ solũ.§.si mandato.num.14. ff.de iniur.& ideo propter huius criminis, atrocitatẽ, & immanitatẽ, socij debent interrogari đ cõsocijs.vt tenet Boer.in decisio.319.nu.2.Marsil.in.consil.22.nu.15.Cãpeg.in tracta.de testib.Reg.86.fallen.5.& Gram.in cõsil.crimi.cõsil.28.nu.20.consil.35.num.25.& 26.& consil.44.num.1.

20. Octauo not.aliũ singularẽ casum, quòd quãuis periculũ non immineret Reipublicę.vt in pręcedẽtibus exẽplis demonstratũ est, sed priuatę personæ, posset cõuictus interrogari de socijs, vt puta si multi conspirauerunt occidere Petrum, & vnus capiatur, iure interrogatur, an sint alij animati ad tale homicidiũ: nã quòd non liceat occultos peccatores inquirere absq; infamia, semp intelligitur de crimine iã præterito, quod inquiritur punitionis gratia: secus si inquiratur ad euitãdũ futurũ dãnũ. Et propterea cõclusio illa quòd nõ potest fieri inquisitio absq; infamia, intelligitur de criminibus priuatis: quæ nõ sunt in prę iudiciũ tertij. Crimina enim publica, aut illa quæ sunt in præiudiciũ tertij, quomodocũq; cognoscantur inquirenda sunt; & coercenda si sunt in fieri; & damnum pendet in futurum. ita explicat Domi. de So. in.lib. de ratio. tegen. vel deteg. secre. in. q.6. membri. 2.col.14. ibi in versi. Et postremo. & colla.17.in prin.in versi.Tertio vero.Hęc cõprobãtur ex his quæ in sacra

pagina

pagina leguntur. Habetur enim in psalm. *Eripite pauperem, et egenum de manu peccatoris liberate.* Et prouerb.24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem.* & Romanorum primo dicitur. *Digni sunt morte non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* vbi dicit glo. consentire, est tacere cum possis redarguere. Et propterea socius ad euitandum damnum futurum priuatæ personę potest de consocijs interrogari: & is respondere tenetur, & propalare si scit quo ad Deum socios non esse emendatos: immo potius paratos ad malum cõspiratum perficiendũ:

In ijs ergo criminibus, socij criminum possunt de consocijs per iudicem interrogari. vt per supradicta abundè probatum extat.

Tamen ne iudex in modo interrogandi erret, scire illum oportet, quòd dicta interrogatio de socijs, fautoribus, vel receptatoribus debet fieri in genere, interrogando an fuerint aliqui socij in illo delicto: non autem in specie, seu indiuiduo de Cayo, vel de Sempronio. ita sentiunt Salycet. in dicta. l. fi. col. penul. versi. quarto nunc de modo. C. de accusationib. Ruyn. in consil. 7. num. 14. versi. Nec etiam frater. vol.5. & Blanch. in tracta. de indi. num. 381. Et est ratio, quia si in indiuiduo fieret interrogatio, esset poti? incitare, vel suggerere, quàm quærere. arg. tex. in. l. 1. §. qui quæstionem. ff. de quæstionib. & ibi communiter Doctores. Idem quoq; sentit Nauar. capit. 18. de Octauo præcep. num. 58. Quæ sententia locum non obtinet, quando cõtra aliquem esset præsumptio, quòd ille esset talis qui fuit socius criminis. vt vno verbo sentit Blanch. præcitato loco & confirmat Menochi. de arbitrar. iudi. casu. 474. num. 53. Alioquin enim vt inquit Nauar. in man. indicto cap. 18. de octauo præcep. nu. 59. non auderem excusare iudicem à peccato mortali: præsertim, si id faciat persuasus, iustum esse per fas, aut nefas, detegere crimina, & quocunq; modo seueri iudicis, atq; executoris famam sibi comparare, contra. l. respiciendum. ff. de pœnis. cogendo reos ad bene vel male detegendum omnes suos socios, etiam iam coram Deo emendatos: etiam si nulla fama neq; indicium sit contra illos.

22. Ex quibus infero, quòd iudex tenetur interrogare reum de socijs secundum iuris ordinem. Dicuntur autem socij interrogati de consocijs secundum iuris ordinem, duobus præcipuè concurrentibus. Primum est, quòd interrogentur in casibus à iure expressis: vt supra ostensum est. Secundum, quòd dicta interrogatio fiat in dictis casibus generatim: & non nominatim an sint illi, aut illi, sed an sint aliqui. Et si reus respondeat quòd fuerunt aliqui, tunc iudex potest & debet reinterrogare quòd manifestet & nominet illos. Nam si socius criminis ex se tantum etiam non interrogatus tenetur prodere consocios in criminibus exceptis, maximè quando videt aut credit illos prçteritorum non pænitere, immo esse paratos ad noua cum magno damno publico, aut priuato committenda vt infra suo debito & congruo loco explicabitur, multo maiori ratione, in dictis criminibus poterit iudex reinterrogare, quòd consocios quos (respondendo interrogationi generaliter facte) dicit in delicto interuenisse, nominet: & propalet.

23. Quinimo, interrogans illum præter iuris ordinem peccat: quia iniustè dat causam notabilis infamię proximi, dum extra potestatẽ suã inquirit cõtra. l. fi. ff. de iuris omni. iud. & cap. 2. de cõstitutionib. lib. 6. Et idem est, si contra omittit interrogare cum debet secũdũ eundẽ iuris ordinem: quia pręiudicat notabiliter Reipublicę cuius interest delicta puniri. l. ita vulneratus. ff. ad leg. aquil. cap. vt famę. de senten. excommuni.

24. Hinc sequitur, quòd si iudex interrogat reum de socijs secũdũ iuris ordinem, ipse reus tenet non solũ in foro fori, verũ etiã, in foro cõsciẽtię dicere iudici veritatem: declarando & manifestando socios. Et primo quo ad forum cõscientiæ, probatur argumento ducto per sanctum Tho. 2. 2. q. 69. articu. 1. vbi resoluit, quòd ex debito

iustitię

iustitiæ tenetur accusatus iudici veritatem exponere quam ab eo secũdum formam iuris exigit, & quòd si non confitetur negans veritatem, peccat mortaliter: tanquã veniens contra debitum iustitię. Immo & contra se interrogatus secundum iuris ordinem, tenetur in foro consientiæ sua delicta secreta grauia confiteri. ita Nauar. in manuali cap. 18. de Octauó præcep. num. 57. Tenetur enim reus obedire iudici præcipiẽti sibi quód fateatur. vt est tex. in cap. 2. de maiori. & obedien. & glo. ibi in verbo. principi. in qua habetur, omnes subditos principi seculari obedire debere. facit tex. in cap. 2. de cõfes. in. 6. His accedat doctrina sancti Thomæ vbi supra, super qua videas Gaieta. in commento hunc passum pulchrè declarantem. Et sic constat, quòd reus interrogatus secũdum iuris ordinem tenetur manifestare & propalare socios delicti.

25. Et adeo verum est, quòd nõ solum procedit quando super his à iudice interrogãtur, verum etiam quando contra se confessi sunt, etiam non interrogati: quia tũc debent declarare socios quos iustè credũt preteritorum nõ pęnitere, immo paratos esse ad noua cum magno damno publico aut priuato comittenda, nec per euangelicam correctionem correcturum iri: quales sunt regulariter latrones, nummorum falsarij, hęretici, stryges, fascinatores, & alij
26. similes. In quo casu, iudex si videt reũ nescire, & hæc ignorare, aut debet eum docere, aut ei facultatem consulendi cõfessariũ cõcedere: vt sic reus videat an teneatur socios declarare, & quos reuelare. ita Nauar. in manuali. capit. 18. de octauo pręcepto.
27. num. 59. Quinimo confessarij eiusmodi reos monere debent, vt tales socios denũtient: quòd si non fecerint ex sententia Nauar. in dicto cap. 18. de Octa. pręcep. num. 58. ita peccant hi nõ admonendo, & absoluendo, ac illi non denuntiando. Absoluũt enim impenitentes: contra ius diuinum & humanum cap. pœnitentia. 1. & 2. de pœni. distinct. 3. cap. peccati venia. de reg. iur. in. 6. & c. legatur. 24. q. 2.

28. Præterea, ad corroborãdam & confirmandam eandem opinionem ante occulos propono traditum ab Hippoli: in practi. in § diligenter. num. 62. cum multis sequentib. quo loci ait, socium criminis cõtra consocium debere deponere cum iuramẽto: vt faciat fidẽ illam, scilicet quam de iure facere potest. Cuius opinionem approbat Iul. Clar. in practi. q. 21. versi. Quero nũquid: quia licet quo ad se ipsum sit reus, dum tamen deponit contra alium fungitur vice testis: & ideo non adhibetur ei fides nisi cum iuramento. Et hoc vtimur in hoc principatu Cathaloniæ, in quo rei interrogantur in facto proprio sine iuramento: in facto vero alieno vt testes cum iuramento. Hinc ergo est, quod si rei vt testes super socijs secundum iuris ordinem interrogantur, cum eorum dictum ab eis tanquam subditis requiratur authoritate superioris, tenẽtur ipsi rei tanquam testes testimonium ferre: quia in his quæ ad iustitiam pertinent, tanquam subditi superiori præcipienti obedire tenentur. ita sanct. Thom. 2. 2. q. 70. arti. 1. & maximè cũ id iureiurando promittãt. Quod quidem iuramentum cũ non sit contra bonos mores præstitum, immo pro detegendis malis hominibus in dictis criminib⁹ exceptis, per quorum punitionem multorum salus cõseruatur, & quia expedit vt eis respublica purgetur, obligat, & est seruandum: per ea quæ tradunt Doctores. in. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obligationib. Et hæc quo ad forum conscientię.

29. Quo vero attinet ad forum fori resoluo, quòd si reus interrogatus de socijs in criminibus exceptis illos iudici declarare & manifestare recusauerit, poterit iudex illum compellere per torturam: dũ tamen præcedat contra eũ præsumptio vel indicium quòd interuenerũt cũ eo socij quos bene cognouit. glo. in. l. fi. C. de accusationib. & Salycet. in dicta. l. fi. nu. 9. & 10. & Antoni. Gomez de delic. cap. 11. num. 17. infi.

Scias tamẽ, ꝙ hęc opinio nõ fuit in regio criminali cõcilio huius principat⁹ Cathalonię

loniæ taliter recepta, quòd in continenti quo reus interrogatus per iudicem recusat propalare cōsocios, posit dictus iudex illum compellere per torturam; sed tunc demū quando reus est conuictus testibus; vel propria confeßsione, & morte cōdēnatus. Nam tunc, iudices in dicto regio concilio solent torquere reos in caput aliorū sociorum, fautorum, vel receptatorum post latam dictam mortis sentētiam ante illius executionē: & in dicta tortura, dicti rei tātū de illis criminibus exceptis de quibus exempla proposuimus & his similib° de quibus infamati existunt, ad sciendum de consocijs interrogantur. Quæ practica videtur desumpta ex. l. qui vltimo. ff. de poen. ibi. *Sepe etiam ideo seruari solent post dānationem vt ex his in alios quæstio habeatur.* Cuius. l. intellectus restringitur ad casus exceptos: iuxta mentem Saliceti in dicta. l. fi. num. 4. C. de accusationib. Quam praxim sūmopere laudo, ea sola ratione, quia reus ipsa sententia videtur declaratus socius: & vt socius illius delicti morte cōdemnatus: & sic tutius iudex post latam dictam sentētiam, potest illum tanquam socium de cōsocijs interrogare.

30. Verum cōtingit dubitari, quam fidem faciet hoc testimoniū socij criminis etiā in casibus in quibus de consocijs potest per iudicem interrogari? Hęc quæstio doctorum opinionibus cōtrouersa est. Quidam existimarunt tale dictum ne dum nō prodesse; immo nec indicium aliquod facere. vt dicit glo. notab. in. l. si filium. C. de libera. cau. in glo. mag. in fi. Cyn. in dicta. l. fi. C. de accusatio. in vlti. q. & glo. ibi. vbi etiā latè Salicet. Anto. de Butr. & Inno. in cap. 1. de cōfes. Fulg. in cōcil. 11. & Alex. in cōcil. 89. vol. 3. Quidā vero existimarūt, fidem & indicium facere sufficiens ad formandam inquisitionem aduersus nominatum, & inculpatum. vt attestantur Marsil. in consil. 12. num. 38. in consil. 15. num. 5. & 6. & in consilio. 28. num. 16. Gram. in consil. 21. nu. 7. & Rolan. in consil. 51. nu. 28. & consil. 73. num. 20. lib. 1. & Roma. in. l. si certus. in prin. ff. ad silleni. dicit, communiter concludi, quòd sufficit ad fundandam inquisitionem. Quod sequitur Augus. ad Angel. de malefi. in verbo. fama publica. num. 31. & Ioan. de Anna. in consil. 27. num. 3.

Et hanc vltimam opinionem Iul. Clar. in prac. q. 21. versi. Retenta igitur communi conclusione. existimat, non solum procedere, quando talis delinquens illum socium nominauerit ad interrogationē iudicis ipsum in genere interrogantis, an in maleficio committendo aliquis alius interuenerit, verum etiam quando illum sponte sua nominauerit: dum contra se examinaretur. Puta quia postquam confessus est, se Titium occidisse, iudex iubeat illum narrare quomodo occiderit, & ipse dicat, quòd tali die ipse, Cayus, & Sempronius tali & tali modo illum occiderūt. ecnam vtroq; casu, talis nominatio aperit viam iudici ad inquirendum, & assumendum alias informationes contra Cayum & Sempronium nominatos: etiam si contra ipsos prius nihil aliud esset in processu. Neq; facienda est aliqua differentia an simus in criminibus exceptis, vel non: quia etiam in criminibus non exceptis, facit idem indicium ad inquirendum. vt expresse concludit Iul. Clar. in dicta. quę. 21. versi. Rettenta. circa medium & Blan. de indicijs. num. 389. qui dicit ita communiter teneri loquendo in criminibus non exceptis, quem reffert Villalob. in sua collecta. communi. opinio. in littera. C. num. 203. Et licet supra relati Doctores in prin. huius dubij contrarium censerint Ruinq; in consil. 147. num. 1. in fi. lib. 5. dixerit cōmunem opinionem esse, quòd in casibus non exceptis nullum faciat indicium ad inquirendum, neq; ad procedendum, siue id sponte dixerit, siue ad iudicis interrogationem, credo tamen vltimam opinionem esse magis communem, quam vidi semp de cōsuetudine obseruari: & præcipuè in regio criminali cōcilio Cathaloniæ. Hoc enim casu, dictum istius socij solum & nudum non est tanquam dictum testis sed tanquam denuntiatoris, vel notificantis

tificatis qui tãtũmodo aperit viã iudici ad inquirẽdũ; prout faceret quicũq; ali⁹ notificator seu denũtiator etiã infamis & vilis.

31. Sed scias, quòd hoc indicium resultans ex dicto soli socij criminis sufficiens ad inquirendum facile dilui potest, probando bonam famam ipsius nominati. ita Gram. in consil. 21. num. 10. & consil. 18. num. 18. & consil. 44. num. 4. in criminalibus. Paris. in consil. 151. num. 13. lib. 4. & Socin. Iuni. in consil. 34. num. 66. lib. 2. Vnde dicit Gram. in decisio. 28. num. 17. circa medium, quòd iudex inquirat de fama & cõditione nominati, & non moueatur ex sola illa confessione, & si inueniat ipsum bonæ famæ, talis confessio non operabitur quicquam: quia adesse debẽt præsumptiones, suspitiones, & argumenta. ita Alex. in dicto consil. 89. vol. 3. incipien. viso themate. vbi subdit, quòd ob bonam famam eliditur tale indicium resultãs ex dicto socij criminis etiam in casib⁹ exceptuatis de quibus ipse loquitur. & Deci. in consil. 17. & in consil. 179. num. 9. & 10.

32. Maior tamen est dubitatio, quãdo cum dicto socij criminis concurrunt alia indicia, seu adminicula quibus illud dictum contra nominatum iuuatur, an tunc faciat fidem, & inditium ad torturã. Et prætermissa disputatione dicendum est, ex recepta doctorũ sentẽtia, quòd in casibus in quibus quis potest de sotijs interrogari, dictum socij criminis facit indicium ad torturam. Quod sanè intelligẽdum est, si alia præcedant vel concurrant indicia. ita Angel. in trac. maleficiorum. in verbo. fama publica præcedente. versi. Decimo quæro an inculpatio. & Alex. in consilio. 89. vol. 3. licet ante ipsum idẽ firmauerit Guido de Suza. in tracta. de tormen. versi. Quid de quæstione occurrenti. & Gandi. in tracta. maleficio. sub rubri. de quæstionib. & & tormen. in versi. Restat formare, qui rectius ceteris loquuti sunt. Et quòd de necessitate vltra dictũ socij criminis in casibus in quibus interrogari potest de socio requiratur cõcursus aliorum indiciorum contra nominatum vt deueniri possit ad torturam contra ipsum tenet & sequitur Marsil. in singul. 209. nu. 2. vbi etiam subdit, hoc esse menti tenendum perpetuò, & quòd nunquam obliuiscatur: quia est verbum honoris, & vtilitatis plenũ. Idem firmat Bal. in consil. 429. nu. 1. inciep. an mãdatarius criminis. in 3. vol. vbi dicit, quòd ad faciendum indicium ad torturam debent alia suffragari adminicula, loquendo in numero plurali, videlicet alia adminicula. Et ponit exemplum in fuga nominati: cum scriptum sit in Salomone. *fugit Impius nemine insequẽte*. Immo plus dicũt Guido de Suz. & Gandi. vbi supra, quòd non concurrentibus alijs indicijs quam inculpatio socij criminis etiam quod inculpatus esset male conditionis & famæ minime torqueri posset. Deniq; vide Gram. in decisio. 28. a num. 10. vsq; in fi. & Paris. in consil. 151. nu. 8. lib. 4. & Salycet. in. l. fi. circa fi. in versi. Sed ego respõdeo. C. de accusationib. Cuius opinionem dicit Bos. in titu. de indicijs. num. 149. quotidie practicari: & quod Doctores illud sequuntur. Vide etiam Menoch. de arbitrar. iudi. in casu. 474. nu. 43. & Iul. Clar. in practi. q. 21. versi. successiuè quæro. & versi. sequenti idem asserentes: in quibus locis plures alios allegant, eandem sentientes sententiam.

33. Qualia autem debent esse hęc indicia, hoc à lege non determinatur: ideo quod est quid facti, & propterea relinquitur iudicis arbitrio. ita in specie decidit Gram. in dicta decis. 28. num. 20. qui ait pro qualitate personarum, & facti, iudicem arbitrari debere an sit indicium sufficiens vel non.

34. Vltra tamen ea quæ dixi requiri alia inditia seu adminicula, quibus dictum socij criminis iuuetur ad faciendum indicium ad torturam contra consocium, requiruntur ad huc alia duo, sine quibus nõ posset de iure deueniri ad torturam contra nominatũ. Quorum primũ est, quòd dicta nominatio sit facta cum iuramento. Secundum vero, quod sit facta in tortura. Quo vero attinet ad iuramentum, probat Marsil. in practi. in. §. diligenter. num. 62. cum multis sequẽtib. quo loci ait, hoc esse

valde

valde singulare: & se alias obtinuisse. Idem Antoni. Gomez. de delic. cap. 11. num. 18. in versi. Sed quæro aduertendum. & Iul. Clar. in prac. q. 21. versi. Quæro nunquid. vbi approbat Marsil. opinionem: quia licet quo ad se ipsum sit reus, dum tamen deponit contra alium, fūgitur vice testis: & sic non est ei adhibenda fides nisi cum iuramento. A quorum opinione dissentit Blanch. in tracta. de indicijs. num. 384. asserens, inquisitum de crimine non debere præstare iuramentum de veritate dicenda. Attamen hæc ratio contra primum dictum non obstat: quia vera esse censetur, quando exigitur depositio criminosi contra seipsum: tunc enim non debet cum iuramento deponere. Quod ea ratione factum est, quia præsumit lex, quòd inquisitus iste nō dicet veritatē contra seipsum: atq; ita incideret in periurium. Sed diuersum est cum deponit de alio: nam tūc cessat ratio prædicta. Et ita seruamus in Cathalonia: in qua rei inquisiti deponūt in facto proprio sine iuramento; in alieno ve-
35. ro vt testes cum iuramento. Sed hic conuenit, vt quæramus, an hoc iuramētum sit per deponentem de sotijs parte citata præstandum? Respondet Anto. Gomez. de delict. cap. 11. nu. 18. circa medium, quòd iudex debet esse cautus, vt reum vel inquisitum deponētem de sotijs adhibeat in testem parte citata: & præstito iuramento. Quod confirmat ex doctrina Bar. & commu. in. l. maritus. ff. de quæstionib. vbi tenet, quòd si testis examinatur parte non citata non probat: neq; facit aliquod inditium ad torturam. arg. l. si quando. C. de testib. & ibi communis opinio. Sed in contrarium est praxis cōcilij regij, & omnium aliarum curiarum huius principatus Cathaloniæ: in quibus, in criminalibus, cum proceditur per inquisitionem non citantur inculpati ad examinandos testes contra illos: sed postea quando sunt capti, publicatur illis inquisitio, cuius copia conceditur vt possint se defendere. Forte enim esset illis dicta citatio nuntius ad fugiēdū, seu euadendum à manibus iustitiæ: quòd bono publico præiudicaret, cui expdit, ne crimina remaneant impunita. l. ita vulneratus. ff. ad leg. aquil. cap. vt famæ de senten. excommuni. Et ideo laudo hanc praxim: de qua expresse loquuntur Boer. in decis. 319. nu. 4. circa medium. & Salycet. in. l. habentem. col. 4. C. de accusationib. & approbat eandem Felin. in cap. quoniā. col. 7. in versi. similiter. vt litte nō contes. Quæ ideo obseruāda est. vt tradunt Dec. in consil. 11. num. 9. Socin. iuni. in consil. 93. num. 52. lib. 3. & Craue. in consil. 91. num. 7.

36. Requiritur preterea ad hoc vt dicta nominatio sotij contra consotium faciat fidem, quòd sit facta in tortura: vel statim post. ita Alber. in. l. fi. C. de accusationib. Fulgos. in consil. 173. Marsil. in consil. 22. num. 22. & consil. 78. col. 3. & in practi. crimi. §. diligenter. num. 61. Blā. in trac. de indi. num. 380. Boer. q. 319. num. 3. in fi. & fere omnes in hoc cōcordant. Et huius sententię ea est ratio, quòd iste inquisitus, qui iam cōfessus est delictum dicitur effectus infamis: & infames non audiuntur contra aliquem sine tortura. c. illi qui. 5. q. 5. talis enim tortura purgat defectū testis: adeo, vt fidem faciat contra reum. ita Iul. Clar. in prac. q. 21. versi. Scias etiam. & in. q. 25. in prin. vide etiā Bos. in titu. de tortura testi. num. 3. vbi etiam subdit, quòd testis crimine notatus etiam si nō sit vilis persona non admittitur sine tortura.

Ex prædictis ergo habemus, quòd quādo sotius criminis cum iuramento & in tortura nominat consotios in criminibus exceptis, & cōcurrant cum eius dicto alia adminicula, seu inditia cōtra nominatos, quòd tunc facit fidem: quæ solum se extēdit ad faciendum inditium ad torturam.

37. Quam quidem sententiam ita procedere intelligas, licet plures essent sotij criminis alios manifestantes: quia quamuis plures essent contra aliquem deponētes, non dicetur ille conuictus ita, vt possit sequi cōtra illum condemnatio: quia solum facerent cōtra eū inditiū ad torturā. ita Boer. in alleg. decis. 319. & Iul. Clar. in dicta. q. 21. versi.

versi. Sed pone. vbi reffert, in pluribus senatibus idem seruari.

38. Contrariam tamē opinionem nostris temporibus amplectitur Regiū criminale concilium huius principatus Cathaloniæ, in quo in distinctè, dictis sociorum criminum cum iuramento in alterius factū etiā sine tortura adhibetur tanta fides ad condemnandum pœna ordinaria delicti contra nominatum consociū cōcurrentibus tamen alijs indicijs seu adminiculis & non alias, quāta adhiberetur cuicunq; alij testi: etiā omni exceptione maiori. Et ratio quę mouet dictū Regium concilium ad hāc tenendam & exequendā opinionem sola experientia fuit, quę in hac prouincia docuit maiorem semper veritatē in esse in dictis socijs, quā in alijs: ideo quòd melius sciūt factum, ac facti veritatē cōmemorare quā alij. Per quorū dicta, manifestādo alios cōsocios pluries fuit prouinciæ saluti succursum, persequendo dictos cōsocios, famosos latrones, & stratarū publicarū grassatores, ac alios totius reipublicæ pacē perturbantes: & illos captos pœna ordinaria puniēdo, Quod expedit, vt malis hominibus Respublica purgetur. ar. l. cōgruit. ff. d̄ officio præsid. Et non obid nego, quòd si reperirentur alij testes de veritate facti deponētes, esset tutius illorum dictis cōdemnare: cū eorū fides infamia aliqua diminuta nō esset. Attamen, cum delicta quæ tot in hac prouincia frequētantur aliter probari nō possint, quàm dictis sociorū: ideo in dicto Regio cōcilio est receptū, eis concurrentibus alijs adminiculis, tantā fidem quantā alijs esse dandam: etiam ad cōdemnándū pœna ordinaria. Et sic pluries vidi multos in dicto Regio cōcilio fuisse ad mortē cōdemnatos ex solis sociorū criminū dictis; concurrentibus tamen alijs indicijs, seu infamia, & præsumptionibus contra eosdē,

39. prout memini in dicto Regio cōcilio fuisse conclusum die. 14. mensis Iulij. 1582. in facto fisci procuratoris regię curię contra Ioannē Planes marineriū, cōtra quē deposuerunt tātum socij criminis sine tortura medio tamen iuramento, quibus constabat, quòd solitus erat diuagare per præsentē principatū in comitiua & societate aliorum furta in pluribus partibus cōmittēdo in maximam Reipublicæ perniciem: qui, cum eisdem consocijs cōuictus fuisset de quodā furto magno, quorum dicta alijs indicijs coadiuuata fuerūt, fuit ad mortē cōdēnatus: vt ex eius processu quoq; hæc latius videri possunt. Cuius fuit relator Franciscus Fort eiusdē Regij cōcilij doctor & Scriba mādati Monserratus Carbonell, & & pro eo. t. Catuffa not. Nouissimè deniq; fuit idē conclusum cōtra Hieronimū Lāça villæ granullariorū infamatū de pluribus delictis die. 22. mēsis Decēbris. 1582. in cuius processu tātum eū cōuincerūt super quodā latrocinio duo socij criminis: qui etiā erant adminiculati alijs indicijs, & sic fuit declaratus reus mortis, & laqueo furca suspensus. vt in eius processu hęc videri possunt. Cuius fuit relator Frāciscus Sans, dicti Regij concilij Doctor, & Scriba Iacobus Mābla Scriba petitionerius extra numerarius. Suntq; alia mille exempla in Regio concilio.

Cap. 6. An reus carceratus qui immunitate ecclesiastica gaudet, sed retinetur in carcerib⁹ pro damnis, & iniuria partis instantis ratione criminis perpetrati, faciens cessionem bonorū, debeat ab eisdem carceribus relaxari? vel propter eius inopiā, pœna pecuniaria dānorum, & iniuriæ, debeat & possit conuerti in corporalē, per regulā qui non habet in ęre luat in corpore.

1. *Pœna pecuniaria omnino parti applicanda, bonorū cessione per reum debitorem facta, nō potest in corporalem pœnam cōuerti: sed potius reus venit relaxandus.*
2. *Causa dicitur ciuilis, quando pœna parti applicatur. Criminalis vero quando fisco.*
3. *Pœnæ pecuniariæ commutatio in pœnam corporalem, non habet locum in ciuilibus.*
4. *Mulcta licet debitor non sit soluēdo, non debet in corporalem pœnam conuerti per regulam qui non habet in eræ luat in corpore.*

5. *Fugientes ad ecclesiam debent ab omni pœnarum genere releuari.*
6. *Pœna pecuniaria quando ex delicto imponitur, potest prætextu inopiæ debitoris, non admissa bonorum cessione pereum facta conuerti in pœnã corporalem: per regulam qui non habet in ære luat in corpore.*
7. *Pœna pecuniaria quando ex parte rei debentis soluere vera et propria pœna esse censetur, licet ex parte debentis recipere sit interesse, potest cum reus non est soluendo conuerti in corporalem.*
8. *Pœna pecuniaria quando ex parte rei non est pœna qui soluendo non est, non commutatur in corporalẽ: sed expectatur reus donec perueniat ad pinguiorem fortunam.*
9. *Pœna pecuniaria pro minimis non debet conuerti in corporalem, dato quod reus non sit soluendo.*
10. *Pœna pecuniaria in actione iniuriarum si reus non est soluendo potest conuerti in corporalẽ. reiecta bonorum cessione per eum facta.*
11. *Pœna pecuniaria ex delicto descendens applicanda parti, nunquã conuertitur in corporalẽ, nisi actore consentiente: in cuius manu est spectare suum debitorem si perueniat ad pinguiorem fortunam.*
12. *Reus qui debet pœnam pecuniariam soluere, vel fustigari, ex delicto per eum commisso, si cum est soluendo, vult potius fustigari, quàm soluere, in hoc non est audiendus: sed iudex debet eum compellere ad soluendum.*
13. *Reus detentus in carceribus pro pecunia descẽdẽte ex delicto, et parti applicãda, si non est soluẽdo, nec pars vult cõsentire pœnæ commutationi, an sit relaxandus à carceribus inuita parte?*
14. *Pœna pecuniaria fisco adiudicanda, mutari potest in corporalem: etiam nolente accusatore.*
15. *Intellectus ad cap. Odoardus. de solu.*
16. *Intellectus ad cap. finem litibus. de dolo. et contu.*
17. *Pœna dicitur illud, quod pro iniuria imponitur: siue ciuiliter, siue criminaliter agatur.*
18. *Mulcta quid sit, et de differentia inter mulctam et pœnam.*
19. *Conclusio Regij concilij.*

Etrus Stephanus Puig, & Michael Ioãnes Puig alias Guineas fratres villæ Granullariorũ fuerunt capti in quadam ecclesia, à qua non violenter, sed legitimè, & iure permittente extracti fuerunt: ratione & occasione cuiusdam homicidij per eos perpetrati. Qui cum regijs carceribus mãcipati fuissẽt, & allegata ab eis immunitate ecclesiastica, eam consecuti fuerunt: & per consequens, vitæ & membrorum veniam. iuxta tex. in cap. inter alia. de immuni. ecclesia &. c. reum. &. c. id constituimus. 17. q. 4. Sed quia pro eo quod iniquè fecerũt erãt alias legitimè puniendi. iuxta dispositionẽ dicti cap. inter alia. ibi. *super eo tamẽ quod iniquè fecit, est alias legitimè puniendus,* quod intelligitur pecuniariter dumtaxat: vel alia satisfactione præter pœnam corporalẽ. iuxta glo. dicti cap. in verbo. puniendus. & est tex. in. c. reum. & in dicto. c. id constituimus. dicta. 17. q. 4. fuit declaratum per iudicem dictæ immunitatis ecclesiasticæ, ꝙ retinerentur pro damnis, & iniuria, partis instantis. Verum, quia dicti fratres Puigs, hac de causa retẽti fecerunt cessionẽ bonorum, per quam ostensum est, ipsos non fuisse soluendo dicta damna, & iniuriam, & proinde à parte instante petita fuerit cõmutatio pœnę pecuniarię in corporalem, per regulam qui non habet in ęre luat in corpore, fuit dubitatum, an in hoc casu esset locus dictæ instatæ cõmutationi pœnæ: vel an admittenda sit dicta bonorum cessio, vt eius beneficio, prædicti essent relaxandi à carceribus iuxta dispositionem tex. in. l. 1. C. qui bon. cedere possu.

Et primo videtur dicendum, non esse locum dictæ pœnæ commutationi: neq; in hoc casu regulam qui non habet in ære
1. luat in corpore locũ habere. Agitur enim de pœna omnino parti applicanda, vt cõstat in declaratione super contentione dictæ immunitatis ecclesiasticę facta, in quo casu, si debitor non est soluendo pœna illa pæcuniaria non potest in corporalem conuerti · & sic admissa bonorum cessione, reus debitor venisset simpliciter relaxandus. ita Panor. in cap. Odoardus. num. 5. extra de solutio. vbi expresse distinguit, quòd aut quis conuenitur ad interesse, & ad pœnam quæ veniat parti applicanda, & & tunc dicit, non posse fieri pœnæ commutatio

mutationem. Aut vero pœna venit applicãda fisco, & agitur ad vindictam, & tunc potest fieri commutatio pœnæ pecuniarię in corporalem etiam inuito accusato-
2. re. Ratio prædicti argumenti hęc esse potest, nam pœna quando in totum parti applicatur, illa causa dicitur ciuilis causa. glo. in. l. 3. in verbo. centum aureorum. ff. de sepul. viola. quæ tenuit, quód quando pro crimine agitur ad pœnam applicandam parti, iudicium dicatur ciuile: quando vero agitur ad pœnam fisco applicandam, tũc causa dicatur criminalis. Et hanc opinionem tenent omnes. vt dicit Bar. in dicta. l. 3. in prin. quem refert Abb. in rubri. de iudi. num. 5. Zasi. consil. 19. num. 1. vol. 1. Et dicit Ioan. de Pla. in. l. 2. in vlti. verbo. de his qui ex publi. rationib. lib. 10. C. dictam glo. communiter per Doctores teneri. Idem dicit Curs. Iuni. in rubr. de iudi. ff. nume. 18. quem refert Duenyas. in reg. 315. in secũda ampliatione. Quàm quidem opinionem dicunt communem canonistæ in rubri. de iudi. & in specie Aret. num. 19. & Deci. num. 95. & Rippa. num. 91. & sequen. Idem quoq; Maran. de ordine iudicio. in. 4. parte. distinctio. 1. num. 2. vbi multos alios allegat. & Iul. Clar. in practi. §. fi. quæstio. 1. versi. Quarta igitur fuit opinio. vbi etiam se ad alios infinitos reffert: quos omnes per eos videre pote-
3. ris. Sed in causis ciuilibus nõ habet locum hęc regula, quód qui non habet in ęre luat in corpore. vt per Ias. in. l. siquis id quod. num. 28. versi. Limita istam regulam. ff. de iuris. omni. iudi. & ibidem Iacob. Butr. & Alexan. Bal. & Angel. in. l. fi. ff. in ius vocand. facit tex. in. l. nam his. iuncta. l. precedenti. ff. de dolo malo. secundum dictarum legum materiam subiectã. & est glo. in. l. vbicunq; . ff. de fideiussorib. vbi tenet, quód per cessionem bonorum, quis liberatur à ciuili obligatione: quod intelligas tantum, vt non cogatur pati iudicium. vt est tex. in. l. qui bonis. ff. eodem & in. l. 1. C. qui bon. ceder. pos. ibi. *in eo enim tantum modo hoc beneficium prodest, ne iudicati detrahantur in carcerem*. Ergo conclusum videtur, dictis Sthephano & Michaeli Puigs fratribus admittendam esse propter eorum inopiam dictam bonorum cessionem per ipsos factam: & nullatenus in eis habere locum pœnę cõmutationem. per dictam regulam qui non habet in ęre luat in corpore.

4. Secundo pro hac parte facit, nam cum pecunia mulctę nomine debetur, & debitor non est soluendo, debet facta cessione bonorum liberari: & illa mulcta non debet in corporalem pœnam conuerti: quia regula qui non habet in ęre luat in corpore non habet locum in mulcta: immo iudex potest illam remittere propter paupertatem. l. illicitas. §. fi. vbi glo. & Bar. ff. de officio pręsid. l. fi. & ibi not. Bal. C. de modo mulc. Bar. in. l. 1. in fi. ff. de pœn. & in. l. 1. ad fi. prin. ff. si quis ius dicenti non obtẽpera. & in. l. iudex post quam. ff. de re iudi. vbi rationem diuersitatis assignat. Et Bal. in. l. certa ratione. in fi. C. quando prouo. nõ est necesse. Quod quidem adeo est verum in mulcta, quòd etiam cõtra fiscũ admittẽda est bonorum cessio. vt latè Ias. in. §. pœnales. nu. 43. & 49. insti. de actio. & Marquil. in vsati. quia iustitia. q. 13. quæ incipit, quero qualiter intelligendum est, qui non habet. Sed retentio rei quę fit in carceribus pro damnis & in iuria post cõsecutam inmmunitatẽ ecclesiasticam. dicitur mulcta, ea quidem ratione, quia pecunia damnorum, & iniurię quę venit parti instanti applicãda, nulla lege, certa & specialis designata est: sed potius arbitrio iudicis venit diffinienda, & proinde mulcta appellatur. Quinimo mulcta ibi dicitur, vbi specialiter pœna non est imposita. vt in. l. aliud est fraus. ibi in versi. Quinimo mulcta. Ergo patet dictos fratres Puigs facta bonorum cessione propter eorum paupertatem fuisse relaxandos: & pœnę commutationi instatę locum non fuisse.

5. Tertio ad corroborandã hanc opinionem proponitur tex. in cap. inter alia. de immuni. Eccles. iũcta ibi glo. in verbo pœnã. vbi tex. & glo. volũt, fugientes ad ecclesiam debere esse securos ab omni genere

pœnarum & concordat tex. in. c. reum. &. c. id constituimus. 17. q. 4. vbi iura illa volunt dictos fugientes ad ecclesiam ab omni corporali pœna esse releuandos. Ergo sequitur, quod gaudentes immunitate ecclesiastica si retineantur pro damnis & iniuria partis instantis nõ posſint ob inopiã eorum luere in corpore, sed potius bonorum cesſionem factam esse ad mittendam.

6. His tamen non obstantibus contraria opinio verior existimatur, scilicet, ꝙ vbi ex delicto imponitur pœna pecuniaria si datur inpotentia soluẽdi, debet fieri commutatio in pœnam corporalem: & sic cesſio bonorũ non habet locũ. Quod primo probatur per tex. in. l. si quis id quod. & ibi per Iaſ. num. 27. ff. de iuris. omni. iudi. vbi expresse tex. videtur hoc idem sentire. ibi in verbis. *Et in eos qui inopia laborant corpus torquendum est.* ita Ioan. Fab. in. §. fi. nu. 4. institu. de actionib. vbi expresse inquit quòd quando quis est debitor ex delicto & non est soluendo, pæna pecuniaria conuertitur in corporalẽ. tenet Iaſ. in eodem. §. nu. 13. Salycet. in. l. 1. nu. 7. C. qui bon. cede. poſ. Quã regulam fatentur cõmuniter approbatã Alber. in rubri. qui bon. cede. poſ. Cepo. cõſil. 9. crimi. & idem sẽtit glo. in reg. peccatũ. in verbo peccatũ. de regul. iur. lib. 6. Quæ cõmunis & recepta opinio probatur, ex eo quòd in pænis pecuniarijs ratione criminis infligendis, qui non habet vnde eas soluat corporali pæna est animaduertendus. vt est tex. in. l. 1. §. fi. ff. de pæn. ibi in verbis. *Vt eis qui pœnam pecuniariam egentes deludunt, coertionem extraordinariam indicant.* concordat tex. in. l. fi. ff. de inius vocan. & tex. in. l. quicunq;. C. de seruis. fugit. ibi. *Quod si ad prædictam pænam soluendam, is qui susceperit minimè sufficiat, æstimatione competentis iudicis castigatio in eum procedat.* Quod sane intelligendum est, de castigatione corporali, prout glo. in verbo castigatio ita exponit, concordat etiam tex. in. l. fi. C. de sepul. violat. vbi prohibetur, sub pœna quinquaginta librarum, nequis sepulchra defuncti propter eius debitum audeat impedire: etsi cõtrafecerit, nec posſit dictas quinquaginta libras soluere debet luere in corpore. concordat deniq; tex. in. *l.* qui hædes. ff. de incen. rui. naufra. *ibi. Aut noxam sarcire iubetur, aut si minus idoneus sit, leuius castigatur.*

7. Quam quidem regulam & sententiam scribentes extendendam esse fatentur, vt non tantum procedat, quãdo quis ob crimen pecunia mulctatur in veram & propriam delicti commisſi pænã, sed etsi pæna ea sit satisfactio dãni, ipso crimine proximo illati, siquidem ea pæna alterius respectu sit interesse damni illati, tamen ob ipsius delinquentis culpam, vera & propria pæna esse cẽsetur: & obid, in corporalem mutatur pretextu inopię. vt est tex. notabilis in cap. finem litibus. ex. de dolo & contu. & est glo. in cap. reprehensibilis. in verbo. proprium. ex. de appelationib. Panor. in dicto cap. finem litibus. num. 5. vbi commendat illum tex. esse menti tenendum, cõtra opinionem quorumdam dicentium, commutationem pænę pecuniarię ad corporalem non fieri, nisi quando pecunia veniebat applicanda fisco. vt not. per Innocen. in cap. Odoardus. de solutionib. & tamẽ dicit, dictum cap. finem litibus. esse tex. rotundum in contrarium. Et plus dicit per illum tex. probari, videlicet, hanc commutationem posse fieri non solum cum pecunia soluẽda est pœna ex parte vtriusq;, sed etiam, cum ex parte rei est pæna: & ex parte actoris debẽtis recipere est interesse. Nã actor in casu illius. cap. petebat expensas, non vt pænam, sed vt interesse: reus vero soluit, vt pænã: quia ipse non habebat illam pecuniã. Quo tex. etiã probatur, quôd cõtra clericum potest fieri pænę pecuniarię commutatio in corpo-

8. ralem quemadmodum contra laicum. Secus vero est, vbi pecunia soluenda non est pæna ex parte rei qui soluẽdo nõ est: quoniam tũc non fit cõmutatio, sed expectatur reus qui nõ est soluendo donec peruenerit ad pinguiorem fortunam, per tex. in cap. Odoardus. de solutionib. quem tex.

Panor,

Panor. dicit ita esse intelligendũ. sequitur Nicol.Boer. in decis. 349. num. 11. vbi dicit, ita fuisse conclusum in curia pro quodam mercatore Parisiense ratione cuiusdam contractus frauduleti, fuisseq; latum arrestum die. 21. Ianarij. 1526.

Et adeo hęc opinio verior existimatur, quod sunt plures non infimi nominis existimantes eam procedere, licet cõdemnatus posset totam soluere summam excepto denario: quia ad huc tanquam non habens in ęre posset luere in corpore. ita Bal. in. l. cum sit. C. de sepul.viola. quem sequitur Alex. in. l. siquis id quod. ff. de iuris. omni. iud. tenet Felin. in cap. ad liberãdam. nu. 4. ex. de iudi. Hęc tamen sententia non placet Iasoni qui tenet cõtrarium in dicta. l. siquis id quod. num. 28. ff. de iurisdic. omni iudi. vbi dicit, quòd pro minimis pœna pecuniaria non conuertitur in corporalem: dato quod non sit soluendo. Idẽ Ias. in auth. qui rẽ. C. de sacro sanct. eccles. Bal. in. l. quicunq;. versi. Item facit ad quęstionem. C. de seru. fugit. in quo loco dicit, quòd pro minima pœna non debet quis in carceribus detineri. facit tex. & ibi glo. in cap. suam de pœn. vbi de ęquitate qui soluit maiorem partem pœcuniæ liberatur à totali pœna. facit etiam dictum Bal. in auth. Sed iam necesse. C. de donationib. an. nup. quòd si statutũ velit, quod debitor possit capi propria authoritate, vel alias fiat mentio de debitore, quod nõ habet locum in debitore modicæ, & paruæ quãtitatis. per glo. ibi. & idem Florian. in. l. alienationes: in fi. ff. famil. hercis. De modico enim non est curãdum. l. si debitori. ff. de iudi. & l. scio. ff. d in integr. resti. & ibi Alberi. de Rosa. Et hæc videtur æquior opinio vt scilicet carceratus soluendo maiorẽ partem debiti descendẽtis ex delicto non puniatur corporaliter pro modico, ꝙ restat; immo si illud modicum soluere nõ potest, debet ex carcerari: pręstita cautione de soluẽdo, si ad pinguiorem peruenerit fortunam. ita cõcludit Nicol. Boer. in dicta decis. 349. num. 8. versi. Quinimo.

10. Iuuatur hæc sententia, quòd pœna pecuniaria descendens ex delicto potest cõuerti in corporalem, quãdo reus nõ est soluendo, & maximè in casu nostro, in quo agitur de pecunia debita ratione dãnorũ, & iniuriæ, ex doctrina Ioã. Fab. in. §. fi. nu. 4. insti. de actionib. vbi dicit, quòd si quis agat iniuriarum, & concludat ad pecuniã & reus cõdẽnatꝰ velit cedere bonis, quòd eius cessio nõ est admittẽda, sed quòd pœna peccuniaria est conuertenda in corporalem. Sentit idem Angel. in. eõd. §. num. 5. vbi dicit, quòd quando quis est debitor ex delicto, siue sit debitor priuatorũ, siue fisci, non potest cedere bonis ne delictum remaneat impunitũ: immo nõ potens solre debet luere in corpore. Eandẽ Fab. sententiam tradit Boer. decis. 349. num. 8. & Innocen. in cap. Odoardus. in versi. Si autem cõueniatur quis actione iniuriarum. & ibidem Barba.

11. Scias tamẽ, quòd hęc vltima opinio quę veriorese sẽsetur, limitatur semper, & restringitur, vt tunc demũ procedat, quãdo pars instans cõsenserit quòd fiat dictæ pœnę pecuniarię cõmutatio in pœnã corporalẽ. Nõ enim debet fieri dicta cõmutatio, licet pœna pecuniaria descenderet ex delicto: nisi actore cõsentiẽte. vt probatur in. l. fi. ff. de inius. vocan. ibi. *ex quærela patroni*. Ias. in. l. siquis id quod. nu. 28. vbi dictã. l. fi. allegat. ff. de iuris. omni. iudi. Bal. in. l. quòd si minor. §. si seruus. ff. de minorib. Panor. in. cap. Odoardus. nu. 5. de solutionib. Felin. in. cap. ad deliberãdam. nu. 3. de iudęis. Ratio est, quia est in manu partis instãtis cui omnino pęna venit applicãda expectare suũ debitorem, si perueniat ad pinguiorẽ fortunã. Et ideo dicta pars instans potest dicere, quòd non vult, quod dicta pæna pecuniaria cõuertatur in corporalẽ, ne eius actio extingueretur. vt. l. si vnus. §. si ante iudicẽ. ff. de iniurijs. & in. l. diuus. in fi. ff. de iure patro. ita Paul. de Cas. in. l. fi. nu. 3. ff. de inius. vocan. & Inno. expresse in dicto cap. Odoardus. de solutionib. maximè quia inuita parte, aliud pro alio solui

12. nõ potest. l. 2. ff. si cert. peta. Et in tãtũ hoc est verũ, ꝙ si reus cũ esset soluendo vellet

potius subire pœnã personalẽ congruẽtẽ, quã soluere, nõ debet iudex eũ audire: sed cogere soluere, & bona sua vẽdere. ita Bal. in.l. quicunq;. C. de seru. fugi. in pen. col. Paul. de Cas. in dicta.l.fi. de inius vocã. nu. 3. Pro quibus etiã facit optima ratio, quia nemo est dominus mẽbrorum suorum .l. liber homo .ff. ad leg. aquil. Perquam rationem Hippoly. de Mar. in singul. 651. hunc passum decidit. num. 2. inquiens, quòd si ille qui debet soluere pœnã pecuniariam, vel fustigari ex delicto per eum commisso est soluendo, & vult potius fustigari quàm soluere, quòd iudex nõ debet eum audire sed debet illum cogere ad soluendũ, & bona sua vẽdere. vide de his latè per Felin. in cap. sicut iudęi. nu. 2. cũ sequẽ. de iudęis. Et proinde si pars cui pœna pecuniaria venit applicanda nõ consentiat quòd fiat pœnę commutatio cum reus est soluendo, eius voluntati erit standum: & iudex vt supradictum est, tenetur compellere reum ad soluendum, & bona sua vendere.

13. Sed restat dubiũ, quid quãdo actor non vult consentire dictę pœnæ cõmutationi, & reus non est soluẽdo, an tũc admittẽda sit bonorũ cessio taliter, quòd reus inuita parte veniat relaxandus, vel an dicta parte instãte sit dictus reus retinendus in carceribus donec soluat? Huic dubio satisfacit Paul. de Cas. in dicta.l.fi.ff. de inius vocan. nu. 3. vbi dicit, quòd hoc poterit arbitrari iudex, ne talis reus qui nõ est soluẽdo mo-

14. riatur in carcerib[9]. Et hęc quę diximus de cõsensu partis instãtis intelligũtur, quãdo pœna priuato accusatori applicat: nã si ea fisco adiudicetur, mutatur in corporalem etiam nolente accusatore. vide Dida. a Conarru. variar. resolu. cap. 1. num. 8. versi. Hæc vero commutatio.

Non obstat primũ argumentũ, in quo resoluimus, quòd quando pœna pecuniaria omnino venit parti applicãda, non potest illa pecuniaria pœna incorporalẽ conuerti, cum debitor non est soluendo, eo maximè, quòd tunc causa dicitur ciuilis: & in ciuilibus non militat regula qui non habet in ęre luat. Nam illi argumento triplici solutione responderi potest. Et primo si dicamus illud quidem procedere: quando pœna pecuniaria descendit ex debito & contractu simplici, quo casu, pœna pecuniaria cum debitor non est soluẽdo, non potest cõuerti incorporalem. ita Bal. in.l. fi. ff. de iniusf. vocan. per tex. in. l. nemo carcerem. C. de exactorib. tribut. lib. 12. Ias. in. l. si quis id quod. nu. 28. ff. de iuris. omni. iud. Nicol. Boer. in decis. 349. num. 8. versi. Et istam regulam. & Felin. in cap. ad deliberandã. nu. 2. de iudęis. Et cum dębitum ratione damnorum & iniuriæ per dictos fratres Puigs parti instanti illatorum descendat ex maleficio, & non ex aliquo cõtractu: merito est concludendum, cessionem bonorum nõ esse admittẽdã, sed potius locum esse commutationi pœnę pecuniariæ incorporalẽ

15. per supradicta. Secundo idem primum argumẽtum absoluitur, si dicamus, illud procedere, quãdo pecunia soluenda parti nõ est pœna ex parte rei qui soluendo non est, quoniam tunc non fit cõmutatio: sed expectatur reus qui non est soluendo donec peruenerit ad pinguiorem fortunam. iuxta tex. in dicto cap. Odoardus. de solutionib. quẽ tex. Panor. ita intelligit in cap. finem litibus. num. 5. de dolo & contu. qui dicit ita quoq; esse intelligendam. l. nam

16 his. ff. de dolo. et. c. si res. 14. q. 6. Secus vero est, quando pecunia soluenda ex parte rei est pœna, licet ex parte debentis illam recipere sit interesse damni illati: nam tũc pœna pecuniaria licet parti tantum applicetur postquam ob ipsius delinquẽtis culpam vera & propria pœna esse cẽsetur potest incorporalem prætextu inopiæ conuerti. vt est tex. notab. in cap. finem litibus. de dolo & contuma. vbi clare constat, quòd illa pœna expensarum apposita contra eum qui per excogitatam malitiam exceptiones ad impediendum & differendũ processum opposuerat, quantumuis pecuniaria sit, & parti omnino applicanda, conuertitur prætextu inopiæ incorporalem. vt ibi in tex. *Et si soluendo non fuerit alias secundum arbitrium discreti iudicis agatur.* Concordat: glo. in capit. repręhẽsibilis. in verbo.

bo. proprium. ex. de appellationibus. & Panormi.in dicto cap.finem litibus.num. 5.Tertio deniq; satis abunde dicto primo argumento satisfactũ erit, si dicamus, illud procedere, quando sumus in causa mere ciuili: hoc est quãdo pœna pecuniaria soluenda parti descendit ex contractu simplici vt supra iam dictum fuit. Secus vero est, quando quis agit iniuriarum licet concludat ad pecuniam: quoniam tunc si reus condemnatus velit cedere bonis, eius cessio non est admittenda: sed pœna pecuniaria in corporalem cõuertenda est. ita Ioã. Fab.in.§.fi.num.4.insti.de actionib. & ibidem Angel.num.5. Boer. decisio. 349.nu. 8.Innocen.in capit. Odoardus. in versi. Si autem conueniatur quis actione iniuriarum.& ibidem Barbat.

Neq; obstat secundum argumentum in quo dicebamus, commutationem pœnæ pecuniariæ in corporalem non habere locum in mulcta. Nam illud verum esse fatemur in mulcta: per doctrinas ibidem allegatas. Sed in casu nostro, pecunia soluenda parti ratione damnorum, & iniuriæ, cũ descendat ex delicto non quidem mulctæ nomine debetur: immo nomine pœnæ

17. exoluẽda est. Nam illud quod pro iniuria reo imponitur siue ciuiliter, siue criminaliter agatur, pœna semper dicitur. vt expresse habetur in.§. in summa. instituta. de iniurijs. ibi. *Et siquidem ciuiliter agitur (æstimatione facta secundum quod dictum est) pœna reo imponitur.* Si autem criminaliter, officio iudicis extraordinaria pœna irrogatur. vide etiam tex. in.§. pœna autem iniuriarum. eodem titu. institu. de iniurijs. facit etiam glo.in dicto. §. in summa. in verbo. pœna. cõ. titu. qua glo. probatur, quòd pecunia quæ pro iniuria parti venit soluenda dicitur pœna. Concordat tex. in capit. inter alia. de immunita. ecclesia. *ibi. pro eo tamen quod inique fecit est alias legitimè puniendus.* iuncta ibi glo. in verbo puniendus. quæ exponit. pecuniariter. Nam cum ibi reus ratione immunitatis ecclesiasticæ releuetur ab omni genere pœnarum pro delicto commisso, vult Romanus pontifex quòd pro eo quod inique fecit alias legitimè puniatur: & sic disponit alias pœnam esse irrogandam quæ pecuniaria pro damnis & iniuria intelligenda est. vt ibi in glo. & prout praxis ita interpretatur & obseruat. Concordat etiam tex. satis apertus in cap. id cõstituimus. 17. q.4. ibi in verbis. *ita vt ei qui reus fuerit criminosus de satisfactione conueniat.* ponderando illud verbum. de satisfactione, quod verbum ibi pœnam significat. Nam satisfactio iniuriæ licet parti fiat dicitur pœna. Secundum Azonem. in summa de pœn. & vide laté Maran. de ordi. iudi. in quarta parte in prima distinctio. num. 10. Et sic cum lege imponatur, quòd quis pro damnis & iniuria pecuniariter puniatur, vt supra, pœna quidem dicenda est, quã quisq; euitare potest. vt notatur in. l. quicunq;. in glo. super verbo. vel tertio. C. de seruis fugiti. & in. l. mulcta. ff. de conditionib. &

18. demonstra. Mulcta autem est animaduersio vel pœna pecuniaria arbitrio iudicis inflicta ad correctionem malorum morum. Et dicitur mulcta illa pœna, quæ nõ est à. l. statuta, vel expressa: nam iudices in pluribus casibus legibus non scriptis, sic mulctare possunt litigantes. Et ex hoc patet differentia inter mulctam & pœnam. Nam pœna generaliter sumitur tam pro pœna pecuniaria, quàm pro pæna corporali seu capitali: quamuis pænę pecuniariæ quantitas postea veniat à iudice taxanda. vt in casu. l. si quando. C. vnde vi. & vide in.§. atrox iniuria. inst. de actionib. & in. l. iniuriarum æstimatio. ff. de iniur. & ibi glo. & Bar. Et ita intelligenda est. l. constitutionibus. in.§.1. ff. de iniurijs. dum dicit, quod pæna imponitur æstimatione iudicis: quod debet intelligi, idest taxatione iudicis. Sed mulcta sumitur pro pęna pecuniaria & per sententiam à iudice irrogata. vide etiam differentiam inter mulctam & pænam. in. l. si qua pæna. ff. de verb. signi fi. Et cum regula, qui non habet in ære, habeat locum, quando pœna pecuniaria descendit ex delicto, vt in casu nostro, atq; etiam cum pecunia soluenda parti, ex parte rei

te rei est pœna. per dictum cap. finem litibus. de dolo & contuma. merito concludendum est, dictum secundum argumentum non obstare.

Non obstat deniq; tertium fundamentũ, quod pro contraria parte retuli in quo dicebam, gaudentes immunitate ecclesiastica non posse ob eorum inopiam pro dãnis & iniuria partis instãtis luere in corpore: cũ sacris canonibus statutum sit, fugientes ad ecclesias ab omni genere pœnarum esse releuãdos. vt per iura ibidem allegata. Nam illud verũ esse fatemur, ratione principalis delicti, vt puta homicidij, vel alterius, pro quo ad ecclesias fugiẽtes, dicta immunitate ecclesiastica gaudent. Tales enim ratione illius delicti ab omni pœnarum genere sunt immunes. Sed hic nõ agitur, de delicto principali, sed de damnis & iniuria ratione delicti, parti lesæ illatis, quibus delinquens iure permittente punitur. vt in dicto cap. inter alia. & in alijs iã allegatis: qui cum non sit soluendo, & ea pœna descendat ex delicto poterit puniri pœna corporali saltim non corporis afflictiua per supradicta: quia ab afflictiua dicta ecclesiastica immunitas illum releuat.

Quapropter ex his apparet, prędicta fundamẽta non obstare, sed potius pœnæ pecuniarię commutationi locum esse, vt scilicet illa in corporalem, parte petente, cõuerti possit, quando descendit ex delicto.
19. vt supra latius ostensum est. Et secundum hanc vltimam opinionem fuit cõclusum, in Regio criminali consilio. die. 27. Octobris. 1582. in facto fisci procuratoris regiæ curiæ, & partis instantis, contra dictos Petrum Stephanum Puig, & Michaellem Ioannem Puig alias Guineas fratres, post declarationem immunitatis ecclesiasticę in eorum fauorem factam, in regijs carceribus detentos, pro damnis & iniuria, partis instantis, à quibus facta fuit bonorum cessio, cui per partem instantem contra dictum fuit: & postulata pœnæ mutatio. Qui cum non potuerint subire pœnam pecuniariam ab eorum inopiam de qua per cessionem bonorum ab eis factam cõstitit, fuit meritis processus atentis conclusum, prædictos Puigs alias Guineas, bãniẽdos esse, prout banniti fuerunt, à præsenti principatu Cathalonię, & Comitatibus Rossilionis, & Ceritanię, ad quinquennium.

Cap. 7. In quo quæritur, quã pœna puniendus sit ille, qui in via & strata publica amplectitur aliquã domicellam inuitam & acclamantem: illius pudicitiam attentando.

1. *Libidinis vicium à fundamentis Deus eradicat.*
2. *Voluntas sola et cogitatio illa scilicet quæ stat in finibus ipsius cogitationis non punitur.*
3. *Animus non potest per testes probari.*
4. *Voluntas interior et sic animus iudicatur per actus externos.*
5. *Conatus cum attentato punitur licet delictum non sit consumatum.*
6. *Stuprum cum virgine vi et contra eius voluntatem commissum punitur pœna mortis.*
7. *Attentatum in materia attentandi pudicitiam virginis inuitæ punitur pro delicto consumato.*
8. *Affectus cum attẽtato in atrocissimis delictis punitur non secuto effectu eadem pœna sicut in delicto consumato.*
9. *Attentatum in materia stupri vi factum non punitur pœna ordinaria, ac si delictum fuisset consumatum.*
10. *Stuprum consumatum sine violẽtia non punitur pœna mortis.*
11. *Virginitas corporis non mulctatur per stuprum atentatum et non consumatum.*
12. *Iudex in arbitrarijs non potest punire vsq; ad mortem.*
13. *Affectus de generali consuetudine non punitur non secuto effectu.*
14. *Iudex vbi in l. certa et specialis pœna statuta est, nõ potest aliã arbitrari: quia inferẽda sẽtẽtia tenetur pœnas ordinarias et in legibus cõstitutas sequi. Sed tunc demum potest arbitrari, quando per l. certa non est statuta pœna.*
15. *Attentans virginem vi ad stuprum punitur perfecto*

fecto flagitio pœna capitis: imperfecto vero pœna deportationis.

16. *Pœna ordinaria quæ dicatur, et quæ extraordinaria.*

17. *Iudex cum euidenti causa, et ratione, potest pœnas legum augere minuere et variare.*

18. *Attentans pudicitiam virginis inuitæ repentino motu causato ex amoris et libidinis furore non est puniendus pœna ordinaria: sed extraordinaria arbitrio iudicis.*

19. *Libido quid sit.*

20. *Amoris furore nihil vehementius.*

21. *Motus primi non sunt in potestate hominis.*

22. *Ebrius delinquens inebrietate mitius punitur.*

23. *Iudex vbi lex punit affectum, non secuto effectu, potest ex potestate sibi a. l. concessa mitigare pœnam.*

24. *Conclusio Regij concilij.*

Titius in via publica inuenit Bertam domicellam filiam Sempronij quam inuitam & acclamātem amplex⁹ est, eius pudicitiam attentando. Ob quod, dictus Titius instātibus parte, & fisci procuratore regiæ curiæ fuit captus: & cōtra eundem processus criminalis factus & formatus. Verum in decisione causę in dubium venit, an dictus Titius esset puniendus pœna ordinaria, ac si verè, & realiter consumasset delictum cognoscēdo illam inuitam carnaliter, an vero pœna extraordinaria, pro illo affectu, & conatu trāsacto tantum in actum amplexus inuitæ mulieris?

1. Ad hanc quæstionem facilius resoluendam præmittendum duxi, quòd Deus iubendo puram esse habendam cum corpore mentem, vicium libidinis à fundamentis eradicat. vt de Vteronomi. cap. 5. & Exodi. 20. & Math. 5. Non concupisses. Non desiderabis vxorem proximi tui. vt Ecclesi. 25. & non concupisses mulierem. Prouerbior. 6. Ex corde enim exeunt cogitationes praue, furta, adulteria, ec. Mat. 15. Ideo Salomon in Prouerbijs cap. 4. monet, omni custodia præmuniēdum esse cor. Et sic Deus solam cogitationem cum consensu

2. punit. Iurisconsulti tamen, vt ex sententia Vlpiani percipitur, solam mentem & cogitationem non puniunt. vt in. l. cogitationis. ff. de pœnis. ibi *cogitationis pœnam nemo patiatur.* & probatur alijs iuribus concordātibus: de quibus in glo. dictæ. l. in verbo. cogitationis. Quod quidē ea ratione fit, quod animus & sola mentis cogitatio illa scilicet quæ stat in finibus ipsius cogitationis, à solo Deo qui cordium est scrutator percipi potest. vt est glo. in. l. 2. ff. de

3. interro. actionib. Cūq; homines ex liquidissimis probationibus iudicare debeant. vt in. l. fi. C. de probationib. & ibi Doctor. & hę probationes ad probandum solum animum solamq; mētis cogitationem dari nō possint, neq; per testes. vt attestat̄ Innocen. in cap. super hoc. de renun. quem reffert & sequitur Bal. in. l. si quis filio. §. ei⁹ qui. ff. de iniusto. irritoq; fac. testa. Nimirū ergo si sola mentis cogitatio tāquam quid in corde iacēs à iudice humano & temporali nō puniatur. Quod credo indistinctè esse tenēdū: excepto crimine hęresis, ideo

4. quòd solo animo perficitur. Tamen verū esse fatemur, iuris consultos de corde iudicare per actus quosdam externos: quibus ductis coniectant de interiori mente. Vt puta in materia de qua agimus, capiunt coniecturas proximi stupri, vel adulterij, ex colloquijs, aspectibus, seu visu, tactu, osculis, amplexib⁹, & his similibus. ita est tex. in. c. nec aliqua. 27. q. 1. & ibi glo. in verbo concubitus. quæ notat casum, in quo per exteriora interior voluntas dinnoscitur: & ponit exemplum in confabulatione, & amplexu. idem firmat glo. in. l. quod ait lex. in verbo. in ipsis rèbus. ff. ad leg. Iul. de

5. adulter. Et quando externa quibus animus compræhenditur sunt principia & præparamenta ad aliquod maleficium cōsumandum, illa quidem externa in personis illa comitentium (licet delictum nō perfecerint) puniuntur tanquam excessus ex animo & proposito patratus & cōmissus. ita Bal. in. l. data opera. num. 83. C. de his qui accusare non pos. vbi ponit exemplum

plum in eo qui percusserit volens occidere dicens, eũ morte nõ secuta, de vulnere illato puniendum esse: quia illud delictum vulneris est perfectum, quamuis homicidium non fuisset consumatum: quòd etiã infra latius comprobabitur.

Hoc igitur præmisso, & ex in eo deductis, & allegatis, secure elicere possumus, dictum Titium pro excessu dicti amplexus inuita & acclamãte Berta eius pudicitiam attentando puniendum esse: quia licet crimen stupri non consumauerit, tamen delictum amplexus inuita Berta perfectum & consumatum est: ac proinde puniendum. At cum quæstionis difficultas circa pœnę impositionem versetur, ideo ad huius rei declarationem progrediar.

Scias quòd circa hanc quæstionem variæ fuerunt hominum opiniones; Sũt quidam sentientes, pœnam ordinariam Titio esse dandam, ac si verè & realiter delictum consumasset: Bertam carnaliter cognoscendo. Quorum ratio & vis subsequenti
6. consistit argumento. Nam stuprum cum virgine vi & contra eius voluntatem commissum punitur pœna mortis. vt probatur in. §. item lex Iulia. insti. de publi. iudi. iuncto. §. sin autem per vim. eiusdem titu. & ita tradit Iuli. Clar. in. §. stuprum. in ver. Sed quæro. in fi. Pro quibus etiam facit. l. vnica. C. de rap. virgi. in prin. quo in loco virginum raptoribus pœna mortis impo-
7. sita est. Sed in huiusmodi delictis attentatum punitur eadem pœna, qua puniretur delictum si effectus secutus fuisset. vt clare Bal. ostendere conatur in. l. si fugitiui. nu. 2. in fi. C. de seruis fugi. in quo loco allegat tex. in. l. si quis non dicam rapere. C. de episco. & cleri. dicens ibi hoc esse speciale in hoc delicto: ideo quòd pudicitiã attentauit. & confirmat ipse suum dictum in dicta. l. si quis non dicam rapere. num. 1. in versi. Septimo oppono. & Bar. in. l. 1. ff. de extraordinar. crimi. vbi dicit, quòd peruenire ad osculum, tunc punitur hoc attẽtatum, ac si esset perfectum delictum: per dictam. l. siquis non dicam rapere. Iuuantur istę ch opiniones ex eo quòd delictum hoc dicitur atrocissimum: ex quo Berta domicella fuit amplexa contra eius voluntatem, eo animo vt de pudica impudica fieret. arg. l. qui vas. §. vetare. ff. de fur. & tenet hoc expresse glo. in. l. 1. in verbo propter voluntarem. ff. de extra ordinar. crimi. vbi hoc crimen enorme appellat. & reputat hoc delictum, atrocissimum
8. Math. de Afflic. in decis. 276. num. 4. At in atrocissimis delictis, affectus cum attentato punitur non secuto effectu eadem pæna sicut in delicto consumato, maximè quando delictum consumatum non est non ideo, quòd per delinquẽtem steterit, sed quia illud cosumare non potuit. vt in nostro casu iuxta glo. 1. in verbo. si quis. dictę. l. si quis nõ dicam rapere. C. de epis. & cler. vide latè per Math. afflictis. in dicta. decis. 276. in prin. Ergo contra Titium in dicto casu conclusum videtur, ipsum pro dicto attentato dicti amplexus contra Bertam domicellam inuitam & acclamantem causa perniciosę libidinis facto pœna mortis esse puniendum.

9. Alij vero sunt qui contrariam tenuere opinionem, videliscet Titium, non pœna ordinaria pro dicto attentato tanquam si esset delictum consumatum esse puniendum, sed solum pœna extra ordinaria arbitrio iudicis. ita Cyn. in. l. si. quis non dicam rapere. C. de episco. & cleri. in. 6. oppositio. in sua dictinctione. & Salyce. in. l. is qui cum telo. num. 6. ibi dum declarat, quòd quando affectus transit in aliquẽ actum, & ille actus nõ cadit in speciale nomen maleficij, habet locum pœna extra ordinaria iudicis arbitrio. Præterea. Math. de Afflic. in dicta decisio. 276. refert Raphaellem Cuma. consuluisse, quòd si virgo non est corrupta, licet eam violenter postrauerit in terrã, vt eam carnaliter cognosceret, sed non fecit, quia non potuit, non venit puniendus pœna mortis. Accedat his quod scribit Iul. Clar. in. q. 83. ver. Osculum, in practi. crimi. vbi dicit, quòd inferens osculum mulieri per vim punitur pœna extraordinaria: licet aliter indicatũ fuisset per Triuultium qui fecit cuidam

gallo

gallo qui per vim osculatus fuerat mulierem nuptam caput amputari: vt etiam refert Bos. in titu. de extraordinar. crimi. post num. 3. Et hæc opinio iuxta Afflic. in dicta decis. num. 5. fundatur ex tex. in. l. 1. ff. de extraordinar. criminib. ibi. *Et si effectus sceleris potiri non possit propter voluntatem perniciosæ libidinis, extra ordinem punitur.* quiquidē tex. intelligitur secundum glo. in eo qui attentauit per osculum, & basiam, & adde amplexum: quæ sunt præcedentia veneris. vt est glo. in. c. nec aliqua. in verbo. concubitus. 27. q. 1. quæ de amplexu etiā mentionem facit. & est glo. in. l. quod ait lex. ff. ad legem Iul. de adul.
10. in verbo. in ipsis rebus. Horum autem ratio duplex esse potest. Prima est, nam de iure stuprum consumatum sine violentia non punitur pœna mortis, sed alia pæna vt in. §. itē lex Iulia đ adulterijs. insti.
11. de publi. iudi. Sed per stuprū attētatum & non consumatum quia solum peruētum est ad osculum seu amplexum contra virginem inuitam & acclamantē nō mulctatur virginitas corporis, neq; mentis, ergo
12. mitius arbitrariè debet puniri. Et non obstaret glo. in. §. in summa. in verbo. extraordinaria. insti. de iniurijs. in qua habetur, iudicem in arbitrarijs posse punire vsq; ad mortem: quia dicta glo. a doctoribus communiter reprobatur secūdum Ias. in. l. qui iurisdictioni præest. ff. de iurisdictio. omni. iudi. & Anto. de Butr. in cap. de causis. de officio. de leg. & Bal. in. l. quicunq;. ff. de ser. fugi. & est solem. glo. contraria illi glo. in capit. inquisitionis. in verbo. alioquin, de accusationib. Secunda ratio est, quia licet de iure conatus siue attentatum ad delictum committendum debeat puniri etiam si non sit secutus effectus eadem pœna, qua effectus puniretur. vt in. l. is qui cum telo. C. ad leg. cornel. de siccar. & in. l. si quis non dicam rapere.
13. C. de episco. & cleri. tamen de generali cōsuetudine non punitur affectus neq; conatus siuè attentatum nisi sequatur effectus. prout attestatur Specul. in titu. de accusationib. §. 1. num. 7. versi. Quid si primo. in fi. vbi dicit, quòd licet quis animo occidendi percusserit, & non moriatur percussus, tamen de consuetudine percutiens de morte non punitur, quòd approbat Bal. in. l. data opera. num. 83. C. de his qui accusare non pos. vbi loquens de eo qui percussit volēs occidere, resoluit morte non secuta, percutientem de vulnere tantum esse puniendum. Attestantur prætere a de prædicta consuetudine Nicola. Boer. in. q. 316. num. 3. & alij infiniti Doctores quos citat Iul. Clar. in practi. crimi. q. 92. in prin. Et signanter de consuetudine Italię patet per Gandinum. de malefi. in titu. de reb. non por. circa fi. per Bal. in consil. 361. in fi. lib. 1. & consil. 443. num. 3. lib. 3. quem refert Bolen. in repetitio. l. capitalium. §. famosos. num. 75. ff. de pœnis. De consuetudine vero Franciæ constat in practica Millei. fol. 50. num. 35. & fol. 111. num. 25. de consuetudine quoq; Carhaloniæ cōstat per Guiler. de Vallesica. in vsatico. si quis alicui criminalem folliam. nu. 8. & deniq; de consuetudine totius mundi attestatur Angel. in. l. 1. §. fi. num. 3. ff. quòd quisq; iur. & in consil. 14. num. 3. licet adhuc quibusdam secus esse videatur in atrocissimis delictis. de quibus vide per Boer. in decisio. 316. & per Felin. in scriptis suis post titulum de appellationib. vbi post regulam ponit octo limitationes. & per Iacob. Bolēch. in repetitio. l. capitalium. §. famosos. ff. de pœnis vbi ponit vndecim limitationes. Et iuxta hanc vltimam opinionem hisse rationibus fundatam refert Iul. Clar. in. q. 72. in fine principij se pluries vidisse iudicare in suo senatu & in specie super pudicitia attentata per Petrum Vicarietum qui puellę nubilis lectum ascenderat, & pectus tetigerat neq; vltra progressus fuerat, qui habita remissione fuit absolutus. 5. Iunij. 1547. Pręterea iuxta hāc eandem opinionē reperio fuisse decisum per Math. de Afflic. in decis. 276. vbi refert a se & ab alijs doctoribus & consiliarijs & auditoribus Regiæ Magestatis fuisse votatum, virum propter osculum cum amplexu contra voluntatem mulieris virginis

acclaman.

acclamantis in strata publica condemnandum esse ad pœnam relegationis a ciuitate vbi fuit factum dictum osculum per triginta miliaria: & ad pœnam pecuniariam moderandã secũdum eius diuitias & paupertatem. Sicq; patet, in hoc crimine, attentatum non puniri pœna ordinaria qua puniretur delictum si consumatum esset: sed extraordinaria arbitrio iudicis. Affirmatq; idem Math. de Afflic. in dicta decisio. num. 5. hãc opinionem fundari ex .l. 1. ff. de extra ordinar. crimi. ibi. *et si effectus sceleris potiri non posit propter voluntatem perniciosæ libidinis extra ordinem punitur*. qui tex. intelligitur secundum glo. in eo qui peruenit ad colloquia, & oscula siue basia. Ipse vero non possum non hanc vltimam sententiam atq; Afflic. opinionem reprouare, affirmando, in casu nostro pœnam in iure ordinariam prædicti delicti reperiri: & sic locum non esse pœnæ extraor-
14. dinarię iudicis arbitrio. Quod ex sequentibus probo, vbi in lege certa & specialis pœna statuta est, non est, cur iudex pœnã arbitretur: nam iudex inferenda sententia perpetuo sequi debet pœnas ordinarias & in legibus constitutas, neq; illas temere potest suo arbitrio augere, minuere, variare, inflectere, aut infringere. ita Iodoc. in practi. cap. 55. nu. 4. Neq; debet esse mitior lege vt in. §. oportet. in auth. de iudicib. col la. 6. Sed tũc demũ arbitrari potest, quãdo certa & specialis pœna per legẽ imposita non est. vt in. l. 1. §. expilatores. ff. de effractorib. & expilatorib. ibi. *Quibus nulla specialis pœna rescriptis principalibus imposita est, idcirco causa cognita, liberum erit arbitrium statuendi ei qui cognoscit*. concordat tex. in. l. 1. §. ait prætor. ff. de iur. deliber. ibi. *si tempus ad deliberandum petet, dabo*. cum dicit tempus, nec adijcit diem, sine dubio ostendit esse in ius dicentis potestate quem diẽ præstituat. & est tex. in. l. si quis reum. ff. de custo. & exhibitio. reo. vbi quando pœna statuta nõ est, præses de modo pœnæ quã
15. inferri oporteat statuet. At in casu nostro, & de quo agitur, per legẽ, certa & specialis pœna statuta est. vt expresse probatur in. l. 1. §. qui puero. ff. de extraordinar. crimi. vbi sancitũ est, quòd qui impudicitiæ gratia contra puellam quicquam fecerit, perfecto flagitio, capite puniatur: imperfecto vero in insulã deportetur. Ergo concluditur in dicto casu, pœnæ extraordinariæ iudicis arbitrio locum nõ esse: & Matheum de Afflictis suosq; collegas in dicta. decisio. 276. non recte sensisse. Nam. l. illa. 1. & glo. ff. de extra ordinarijs criminib. quæ volũt eum qui peruenit ad osculum cum nupta puniendum esse pœna extra ordinaria. vt ibi in verbis. *Et si effectus sceleris potiri nõ posit propter voluntatẽ perniciosæ libidinis contra ordinem punitur*. intelligenda quidem in eo loco est, quando osculum fit, sine vi. At quando cum vi, tunc sumus in quęstione nostra: & in eo casu succedit tex. in eadem. l. 1. §. 1. qui loquitur intentãte puellam ad stuprum cum aliqua vi: & tunc ille tex. quando tale delictum consumatur ponit pœnam ordinariam: vt delinquens capite puniatur. vt ibi. *perfecto flagitio capite puniatur*. Quando vero non est perfectum, sed solum attentatum, ponit pœnam deportationis, quę pro dicto attẽtato in hoc speciali crimine quoq; est pœna ordinaria: loco cui⁹, quia in vsu nõ est, posset delinquens condemnari perpetuo
16. ad trirremes. Nam pœna ordinaria dicitur illa, quam leges sanxerunt; quam principes cõstituerunt: aut certe quę longa patriaq; consuetudine introducta est. l. 1. §. 2. ff. ad sena. cõsul. Turpilia. Et differt ab extraordinaria, ideo quod extraordinaria est illa quam iudex non ex legum, principum vè constitutione, aut ex inolita consuetudine, sed ex proprio arbitrio infert, & imponit. cap. de causis. §. illis. ex. de officio de lega. cap. super his. ex. de accusatio. l. hodie. & l. sanctio legum. ff. de pœnis. & dicta. l. 1. §. expilatores. ff. de effrac. & expilatorib. Atq; ideo decisum videtur, quòd cũ dicta. l. 1. in. §. qui puero. ff. de extraordinar. crimi. statuat pœnam contra attestantem puellam ad stuprum, illa pœna sit ordinaria & proinde iudicem contra talem delinquentem pœna extraordinaria suo

arbitrio

arbitrio vti non posse: sed potius ordinaria per dictam.l. imposita.

Tamen non obstante hac ratione, quæ vrgentissima est, & cui vix responderi potest, fateor dictum Matheum de Afflictis, aliosq; consiliarios collegas suos rectè in casu dictæ decisionis.276. duabus rationibus in dicto casu pœnā arbitrari potuisse. Prima ratio est, nam licet pro affectu & conatu siue attentato ad stuprum contra domicellam seu virginem inuitam imponatur per legem certa & specialis pœna, quæ est deportationis. vt in dicta. l.1.§. qui puero.ff.de extraordinar.crimi. & iudex inferenda sententia sequi debeat pænas ordinarias, & in legibus constitutas, vt supra dictū
17. est, tamen cum euidenti maximaq; ratione, potest iudex pænas legum augere, minuere, variare, inflectere, aut infringere. vt expresse habet in.l.etsi seuerior. C. ex quibus cau.infam.irroga.& in. l.fi. ff. qui satis da.cogan. quod explicat late, & exēpla pro ponit Gui.Pa.in.q.206. Et cū in casu propositæ quęstionis per Afflictis.in dicta decis.276.maxima adsit ratio, per quam dicti iudices per ducti fuerunt ad mediocrē pænā, quàm esset illa pæna deportationis, merito dicendum est, eos non esse reprehen-
18. tione dignos. Ratio autem & causa præcipua fuit, quòd illud attentaum osculi cum amplexu, fuit primus motus hominis causatus ex amoris & libidinis furore. Qui furor in honestę libidinis & animi perturbationis ipsius attentantis ostenditur, ratione viæ publicæ, ab ittinerantibus frequētatæ in qua hoc delictum commissum fuit. Solent enim hæc clā cōmuniter ob rei turpitudinem committi: ille vero delinquēs palam, amoris & libidinis furore commotus, in strata publica virginis pudicitiā attē
19. tauit. Ideoq; Cicero de oratore diffinit libidinem esse impetum quendā animi nō rectum. Et Iustinia. in. §. illudq; versi. Sed
20. nihil.in auth, quib. mod. natural. effician. sui. reffert, nihil esse vehemētius amoris furore: esseq; perfectæ philosophiæ eū cohibere. Sicq; glo.in dicto.§.illudq;.in verbo. vehementius. notat amorē appellari furorem vehementē: vt sicut furiosus se nō sentit, sic nec amorosus. Et propterea idē Iustinianus. in. §. fi.insti. de successio. subla. quę fiebant per bonor. vendi. hoc amore correptos, bacchātes veluti furore vini affectos dixit. Paul. etiam Ægineta. lib.3. eos qui hoc amore detinentur, perinde ac insanos pharmacis curat: eisq; obliuionem, vel nouam solicitudinem ratione victus
21. inducit. At cum primi motus non sint in potestate hominis, vt in varijs locis ostensum est, & hi amantes in illo instanti tanquam ebrij, furiosi, & mente capti, ratione carere videantur, merito hac ratione concludendum est, aliqua ex parte eis esse parcēdum: saltim ne pro attentato, & delicto non cōsumato pœna ordinaria puniātur: sed alia extra ordinaria arbitrio iudicis. arg.tex.in.l. Diuus .ff. de officio presid. & arg.tex.in.c. sanè.cum duob. sequen.15.q.
22. 1.& etiam arg. eorum, quę de ebrio dicuntur. Qui si existente inebrietate delictum commiserit, debet puniri mitius: quàm si non fuisset ebrius. ita Florian. in .l. sed & si quacunq;.§.sed si infans .ff.ad leg. aquil.& Guiller. Mayner in.l.in totum.nu.68.& in. l.fere in omnibus. num.3. ff.de reg. iur. & Salicet in.l.Diuus Traianus .C.ad leg.cor. desicar. Abb.in cap.1.de maledi: & Bal.in. l.1.num.45.C.vnde vi.in quibus locis prędicti Doctores concludunt, ꝙ licet ebrius debeat puniri ratione delicti, tamen ꝙ leuius puniatur. Pari quoq; ratione dicēdū est, in ipsis, qui repentinis motibus, vt ebrij amoris & libidinis furore incēsi, pudicitiā
23. mulieris virginis attentant. Secunda ratio est, quia vbi per.l. punitur affectus ac si fuisset consumatus, potest iudex in dicto casu ex potestate sibi à.l. concessa mitigare pœnā si vult: sed nō necessitatur. tex. est singularis in.l.aut facta.§. euentus. ff. de pœnis. Et reffert Salycet in. l. is qui cū telo. C. ad ad.l.Cornel. desica.nu. 6.in fi. Baldū dum legeret dictā.l.ita hāc rē intellexisse, hūcq; dedisse intellectum. Cuius etiā mētionē facit. Afflic.in dicta decisio. 276. nu. 7. Et sic videtur Mathei đ Afflic. aliorūq; sequaciū, sententia & opinio hisse rationibus confirmata

24. mata & corroborata. Secundũ quam opinionem etiã conclusum fuit in nostro Regio concilio die. 10. Augusti. 1583. in facto fisci procuratoris Regię curiæ cõtra Iacobũ Sarraima agricolã villæ Olesiæ delatũ & inculpatũ, quòd in via, & strata publica qua itur à dicta villa Olesiæ ad locũ de vacarisses, Iustinã Durana domicellam filiã Fermini Duran eiusdem villę inuitam & acclamantem amplexus fuerit eius pudicitiam attẽtãdo. Qui fuit extraordinariè punitus, & bannitus à principatu Cathalonię, & comitatibus Rusciliomis & Ceritanię ad quiennium.

Cap. 8. An dominus

Rex posit de peste epidemię infectos, seu suspectos, ipsis in anditis, & indefensis, de suis domibus eijcere, & bona eorum mobilia, in quibus pestis de facili cõseruari solet, vt sunt lecti, & pelles, & his similia, comburi mandare.

1. *Domus cuiq; est tutissimum refugium: et sic nemo inuitus ab ea extrahi debet.*
2. *Dominio rei suæ quis priuari non debet.*
3. *Pestilentia omnium ægritudinum regina est.*
4. *Pestis Dei flagellum est: & sic maius quam belli humani flagellum.*
5. *Pestis adeo vrgentissima infirmitas est, quæ quo ad contractus, vltimas voluntates, & iudicia plura admittit priuilegia. ibi remissiue.*
6. *Infecti seu suspecti de peste expellẽdi sunt, ne alij inficiantur.*
7. *Rex propter publicam vtilitatem potest subditũ dominio rei suæ priuare.*
8. *Rex quando ex causa rẽ alterius aufert, licet teneatur satisfacere domino de præcio rei ablatæ; fallit hoc quando, propter pestem bona mobilia aliorũ cõburere facit: quia tunc satisfacere non tenetur.*
9. *Domini bonorum de peste infectorũ, seu suspectorum, possunt compelli, quòd proprijs impensis bona impurgabilia comburant.*
10. *Rex prohibere potest, nequis ingrediatur domum in qua sunt bona contaminata.*
11. *Rex potest compellere subditos, quòd teneãt aquã pro igne extinguendo.*
12. *Conclusio Regij concilij.*

FVit audita vox in populo, immo, & rumor, quòd in villa q̃ Malgrat hui⁹ Principatus Cathaloniæ quidam laborantes morbo pestis epidemię perierũt. Et constito per informationem incontinenti receptam, quosdam in dicta villa repẽtina morte perijsse, fuit ideo dubitatum an domin⁹ Rex posset prouidere, infectos, seu suspectos de dicto morbo, si aliqui essent in eadem villa, q̃ suis domibus vel villa eijciendos esse: ingressum dictarum domorum impediendo, & bona illorum mobilia comburi.

1. Lege cautum est, durum atq; inhumanum videri, aliquem inuitum trahi de domo sua: quę cuiq; tutissimũ est refugium, atq; receptaculum .l. plериq; .ff. de in ius vocan. &. l. nemo inuitus .ff. de reg. iur. & sic videretur decisum, dictarũ legum authoritate, infectos, seu suspectos q̃ pestilẽti morbo, non esse de suis domibus inuitos eijciendos.

2. Preterea alijs statuitur legibus, quẽpiam dominio rei suę priuandũ non esse. l. si priuatus. ff. qui & a quib. & probatur arg. tex. in. l. totiens. §. si cui. de pollicitationib. ff. Et sic patet, bona mobilia infectorum nõ posse cõburi: quia alias esset, dominos illorum bonorum dominio priuare.

3. Contrariam tamen opinionem veriorem existimamus. Nam cũ pestilentia omnium ęgritudinum regina sit. c. sicut. de simo. & omnibus odibilis, & contemptibilis, conuenit publicæ vtilitati, vt cito eradicetur: ne ob morã plebs contaminata contristetur.
4. Hoc autem pestis flagellũ maius ac orribilius est, quàm belli humani flagellum. Bal. in. l. cũ notissimi. §. immo. C. de præscrip. 30. vel. 40. añ. Et est ratio, quia pestis bellum Dei est: cui humanæ vires resistere non possunt. & quòd sit bellum Dei volunt Bar. & scrib. in. l. naturaliter. ff. de vsucapionib. Anto. de Bu. Panor. & Felin. in cap. extransmissa. de præscriptionib. Et ideo est verũ, quòd dicit Panor. in cap. dilecti. q̃ dolo & cõtu. quòd Deũ nititur tẽtare, qui in

qui in loco contagioso cōtendit habitare.
5. Est adeo hęc infirmitas vrgentissima, quę quoad contractus plura admittit priuilegia; vt puta, quando aliquis promisit aliquid dare vel facere die .1. Maij. in ciuitate Barcinonę, excusatur si non dedit, vel non facit propter pestem quę nunc viget: cum nemo teneatur accedere ad locū pestiferum. c. negociatorē. 88. distinc. Et alia plura his similia circa cōtractus: de quibus vide per Rippā. in tracta. de peste. cap. de priuileg. contractuum causa pestis. Idem circa vltimas voluntates, in quibus causa pestis plura permittuntur: quę alias, iure non concederentur. vt per eundem Rip. latè scribitur in eod. tract. cap. de priuileg. vltimar. volun. causa pestis. Pariter etiam dicēdum est circa iudicia, ne citatus ad pestilentem locū cōparere teneatur: immo excusatur à cōtumacia, si non comparet. clemen. pastoralis. de re iudica. clemen. 1. de foro competen. cap. ex parte. de appellationib. l. quęsitum. ff. de re iudi. cap. accedens. 2. vt lite non contesta. de quibus & alijs circa iudicia latè per eundem in dicto tracta. cap. de priuileg. iudiciorū. cau. pes.

Ex quibus clare cōstat, & alijs pluribus quę adduci possent, publicę vtilitati cōuenire, remedia pręseruatiua contra pestem esse danda: & summa cura & diligētia procuranda.

Vnde facile respondetur argumētis supra propositis. Nam licet durū, & inhumanum videatur, aliquem de domo sua inuitum trahi, non tamen hoc est verum, quādo ille talis esset infectus, aut suspectus, de
6. hoc pestilenti morbo: quia infecti seu suspecti expellendi sunt. per ea quæ dicit Bal. in. l. nullus. num. 2. C. de summa trini. & fi. Catholi. vbi dicit, quòd vbi est timor alicuius infectionis, potest quis expelli de ciuitate. facit tex. in. l. casus maioris. C. de testamen. ibi. *aduersus timorem contagionis.* vbi dicit Lu. Roman. quòd patientes morbum pestiferum sunt expellendi ab vrbe. quod firmat in. eā. l. Alex. nu. 3. Ratio est, ne ille suspectus, casu quo esset infectus, alios inficeret. seu corrūperet. Et ideo conueniens est, propter publicam vtilitatem, quod tales expellantur.

Pariter etiā respondetur secundo argumento. Nā licet quis dominio rei suæ pri-
7. uari non possit, hoc credimus esse verū regulariter, sed fallit, quando propter publicā vtilitatē esset priuandus: quia tūc dominus Rex posset eū priuare. Propter enim publicā vtilitatem liberā habet statuēdi facultatē. l. 1. & l. ambitiosa. ff. de decre. ab ordi. facien. Bar. in. l. oēs populi. q. 1. ff. de iust. & iu. Et sic, ex causa publica, potest res priuatorū capere. l. item si verberatū. ff. de rei vēdi. vide latè Cali. in extrauagator. curiar.
8. prærogati. 210. Quod adeo verum est, vt licet Princeps qui ex causa potest alteri auferre rē suā in tali casu teneatur satisfacere domino de pręcio rei ablatæ secundū Archidia. in cap. per venerabilē. 9. q. 3. Bal. in. l. serui. C. pro quibus. cau. ser. liber. accipi. Angel. in. l. fi. ff de appella. rescin. & sequūtur communiter Doctor. vt patet ex adductis per Felin. in capit. quæ in ecclesiarum. versi. Prima declaratio. de constitutionib. ꝙ est verū, quādo Princeps aufert à subditis dominiū rerum quæ vtiles sunt ipsis dominis, & eas vult sibi vel alteri appropriare, non tamen in hoc casu de quo agimus restituere teneretur: quia res infectæ seu suspectę ipsis dominis perniciosæ sunt. Et sic, quāuis dominus Rex illas cōburere faciat, illud quidē facit ꝓ salute subditorū: vnde ad pręciū nō tenetur. l. nā & salutē. ff. de offi. pręfec. vigil. Nā & vrbis præfectus putridas carnes, & corruptos pices, nullo præcio per soluto, sæpè cōburit: & proijcere facit: etiā mulcta dominis indicta. l. 1. §.
9. cura carnis. ff. de offi. pręfec. vrb. Exurēda enim sunt contaminata bona: ne totū corpus, omnis vè Respublica pereat. c. resecādæ. 24. q. 3. Quod coadiuuatur ex his quæ in simili sacra scriptura dicit, quòd patres nostri, si ꝺ lepra perspicuè cōstabat, leprosi vestimenta cōburebāt, eiusdē domū radebāt intus, & per circuitū, & puluerē rasuræ spargebāt extra ciuitatē in loco immūdo, & luto nouo eandē domū liniebāt. Quod si in eadē reuersa fuisset lepra tunc à funda

mētis destruebatur: ligna, lapides, & cemēta extra vrbem proijciebantur in locum immundum. vt habetur Daniel. 4. capit. & Ionæ. 3. & per glo. in cap. voluisset iniqui. versi. Vt lepra. de pœniten. dis. 1.

10. Et adeo bona cōtaminata exurēda sunt, quòd & domini ipsorum bonorum cogi possunt proprijs impensis comburere bona impurgabilia propter periculum mortis imminentis: ex cōtagione ipsorum bonorū. Debet enim superior prouidere ex officio, nequis sibi mortem cōsciscat. l. 1. & per totum. ff. de his qui sibi mortē cōsciuer.

11. Poteritq; prohibere, nequis ingrediatur domum in qua sunt bona contaminata, nisi prius mūdata domo, & combustis bonis, quæ in ea sunt. vt est tex. clarus in simili in c. ipsa pietas. 23. q. 4.

12. Præterea quilibet potest compelli tenere aquam in domo pro extinguendo igne. l. nam & salutem. ff. d officio præfec. vigil. Ergo etiam pro igne pestifero depellēdo, quilibet cogi poterit sordida bona lauare, & impurgabilia comburere.

Ex quibus quidem omnibus clare ostēditur, dominū Regē & infectos seu suspectos de suis domibus mandare posse eijci, & eorum bona mobilia cōtaminata comburi.

13. Et ita fuit conclusum in Regio criminali concilio die. 24. Marcij. 1583. in quo dictam exequendo conclusionem me existēte relatore fuit prouisum, quòd aliquis ex regijs algutzirijs accederet per omnia loca principatus Cathaloniæ & comitatū Ruscilionis & Ceritaniæ, & signāter ad loca vicinatus villæ, & termini de malgrat, & alia quo oportuerit, qui inquireret, inquisita fortificaret, & si inueniret aliquos morbo pestis epidemiæ in aliquibus domibus & locis perijsse, aut laborasse, raupas, vestes, & quæcunq; alia bona mobilia in quibus de facili, dictus morbus conseruari, & retineri solet, quæ in dictis domibus & locis inuenirēt cōbureret: animalia bruta vt sunt Morilei, canes, & his similia interficeret: & igne concramaret; domos prædictas subtutis ferreis, & patibulis clauderet, & cōclauaret: taliter, quòd illarum exitus, & introitus esset quibuscūq; personis & brutis animalib⁹ donec aliter esset prouisum interdictus, & prohibitus: ac alia faceret, quæ in similib⁹ fieri est assuetū. & quod pro his fierent litteræ & prouisiones oportunæ & necessariæ iuxta Regiæ curiæ stillū.

Cap. 9. An si carceratus impetitus de delicto resistētiæ factæ cōtra officialem eum pro debitis ciuilibus capientem, vel alias, allegat per modum exceptionis, seu replicationis, malam capturam, prætendens, se nulliter captum, sit articulus prætensæ nullitatis capturæ prius discussiendus? et interim supercedendum in causa resistentiæ?

1. *Exceptio præiudicialis, ad causam principalem est prius terminanda, & discussiēda. vt hic per plura exempla.*
2. *Causa præiudicialis prius tractanda est, siue principaliter moueatur, siue per modum incidentis, aut emergentis.*
3. *Ciuilis causa si criminali intermittitur, prius de crimine iudicatur; Quòd intellige, quando criminalis causa extinguit, & absorbit omnino ciuilē.*
4. *Conclusio Regij concilij.*

PRO fundamento huius quæstionis considerādū est, quòd vna causa dicitur præiudicialis ad alterā ratione exclusionis: quia vna sit exclusiua alterius, & sententia lata in vna pariat præiudiciū in altera. Hoc præmisso, quæstio nostra hæc est, an quādo causa, vel articulus præiudicialis se offert ad causam principalem, vel in eam incidit, sit prius illa causa præiudicialis seu articulus discussiendus? & supercedendum in causa principali. Pono exemplum, Titius fuit captus pro debitis ciuilibus per Sēproniū officialem, & dum esset in actu capturæ, dicto officiali resistentiā fecit, super qua fuit inquisitus coram iudice causarum criminalium

lium: & contra eundem Titium resistentē, fuit criminaliter processum. Hic autem Titius existimans se male, seu nulliter captum, ex defectu potestatis dicti officialis, opponit per modum exceptionis, seu replicationis, coram eodem iudice dictam pretensam malam seu nullam capturam. Dubium est, an iste articulus pretensę nullitatis capturę, sit prius terminandus, & interim silendum in causa resistentię.

1\. Et quod dictus articulus seu exceptio pręiudicialis ad causam principalem opposita sint prius terminanda, & decidēda, probat tex. in. l. 1. C. si quis alium testari prohibuerit. Vbi si agenti tanquam hęres petitione hęreditatis opponitur, quòd prohibuit defunctum testari, & quòd obid venit hęreditate priuandus, est prius cognoscendum de ista prohibitione testandi: & interim silendum in causa petitionis hęreditatis ratione pręiudicij: quia si probatur, quòd prohibuit defunctum testari, frustra tractaretur de petitione hęreditatis. Probat etiam nostram sententiam tex. in. l. si quis libertatem. ff. de petitio. hęredita. vbi si agenti petitione hęreditatis moueatur quęstio libertatis, prius tractatur causa libertatis: & interim supercedetur in petitione hęreditatis. Ratio est, quia sententia lata super libertate parit præiudicium in causa hæreditatis. Probant etiam eandem sententiam tex. in. l. si crimen. & in. l. sicum status. C. de ordine cogni. in quibus habetur, quod quando agitur de crimine cōtra aliquem, de cuius statu dubitetur, an sit liber, vel seruus, prius cognoscendum est de causa status, tanquam pręiudiciali ad causam criminalem: cū aliter puniatur liber, aliter seruus. Similiter si accusatus de homicidio, contra quem testes deposuerunt velit arguere testes de falso, quęstio falsi facit silere causam homidij. quia si pronuntietur testes falsum deposuisse, incōsequēs necessarium pronuntiatur, accusatum reū homicidij non esse. Et idem in alia, quādo in ea incipit quæstio falsi. l. fi. C. de fide instrumen. vbi Bal. Cyn. in. l. 1. C. qui accusare nō pos. Item probatur per tex. in. l. quoniam per Alexandrū. C. ad leg. iul. de adulter. vbi si quis per maritū accusatur de adulterio cōmisso cum vxore ipsius mariti, & accusatus excipiat de lenocinio accusatoris, quòd maritus habitauit cū vxore post commissum adulterium, & maritus replicet, ꝙ accusatus est seruus, & quod obid non potest exceptionē lenocinij obijcere, prius cognoscēdum est de causa ciuili status incidenter mota per replicationem, ratione præiudicij: quia si pronūtietur accusatum seruum esse, frustra disputatur de lenocinio: quod seruus opponere non potest. Æquè si agat quis contra aliquem tanquam plagiarium, quòd seruū agētis substraxerit, vel corruperit, & reus accusatus dicat seruum esse ipsius accusati, prius cognoscēdum est de dominio serui, quàm de crimine plagij: quia causa dominij est præiudicialis ad causam plagij criminis. l. præses. C. ad leg. fauiam de plagiar.

2\. Et adeo existimamus prædicta esse vera, quòd dicimus procedere siue causa præiudicialis principaliter moueatur, siue ꝑ modū incidentis, aut emergentis: quod si aliter fiat, sententia redditur nulla Bal. consil. 275. lib. 5. Paul. de Cas. in consil. 281. col. 5. lib. 1. Ratio autē prædictorū multiplex esse potest, primo, quia si causa pręiudicialis prius nō tractaretur, potest sequi maximū inconueniens, quòd forte ius non habēti actionē tribueretur: vt in exēplis supra relatis demōstrare possumꝰ. Nā si cū est oppositū agēti petitione hęreditatis, illū prohibuisse defunctum testari (ob quod de iure hęreditate priuatur) nō examinaretur priꝰ articulus prohibitionis tanquā pręiudicialis ad causam petitionis hæreditatis, sequeretur, quòd agens (cum iam ius & actionē ob dictā prohibitionē amisisset) obtineret tanquā hęres hęreditatē, in graue possidentis dānum: & esset in alterius lęsionem ei tribuere ius, quod iam suū nō est. Quod quidem apertissimis iuris præceptis repugnaret, quibus statutū est, ius suū vnicuiq; esse tribuendum: & alteri non esse lędendum. Secunda ratio est, quia si articulus præiudicialis prius nō discuteretur, sequi

possit, quòd innocentes punirentur contra.l.absentē.ff.de pœnis.&.l.fi.C.de accusationib.ibi. *ne subiectā innocentiam feriamus.*

Quodquidem in eisdem supra exēplis demōstrari potest.Nam si in casu.l.præses. C.ad leg.Faui. de Plag. nō audiretur prius exceptio super dominio serui opposita p accusatum dedicti serui substractione, & corruptione,quin prius tractaretur de crimine plagij,contingere posset, quòd accusatus cum esset dominus serui condemnaretur criminaliter per dictam.l.Fauiam de plagiar.quod esset maximum incōueniēs: & delicti innocēs puniretur. Et ideo ne in hoc iudices incidant absurdum, rectè lege illa statuitur, prius super dominio serui esse cognoscendum, & interim supercederi debere in causa criminis plagij: quia si constiterit seruum esse accusati,frustra de maleficio ageretur. Vide etiam alias rationes propositas per Anchar. in consil. 62.num. 2.Ex quibus iuribus,& rationibus, satis manifeste compertum est, non solum prædicta esse vera, quando criminalis causa præiudicialis est ad ciuilem, verum etiam, quādo ciuilis præiudicialis est ad criminalem: quia quocunq; modo, semper præiudicialis cuius declaratio extingueret omnino principalem causam est discutienda & terminanda.

3. Nec opinioni prædictæ refragabitur Imperatoris sententia in.l.fi. C. de ordi. iudi. qua statuitur, quòd quando ciuilis causa criminali intermittitur, prius đ crimine iudicetur, quod vt maius minori præfertur. Nam.l.illa, ex sentētia glo.in verbo.de crimine. sic interpretanda, & intelligēda est, vt scilicet prius de crimine iudicetur, intellige, quando criminalis causa extingueret & absorberet omnino ciuilē. Item dicta.l. fi.ex sententia glo.in verbo.sępe.interpretatur, & restringitur, vt prius đ crimine agatur, nisi ciuilis causa esset pręiudicialis criminali: quia tunc semper præiudiciū est prius discutiendum: vt supra latius ostensum est.

Ex quibus clarè constat, nostram quæstionem decisam esse, videlicet, quòd carceratus pro crimine resistentiæ allegando & opponendo nullitatem capturæ, ideo quòd ille qui eum cepit nō erat officialis, vel ex defectu suæ potestatis, vel alias, debet facere silere causam criminis dictę resistentię; in qua supercedēdum est; donec articulus prætensæ nullitatis capturę terminetur: quia si probatur dicta nullitas capturę, probatum erit non fuisse commissam resistentiam: & sic frustra ageretur de dicto delicto resistentię: & captus veniret ante omnia suę pristinę libertati restituendus, per regulam quod spoliatus ante omnia venit restituendus. Et secundum hanc

4. sententiam,& opinionem tanquam iuridicam, & rationi cōsonā, fuit conclusum in Regio criminali cōcilio Cathalonię die. 7.Ianuarij.1583.in facto fisci procuratoris regiæ curiæ contra Franciscum Salba de Vallesica inculpatum de delicto resistētię Commissæ in actu suæ capturæ cōtra officialem qui eum ceperat, virtute cuiusdam commissionis, vt pretendebatur informiter, & nulliter expeditæ, qui cū opposuisset coram dicto Regio criminali concilio exceptionē dictę pretensę nullitatis capturæ, fuit in dicto Regio cōcilio, meritis processus attentis cōclusum, quòd dictus articulus pretensæ nullitatis capturæ remitteretur ad iudicem causarū ciuiliū, ad quē spectet: ideo quòd pręcedētibus pluribus protiisionib⁹ executionis bonorū, & personæ eiusdē, in Regia audientia ciuili factis, postea manu Excellentissimi locum tenentis generalis tātum firmitis captus fuerat. & quòd interea captus detineretur.

Capit.10. An quando sunt in termino duo domini habētes in eo pro indiuiso iurisdictionē, & nō cōcordāt in vsu, & exercitio ipsius iurisdictionis, possint per dominū Regē compelli, quòd communi, & cōcordi suffragio eligant atq; constituāt baiulū, assessorem, scribā, & alios ministros necessarios: quibus nomine & authoritate illorum, subditis iustitia administretur.

Iurisdi-

1. *Iurisdictionem habentes pro indiuiso, non potest vnus sine alio per se nec per aliū iurisdictionem exercere.*
2. *Iurisdictionem duo domini habentes insolidum, et pro indiuiso, cōcordare cōpelluntur circa vsum et exercitium iurisdictionis.*
3. *Diuisionis in cōmoda maxima sunt: vt hic exemplis demonstratur.*
4. *Iurisdictionem pro in diuiso possidentes, debent se concordare circa vsum, et exercitium iurisdictionis vtēdo ea alternis vicibus: diuidēdo vsum per tempora. Quod mihi non placet: ob incouenientia hic in serta.*
5. *Iurisdictionem in solidum et pro indiuiso possidentes, debent se concordare in vsu, et exertitio iurisdictionis, eligendo vnum iudicē communem, et sic vnum baiulum, atq; alios ministros: qui nomine illorum vnam tantum curiam faciant.*
6. *Reipublicæ per vnū, nō per plures cōsulendū est.*
7. *Regnum per successionē nō debet in plures diuidi.*
8. *Conclusio Regij concilij.*

1. VM ex dictis dominis in iurisdictione & imperio æqualibus, & pro indiuiso possidētibus, vnus sine alio & eo inuito, licet ad quē libet insolidū spectet iurisdictio, non possit exercere per se, vel alium iurisdictionem: quia par in parē nō habet imperium. l. nam magistratus. ff. de
2. recep. arbi. & cap. innotuit. de electio. circa tamen vsum & exercitium iurisdictionis concordari debent: adeo, quod si id facere recusant, & nolint, superioris prouisione, & mādato, ad id venire compelluntur. Quod probo ex sententia glo. in. c. licet. in verbo, couenit. 16. q. 3. & Angel. nu. 3. Alex. num. 12. et. 13. Iaso. Alcia. & Moder. in. l. 2. §. ex his. ff. de verb. obligationib. confirmat idem Innocē. in cap. prudentiam. de officio. & pot. iudic. delega. quē sequitur Marti. Lauden. in tract. de principib. q. 526. in quibus locis prædicti sentiūt, dictos dominos discordātes in vsu, & exercitio iurisdictionis, per superiorem ad concordiā reduci posse. Pro quibus facit tex. in. l. huiusmodi. §. fi. ff. de leg. 1. vbi quādo plures simul veniunt ad legatum, coguntur con-
3. cordare qua actione agant. Ipse etiam alia ratione eandem sententiam confirmo, vt scilicet diuisionis incommoda vitentur: quę maxima esse contingunt, vt exēplis, & authoritatibus demōsttatur. Legitur apud Gregor. in sintagmia iuris vniuersi. libr. 6. cap. 6. num. 21. quòd olim, aliquādo experta gallia est, diuisionem esse sibi funestam post mortē Clodouei, regno in quatuor partes scisso inter filios eius Childebertū, Theodoricum, Clodomirū, & Clotarium. Et reuersa ad Clotariū vniuersa dictione, diuisione rursum facta inter filios eiꝰ Chereibertum, Chilpericum, Guntranum, & Sigibertū, vnde bella exitiosa nata sunt. Quare receptum tandem est in gallia, vt rebus regni cōsuleretur, primogenito Regis morietis regnum ex integro dari: vt hoc modo bellis, & scādalis, quæ ex diuisione nascebantur obuiaretur. Idem etiam seruatur in Hispania in regijs dignitatibus, ad quas primogeniti ex integro succedunt: ne per diuisionem diminuantur, seu ad destructionem deducantur. de quibus late dixi in repetitio. cap. item ne super laudemio in vers. 6. à num. 75. vsq; ad num. 118. & vide rationem per Doctor. in cap. imperialem. §. præterea ducatus. de prohibi. feu. alienatio. per Federi. Legitur præterea apud Math. 11. cap. quod omne regnum in se diuisum desolabitur. Adde his illud q communiter dicitur. vbi est diuisio, ibi & confusio. Virtus enim vnita (vt inquit philosophꝰ) fortior est se ipsa dispersa. Ex quibus ergo patet, conueniens esse, dictos dominos insolidum, & pro indiuiso possidētes, in vsu & exercitio iurisdictionis, vnitos, & non diuisos esse debere.
4. Forma autem concordiæ circa huius iurisdictionis vsum, & exercitium, duplex præcipuè ab scribentibus annotatur. Quarum altera est, quòd dicti domini vtantur iurisdictione alternis vicibus: diuidendo vsum iurisdictionis per tempora. ita Angel. in. l. 2. §. ex his. numer. 3. ff. de verborum obligationibus. vbi in casu nostro

sentit

ſentit eſſe recurrendum ad remedium diuiſorium.& allegat. l. Lucius. ff. de aqua quotidia. & eſti. Quem ibidem ſequitur Alex. num.13.& eſt glo. in. c. licet. 16. q.3. quam ad hoc reputat notabi. Abb. in cap. fi.in prin. de re iudi.Idem ſequitur Ludo. Roma.in ſingul.766.incipiē.ſunt ſub Regina.vbi querit, quid agendum ſit, quando duo domini eiuſdē caſtri ſunt ſub Regina qui non poſſunt conuenire ſimul in regimine caſtri, & iura ſunt indiuidua, & reſoluit,Reginam debere facere, quòd alternis annis regnent. Hanc eandem opinionem refert Petr. Iacob. in ſua practica.ſub titu. de arbore ſucceſsio. reg. fran. col.3.vbi in quæſtione, quādo ſunt plures prætendentes regni ſucceſsionem refert plures opiniones inter quas hæc vna eſt, quòd vtantur alternis annis.arg.l. ſi cuius. §.ſi inter.ff. de vſufruct. Sequitur eandem opinionem Felin.in cap. prudentiam. nu. 5.in verſi. Sed quod erit remedium.ex. de officio.& poteſ. iudi. delega. vbi expreſſe dicit, quòdquando domini iuriſdictionis proindiuiſo diſcordāt in vſu iuriſdictionis cogūtur à ſuperiore, vt diuidant alternis vicibus.

Hæc autem forma diuidendi per tempora vſum iuriſdictionis, ſalua pace tantorū doctiſsimorū virorū mihi nunquā placuit,propter multa inconueniētia quę ex ea oriri & ſequi poſſent: quę hoc in loco, commemoranda eſſe ſenſui. Primum inconueniens eſt, quòd ſi finito tempore vnius condomini, alter nō poteſt recuperare proceſſus,tam ciuilium, quàm criminalium cauſarum,non expeditos,nec terminatos,retardabitur iuſtitia;quę forté expediri non poſſet infra terminos à iure ſtatutos.Secundū inconueniens eſt, propter pręcipitatā iuſtitiam, quā officiales vnius infra tempus ſuum abreuiabunt,& accelerabunt: vt alrerius officiales nihil commodi,& emolumenti percipiant. Quæ præcipitatio erit nouerca iuſtitiæ. Clemen, paſtoralis.§. verum. de re iudi. & plura delicta remanebunt impunita,quod fieri non debet.l. ita vulneratus. §. ꝙ ſi quis abſente. ad leg.aquil. de quo per Iaſo. in. §. curare. num.41. cum pluribus ſequentib.inſtitu. de actionib. Tertium deniq; inconueniens eſt, quòd ſi aliquando vnus benè & iuridicè proceſsit, alius malè,& fauorabiliter, & forte per inuidiam, aut inimicitiam abſoluit condemnandum, vel eum qui venit abſoluendus condemnabit, vel bonas cauſas terminabit,modicas vero,& breues aliquando ruinoſas relinquet. l. 1. §.ſciendum.ff. de magiſ. conue.quem tex. not.Bal.cōtra officiales qui maiorem partem proceſſuum reſeruāt ſucceſſori, vt puniantur,ideo quòd ſunt in mora expediendi proceſſus.

5. Altera vero forma concordandi ſe circa vſum & exercitium dictæ iuriſdictionis eſt, quòd omnes inſolidum domini & pro indiuiſo poſsidentes conſtituant & eligant vnum iudicem communem: videliſcet vnum baiulum, vnum aſſeſſorem, & vnum ſcribam, atq; alios miniſtros, qui dominorum nomine, vnam tantum curiam faciant: in qua ſubditis iuſtitia admi-
6. niſtretur.Idq; verum conſtat, ratione boni publici, quòd verſatur, vt per vnum nō per plures Reipublicæ & populis conſulatur.vt patet in. l.2. §. deinde quia difficilè ff.de origi.iur.ibi. *in tanta turba hominum, necesſitas ipſa curam Reipublicæ ad ſenatum deduxit.* In membrorum nanq; pluralitate eſt vnicū caput, quòd ſi plura in eodem corpore reperirentur, eſſet monſtruoſum. l. non ſunt liberi.ff.de ſtatu.homi.Sic Eccleſia vna eſt, que in multitudine latius in cremento fecunditatis extenditur quomodo multi radij ſolis ſunt: ſed vnum lumen. & rami arbores multi ſunt, ſed robur vnum radice tenaci fundatum, & de fonte vno plurimi riuuli defluunt, vnitas tamen ſeruatur in origine, vt hæc latius & ſimilia in. c.loquitur.24.q.1. Pari quoq; ratione concludendum eſt, quòd licet in termino duo ſint domini, tamen quia ſimul & inſolidū ſunt domini,& pro indiuiſo poſsidēt, vnū tātū caput repræſentāt: atq; ſubditorū pluralitas tāquam membra dicti capitis gubernari debet. Et ſic vnū baiulum, vnum aſſeſſorē:

affessorem, & vnum scribam constituere debent: vt per vnū, dictos duos dominos tanquam vnū corpus repræsentātem, subditis iustitia administretur. Quòd quidem iuris diuini authoritate cōfirmatur, quando dominus per Ezechielem dixit. *Seruus meus Dauid Rex super eos erit: et pastor vnus erit omnium illorum.* Probatur præterea arg. vnius tutelæ quę non debet per plures administrari, sed vni tantum committi administratio: quia segnius expediunt commissa negocia plures. l. si plures. ff. de administratio. tutor. facit tex. in. l. 1. C. quando
7. & quib. quar. pars. de. lib. 10. Præterea, ad corroborationem eorum quæ dicta sunt, adduci potest illud quod considerationibus boni publici, & communis visum est, scilicet, omnibus fore vtilius, & sanctius regnum per successionem in plures nō diuidi, sed ad pacem inducendam, nutriendam, & cōseruandam per vnum Reipublicę consuli: per quem ipsa multitudo dirigatur. Vnde Prouerbior. 11. vbi non est gubernator corruit populus. Et sic legitur in Salustij Catilinario, quòd Romani binos fecerūt Imperatores hoc modo arbitrantes, melius quàm per vnū Reipublicę cōsuli. Sed totum euenit cōtrarium, dum corū quisq; magis se extollere, & amicitias quęrere cogitabat: ideo in breui reuocarunt. vt habetur post principiū dicti libri. Hisce igitur rationibus attentis, videtur, fauore boni publici posse decidi, dictos dominos in vsu & exercitio iurisdictionis cōcordari debere: hoc modo, vt vnum tātum baiulum, vnum assessorem, & vnū scribā, atq; alios ministros ambo eligant: ita vt vna tātum curia illis communis, in qua iustitia administretur, constituta videatur, & non
8. duæ. Et hāc opinionem approbauit regiū cōcilium die. 1. Aprilis. 1583. in facto supplicationis oblatæ pro parte Francisci Salba, & de Vallesica, super qua, vel in ea contentis, fuit in dicto regio cōcilio conclusum, quòd mādaretur nobili Marię de Perapartus & de Erill, & Francisco Salba & de Vallesica seu nobili Marqueziæ Salbana, & dezpalau, eius vxori, qui dicūtur domini pro indiuiso castri & termini de Gilida; quatenus intra quindecim dies communi & cōcordi suffragio eligerent atq; constituerēt baiulū, assessorē scribā, & alios ministros necessarios pro administratione iustitiæ in dicto castro, & termino de Gilida: attēto non cōueniebant in vsu iurisdictionis, atq; eius exercitio.

Capit. 11. An vassallis

vni⁹ Regis liceat, ad vlciscēdas iniurias sibi in alienis regnis illatas personas & bona dictorū alienorū regnorum pro aliorum noxa capere, repræssalijs propria auctoritate vtendo. Et si concluditur quod non, quā pœna puniantur capientes.

1. *Alius pro alio, iure diuino et humano capi nō potest: neq; pro alienis debitis molestari.*
2. *Repræssaliorum ius ad vlciscendas iniurias pertinere videtur.*
3. *Repræssaliæ inductæ ad exemplum Androlepsiæ grecorum. Et quid Androlepsia sit.*
4. *Repræssaliæ appellatio vnde tracta, et quid eo nomine liceat.*
5. *Repræssaliæ de iure pignorationes appellantur.*
6. *Repræssaliorū iure nemo propria authoritate vti potest: Sed principis in cuius dominio est is cui damnum iniustè datum est.*
7. *Repræssaliæ antequam concedantur debet prius legitima causa præcedere: et postea certa solemnitas seruari: Et quæ hæc sint vide hic latè.*
8. *Repræssaliandi seu marchandi ius concedi potest, quando legitima causa præcedit, et dominus delinquentis requisitus contemnit damnum passo iustitiam reddere.*
9. *Bellum legitimū indici potest quando Rex requirit alium Regem, quod à suis regnicolis emendari faciat damnum iniustè datum suis vassalis iniuriasq; resarciri, et Rex requisitus illud facere contemnit.*
10. *Municipes ex dolo alicu⁹ singularis personæ non tenentur, nisi quid ex dolo eius qui eos administrat ad eos peruenerit.*
11. *Conclusio Regij concilij.*

Ioānēs

Oannes Rubert francigena & prædo in comitiua aliorum prædonū ingressus fuit Hispaniā & gregem ouium Ioannis Canal terræ Ceritaniæ vassalli Regis Hispaniarum furto abduxit, & asportauit in galliam: vbi cuidam gallo dictam gregem vēdidit. Successit, quod postea dictus Ioannes Canal cui iniuste illud damnum datū fuerat, inuenit aliam gregem intus Hispaniam alterius francigenæ, qui damnū non dederat, quam iure pignoris, & repressaliorum ad vlciscendam iniuriam sibi à dicto Rubert illatam, & vt damnum passum sic sibi refficeretur, propria authoritate cepit & retinuit. Fuit dubitatum in hoc occurrenti casu, an dicto Ioanni Canal, illud propria authoritate facere licuerit. & cum nō licuisset, qua pœna veniret plectendus.

1. Et primo dictum Ioannem Canal, gregem illius qui damnum non dederat, pro alterius noxa capere non potuisse, iure diuino & humano cautū est. Nam Ecclesiast. c. 18. legit, Anima quę peccauerit ipsa morietur, & fili' nō portabit iniquitatē patris: per quę verba apparet, aliū pro alio capi nō posse. Vnde non immerito, pignorationes quas vulgaris elocutio repræssalias nominat, in quibus ali' pro alio pręgrauatur, tāquā graues legibus, & æquitati naturali cōtrariæ, canonica, & ciuili cōstitutione prohibētur. ita in cap. 1. de iniurijs. in. 6. Probatur etiā in auth. vt nō fiant pignorationes. collatio. 5. & in auth. sed omnino. C. ne vxor pro marito. quibus iuribus, Imperator Iustinianus condemnat pręsumentem alium pro alio secundum pignorationis formam, aurum, aut aliquid aliud exigere, hoc reddere violentiam passo in quadruplum: & cadere etiam ab actione quam habuit aduersus eum, pro quo exactionē fecit. facit etiam rubri. ibi per totum. C. ne filius pro parte. & expresse probat tex. in auth. vt nulli iudicum. §. quia vero. colla. 9. vbi tex. imponit pœnam creditoribus, qui filios debitoris pro debito retinere pręsumunt: vt à debito cadant, & tantundem dent eis, aut parentibus eorum: & quod corporalibus pœnis afficiantur. concordat textus in. l. prouidendum. C. de decurionib. lib. 10. Ex quibus patet: graue non solum legibus esse; verum etiam ęquitati naturali contrarium, pro alienis debitis alios molestari. vt expresse eisdem verbis attestatur Iustinia. in. l. 1. C. vt nullus ex vicarijs pro alie. vicar. debi. tenea.

2. His tamen non obstantibus, scire debes, quod ad iniurias vlciscendas pertinere videtur pignerationum seu repræssaliorum ius: quod in aliquib' regnis in vsu est: ad emēdādas iniurias regnicolis in alienis regnis illatas.

3. Quę repræssalię inductæ sunt vt opinor, ad exemplū Androlepsię grecorū. Androlepsia enim erat ius quodā pignerādorū hominū, quādo cedes patrata erat, & author nō reddebatur à ciuitate in quā refugerat, vel vbi erat: tunc enim licebat, ex eius ciuitatis ciuibus tres capere, quousq; reum redderent. ita Iul. Pollux. lib. 8. cap. 1. Pariter etiam dicimus in repræssalijs, vt quicunq; eorum quibus repręssalię indicuntur, territoriū eius qui indicit intrauerit, possit retineri cum bonis vsque ad satisfactionem.

4. Et huius repræssaliæ appellatio tracta est à verbo gallico reprændre, & reprise, quod est iterum aliud pro re sua accipere, & iniuriam in damno & facto cōsistētē postulare resarciri. Eoq; nomine licere res capere & retinere eorum, apud quos qui damnum dederunt sunt: cum de iure reddundo, qui eo imperant interpellati nolunt statuere donec satisfiat. Quæ res alio nomine apud gallos droict d̄ marque appellatur. vt inquit Gui-

5. do Papę. decis. 32. Latinæ vero ista iura capiendi bona, & homines alterius prouinciæ qui damnum non dederunt pro aliorum noxa, generali vocabulo pignorationes appellantur. vt probatur in cap. vni. de iniurijs. in. 6. vbi tex. expræsse repræssalias pignorationes appellat.

6. Item te scire oportet, nemini licere propria authoritate hoc iure vti, sed publica Principis inquam, in cuius dominio est is

cui dam-

cui damnum iniustè datum, vel iniuria ab alieni regni hominibus, vel prędonibus facta est: & quòd ante huius iuris concesſionem à Principe faciendam, debēt certa solemnia præcedere, quę ni præcedant, non est hoc ius repręſſaliandi à Principe conce-
7. dendum. Solemnia autē hęc sunt. Primo, quòd is cui damnum ab alieni regni hominibus datum est, adeat suum principē, coram quo ostendat de iniuria, vel prædatione commissa, & tunc, cum hoc Principi legitimè cōstiterit, debet ipse Princeps mittere legatū, seu ambaciatorem, ad Principem, populum, vel præsulem illius ditionis, vbi rei degunt, vel damnum datum est; vt iubeant, res iniustè ablatas restitui, iniuriam vè resarciri, clare, & aperte protestatus, ni fecisset, se bellum ei, vel repræſſalias indicere, & hostili animo eorum bona in regno suo reperta retēturum. Et ratio quare hoc pręcedere debeat, ea potisſima est, quia vbicunq; pro iustitia obtinenda potest læsus superiorem eorū qui delinquerunt adire, non est concedenda hæc pignoratio. ita Ioan. de Bellouis. in. §. 1. in auth.
8. vt nō fiant pignoratio. Deinde vero, cum præcesserint legitimæ causæ, pro quibus exigitur, vt primum de iniuria vel prædatione constet, requisitumq; fuisse dominum loci, vel Principem qui nō agnoscit superiorem, vel populum, seu rem publicam vbi damnum datū est, vt iure statuerent in suum regnicolam, vel ciuem, aut subditum, pro spoliato, vel iniuria affecto, qui iniuriam resarciri, & damnum emendari postulat, & id ab illo Principe requisito fieri contemnatur, poterit tunc Princeps requirens, ac illius cui damnum datum est, ius repræſſaliandi, aut marchandi, eidem damnum atq; iniuriam passo concedere contra quoscunq; subditos Principis requisiti: etiam quod damnum non dedissent, donec fiat satisfactio dicti damni illati, iniuriaq; emendata sit. ita Bar. in tractatu de repressal. q. 1. Guido Pa. q. 32. & 33. Bal. in auth. sed omnino. C. ne vxor pro mari. Ioan. Andr. in mercurialib. in cap.
9. non debet. de regul. iur. in. 6. Et nō solum seruata hac forma, permiſſa est hominum liberorum, & rerum detētio, atq; pignoratio: verum etiam, & legitimū bellum indici potest. vt perscribentes supra relati concorditer attestatur. & est expresſius tex. in c. dominus noster. 23. q. 2. ibi dum dicit, *Iusta autē bella solēt diffiniri, quæ vlciscūt iniurias, sic gēs et ciuitas peteda est, quæ vel vindicare neglexerint quod a suis improbe factū est: vel reddere quod per iniurias ablatū est.* Sic cū illyrij, nauigātes qui Romanę ditionis erāt infestarent, romani priusquā cōtra illyrios bellū indicerent, Teucam reginā per legatos interpellarunt, vt dictis nauigantibus emendari iuberet illatum damnum. Quæ cū id facere contemnisset, dicti romani bellum illyricum susceperunt. vt author. Pollib. lib. 2. histor. Et dicitur hac de causa iustum bellum, ob præceptum illud, *alterum non ledere, nemini nocere*, quæ iuris naturalis sunt: & ideo ab omnibus Principib⁹ exerceri potest. Pari modo quę in regno, vel inter subditos iura obseruantur, iura ciuilia alienigenis reddi debent. Nam inquit lex, qui magistratum, potestatem vè habuerit, si quid in aliquem noui iuris statuerit, ipse quoq; postulante aduersario, eodem iure vti debet. Quod iustum est. Et legitur Deuteron. 1. & 16. & Leui. 14. iudicate siue ciuis ille sit, siue peregrinus: nulla enim erit distantia personarum. Et rursum habetur, Exod. 23. peregrino non eris molestus.

Ex quibus quidē colligitur, quòd post has obseruationes, nempe, existente iusta causa, denegata iustitia, & authoritate Principis, qui bellum solus ita & marcham infeire potest, cessant iura, quibus prohibetur, ne alius pro alterius debito, & pœna teneatur. de quibus supra ostensum
10. est. Nam licet in iure placuerit, municipes quidem ex dolo alicuius singularis personæ non teneri, tamen, si quid ex dolo eius qui eos administrat ad eos peruenerit, teneri fatendum est. l. sed si ex dolo. §. 1. ff. de dolo. quia videntur ratum habere nisi reddant. l. 1. §. deiiecisse. ff. de vi & vi arma. facit tex. in capit. si sententia. de sententia. excommunicationis. in. 6.

in.6. quo cauetur, subditos ex delicto domini puniri posse. Sicq; agitur in cõciues Reipublicæ, vel regnicolas domini denegantis, vt in noxios & debitores, & hostes qui patiãtur iniurias inter se ali, nutriri vè & aliena retineãt. Et proinde quę ab hostibus capiuntur iure retinẽtur. l. hostes. ff. de capti. & post limi. reuer.

At cum prędict⁹ Ioannes Canal coram suo Principe seu pręside q̃ causa legitima, vt puta de iniuria vel prędatione cõmissa per dictum Rubert non ostenderit, & per cõsequens Princeps vel dominus loci dicti Rubert qui gregem furto abduxerat requisitus nõ fuerit, vt iure in suũ regnicolã vel ciuem aut subditũ statueret pro ipso Canal spoliato, vel iniuria affecto, sed potius iure pignorandi, seu repressaliandi propria authoritate vsus fuerit, alterius francigenę qui damnum nõ dederat, gregem in Hispania repertum accipiendo, concludẽdum est, ipsum in delictũ punitione dignũ incidisse. Cuius quidẽ delicti pœna à iure corporalis statuta est. vt expresse apparet in auth. vt nulli iudicũ. §. quia vero. & in auth. imo. C. de actionib. & obligatio. Sed non certa & determinata: & ideo arbitrio iudicis venit determinanda. l. 1. §. expilatores. ff. q̃ effractorib. & expila. & in. l. 1. §. ait prętor. ff. de iure deliberan. & tex. in. l. hodie. ff. de pænis. Prout in regio cõcilio fuit conclusum die. 23. Decẽ. 1583. contra Franciscũ à Vellanet, Ioãnẽ Mascle alias Fãto, & Anthonium Moxart, reos detentos: qui dictum Ioannem Canal in dicto facto assossiarunt: & fuerunt ea ratione condemnati, quòd bannirẽtur à principatu Cathalonię & comitatibus Ruscilionis & Ceritanię ad biennium.

Cap. 12. An viles & inhonestæ mulieres possint & debeant expelli à cõuicinijs honestarum mulierũ.

1. *Vicinitas à ciuili societate formari cœpit, et ideo vicini inter se debent habere quandam fraternitatis speciem.*
2. *Vicini ceteris amicis preponuntur.*
3. *Vicini melior iuxta, quàm frater procul propter oportunam et quotidianam opem.*
4. *Vicini si mali sũt, nihil boni ab eis existimãdũest.*
5. *Vicini mali, hoc est, qui malis morib⁹ imbuti sunt, vt lenones, & meretrices, ab honesta vicinia expellendi sunt: ne mores vicinorum probos inficiãt.*
6. *Meretrices vel aliæ inhonestæ mulieres prohibendæ sunt, ne habitent in comitiua honestarum.*
7. *Meretrices quæ dicantur.*
8. *Lex. Cathaloniæ contra in honestas mulieres habitantes in conuicinijs honestarũ, quod expelãtur. Quam legem passim iudices practicare solent.*

1. CVM vicinitas á ciuili societate formari cœperit vt inqui Grego. in Syntag. iur. vniuer. lib. 4. cap. 24. num. 6. viciniq; inter se habeant, seu habere debeant speciem quandam fraternitatis propter ciuilem societatem initam, in qua & species est fraternitatis. vt in. l. verum. ff. pro socio. conueniens est, quòd vicini, boni, & probi, conformes, ac vnanimes sint.
2. Inueniũtur enim vicini ceteris amicis prępositi. vt habetur Tobię. 8. vbi cũ Raguel vxori suæ dixisset, quòd instrueret conuiuium, & præpararet omnia quæ in cibos erant iter agẽtibus necessaria, duas quoq; pingues vaccas, & quatuor arietes, occidi fecit: & præparari epulas omnibus vicinis suis; cũctisq; amicis. Iusserat & Deus in comedẽdo agno paschali vocari vicinos ꝓximiores, vsq; ad numerũ animarũ sufficientium ad eum mãducandum. vt Exod.
3. cap. 12. Et vicinum meliorem iuxta, quam fratrem procul dixit sapiens. Prouer. 27. Nam illi cum boni sunt, propter oportunam & quotidianam opẽ nobis, nostrisq; prospiciunt: nos vero ipsis, & quæ illorum
4. sunt vicissim. At cum vicini mali sunt cõtrarium: & prorsus nihil boni ab eis existimandum est. Nihil enim perniciosius esse potest, quàm malus vicinus, propter noscẽdi omni momẽto datam oportunitatem: cum omnia quæ vicinorum sunt noscere,

factaq;

factaq; eorum scire præsumatur. vt in cap. quãto. & cap. quosdam. ex. de præsumptionib. Hi quanto magis domestici & familiares præsumuntur, tanto pessimi efficiũtur inimici: cum mali sunt. Nã corpore videntur esse nobiscum, mẽte vero & animo cõtra nos sunt, & multo nequiores hostes hi: quam illi, qui foris sunt & euidẽter inimici sunt. vt expressè habetur in. c. si inimic⁹, 93. distin. vbi glo. in verbo. hostis. refert dictum Boetij dicẽtis, quòd nulla pæstis efficatior est ad nocendũ, quàm familiaris inimicus. Vnde nõ est deterior hostis, quàm fictus amicus. Et sic fertur, non odium grauius quàm simulatus amor.

5. Quare sanctissimè cautũ est, malos vicinos, hoc est, qui malis moribus imbuti sunt, maleq; viuũt, vt lenones, meretrices, & alij inhonestè viuentes, ab honesta vicinia expellẽdos esse: ne mores vicinorũ ꝓbos inficiant. l. nõ aliter. ff. de vsu. & habitatio. tenet Luc. đ Penna. in. l. siqua. C. de spectacul. & scenicis, & lenonib. lib. 11. Quod quidẽ ex illa iuris cõsultorũ communi locutione probatur, qua habetur, *Morbida facta pecus totum corrumpit ouilè*. l. Iulianus. in prin. ff. de actionib. empti. Ac etiam nostro vulgari Catalano fertur, *Qui te bon vehi, te bon mati*. & cõtra. *Qui te mal vehi, te mal mati*. Rescecandę sunt putridæ carnes, & scabiosa ouis à caulis repellẽda; ne tota domus massa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur; putrescant, intereãt. Arrius in Alexãdria vna scintilla fuit, sed quoniã nõ statim oppressus est, ꝑ totũ orbẽ eius flãma populata est. hęc in. c. rescecandæ. 24. q. 3.

6. Et sic fit, quòd meretrices vel aliæ inhonestæ mulieres nõ habitẽt in comitiua honestarum: quæ prohibendæ sunt, ne bonæ ob ipsarum meretriciũ corrũpantur. vt in dicta. l. nõ aliter. & probatur in auth. de lenonib. in. §. sancimus. tenet expresse Paul. de Cas. in. l. nullus. nu. 5. C. de summa tri. & fi. catholi. & Ias. in. l. iustitia. ff. de iusti. & iure. Probatur etiã iuxta illud ꝙ in sacra pagina legitur, *Neq; habitauit iuxta te malignus neq; permanebunt iniusti ante occulos tuos*.

7. Meretrices autẽ eas mulieres intelligas, quæ impudentius multis se prostituũt. c. vidua. 34. distinctio. ibi. *Meretrix quæ multorum libidini patet*. & l. palã. de ritu nuptiar. quarũ turpitudo publicè venalis est. c. meretrices. 32. q. 4. Et eam etiam ad quã vnus accessit, si mercedẽ proinde recepit. arg. l. mariti. §. qui quæstũ. ff. ad leg. Iul. de adul. ibi. *siue enim sæpius, siue semel*.

8. Et propterea in hoc Principatu Cathaloniæ condita est quoq; lex, qua villis sui corporis atq; diffamatis fæminis vetatur, ne in conuicinijs honestarũ mulierũ habitẽt: immo, quòd expelli possint, etiã quod in dictis conuicinijs ꝓprias ac sui patrimonij domos haberẽt. tex. est in cap. 11. Regis Petri. 3. in curia Mõtissoni. sub titu. đ adulter. eque vils fembres. Et fuit idẽ cautum, atq; sancitum per Regiã pracmaticam Regis Alfonsi, quæ data fuit Valentiæ. 10. Kalen. Februarij. 1330. & est in volumi. cõstitutionũ. fol. 311. in fi. secũdæ paginę. Quod sępè iudices vicinis honestis instãtib⁹, practicare solent: qui sumpta ex arbitrio summaria informatione, quòd talis est meretrix, vel lena, præcipiunt ei, quòd infra tempus ex arbitrio constitutũ euacuẽt viciniã illã: vt mũdę cõseruentur & resplendeant. c. non satis. 86. distinctio. &. c. gloria. 12. q. 2. & in. c. vasa. dẽ cõsecratio. distinctio. 1.

Cap. 13. An dicens alteri quòd est iudæus, & affirmat postea in multis locis, & partibus, illũ ex gente & prosapia iudęorũ descendere, inferat ei iniuriã? & quã. Et an talis iniuria, seu cõuitiũ sit punitione dignũ: & qua pœna.

1. *INiuriarum actione, et ciuiliter, et criminaliter agi potest.*
2. *Iniuriæ effectus est, alium malo afficere.*
3. *Nomen bonum habere curare debemus.*
4. *Iniuria verbalis non est ferenda sine vindicta propter publicam vtilitatem.*
5. *Linguã tanquam inquietum malũ nullus hominũ domare potest, nisi frenũ vt equis imponatur.*
6. *Linguæ occasione, quæ mala proueniant.*
7. *Iniuriosa verba de perse iniuriam ostendunt.*

8. *Animus talis præsumitur, qualia sunt verba vel facta.*
9. *Iniuriosa verba proferẽs contra aliquem tenetur actione iniuriarum. Et est verum, licet iniuria vera esset: si animus iniuriandi adest.*
10. *Iudæo vel sarraceno baptitzatis non potest quis eorum legem retrahere.*
11. *Iudæi licet ex nobilibus parentibus orti sint, tamẽ suis exigentibus peccatis, meruerunt ore diuino nominari populus duræ ceruicis.*
12. *Iudæorum parentela fedissima et horribilis declaratur: et quare.*
13. *Iudæi quare ceci dicantur.*
14. *Christianum iudæum appellare, et ei cui dicitur, et toti eius agnationi, et à se descẽdentibus, iniuria infertur.*
15. *Iniuriosa verba alteri dicere licitum est: dummodo illud sit pro defensione priuilegiorum, vel Rei publicæ: absq; animo iniuriandi.*
16. *Iniuriam contra aliũ proferens, licet Reipublicæ causa, tenetur iniuriarũ actione si animo iniuriandi, et infamandi dixit.*
17. *Iniuria verbalis varijs legibus punita.*
18. *Pœna iniuriæ verbalis, iure ciuili quo vtimur, arbitrio iudicis relinquitur.*
19. *In iniurijs puniendis tria consideranda.*
20. *Conclusio Regij concilij.*

IN præsenti ciuitate proceres & confratres confratriæ fabrorum lignorum congregarunt se in domo dictæ confratriæ, in qua inierunt cõciliũ; ad eligendum eiusdẽ cõfratriæ collectorem. Et electa ad dictũ officium persona Simeonis Oliueres fabri lignarij, Andreas Carbonell alter ex dictis fabris lignarijs cõtra eundem Simeonẽ Oliueres in præsentia procerum & aliorũ confratruum opposuit, illum non potuisse ad officium collectoris eligi: ideo quod erat iudæus, & ex genere seu prosapia iudæorum natus. Et perseuerauit in hoc dicto, in alijs locis seu partibus dictæ ciuitatis, cõuitiose, & animo, atq; proposito deliberatis illum iniuriandi. Attamẽ dictus Simeõ Oliueres sciens se natũ ex optimis & christianis parẽtibus, suiq; generis sanguinem non fuisse nec esse iudæorum sanguine cõtaminatum, existimauit, sibi atrocem iniuriam fuisse illatam: afficientem agnatos, liberos, & à se descendentes, & deniq; alios sui generis & prosapiæ. Ob quam quidem rem, dictus Oliueres contra eundem Carbonell in Regio cõcilio criminalem instituit accusationem: in quo fuit agitatum de huiusmodi iniuria atq; conuitio an esset punitione digna? & qua pœna, de quibus infra.

1. Et quamuis ad vindicandam iniuriam, possit & ciuiliter, & criminaliter agi, iuxta. l. pretor edixit. §. si dicatur. ff. de iniurijs. & in. §. in summa. insti. eod. ti. tamen dictus Simeon Oliueres maluit contra eundem Carbonell criminalẽ intentare actionem: vt sic tantę iniuriæ castigatio, & coercio, publica esset: ob sui nominis, & famę lęsę
2. defensionem, & recuperationem. Nam cum huius iniurię effectus sit, alium malo afficere, vt Seneca lib. 2. ad Serenum. vbi cum tractat in virum sapientem non cadere iniuriam, inquit, nemo potest accipere iniuriam sine aliquo detrimento, vel rerum extra nos positarum, & pariter Vlpianus referat in. l. 1. §. omnem. ff. de iniurijs. omnem iniuriam diminutionem esse eius in quem incurrit, nimirum ergo, si ob vindictam publicã in hac causa criminaliter processum fuerit. Iustam enim fuisse causam, & rationem agendi, atq; instandi huius criminis punitionem, rationes quibus bonum nomen defendẽdum inuitamur, atq; publica vtilitas, quę vindictã publicã
3. postulat docẽt. Legitur enim, nos de bono nomine maximopere curã habere debere, vt Ecclesiast. cap. 41. ibi. *Curã habe de bono nomine: hoc enim, magis permanebit tibi, quàm mille thesauri prætiosi; et magni.* Immo & crudelis est qui suam famam contemnit. c. nolo. 12. q. 1. Nam sicut lux occulorũ letificat animã, sic bona fama impinguat ossa: idest, auget virtutes, in quibus robur consistit hominis interioris, non minus, quàm robur externus in ossibus. vt Ecclesiast. capit. 3. Deinc, & nobis proba

vita necessaria, & sufficiens quidem est: alijs autem, & fama nostra necessaria est. c. non sunt audiendi. 11. q. 3. Et sic cauēdum est, vt nō solum, ne incidamus in crimen, sed etiam, ne in criminis vel notę opprobrij suspitionem. Quod quidē, non solum nobis spectandum est, verum etiam & liberis, & descendentibus à nobis: quia vt inquit Isocrates, plus tibi curę sit, vt honestā famam quàm diuitias ingentes liberis relinquas: nam hę mortales sunt, illa vero immortalis. Et per famam, comparari possunt opes; nunquam vero pecunijs, fama redimitur. Item diuitię, etiam improbis accedunt: at famę gloria non potest nisi solis viris cōtingere. Melius enim est bonum nomē, quàm diuitię multę. vt Prouerbio. 22. Et melius bonum nomē, quàm vnguenta preciosa. Ecclesias. cap. 7.

4. Et quamuis pręinserta ratio, quę tātum commodum & vtilitatem iniuriam passi respicit, sufficiens fuerit ad criminaliter in hac causa agendum: publica quoq; vtilitas suadet, ne talis iniuria sine vindicta feratur.

5. Et est ratio, primo, vt lingue frenū, vt equis & vt gubernaculum naui ad eam compescendam & circumducęndam imponatur: cum aliter, illam tanquam inquietum malum, & plenam veneno mortifero, nullus hominum domare posit. vt refert diuus

6. Iacob. in epistola catholica. cap. 3. Homines per ipsam interficiuntur, blasphemię periuria perficiuntur, nuptię, principatus, & regna, per ipsam subuertūtur: & in summa vita omnis, infinitorum errorum referta est. Idcirco Prouerb. 13. vers. 3. habetur, qui custodit os suū, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala. Propterea diuus Iacob. in dicta epistola. cap. 4. admonet, ne detrahamus alterutrū: qui enim detrahit, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi: & iudicat legem. Si autem iudicas legem, non es factor legis: sed iudex.

Secundo, crimen hoc ideo punitione dignum existimatur, quòd verba illa per se uerata, quòd Simeō Oliueres erat iudæus, ac de genere & prosapia iudæorum descendens, fuerunt conuitiosè, atq; ad infamandum prolata. Nam verba hæc, de per se iniuriam ostendunt: & proinde non licet vti excusatione, nisi contrarium manifestè doceatur. cap. 1. de præsumptionib. & Prouerb. 26. versi. 24. A verborum enim propria significatione recedendum non est: nisi de contraria mente constet loquentis. l. non aliter. ff. de leg. 3. Nec arbitramur quenquam dicere, quod non sentiat, & quin maximé eo nomine vsus sit, quo res appellari solet. l. labeo. §. idem Tubero. ff. de suppellecti. leg. l. 3. de reb. dub. cū simi libus. animus enim talis præsumitur, qualia sunt verba: vel facta. vt in dicta. l. Labeo. & in. l. scire. ff. de tutorib. & curator. dat. ab his. & l. repræhendēda. ff. de institutionib. & substitutionib. At cū verba iniuriosa, aut conuitiosa, animo iniuriandi contra aliquem proferuntur, proferens illa tenetur iniuriarum actione, siue proueniat ex culpa, siue sine culpa illius, contra quem proferuntur: quia adest iniuriandi animus, quod est substantiale in iniuriarum actione: cum iniuria ex affectu faciētis consistat. vt in. l. illud. §. iniuria. ff. de iniurijs. & in. l. si non conuitij. C. de iniurijs. & expressè Grammati. in decisio. 37. num. 6. Ergo conclusum videtur, iniuriantem prædicta iniuriarum actione teneri: & ex hoc puniendum esse.

(In the right column, the number 7. stands beside the line "dum prolata. Nam verba hæc…", 8. beside "libus. animus enim…", and 9. beside "tionib. & substitutionib…".)

Quod quidem ad huc procedere existimamus, licet iniuria verbis illata vera esset, vel conuitium dictum: nam quando animus & voluntas iniuriandi ad sunt, non eximitur iniuriam inferens ab actione iniuriarum. Non enim debet quis alterius infamiam siue defectus detegere sine causa: defectus enim nostros in humanum atq; iniuriosum est detegere. l. 2. C. quando & quib. quarta pars lib. 10. licet enim tali casu factum vel dictum bonum sit, & vtile, inse detegi, si fiat cum malo animo detegendi, detengens punitur capite. c. detengentes. 15. q. 5. Sic ergo dicimus, non curari si dictum vel factū sit malum inse: dum tamen iniuriandi voluntas absit: cum tunc iniuriarum actio non oriatur. dicta. l. illud. §. 1.

 & seq.

& seq.ff.de iniurijs: cum mens & voluntas magis attendēda sit, quàm factum ad hoc vt quid maleficium dicatur.l. diuus .ff. de sicar.l.verum.de fur.l.qui iniuriæ.eō. titu. c. quid inuenisti. 14.q.5.tenet Oldra.incōsil.52. & Andr. de Isern. & post illū Afflict. in cap.1.§.iniuria.đ pace iura.firma.in vsib. feudor.vbi inspecie inquit,teneri iniuriarum actione eum, qui vocat aliquem spurium:licet sit spurius:quia non ipse fuit in culpa, sed progenitores sui:cum spurij nō sint despiciendi sed iuuandi.vt dicit glo.in vlti.verbo.titu.quib.mod. natural.efficiā. sui.

10. Tertio si non licet iudæo vel sarraceno baptizatis eorū legem retrahere, immo retrahētes delinquūt. vt ī vsati.si quis iudęo. neq; liceat iudæos iniuria afficere.vt patet in.l.christianis.C.de pagā.& sacrifi.minus ergo licebit christianum iudæū appellare: ac de iudæorum parētela eum esse dicere. His enim verbis atrocem iniuriam inferri,
11. nemo est qui dubitet: nam licet iudæi ex nobilibus parentibus orti sint, quales fuerunt Abraam, Isaac,& Iacob , suis tamen peccatis exigentibus, meruerūt nominari ore diuino ,populus durę ceruicis.vt patet Exo.32.ibi in versi.Cerno.Appellata etiā. fuit eorum generatio praua,atq; peruersa. vt Deuterono.32. Et in nouo testamento dum volebant a Christo signum videre, ab eodem Iesu Christo domino nostro dicti & appellati fuerunt generatio mala: & adultera.ita Math.12. & alibi Math.17.dicuntur generatio incredula,& peruersa.Et
12. Lucæ.9.generatio infidelis, & puersa. Qui etiam cecitate percussi, cōponentes librū qui apud eos Thalmud nominatur quędā turpissima scripserūt:ex quibus,parentela eorum fedissima, & horribilis declaratur. vide latè in libro .3.Fortalitij fidei. qui intitulatur de bello iudæorum. in secunda cōsideratione quæ fit de iudæorum parente-
13. la & ex Thalmud doctrina. De quibus qui dē iudeis etiam scrptum est, ambulabunt vt ceci: quia domino peccauerunt. Quę verba licet generaliter de omnibus peccātibus sint dicta, qui vere domino peccant teste Dauid in Psal.50.dicente. *Tibi soli peccaui et malum coramte feci.* ex quo peccato spiritualiter ceci efficiuntur; tamen specialiter intelliguntur de iudæis: qui quodam singulari modo domino peccauerunt Iesum Christum filiū Dei iniustè crucis supplicio interimendo: propter quod, speciali modo, facti sunt ceci inter omnes gentes, vt non solū patiātur cecitatē culpæ sicut ceteri peccatores, sed etiā habeāt cecitatē ignorantię super omnes: propter quā ignorātiā scripturā proprię legis minime intelligunt: & quòd in illa ad eorum directionem valde clarum est, in propriam dānationem venit in obscurum. de quibus latè in dicto fortalitio. lib. 3. in prin. vbi per plures authoritates hæc comprobantur. Qui ergo alium iudæum appellat: nihil aliud intendit, quàm declarare illū descendere ex generatione praua, peruersa, adultera, incredula,& in fideli. Quo fit, vt maxima obid, qui patitur iniuria afficiat.

14. Et non solum hac de re soli Christiano cui hæc irrogatur iniuria, hoc iudei nomē iniuriosum, atq; nociuum est: verum etiā, & toti suæ agnationi, & prosapiæ: ac omnibus à se descendentibus. Nam hæc iniuria, vni facta, toti agnationi factà esse sēsetur. l.lex cornelia. ff. de iniurijs. & ibi glo. & Bar.notarunt.ita etiam Bal. Angel.& Salycet.in.l.vnica.C.de rap.virgi. Alex.consil. 115.col.2.lib.4.Felin.in cap.Petrus.num.8. đ homi.& latè Tiraquel.in tracta.de pænis legum causa .num. 68.qui aliorū authoritatibus & multis similibus comprobat: & maximè in hac prouincia Cathaloniæ, in qua; ad honores,& dignitates,& ad liberos in matrimonium collocandos, hec res plurimum cōsideratur cuius solus sapor, atq; gustatus, multa quę fierent, ne fiant, diuertunt: & proinde, iniuria quæ his verbis infertur, valde punitione digna sēsenda est: & à iudice atrox arbitranda: cum eius arbitrio, ex qualitate facti,& ex qualitate dignitate vè personarum quibus illata est relinquatur. ita Menoch. de arbitra. iudi. casu. 263. vbi plures alios resenset.

15. Andreas vero Carbonell reus & in carceribus

ceribus detentus, vt huius criminis punitionem contra eum tantopere instatam euaderet, suam apud iudicem defensionē proposuit, inquiens, regio priuilegio concessum fuisse confratriç fabrorū lignorum ne cuiquā qui esset de genere & prosapia iudæorum liceret in dicta confratria officium aliquod exercere: famamq; à multis hinc diebus in Republica fuisse eundē Simeonem Oliueres ex dicto iudçorum genere descendere, vt multorum attestationibus, in iudicio productis, postea apparere fecit, ideoq; sibi vt proceri eiusdem cōfratriç absq; iniuriādi animo atq; alicuius pœnæ in cursu licuisse, hanc famam pro obseruātia regij priuilegij, atq; eiusdē confratriç ordinationum, alijs proceribus & confratribus proponere. Probat hanc rationem elegans Hostien. doctrina in titu. de iniurijs. nū. 6. vbi tenet, ea quæ iure potestatis à magistratu fiunt, ad iniuriarum actionem nō pertinere. Cautum prçterea est, pro interesse Reipublicæ vocare alium latronem, homicidā, vel leprosum, vt sciatur, quòd est leprosus: ne alij lepra contaminentur. vel vt latro puniatur. vt in .l. eū qui nocentem .ff. de iniur. Et etiam idem licet causa venerandæ Reipublicç vt in. l. Reipublicç. ff. eō. titu. Quo fit, vt pariter quoq; dicēdum sit, dictum Andream Carbonell ab iniuriarum actione excusari, eo maximè, quòd ipse iure proceris prçdicta protulerit verba ad priuilegiorum eidem confratriç cōcessorum defensionē: cuius interest, ne iudæi seu ab eis descēdētes quid quam in dicta confratria regant, & ad ministrent: ad quā cōfratriam defendendam, venerādā, atq; colēdam, ipsi prçcipuè proceres vi iuramenti per eos prestiti tenētur.

Verum quamuis rationes et argumēta quibus hæc defensio probatur in se vera
26. sint, existimo ea esse interprçtēda, & intelligenda, nisi proferēs hæc iniuriosa verba, siue proferat Reipublicç, vel confratriæ, alterius vè causa animum iniuriādi habuerit. Nam vt supra ostensum est, in iniurijs, generaliter iniuriantis animus atq; intentio contēplanda sunt quç difamandi sunt proxima. Et vbi cōstiterit, iniuriam ad infamandum fuisse dictam, tunc eam punitione dignam leges statuerūt. l. si non conuitij. C. de iniur. c. merito. 15. q. 1. l. illud. §. iniuria. ff. de iniurijs. & per ea quç supra latius dixi. num. 7. 8. & 9. Et maxime, quādo facta vel dicta sine detrimēto iniuriā passi saltim famç reuocari nequeūt: quia in istis pœnitentia non est immunis à pœna. l. aut facta. §. causa. ff. de pœnis. Quamobrem cū ex meritis processus, & exprobatis per dictum Simeonem Oliueres cōstiterit, se ex optimis & christianis parentibus natū, atq; ex christianorum prosapia descendere, dictumq; Andream Carbonell reū conuitiosè, & iniuriadi animo in multis locis seu partibus ciuitatis asseruisse, eūdem Oliueres iudçū esse, & ex iudæorū genere descēdere, cuius animus per actus externos in processu probatos, & ex modo quo singulis vicibus prædicta verba iniuriosa prolata fuerūt perpēsus fuit; ideo per regios cōsiliarios fuit dictum, iniuriā hanc nō obstāte supra proposita defensione, punitione dignam esse.

17. Et adeo iuiuriam verbalem iniuriandi animo illatam puniendam iura existimarunt, quod & à Rhotario Rege in legibus langobardorum & in. l. salica. atq; à Theoderico Gotthorū Rege pœnam statutam, atq; impositā legimus. de quibus late attestatur Gregor. in syntagma iuris vniuersi.
18. lib. 38. cap. 5. à num. 10. vsq; ad nu. 12. Iustinia. vero Imperator, in iure nostro quo vtimur, pœnam hanc iudicis arbitrio relinquendam esse statuit. vt in. §. in summa. insti. de iniurijs. Hermogenes quoq; in. l. fi. ff. eō. titu. inquit, de iniuria nūc extra ordinem ex causa & ex persona statui solere. In iniurijs enim puniendis, tria sunt præcipuè consideranda. Primo, pro rebus, atrocitatē iniuriarū, iniurias scilicet ipsas, personas cōuitiantes, & patiētes, & tertio modum quo inferuntur. Nā vt ait idē Hermogenes in loco citato, si serui sunt iniuriā inferētes, flagellis cesi dominis restituūtur, si vero liberi & viles personç fustibus subijciuntur; ceteri vero vel exilio temporali,

vel interdictione rei certę coercẽtur. Item & Demostenes tradit, verberantem magistratum, vel prætorem, vel contumelijs afficientẽ, iniuriæ publicæ veluti ciuitatis reũ esse, si priuatum, priuato agente, priuatæ. Et ideo in his iudicis arbitrium exibendũ; vt sic ex personis, & loco, & grauitate iniuriç, patientisq; dignitate, pro pœna infligẽda arbitrari possit, an atrox, vel leuis sit iniuria. Nam quemadmodum ratione varietatis factorum, ac personarum, iniuria iudicatur atrox, & plusquam atrox: ita variãt & pœnç. Et obid sensent Doctores, pœnã pro atroci iniuria, iure diffinitam non esse sed iudicis arbitrio relinqui. ita Aluaro. in cap. 1. §. iniuria. de pace iura. fir. in vsib. feud. Gomes. in titu. de actionib. in prin. nũ. 44. & clarius Craue. in cõsil. 119. num.
20 1. Et secundum hanc theoricam, & opinionẽ, in facto prçsupposito fuit conclusum in Regio cõcilio die. 28. Nouembris. 1583. in quo Regij conciliarij cõstito de fisci & partis instantis intentione, ac meritis processus recte perpẽsis, & consideratis, arbitrio suo dictũ Andreã Carbonell condemnarunt. Et fuit arbitriũ, quôd in loco p suã Exellentiã nominãdo, recognosceret, & in publicũ diceret, se male & citra veritatẽ dixisse, dictum Simeonẽ Oliueres iudçum esse; in hçc verba. *Yo regonech hauer mal dit, y mal parlat, contra mestre Simeon Oliueres que es iueu, y que proseex de rassa de iueus, y axi dic no ser axi com he dit: ans be dic, que es chrestia de natura.* & quôd duceretur per loca solita præsentis ciuitatis Barcinonæ, & quod banniretur à vicarijs Barcinonæ, Gerundç, Vici, Peniten, Tarraconæ, Montis albi, Tarragç, & Ceruariæ, ad annum.

Capit. 14. An homicidium secutũ ex vulneribus in rixa illatis sit pœna ordinaria homicidij puniẽdũ, vel extraordinaria arbitrio iudicis?

1. *Percussus ab aliquo, si postea moritur sine alio superuenienti vulnere, dicitur mortuus ab eo, qui illum percussit.*
2. *Mors videtur secuta ex vulnere illato, propter tẽporis breuitatem.*
3. *Vulnera in capite illata, magis dicũtur lethalia, quàm in alia parte corporis.*
4. *In rixa vniuscuiusq; ictus est contemplandus: vt hinc, animus occidendi inferatur.*
5. *Homicida per. l. corneliam pœna ordinaria homicidij non tenetur: nisi animũ occidendi habuerit. Quòd etiam procedit in statutis.*
6. *In Rixa, si non constat ex pluribus rixãtibus quis interfecit, omnes sunt à pœna ordinaria absoluendi: nisi constaret ipsos armatos et coniuratos fuisse ad mortem committendam.*
7. *Lex aquilia magis ad factum, quàm ad animũ attẽdit, Et sic si plures percusserint, et occiderint, et non constet de occidente, omnes dicta. l. aquilia tenentur.*
8. *Lex aquilia actionem ciuilem tãtum ad interesse producit.*
9. *Animus occidendi præsumitur in homine malæ famæ, et conditionis: & maximè, quando est malus in eodem genere mali.*
10. *Animus occidẽdi præsumitur, ex percussione illata in capite.*
11. *Vulnera in capite dicuntur lethalia: et arguunt intentionem mortis.*
12. *Animus occidẽdi præsumitur, ex armis, et ex impetu, et furore percussionum.*
13. *Animus occidendi præsumitur in eo qui percussit hominem iam ægrotum ex primis vulneribus: licet vulnus vltimo loco illatum, in homine sano, nõ esset mortale.*
14. *Pœna ordinaria homicidij, de iure est pœna mortis. Quod procedit etiam de iure diuino.*
15. *Motus primi nõ sunt in potestate hominis. Et ideo homicidium in rixa commissum, cum ex improuiso, et primo hominis motu contingat, est mitius puniendum: quàm sit pœna ordinaria.*
16. *Vulneratus, licet præsumeretur mortuus ex vulnere: non tamen procederet, quãdo ex mala et inordinata vita aliud esset præsumendum.*
17. *Vulneratus in dubio potius præsumitur mortuus ex negligentia, quàm ex vulnere.*
18. *Animus tãquam quid in corde iacens, à solo Deo cognoscitur.*
19. *Pœna vera et ordinaria delicti non est imponenda, quando proceditur ex præsumptionibus: sed alia mitior.*

Præsumptio-

20. *Præsumptiones quando pro vtraq; parte concurrunt, vna præsumptio tollit aliam. Et debemus esse promptiores ad absoluendum, quàm ad condemnandum.*

21. *Auxilians amico suo rixanti, si interfecit aduersarium non est vt homicida pœna ordinaria damnandus.*

22. *Conclusio Regij concilij.*

Ntonius Perris & Gulielmus Vila ludebāt soleis lusorijs vulgo dictis àcartes, in loco dicto la Rābla præsētis ciuitatis Barcinonæ, & aderāt ibi Petrus Prat, & Damianus Vendrell ludum aspicientes. Euenit, quòd Petrus Prat occasione ludi, habuit quædam iniuriosa verba cum dicto Gulielmo Vila altero exludentibus, quorum verborum occasione deuenerunt ad rixam, & superueniens Damianus Vendrell socius eiusdem Petri, dictum Gulielmum Vila pomo sui ensis in capite vulnerauit: & abiens incontinenti dictus Damianus, dimisso Gulielmo Vila vulnerato, idem Gulielmus insequebatur eum, lapides aduersus eundem proijciēdo. Qui cum esset in exercitio dictos lapides proijciendi, fuit lapide ab altero homine qui non erat de primis rixantibus in capite taliter percussus, quòd in continenti quasi mortuus, cecidit in terram, Et videns Damianus Vendrell, dictum Gulielmum per terram extensum, itterum reuersus ad eum, ense euaginato, eundem in capite percussit, taliter, quòd frustrum ossis cum capillis, ab eius capite seiunxit & separauit. Et finita hoc modo rixa, dictus Damianus Vēdrell fuit captus: & regijs carceribus mancipatus. Gulielm⁹ vero Vila dictis vulneribus ęgrotus, fuit ad hospitale adductus: in quo elapsis viginti diebus incontinēti vita decessit. Fuit ideo dubitatū in causa criminali quæ contra eundem Damianum Vendrell ducebatur, instāte parte, & fisci procuratore Regiæ curiæ, an mors illa Titij causata fuisset ex dictis vulneribus in eius personam illatis? Et an dictus Damianus Vendrell vt homicida esset puniendus pœna delicti ordinaria.

1. Præsupposito hoc in facto, videtur esse dicendum, dictum Gulielmum Vila à prædicto Damiano Vendrell vulnerante occisum fuisse, maximè, cum in continenti elapsis viginti diebus, sine alio vulnere, siue percussione superuenienti, vitam cum morte cōmutauerit. ita dicit tex. in. l. huius scripturæ. §. quod si seruus. ff. ad leg. aquil. ibi. *Quia verum est eum à te occisum esse tunc cum eum vulnerabas: quod mortuo eo demū apparuit.* Ad idem facit, quia euentus mortis ostendit vulnus fuisse mortale. arg. l. aut facta. §. euentus. ff. de pœnis. iuxta illud exitus acta probat. l. rem non nouam. §. fi. C. de iudi. & in prima constitu. ff. in fine. & vide Bal. in versicu. 6. conquiritur. quibus

2. mod. feu. amitta. in vsib. feu. Adde quòd idem videtur velle glo. in cap. 2. in verbo post octo menses. ex. de cleri. percus. vbi tenet, propter temporis breuitatem mortem uideri ex vulnere secutam. Pro quarum rerum corroboratione adduci potest tex. in. l. ait lex. versi. Mortiferè. ff. ad leg. aquil. vbi probatur, quòd licet vulneratus decesserit post longum interuallum, non tamen tollitur præsumptio, quòd prę

3. sumatur ex vulnere decessisse. Quæ quidem res confirmatur, ex qualitate loci in quo dictus Vila fuit vulneratus; cum à cōmuniter accidentibus videamus, vulnera in capite magis esse lethalia, quàm in alia parte corporis: vt infra latius explicabo. Quamobrem, videtur concludendum, dictum Damianū Vendrell percussorem teneri debere de morte secuta in personam dicti Gulielmi Vila. In qua re dubitandum minimè senseo. Existimo tamen, difficultatem nostrę quęstionis versari circa pœnæ impositionem: an videlicet Damianus Vendrell pro dicta morte veniat. vt homicida pœna ordinaria damnandus; vel alia extra ordinaria iudicis arbitrio?

4. Ad quam quidem rem decidendam existimaui, prius subijciendam esse regulam quam nobis iurisconsultus proponit. in. l. fi.

in.l.fi.ff. ad leg. cor. de sicar. Illa enim lex dum de homicidio in rixa cōmisso dispo-nit, ita sentit, quòd in rixa vni⁹ cuiusq; ict⁹ ex pluribus collectorū contemplari opor-tet. Et non alio, ea in lege hoc existimatur: quàm vt hinc animus ictum inferentis per pēdatur. videlicet, an is cuius ictu percus-sus interfiscitur, animū occidēdi habuerit. ita declarat glo. dictæ. l. fi. in verbo. vnius
5. cuiusq;. Non enim lege cornelia solū suffi cit, quòd quis aliū occidat, vt pœna ordi-naria homicidij teneatur: sed adhuc opus est, id eum dolo, & occidendi animo ad-misisse. ita probatur expræssissimo & ele-gātissimo tex. in. l. 1. §. Diuus. ff. ad leg. cor. đ sica. ibi. *Diuus Adrianus rescripsit, eū qui ho minem occiderit si nō occidēdi animo hoc admis-serit absolui posse*. concordat tex. in. l. 1. C. eo-dem. titu. ibi. *Qui si probauerit, non occidendi animo hominem à se percussum esse, remissa ho-micidij pœna secundum disciplinam militarem sententiam proferet*. Concordat etiam tex. in capit. significasti. 2. ex. de homici. ibi. in verbis. *Et si percussor voluntatem non habuerit occidendi*. & probatur arg. tex. in. §. placuit insti. đ obligatio. quę ex delicto. nascū. ibi. *Quia furtū sine affectu furādi non cōmittitur*. vi de Philippū Deci. in consil. 9. vol. 1. Quod quidē procedit, non solū inspecto iure cō muni: sed etiam locū habet in statutis. Nā si statutū dicit, quòd pro homicidio quis decapitetur, intelligitur, quādo dolo & ex proposito homicidiū cōmittitur. Bal. in. l. data opera. versi. Itē si statutū. C. qui accus. non pos. & Salycet. in. l. 2. C. de noxalib.

Ob quam quidē rem, dicta lex cornelia cōstituit sibi differentiā inter ipsam, & legē
6. aquiliā: nā Cornelia tantū animū conside-rauit, adeo, quòd si non constaret de cuius ictu ex pluribus rixātibus quis interficeret tunc omnes sunt à pœna homicidij absol-uendi: postquā de animo præsumere non possumus. ita sentit glo. in. l. itē mela. §. etsi plures. in verbo Iulian⁹ ait. ff. ad leg. aquil. sequitur Rolan. consil. 63. num. 10. lib. 2. & probatur arg. tex. in. l. absentem. ff. de pœ-nis. quo tex. deciditur, in dubijs potius esse nocentem absoluere, quàm innocētē cō-dēnare. vide glo. in. c. nolite. in verbo triti. cū. 11. q. 3. & glo. fi. in. c. quiescamus. 42. di-stinctio Specula. expresse. in ti. de homici. §. 1. versi. Pone quatuor. Felin. in cap. signi-ficasti. 2. ex. đ homi. nu. 9. & vide latè Hip-poly de Mar. in. l. 1. in prin. nu. 90. ff. ad leg. cor. de sic. vbi eandem sequitur sententiā: & refert plures alios in eadē esse sententia & opinione. Quodquidem verum esse sen sem⁹, nisi appareat omnes iuisse armatos, & coniuratos, ad mortem cōmittendam: Nā tunc, præsumeretur illud vnicum vul-nus fuisse datum, mediante auxilio aliorū, & omnes tunc punirentur. per capit. sicut
7. dignum. de homicid. & ibi Felin. Lex vero aquilia, è contra: quia potius attendit ad factum, quàm ad animum. Quæ in. l. item mela. §. si plures. dicto titu. ita sentit, quòd si plures seruum percusserint, & moriatur, is teneatur, cui⁹ ictu ille perierit, quasi occi derit. Et adeo factum considerauit, quòd si non cōstaret cuius ictu seruus interfectus esset, omnes tenerentur. vt in dicto. §. si plu res. ibi. *Quod si non apparet omnes quasi occide-rint, Iulianus ait teneri*. Quam quidem diffe-rentiam annotarunt. Bar. & alij in dicta. l. fi. ff. ad leg. cornel. de sicar.

Sed scias, quòd circa propositā quæstio nem de lege aquilia nulla est habenda ra-
8. tio: cum ex ea tantum actio ciuilis ad inte-resse instituatur. prout dicit Bar. in dicto. §. si plures. Sed solum đ lege cornelia, quæ super his criminaliter disponit.

Ex prædictis igitur cōpertum habemus, animum percutientis, atq; inferentis vul-nus summopere esse contemplandum, & considerandum: vt hinc, de infligēda pœ na ordinaria, vel extraordinaria facilius di cerni possit. Atq; ideo, vt ad decidendam dictam propositam quæstionem acceda-mus, opere præcium duxi, ex facto & ex processu resultantibus videre, an sint ali-qua quibus constare possit, dictum Da-mianum Vendrell pro prædictis vulne-ribus per eum in personam Guilermi Vi-la illatis, ex quibus postea secuta fuit mors, habuisse animum occidendi: vel non?

Et quòd

Et quòd ex deductis in processu constet, dictũ Damianum Vendrell animũ occidẽ
9. di habuisse probatur. Primo, quia constat eũdẽ Damianũ Vendrell esse hominẽ malæ famæ, & conditionis, rixariq; cõstitutũ. Quę qualitates hominẽ dolosum, malum, atq; iniquũ ostendunt: ex eo, quòd qui semel est malus, semper præsumitur malus maxime in eodẽ genere mali, vulgata iuris regula. qui semel est malus. de regul. iur. in 6. Hinc dicim⁹, quòd de vno quoq; bonũ vel malũ præsumimus, consideratis primę ętatis suæ moribus. l. desertorẽ. §. is qui. 2. ibi. *inspecto vitæ eius præcedenti actu*. et. l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re mili. & l. tutor quoq, §. quęri potest. ff. de suspectis tutorib. Ex gestis enim præteritę vitæ pręsentia metimur. l. pen. §. fi. C. ꝗ ãgẽ. in reb. lib.
12. Et ideo, cũ cõstet dictũ Damianum Vẽdrell esse hominẽ rixosum, & in Republica perniciosum, pręsumẽdũ est, mortẽ secutã ex dictis vulneribus per eũ in rixa illa commissam fuisse maligna ex malo animo, studio, & volũtate: quia semper omne malũ pręsumitur ex malo animo potı⁹ commissum, quàm ex ignorantia, aut studio bono, vt probatur ex authoritate Iodo. in practi. crimi. cap. 137. num. 15.
10. Secundo pręsumitur, dictũ Damianum Vendrell animũ occidẽdi habuisse, ideo, quòd constat ipsum percutisse Guilermũ Vila in capite: ratione enim loci percussi cognoscitur anim⁹ occidẽdi vt probatur in cap. significasti. 2. ex. de homici. & not. Angel. in. l. 1. §. sed etsi claua. ff. ad legẽ cor-
11. nel. ꝗ sicar. Percussiones enim capitis semper arguunt intentionẽ mortis inferentis. vt dicũt glo. & Doctor. in cap. sicut dignũ. ex. de homicid. Et rationẽ assignat. Bal. in cap. 1. §. adhec. ꝗ pace iura. firma. videliscet ratione Cerebri quod secũdũ Philosophũ est membrũ diuinũ: & eo lęso, de facili omnes spiritus animales ab eo descendentes deficiunt. Et ideo pulchrè dicitur, in dicto cap. significasti. hoc esse verũ, etiam quòd ictus in capite modicus esset, vt in finalib. verb. ibi. *Tũ ratione partis in qua fuit ille percussus, in qua de modico ictu quis lætaliter solet lædi*. Quare cũ per relationẽ chirurgij constiterit, dictũ Guilermũ Vila euius decessisse ratione dictorum vulnerum; merito cõcludendum est, Damianum Vendrell vulnerantem animum occidendi in dicta rixa habuisse.
12. Tertio animus occidendi contra dictũ Damianũ probatur, ex armis, & ex impetu, & furore percusionũ. Gladio enim siue ense percussit dictũ Guillermũ iã infirmũ ex alijs percussionib⁹, tali impetu, & furore, quòd frustrũ ossis sui capitis cũ capillis se iunxit & separauit. ita Martianus in. l. 1. §. 1. ad leg. cor. desic. vbi in hęc verba inquit, *Quod ex re constituendum est; nam si gladiũ strinxerit, et in eo percusserit, indubitãter id eum occidendi animo admisisse*. Idem sentire videtur Iulianus in. l. 1. in. prin. ff. ad leg. aquil. ibi. *Sed et lege aquilia is demum teneri visus est, qui adhibita vi et quasi manu causam mortis præbuisset*.
13. Quarto, existimandũ est dictum Damianũ animũ occidendi habuisse ex eo quod in facto probatur ipsum percutisse dictũ Guilermũ Vila dũ ipse Guilerm⁹ erat cessus in terrã iam infirmat⁹ ac ęgrotus ex primis vulneribus. Et de iure licet Vulnus vltimo loco illatum in homine sano nõ esset mortale tamẽ in homine iã debilitato per primum vulnus, mortale Vulnus esse sesetur. vt in. l. qua actione. §. sed & siquis seruũ ęgrotũ. ff. ad leg. aquili. ibi. *Sed etsi quis seruum ægrotum leuiter percusserit et is obierit rectè Labeo ait lege aquilia eũ teneri: quia aliud alij mortiferũ esse solet*. ita quoq; firmat Bar. in. l. fi. num. 10. ff. ad leg. cor. de sicar. quanto magis cũ dictũ vltimũ vulnus in capite illatũ ratione dictę partis mortale esset, vt supra latius ostensum est.

Ex quibus patet, pœnam contra dictũ Damianum Vendrell videri decisam: videliscet, quòd cum ex animo homicidiũ pa-
14. tratum sit, ipsa debeat esse ordinaria: quæ de iure est pœna mortis: vt dicit, Bossi. in titu. de homici. num. 109. & probatur in. l. nemo deinceps. C. de episco. audien. *ibi homicida quod fecit semper expectet*, & in. l. quoniam multa facinora. C. ad. leg. Iul. de vi publi.

vi publi.& est melior tex.quē pauci allegāt in.l.vnica. C.de rap.virgi.ibi. *Merito mortis dānantur supplicio, cū nec ab homicidij crimine huiusmodi raptores sint vacui.* Et quāuis in nobili tantū esset deportatio, & bonorū omniū cōfiscatio vt in. l. 3.§. legis corneliȩ.ff. ad leg. cor. de sicar. hodie tamē hȩc nō est in vsu: sed pœna mortis pro homicidio, nō admissa personarū distinctione, scilicet humiliū,& altiorū locū habet.vt dicit. Bolen.in repetitio. l. capitalium. §. famosos. nu.64.ff.de pœnis.& ita in hac prouincia practicatur. Quam pœnā iam lex diuina occasione patrati homicidij statuerat. vt habetur Genes.9. cap. ibi. *Quicunq; effuderit humanum sanguinem fundetur sanguis illius ad imaginem quippe Dei factus est homo.* Leui. etiā cap.24.habetur,*qui percusserit, & occiderit hominem, morte moriatur.* & in Numer. cap.35.ibi.*Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit qui percussus est, reus erit homicidij: & ipse morietur.* Quibus quidem inseruit,illud ꝙ dixit Christus Petro, scilicet, *qui gladio ferit, gladio peribit.*Math. 26. cap. Ac proinde rationibus supradictis,contra dictū Damianum conclusum est, ipsum pœna homicidij ordinaria esse puniendum.

His tamē non obstātibus; aliquot alijs rationibus, contrariam sententiam in casu nostro, hoc est, Damianum Vendrell non pœna ordinaria homicidij, sed extra ordinaria arbitrio iudicis plectendum esse veriorem existimo. quibusquidem supradictis rationibus responsum videbitur.

Et primo contemplandum est, quòd, vulnera in personam Guilermi Vila illata fuerūt illata in rixa, in qua, hominum motus dicuntur primi motus:cum ex improuiso,& sine concilio,neq; ex proposito rixa contingat.Cumq; primi motus nō sint in potestate hominis. vt inquit glo. in.l.si quis non dicam rapere.in verbo.siquis.C. de episcop.& cleri.& refert Quintilian.in. 6.adeo, quòd et sapientis animus ex subitis paulisper moueri solet quibusdam motibus rapidis & in consultis officium mentis atq; rationis præuertentibus, nimirum si hȩc ratio, iudicem perducere debet ad mediocrem pœnam,quàm sit pœna ordinaria.Et ratio quare in hoc casu minor pȩna existimanda est,quia tales rixantes libera videtȓ carere voluntate.Declinant enim à voluntate libera quæ impetu fiunt, & ex perturbationibus mētis. Quē impetū moderari,non mediocris ingenij esse,sed perfectæ sapiētiȩ putat Cicero ad Quintū fratrē. Est enim impetus, perturbatus animi motus rationi non obtemperans, cū quis incōsiderate in aliquid fertur, commotus subito, veluti ebrietate, vel calore iracundiȩ, vel lasciuia. Et sic minus hi peccare videntur,quàm illi,qui ex proposito,& concilio præuento delinquūt. vt ex Ciceronis sententijs elegantissimé cōprobatur. Qui primo officiorum, dum de iustitia disputat,impetum opponit iudicio: his verbis. *Multi faciunt multa temeritate quadam, sine iudicio, vel modo in omnes, vel repentino quodam quasi vento,impetu animi incitati,quæ beneficia æque magna non sunt habenda, atq; ea,quæ iudicio considerate, constanterq;, delata sunt.* Et rursum inquit, *leniora sunt,quæ repentino, et motu aliquo accipiunt, quàm ea quæ meditata et præparata inferuntur.* Gregor. præterea in Syntagma vniuersi iuris lib. 5. cap. 3. nu. 3.refert dictum Demosthenis dicētis, seuerius & grauius eos puniendos esse leges statuisse, qui data opera, consulto, & per contumeliam delinquunt: quàm reliquos, qui alio quopiam modo delinquūt. Et Demosthenē, se rectè ad leges referre fatēdū est: cū plures cōditæ sint leges, quæ acrius delicta ex animo,& proposito cōmissa, quàm casu,vel culpa puniunt.de quibus iniure, in pluribus delictis varia exempla leguntur.Et primo proponit nobis exemplum, atq; theoricam tradit iure consultus in dicta .l.1 .§.1. ff. ad leg. cornel. de sicar. vbi acrius punit homicidiū animo & ex proposito commissum, quàm illud, quod sine occidendi animo admissum est.Ex sententia etiam Pauli fertur in.l.sȩpȩ. versi. & sanè. ff. de verb. & rerum significatio. neminē ope furtum fecisse dici, nisi animum malignum habuerit. Et deniq; in omnibus criminibus eandem rationem procedere,

cedere,ſine dubio nos credere oportet:de quibus ſi leges omnes id ſtatuentes adducerētur,nimis prolixam,& faſtidioſam faceremꝰ tractationē. Adde his adducta per Felin.& per eundē cōprobata in cap.ſignificaſti.nu.14.de homici,vbi cōcludit, hominē incenſo calore promotū,nō eſſe in plenitudine intellectus. & allegat Anto. in cap.olim.1.de reſtitutione ſpoliato.dicentē,quòd talis excedens moderamen, punitur vt culpoſus: non vt doloſus. Adducit præterea.Feli.quòd ſi inſultatus ab aliquo, et reus ſumptis viribus,currit poſt eū fugientē,& occidit,nō punitur pœna mortis:ſed alia arbitraria .& allegat tex. ſingularē in.l. ſi adulteriū cū inceſtu.§.imperatores.ff.ad leg.iuliā de adulter. vbi maritus tenet,ſi interficit vxorē adulterā: quia nō licet ſibi.tamē nō punietur pœna mortis,ideo, quòd dificilimum eſt iuſtum dolorē tēperare. Hinc nō immerito Iul. Clar. in.§.homicidium.verſ.Alia eſt etiā defenſio.in fi.communem obſeruantiā refert, quòd raro homines propter homicidium in rixa pœna ordinaria delicti condemnantur.

Secundo probatur,dictum Damianum vt homicidam non eſſe puniendum. Nam in proceſſu conſtitit, Guilermū Vila ante quatuor decim diē non febricitaſſe, & ante aduētū febris, ad latus eius,in dicto hoſpitali,ipſiꝰ meritricē bis repertā fuiſſe; quæ ſiue libidinis cauſa, ſiue quòd clā miniſtrabat forté ei cibos nociuos,potuit eſſe cauſa,quòd ſecuta ſit mors: quæ forte alias ex dicto vulnere ſecuta non fuiſſet.vt in proceſſu atteſtatꝰ fuit chirurgꝰ, qui dicto Gui-
16. lermo Vila curā adminiſtrabat.Et ideo, licet alias vulneratꝰ præſumeretur mortuus ex vulnere,tamen hoc eſt verū,niſi ex mala, & inordinata vita aliud eſſet præſumendum.ita Saly.in.l.1.nu. fi. C.de emēdatio. ſer. Ratio eſt, quia vna præſumptio tollit aliā.vt in.l.fi.ff.de in integr.reſtitu.titu.generali.& ſequuntur moderni in cap.2. de cleri.percuſ.Cumq; vulnerato in capite iudicio medicorum nihil nocētior eſſe poſſit, quàm ipſa libido,clamq; ſumere cibos nociuos; merito concludendum eſt, dictum Damianum Vendrell,pœna ordinaria homicidij non eſſe puniendum. Confirmatur hęc ſentētia per tex.in.l. ſi ex plagis.ff.ad leg. aquil. vbi negligentia infirmi non imputatur percuſſori: nec auget deli-
17. ctum.Et in dubio, vulneratus potius præſumitur mortuus ex negligentia: quàm ex vulnere.ita glo. in.l. ſi ab hoſtibus. §.1. in verbo.lucri facere. ff. ſolu. matri. per quā Bal.ibi dicit, quòd ſi qualitas vulneris poterat ſe habere ad ſalutem,& ad mortē,pręſumitur mortuus ex negligentia: quem ſequuntur Imola.Roma,& Moder. ibidem. & ſentit formaliter Angel.idē.in.l.quòd ſi nolit.§.ſi mācipium.ff.de edili. edic.Accedāt ad hęc ea quę latiſſime in huiꝰ opinionis confirmationem ſcripta ſunt per Bartholo.ſocin.in cōcil. 178.incipien. primo aſpectu concludendum.vol.2.

Tertio,quòd non militet pœna ordinaria homicidij probatur,nā ad probādum an dictus Damianus habuerit animum occidendi, non poteſt cōprehendi, neq; percipi, niſi ex pręſumptionibus ſupradictis:
18. ideo quod animus tāquam quid in corde iacens à ſolo Deo qui noſcit intrinſeca cognoſcitur.vt eſt glo.in.l.2.ff. de interrogator.actionib. & ſic per teſtes probari non poteſt ſecundū Innocē. in cap. ſuper hoc. de renuntiatio. quē refert & ſequitur Bal. in.l.ſi quis filio.§.eius qui.ff.de iniuſto irri-
19. toq;fac.teſta. Sed quotiēſcūq; proceditur ex præſumptionibus,nūnquā debet imponi vera pœna delicti:ſed alia mitior pœna. vt tenet Innocen. in cap. quia veriſsimile. nu.2.ex. de pręſumptionib. Cuius ſententiam tāquam notabilem, & ſcitu dignam, referunt & ſequūtur Doctor. in cap. afferte.eodem.titu.&.Bal.in.l.nō eſt veriſsimile.ff.quod met.cā.& in cap.fi. in fi.quibus mod.feu.amitta.& Panor.in cap. auditis. nu.32.vbi dicit, quòd quādo iudex procedit ſuper delicto ex præſumptione, debet multum temperare ſententiam ſuam. & Crauetta etiam in conſil. 178.nu.1. inquit, quòd licet in criminalibus reatus probetur etiam ex pluribus pręſumptionibus,& ex multis indicijs, criminoſus iudicetur: & con-

& condemnetur. Nō tamē procedit, quo ad imponendam pœnā capitalē. Quę quidem omnia exemplo iudicij Salomonis clara esse demonstrantur. Qui licet ex pręsumptione violenta, voluerit adiudicare vni mulieri filium, non tamen voluit aliā cōdenare ad mortē, ad quā iuste cōdēnare poterat, si legitimè fuisset probatū contra ea, quòd alterius filiū clā surripuisset. ita Innocen. in dicto cap. quia verisimile. num. 2. ex. de pręsumptionib. Idē Oldra. in consil. 192. num. 1. Ergo sequitur, quòd cum dicti Damiani animus tantum ex pręsumptionibus percipiatur, ipsum non pœna ordinaria homicidij: sed alia mitiori fuisse puniendum.

20. Quarto alia ratione eādem opinionem affirmo. Nā quando pro vtraq; parte concurrunt pręsumptiones, vna pręsumptio tollit aliam. vt in. l. fi. ff. de in integr. restitutio. titu. generali & Bal. in. l. non est verisimile. nu. fi. ff. quod met. cau. & sequūtur moderni in cap. 2. de cler. percus. Quod nota pro reis habentibus pręsumptiones pro, & contra. Nam pręsumptio quę pro reo facit, tollit aliam sibi contrariam: ideo quòd in dubio prōptiores & faciliores debemus esse in absoluendo, quàm in condemnando. vt in reg. in pœnis. de reg. iur. in. 6. l. semper in obscuris. ff. de reg. iur. l. Adrianus. ff. de actionib. & obliga. l. merito. ff. pro socio. l. fauorabiliores. ff. de reg. iur. l. absentem. ff. de pœnis. et. c. eos vero 50. distinc. Sed in casu nostræ quæstionis, concurrunt pro vtraq; parte præsumptiones. vt supra latius ostensum est. Ergo videtur esse concludendum, dictum Damianū minori pœna quàm sit pœna ordinaria dicti homicidij esse plectendum.

21. Quinto deniq; probatur, quia constitit in processu rixam principaliter nō fuisse motam cum dicto Damiano, sed potius ipsum Damianū auxiliasse Petro Prat amico rixanti. Vnde succedit, quòd quando pro defensione alterius siue coniuncti, siue extranei, auxilians interficit aduersarium, non est arguendum, eum occidēdi animum habuisse: & sic, nō esse vt homicidam puniendum. ita Gram. cōsil. 68. num. 4. & Iul. Clar. in. §. homicidium. versi. Itē locum.

22. Et secundum hanc vltimam opinionē fuit in Regio concilio conclusum die. 22. Maij. 1583. in facto fisci procuratoris regiæ curię contra dictum Damianum Vēdrell ciuitatis Barcinonæ delatum, & inculpatum, de vulneribus in rixa ense euaginato illatis in personam dicti Guilermi Vila, ex quibus postea secuta fuit mors in eiusdem Guilermi Vila personam: qui me ipso causam referente, fuit condemnatus ad seruitiū Regiarum triremium ad desennium.

Quæstio. 15. In qua

quęritur, quid lenocinium sit, quiq; in lenocinij crimē incidant; & qua pœna lenones puniantur.

1. *Lenocinium quid sit.*
2. *Lenocinij crimen nefandum est.*
3. *Nefarium scelus quod dicatur.*
4. *Lenones expellendi sunt à ciuitatibus vt pæstiferi, nefandi, crudeles, scelerati, otiosi, et pessimi. Et ratio quare ibidem.*
5. *Lenocinium non solum committit qui eam artē exercet ex professo, sed etiam qui quæstuarijs prostitutis alteri⁹ artis occasione vtitur: et occasione ministerij.*
6. *Lenocinij crimen lege etiam Iulia de adulterijs præscriptum est: cum sit in eundem maritum pœna statuta qui de adulterio vxoris suæ quid acceperit.*
7. *Maritus non dicitur leno qui patitur vxorem suā delinquere non ob quæstum, sed ob nimiam negligentiam, vel quātamcunq; patientiam, vel nimiā credulitatem. Et secus esset, si dolosè se gereret, licet quæstum de ea non faceret.*
8. *Maritus depræhendens vxorem in adulterio, si eā non dimittit, pro lenone habendus est.*
9. *Contrahentes matrimonium, cū mulieribus adulterij crimine damnatis scientes, (si quocunq; modo pœnam capitalem euaserint) vt lenones puniendi sunt. Quod hodie est correctum quādo illa vxor fuisset emendata & correcta.*

Lenones

10. *Lenones pœna mortis naturalis plectutur, vt hic iure, et varijs demonstratur exemplis.*

11. *Lenones vt vltimo supplicio puniantur quæ requirantur.*

12. *Lenociniũ bis commissum inducit cõsuetudinem contra lenonem.*

13. *Lenocinij pœna de cõsuetudine est, quòd fustigentur lenones cum mittra.*

14. *Conclusio Regij concilij.*

1. LEnocinium nõ minus facere est, quàm corpore quæstum exercere. ita inquit Vlpi. in. l. palam. §. lenociniũ. ff. de ritu nuptiar. vbi explicat lenas eas dici, quę quęstuarias mulieres prostituũt: & eã quoq; lenã accipi quę alteri⁹ nomine, hoc vitæ genus exercet. concordat tex. in. l. athletas. §. ait prætor. ff. de his qui not. infam. vbi dicitur, lenocinium facere qui quęstuaria mãcipia habuerit: eumq; qui hunc quęstũ in liberis
2. exercet in eadem causa esse. Crimẽ autem hoc, atq; lucrum ex eo proueniens nęfandum quidẽ est. vt inquit Iustinian. in auht. de lenonib. ibi. *nefandorum inuenire lucrorum.*
3. Nefarium enim est illud scelus, quo quis ex publicis scortationibus, ex adulterijs, ex deflorationibus, aut ex fornicationibus sibi quęstum facit: nõ quidem proprio corpore, sed virgines mulieres, matronas, aliorum vxores, aut meretrices huius quæstus gratia ad actum venereũ, aut publicè, aut occultè pellicens, vel etiam ad hoc priuatim domi alens, & ex eo meritorio quęstu
4. viuens. Et est lenonum genus adeo pęstiferum, nefandum, crudele, odiosum, pessimum, & sceleratum, quòd expellẽdi sũt à ciuitatibus tanquam communes castitatis vastatores. vide Ioan. de Plat. in. l. cum supra. C. de re milita. lib. 12. & probatur in in auth. de lenonib. §. si quis aũt cõscriptionem. ibi in verbis. *Et à magna hac longissimè ciuitate expelletur.* Et hoc ne suis pessimis ac pęstiferis artib⁹, dolosisq; subuersionibus, ac odiosis fallatijs, mulieres bonas inficiãt, decipiant, & subuertant; & ne de bonis faciant prauas: & inuitas reddant volẽtes. vt in. l. vni. circa versi. si enim ipsa &. §. fi. C. de rap. virgi. (Decipiunt enim lenæ iuuenculas sub specie boni, sicut facit diabolus) ideoq; fugiendæ ac expellendæ sunt, vt in. c. sæpe. 41. distinctio. Quo tex cauetur, vitia diligenter esse præcauẽda: cum sub specie virtutum, latẽter dicta vitia subintrẽt. Exclamat Foller. cõtra lenones in prac. fol. 187. nu. 1. inquiẽs, quid enim detestabilius & horrendius dici potest, quàm miserandas puellas simplices ad luxuriosam vitam deducere, attrahere, & impellere;
5. Et non solum lenocinium cõmittit qui eam artem exercet ex professo, sed etiam qui quæstuarijs ꝓstitutis alterius artis occasione vtitur, & occasione ministerij: vt si mãcipia talia habuerit, caupo, stabularius, seu balneator. ita Vlpian in. l. athletas. in. §. siue autem. ff. de his qui not. infam. cõcordat etiam tex. in. l. palã. §. si qua cauponã. ff. de ritu nupti. vbi idem Vlpia. eam lenæ appellatione cõtineri ait, quæ cauponam exercens in ea quęstuaria corpora habeat; vt multæ assolent sub pretextu instrumenti cauponij prostitutas mulieres habere.
6. Lege etiam Iulia de adulterijs lenocinij crimen præscriptum est: cum sit in eũdem maritum pœna statuta; qui de adulterio vxoris suæ quid acceperit. vt est tex. in. l. 2. §. lenocinij. ff. ad leg. Iul. de adulter. cõcordat tex. in. l. mariti. §. qui quęstum. ff. eo. ti. vbi Marcellus statuit, eum non mediocriter delinquere, qui lenociniũ in vxorem exercuit: quæstum ex adulterio dictæ vxoris faciendo. Quæstum autem ex adulterio vxoris suæ facere videtur, qui quid acceperit vt adulteretur vxor: siue enim sepius, siue semel acceperit non est eximendus.
7. At secus est, quando quis patitur vxorẽ suam delinquere non ob quæstum, sed ob nimiã negligentiam, vel quãtamcunq; patientiam, vel nimiam credulitatem: quia hic casus extra legẽ positus est. vt in dicta. l. mariti. §. quòd si patiatur. Et est ratio secũdũ Angel. ibi, quia licet maritus sit in culpa non tamen est in dolo, & ad puniendũ lenocinium requiritur dolus. Ex cuius dicto inferri potest quòd si aliter apparebit, quòd dolosè maritus patiebat̃ delinquere

vxorem, & quod ad hoc ipsam inducebat licet quæstum de ea non fecerit, ipsum de lenocinio puniēdū esse: quia plus est inducere vxorem ad adulterium, & pati ipsam adulterari ac permittere, quàm deprehendere vxorem in adulterio, & eam retinere.

8. Item etiā hoc crimē locum habet in eū qui in adulterio deprehensam retinuerit & non dimisserit: is enim pro lenone accipiendus est. l. auxiliū. §. fi. ff. de minorib. 25. añ. l. crimen lenocinij. & l. sine metu. C. ad leg. Iul. de adulter. & l. mariti lenocinium. ff. eō. ti. Atq; ideo refert Vlpi. in dicta. l. 2. in. §. nam Claudius. Claudium Gorgoniū virum clarissimum lenocinio à Diuo Seuero fuisse damnatum: cum accusans vxorem detectus esset eam in adulterio depræhensam retinuisse.

Hoc tamen non procedit, quādo suspectā maritus adulteram haberet. vt in dicta. l. crimen lenocinij. in fi. In pari quoq; causa sunt illi qui mulieres adulterij damnatas (si quocunq; modo pœnā capitalē euaserit) scientes in vxores duxerint, vel reduxerint: nam hi ex causa lenocinij puniēdi sunt. l. castitati. C. ad leg. iul. đ adulter. & l. mariti lenocinium. §. quod ait lex. ff. eō.

9. Scias tamen, ex sententia Angeli in dicta. l. mariti. & Salyceti. in. l. sine metu. C. ad. leg. iul. de adulter. hæc reperiri nunc correcta per auth. sed hodie. C. dicto titu. vbi hoc idē firmat glo. in verbo. recipere. & Foller. in practi. fol. 191. num. 27. vbi sentit, hoc intelligendum esse, quando illa vxor esset emendata, & correcta; & fuisset ad meliorem vitæ frugem conuersa. Quod etiam approbat Iacob. de Belloui. in practi. crimi. in titulo de lenonib. col. 4. versi. Et cōmittitur lenocinium.

10. Tandem scias, hoc lenocinij crimen leges grauissimè punire. vt patet in. l. 1. in prīci. & in. l. athletas. §. qui lenocinium. ff. de his qui notantur in fam. quibus in locis lenones infamia notantur. Patet etiā ex legib9 đ adulterijs. illosquoq; l. Iulia đ adulterijs teneri. vt in. l. 1. §. lenocinij. ff. eodē ti. & in. l. de crimine. C. dicto. eocē ti. Præterea. ex. l. nouissima authenticorum. in authen. de leno. §. præconitzamus. habetur, quòd quicunq; huiusmodi lenocinia committūt, hoc est, qui publicè ex scelerata & meretrici vita mulierū, aut propriarū vxorum, aut filiarum, aut aliarum etiam quarumcumq;, qui (inquam) ex his turpem quæstum faciunt pecuniam merent, & ex inde viuunt, ij puniendi sunt vltimo supplicio aut malę crucis suspendio. Atq; in patre vel domino hoc additur, quod si filijs vel ancillis peccandi necessitatem imposuerunt, ex solo præcepto, vel suasione priuantur earum potestate. l. si lenones. C. de episco. audien. & concordat tex. in. l. lenones. de specta. scenicis, & leno. lib. 11. C. Confirmat eandem mortis pœnam Gregor. in Syntagma iuris vniuersi. lib. 36. cap. 11. referens aliquorum exempla qui lenones ad mortem condemnarunt. Et primo de Solone scribit: qui accusatos & conuictos morte damnari iussit. Atq; etiam de Euthymacho, qui ideo quod puellam Olynthiam prostituisset, capite mulctatus fuit. Nec non de Cleomene Tyranno dicit, quòd tres vel quatuor lenas quæ apertissimè lenocinari solebant, liberasq; mulieres prostituere, ī saccis ligatis, iussit quibusdam immergere. Deniq; hoc ipsum fecisse narrat Periandrum & ante eum Hermippus in libris de septem sapientibus. Refert præterea Flauius Iosephus in lib. 18. antiqui. cap. 4. insigne Tiberij Cæsaris iudicium de Decio Mundo & Ide eius liberta & sacerdotibus Isidis: cum enim Decius Paulinā vxorem Saturnini castissimā expugnare nec verbis, nec pecunia posset, ope libertæ effecit, vt sacerdotes corrupti pecunia dicerent, Deum Anubim forma sua captum, eam ad cænam, & amplexum appellare: quare Paulina in templum venit, sed pro Anubi Decius, cum ea concubuit. Quo detecto, Tiberius omnes sacerdotes vt lenones cruci affixit, & libertinā; templum Isidis diruit, Isidis imaginem in Tyberim iussit proijci, Decium relegauit, quē iudicauit amore & ętate impulsum, magis quā certo animi iudicio deliquisse.

Et sic

Et sic patet lenones vltimo supplicio esse
11. plectendos. Verum Iodo. in practi. crimi. capit. 91. num. 5. dicit, notandos esse tres modos, quos in lenocinio concurrere oportet priusquam lenones ad vltimũ supplicium aut patibulum damnari possint. Primo, vt mulierem ad hũc meretricium actum persuasionibus, aut præmijs, aut præcibus perduxerint: & hoc ex consuetudine sæpius facere sint soliti. vt est glo. in dicto. §. præconitzamus. Delictum enim reiteratum grauius punitur. vt tenet Math. de Afflic. in constitu. Neapol. incipiẽ. lenas. sub rubr. de lenonib. num. fi. & Salycet. in. l. fi. C. ad leg. faui. de plagiar. Atq; hic consuetudinem intellige, quoties factum bis con
12. tigerit. Nam quum in alijs multis ad consuetudinem firmandã requiratur frequẽs & sepe iterata cõmissio: in hoc & simili crimine duæ vices, idest, bis cõmissa faciunt & confirmant consuetudinem. l. 3. circa fi. cũ ibi nota. C. de episcopali audien. Secundo vt ex ipsius vita nefaria, & auaritia, sibi quæstum fecerint, et pecuniam acceperint. Tertio vt eam sibi ad dictum actum subiectam fecerint & morigeram, aut promissis aut pæcunijs, aut alijs quibusuis modis. vide hæc apud Iodo. in practi. cap. 91.
13. num. 6. Verum quum aliquanto videatur ea sententia seuerior, consuetudine introductum est, vt lenones non puniantur poena mortis sed tantummodo flagellantur cũ mitra: vel alia punitione arbitraria iuxta varietatem regionum: & ciuitatum. de qua consuetudine attestatur Nunius delos corregidores. fol. 204. num. 15. Iodo. in practi. capit. 89. num. 43. & in cap. 91. num. 8. Ita etiam in regno Hispaniæ solere practicari dicit Antoni. Gomez. super. l. 80. Tauri. num. 73. & Iul. Clar. in practi. q. 68.
14. versicu. Lænones. Quam consuetudinem etiam maiores nostri in hoc Regio concilio introduxerunt, vt exemplo multarum lænarum ipse attestari possum: quas cum mitra per loca solita huius ciuitatis Barcinonę fustigari vidi. & signanter fuit ita cõclusum die. 9. Nouembris. 1582. in facto fisci procuratoris Regiæ curię contra Margaretam Portalia, delatam, & inculpatam quòd in domo propria, lenocinij causa incluserat puellam quandam cum homine qui dictam puellam carnaliter in dicta domo cognouit. Idem etiam fuit cõclusum. In dicto Regio concilio ad mei relationẽ die. 18. Aprilis. 1584. in facto fisci procuratoris Regiæ curiæ contra Ioannam Mas, & Eulaliam Nogues, delatas & inculpatas, quòd quasdam mulieres quęstus gratia ad actum venereum induxerunt, domum seu propriam habitationem eisdem ad dictũ actum venereum præbendo, ac crimen lenocinij committendo, contra quas fuit conclusum, quòd mitratæ fustigerẽtur palam & publice per loca solita dictæ ciuitatis: & quòd bannirentur à viccaria lata ad quinquennium. Et ita xecutum fuit.

Cap. 16. An pręcedẽtibus legitimis & sufficientibus indicijs, quis possit torqueri pro furto parui voloris; ad habendam veritatem ab eius ore.

1. *Fur pro furto parui valoris non potest torqueri.*
2. *Tortura non est inferenda, nisi in illis casibus, in quibus venit imponenda pœna vltra relegationem.*
3. *Pœnæ vltra relegationem, de iure, quæ esse dicantur.*
4. *Pœna fustigationis non est maior relegatione.*
5. *Tortura grauior pœna est, quàm sit abscisio vtriusq; manus.*
6. *Fur pro furto parui valoris, præcedentibus legitimis indicijs torquendus est: ad habendam veritatem ab eius ore: iuxta aliquorum opinonem.*
7. *Obseruantiá Regij concilij.*

Dubitatum fuit in concilio gerẽtis vices generalis gubernatoris in æstatione Gerundæ, an Sebastianus Moral delatus, & inculpatus de furto aliquarum rerũ valoris

valoris duorũ aut ad summum trium ducatorum, commisso in domo Annæ companyolæ ciuitatis Gerundæ præcedentibus indicijs legitimis, & sufficientibus ad torturam contra eum, posset torqueri ad ha-
1. bendam veritatem ab eius ore? Et habita aliqua disputatione in dicto cõcilio, cum tunc essem assessor gubernationis generalis Cathaloniæ fui voti, dictum Sebastianum Moral in dicto casu nõ posse torque-
2. ri. Quod mihi visum fuit, ideo, quòd torturæ ratio non est habenda in omnibus casibus, sed in illis tantũ pro quibus venit imponenda pœna vltra relegationem: non infra. vt refert Gram. consil. 15. & voto. 15. vide latè Foller. in prac. Rubr. rei indurati torqueantur. num. 12. Et cum pœna quæ venit imponenda pro dicto furto, sit tantum pœna fustigationis, quæ pœna nõ dicitur esse vltra relegationem: quia pœnæ
3. vltra relegationem dicũtur illæ, quæ sunt de mero imperio maioris: vt est pœna mortis naturalis, quando vita adimitur, & pœna mortis ciuilis quę adimit libertatẽ: quia seruitus quo ad act[9] ciuiles morti ęquiparatur. vt est, quãdo quis libertate priuatur, puta quia damnatur in metallum, vel in opus metalli, vel in opus publicum imperpetuũ, vt est hodie condemnatio ad triremes, vel quando imponitur pœna abscisionis membri. vt colligitur ex dictis Iacob. de Aret. in. l. imperium. ff. de iuris. omnium iudi. & ibi Bar. col. 3. versi. 2. ibi. Est merũ imperiũ. & latè Foller. ĩ prac. Rubr. pænis debit. feriantur. in Quarta parte. nu. 46. ideo concludendum est, pro dicto furto, vel alio simili, neminem licet legitima præcedant indicia esse torquendum.

4. Quam quidem rationem ad huc fauet Thom. Grammati. in consil. 37. asserens ibi, pœnam fustigationis non esse maiorem relegatione, sed similem: & quòd ideo in furto minimo non habet locum tortura. Idem Francis. Brun. in tracta. de indicijs. & tortura in. 2. parte. q. 3. quo in loco dicit, furtum in re parua dici delictũ leue: & proinde torturę locum nõ esse.

5. Corroboratur adhuc hęc opinio, quòd tortura grauior pœna est, quàm sit abscisio vtriusq; manus. §. fi. in auth. vt nulli iudi. ibi. *Aut huiusmodi quædam inferiora supplicia per quæ articuli dissoluuntur: quia membri dissolutio grauior est vtriusq; manus abscisione.* Patiq; torturã est supremas angustias sustinere. vt dicit Bos. in titu. de tortura. nu. 12. at pro furto non calificato, nõ potest quis puniri abscisione vtriusq; manus, nec alterius membri: quia sunt pœnæ imperij maioris. vt supra ostensum est. Ergo sequitur, quòd dictus Moral, nec quiuis alius possint pro tali, vel simili furto, ad habẽdam veritatẽ ab eorum ore questionibus subijci: ne grauiori pœna quàm sit pœna ordinaria, quæ est fustigationis pro dicto delicto imposita coerceantur.

6. Alij vero Doctores Gerundenses dicti concilij gerentis vices dicti generalis gubernatoris concorditer tenuere, dictum Sebastianum Moral torquendum esse: suã opinionem fundantes, ex eo, quòd pœna ordinaria qua ipse veniebat puniendus, licet esset pæna fustigationis, est tamen corporalis, & corporis afflictiua, sed in casibus in quibus imponitur pœna corporalis, solet indistinctè ad torturam procedi vt habetur ex sententia Iul. Clar. in practi. crimi. §. fin. q. 64. versi. Pręterea debet iudex. dicentis, quòd vbi pœna corporalis imponitur, solet indistinctê ad torturam procedi, & quòd licet aliqui tenuerint, nõ esse locũ torturæ nisi in grauioribus maleficijs, nihilominus communiter seruatur, quod etiam super leuibus fiunt torturæ. Attestatur idem Alberi. in. l. edictum. nu. 4. C de quæstionib.

Præterea allegarunt practicam & consuetudinem Gerundæ, vbi super leuibus fiunt torturæ. Quam practicam approbarunt dictus Iulius Clarus in dicta. q. eodem versi. & Alberi. in. l. edictum. num. 4. C. de quæstionib. Quare secundum hanc opinionem & practicam, fuit processum conclusione inde secuta, ad torquendum dictum Sebastianum Moral in dicta ciuitate Gerundæ: licet mihi hæc opinio seuera & rigurosa videretur. Idq; factũ fuit, pro

pro obseruantia constitutionis Regis Ferdinandi.2. in prima curia Barcinonæ.cap. 7. sub titu. de penes corporals.Quo tex cauetur,quòd quando agitur de tortura inferenda propter variationes,vel propter precedentia indicia; gerens vices generalis gubernatoris in locis in quibus poterit haberi copia sex Doctorum debet procedere de illorum ac maioris partis voto, & concilio.Et tamen, in dicto concilio tunc aderant plusquam sex, omnes prædicti voti. Solus ipse fui voti contrarij, scilicet, quòd non torqueretur propter furti modicitatem:& per rationes superius adductas.

7. Et secundum hunc meum votum, vidi semper obseruari in Regio criminali concilio.In quo indiciati pro furto parui valoris, & cuius pœna esset tantum fustigatio, solent ad summum eijci sub aliquo bannimento, & pluries voluntario à prouincia,vel à vicaria:iuxta criminis, & personarum qualitatem:Quam opinionem, vt æquiorem semper in iudicando seruarem.

Capit. 17. Quo quæritur,quo modo indicia vnius testis de visu,confessionis extraiudicialis,Assertionis offensi, Inimicitiæ capitalis, Minarum. Famæ publicæ, & Fugæ, debeant procedere ad faciendum indicium ad torturam. Et an in criminalibus,probationes possint coniungi, ad faciendam plenam probationẽ:vt hinc, sequi possit condemnatio pœnæ ordinariæ delicti commissi.

1. VNus testis tantum de visu omni exceptione maior sufficiens indicium est ad torturam:et facit semiplenam probationem.

2. Testis dicitur omni exceptione maior, quando non est infamatus de aliquo crimine.

3. Confessio extra iudicialis perfectè probata in sua specie facit indicium ad torturam

4. Confessio extraiudicialis tunc probat, quando fit in specie: secus autem quando fit in genere: quia debet esse certa,et liquida.

5. Assertio vulnerati, neq; præiudicat reo:neq; contra eum facit indicium ad torturam.

6. Assertio vulnerati sufficiens indicium est ad inquirendum:et etiam ad capturam.

7. Assertio vulnerati morientis excusat à calumnia,et temeritate hæredem mortui, qui motus est ad accusandum.

8. Inimicitia capitalis indicium sufficiens est ad torturam: quando cum ea concurrit aliud indicium: etiam remotum à maleficio.Secus autem, quando sola est inimicitia.

9. Causa grauis,et capitalis quæ dicatur arbitrio iudicis relinquendum est.

10. Indicia ad torturam in quocunq; iudice sunt arbitraria.

11. Minæ faciunt indicium ad torturam, quando minans est homo potens, et solitus minas exequi. Secus vero,quando est impotens: et homo bonæ vocis non solitus minas suas exequi.

12. Fama sola non est sufficiens indicium ad torturam.

13. Fama contra hominem diffamatum,malæ famæ, et cõditionis in eodem genere mali,facit indicium ad torturam:nisi reus in specie circa materiam de qua agitur bonam famam probauerit. Secus si in genere.

14. Reus probando quòd per triẽnium bene vixit, purgat indicium famæ.

15. Homines valde debent laborare ad consequendam bonam famam, propter rationes hic adductas.

16. Fama vehemens,facit indicium sufficiens ad torturam.

17. Fama vehemens quæ dicatur, relinquitur arbitrio iudicis.

18. Fama sola habens ortum ab honestis personis; et fide dignis,facit indicium ad torturam.

19. Fama sola, concurrens cum ea dictum officialis denuntiantis cum iuramento, facit indicium ad torturam.

20. Fama si cum ea concurrat fuga, facit quòd infamatus possit torqueri.

21. Fama facit indicium ad torturam, quando dicta fama est probata,et vltra famam fuerunt probatæ qualitates, et causæ, ex quibus fama originem habuerit.

22. Origo ex probabilibus causis dicitur, quando populus inducitur ad ita credendum.

23. *Fama vt in casibus inquibus facit indicium, suũ operetur effectum, requiruntur quatuor. vt hic et num. 24. 25. 26. et 27.*

28. *Fuga delictum non probat.*

29. *Statutum disponens quòd fuga probet delictum, non valet, Fallit nisi contra fugientem essent manifesta delicta, et delicti qualitas pœnam mortis postularet.*

30. *Fuga inquibus casibus probet delictum vide remissiuè.*

31. *Fuga regulariter facit indicium contra fugientem. Et quomodo intelligatur.*

32. *Fuga non facit indicium contra fugientem, qui aufugit postquam fuit accusatus: vel inquisitus.*

33. *Fuga non facit indicium ad torturam, quando fit ex suspitione, quòd contra eum formatur inquisitio, vel accusatio. Quod non esset verum, quando alia indicia, seu suspiciones laborarent contra fugientem.*

34 *Fuga indicium est sufficiens ad torturam, quando cum fuga post citationem concurrit bannum. x. vel. xx. dierum.*

35. *Fuga in casibus in quibus facit indicium ad torturam purgatur, si causa fugæ probetur.*

36. *Fugæ præsumptio tollitur iuramento ipsius fugientis.*

37. *Indicium quod non est perfecte in sua specie probatum licet per se non operetur ad torturam, valet tamen ad præstandũ alijs indicijs adminiculũ*

38. *Probatio sufficiens quæ dicatur.*

39. *Probatio legitima dicitur illa, quæ fit per duos testes, omni exceptione maiores*

40. *Testes omni exceptione maiores qui dicantur.*

41. *Probationes imperfectæ regulariter in criminalibus non sunt coniungendæ. Quod à multis controuertitur vt hic.*

42. *Probatio in sua specie imperfecta non valet.*

43. *Probationes imperfectæ in criminalibus coniunguntur, quando vnaquæque species probationis est perfecta in sua specie.*

44. *Probationes semiplenæ concurrentibus alijs indicijs coniunguntur ad plene probandum.*

45. *Conclusio Regij concilij.*

IN causa criminali quæ in Regio criminali concilio ducebatur contra Monserratum Bertran, delatum, & inculpatum, de nece perpetrata in personam Petri Bertran patrui sui, ictu arcabusij vulgo dicti pedrenyal, contra eundem Monserra-
1. tum reperiebatur probatum, per vnum testem de visu: qui deponebat de ipso facto & delicto. Cuius testis dictum non solum sufficiens est ad inquirendum, verum etiam ad imponendam torturam: & facit semiplenam probationem. Quod quidem verum est, quando dictus testis est fidedignus: & omni exceptione maior. & tunc tale indicium appellatur indicium iuris. secundum Baldum. in. l. seruos. C. de testibus. probantur hæc per glo. singularem & ordinariam in. l. 3. in verbo. conuictus. C. ad leg. iul. mag. quam ibi ad hoc cõmendant & notant Bar. Cyn. Alberi. Bal. Angel. Salycet. & communes Doctor. Roma. in consil. 451. num. 4. Bar. in. l. maritus. num. 1. ff. de quæstionibus. & Marsil. in consil. 101. num. 37. Antoni. Gomez. de delic. cap. 13. num. 7. Plot. in repeti. cap. si quãdo. §. 53. nu. 2. C. vnde vi. Iul. Clar. in prac. crimi. q. 21. versi. Vnus testis. apud quos plures inuenietis remissiones multorum idem sensientium. Quod esset secus, si non esset omni exceptione maior: quia omnis minima qualitas & defectus: impedit, vt non faciat indicium ad torturam. Bar. & Alex. in. l. 1. §. idem Cornelio. ff. de quęstio. Paris. in consil. 169. num. 64.
2. & 65. vol. 4. Qui quidem testis fuit reputatus omni exceptione maior postquam de aliquo crimine infamatus nõ extitit ne indubijs quis infamia notaretur. per ea quæ decidit Oldradus. consil. 224. Bal. in. l. 1. C. vbi de crimi. agi oportet. Aret. in capit. fi. num. 20. de foro competen. & glo. in capit. pastoralis. in verbo de more. de re iudica.

Secundo erat in processu contra eundem Monserratum Bertran probatum, quòd ipse extra iudicialiter confessus fuerat, se ictu dicti arcabusij occidisse dictum Petrum Bertran; de cuius confessione cõstabat per duos testes contestes de eodem
3. loco & tempore. Quæ quidẽ probatio, cũ in sua specie perfecta sit, facit sufficiens indicium

dicium ad torturam. glo. est singularis & vnica.in.l.capite quinto.quę est final.ff.ad leg.iul.de adul. Quam glo. iuxta Hippoly. de Marsil.in singul.310. omnes approbant & in eadem glo.Bar.Angel. & communes Doctor.eam plurimum commendant. tenet Hippoly. de Marsil. in. l. de minore. nu.30. ff. de quæstionibus.& Francis. Bru. in tracta. de indicijs & tortura.q.3.versicu. Aliud est indicium. vbi subdit, reprobata opinione contraria, quòd dicta confessio extraiudicialis facit dictum indicium ad torturam etiam si sit facta absente parte: dum tamen dicta confessio certa sit de tēpore & loco commissi delicti.Anto. Gomez.de delic.cap.13.num.8.& Iul. Clar.in practi.q. 21. versi. Confessio extraiudicialis.Idem tenent canonistæ in cap.at si clerici.de iudicijs.vt ibi Abb.num. 16. & Felin. num. 6. Et hanc esse communem opinionem, attestantur idem Clarus in dicta. q.
4. 21. & alij ab eo relati. Et hæc confessio ita in sua specie perfecta, probauit contra dictum reum: cum fuisset facta in specie vt puta, quia dixerat, & confessus fuerat, se occidisse dictum Petrum Bertran patruum suum.Secus tamen esset, si reus confiteretur in genere, vt puta, quia confiteretur se occidisse quendam hominem, vel fecisse quoddam furtum: quia talis confessio generica, & in discreta, non facit indicium ad torturam.ita singulariter tenet & declarat Bal.in.l. quoniam.ff.de his qui not.in fam.versi. Quinto & vltimo quęro.Et ratiò potest esse, quia sicut in delictis confessio vera & expressa facta in iudicio ad hoc vt plene probet requiritur, quòd sit liquida, & certa, & quòd constet de re, & persona, vt in.l.1.§. item illud.ff.ad Syl la.ita eodem modo confessio extra iudicialis vt causet & operetur indicium ad torturam, requiritur, & oportet, quòd sit certa, & liquida, & contineat rem, vel personam: vt melius, & apertius constet de veritate: cum nemo in delictis possit sibi præiudicare contra veritatem aliquid dicendo, vel asserendo. vt in l. 1.§. siquis vltro.ff.de quæstionibus. Quam doctrinam veram existimamus, contra illos qui sentiunt, talem confitentem posse dictam cōfessionem reuocare, licet non doceatur de errore, ad hoc solum vt tortura euitetur. Nam si sola reuocatio hoc operaretur, nunquam esset locus communi conclusioni, immo propter hoc, quód reuocatur confessio deuenitur ad torturam: quia si reus non reuocaret, non esset opus tortura. Igitur tenēdum est, quòd nisi probetur error semper talis cōfessio faciet indicium ad torturam.ita tenet Iul. Clar. in dicta.q.21.in versi.Confessio.

5. Tertio in processu extabat assertio dicti Petri Bertran vulnerati dicentis, se fuisse vulneratum, & percussum à dicto Mónserrato Bertran. Quę assertio hominis morientis, quamuis non probet contra reum, nec pręiudicet ei, licet dicta assertio sit hominis bonæ famæ, & conditionis. vt est tex. capitalis & expressus in. l. siquis in graui. §. siquis moriens. ff. ad Syllani. & ibi notat & commendat glo. ordinaria. Bar. Alberi.Bal. Angel. Roma. & communes Doctor. neq; etiam faciat indicium ad torturam. vt est glo. singularis in iure in.l.mater. C. de calumnia. in glo. penul. Grammati. consil. 57. num. 13. &. 14. & Cassan. consil.58. post num. 28. & Mantua.consil.
6. 118. in fi. libro.2.tamē operatur, vt sit sufficiens indicium ad inquirendum. prout refert Clar. in practi. q. 21 versi. Assertio. & etiam ad capturam: secundum communem opinionē de qua attestatur.Gomez. de delic. cap. 13. nu. 16.quem refert Plaça lib.1.delictorum.cap.13.num. 15.subdens, quod ita passim videmus in practica serua-
7. ri. Atq; etiam est sufficiēs ad excusandum à calumnia, & temeritate hęredē mortui: qui motus est ad accusandū eum, qui fuerat diffamatus à vulnerato moriente. secū dum glo.in dicta.l. mater.in.glo.1.C.de calumniato. quam sequuntur communiter Docto. vt dicit Bertran, consil. 137. num. 10.lib.2.in prima parte.

Quarto erat etiā probatum contra eundē Monserratū Bertran indiciū inimicitiæ capitalis, quę descendebat ex vniuersali pe-

titione

titione bonorum facta per dictum Petrũ Bertran contra eundem Monserratum.

8. Quod quidem indicium non solum ad inquirendum sufficiens est, verum etiam ad torquendum: quia omnia damna, incendia, homicidia, vulnera & alia delicta præsumuntur illata ab inimico graui, seu capitali. Specul. in titu. de præsumptionibus. §. species. versi. Et idem est. Roma. in. l. 1. §. si quis in villa. in. 1. notab. ff. ad Syllani. Angel. in. l. fi. C. de quæstio. colum. 2. Felin. in capit. afferte. col. fi. de præsumptionibus. Deci. in consil. 64. col. penul. in fi. versi. Inimicus enim. Quod quidem verum est, quantum attinet ad torturam: si cum dicta graui, & capitali inimicitia concurrat aliud indicium, vel adminiculum, etiam remotum à maleficio: quia sola inimicitia non est sufficiens indicium ad torturam. vt dicit communiter teneri. Gomez. de delictis. cap. 13. num. 11. etiam quòd sit ex graui & capitali causa orta. ita tenet Grammati. consil. crimi. 3. num. 16. Carrer. in prac. crimi. num. 118. versi. Quartum indicium. Thom Gram. voto. 34. num. 7. Plot. in repitio. l. si quando. §. 53. num. 3. C. vnde vi. vbi multos allegat cõcordãtes. Et ita practicari ait Bos. in titu. de indicijs. nu. 47. Ex quibus igitur elicitur hęc clara distinctio, quòd aut inimicitia oritur ex causa leui, & tunc non facit indicium Aut inimicitia resultat ex causa graui, & capitali, & tunc, aut quęritur an faciat indicium ad inquirendum, vel ad torturam. Et dic, quòd si sola est hęc inimicitia non coadiuuata neq; ad miniculata alijs indicijs, seu coniecturis, tantum facit indicium ad inquirendum. ita tenet Iul. Clar. in prac. crimi. q. 21. versi. Inimicitia. vbi dicit, omnes Doctores indiferẽter teneri. tenet idẽ Plot. in repetitio. l. si quando. §. 53. num. 3. C. vnde vi. ibi in versicu. Sed licet. Si vero inimicitia resultans ex causa graui & capitali nõ est sola, sed cum ea concurrant aliæ coniecturæ vt puta, fama publica, uel mala qualitas, seu mala vita inimici, vel aliud indicium seu adminiculum etiam remotum à maleficio, tunc facit indicium ad torturam. ita Carrer. in practi. criminali. num. 118. versicu. Quartum indicium. Grammati. voto. 34. Gandi. in Rubri. de quæstionibus. Ioannes de Imo. in. l. fi. ff. de hęredibus instituen. Hippoly. de Marsil. in practi crimi. §. diligenter & in. l. 1. §. præterea. & ibi tex. in verbo.

9. causa cognita. ff. de quæstionibus. Quæ autem dicatur causa grauis, & capitalis, vt sit sufficiens indicium ad torturam relinquendum est arbitrio iudicis. prout ita teneri omnes Doctores refert Felinus in capit. repellantur. num. 3. de accusationibus. & idem Iul. Cla. in dicta. q. 21. versi. inimicitia. & in. q. 24. versi. Item quęro. Et maximè in hac ardua & periculosa materia torturæ: in qua est regula, & doctrina generica, quòd attenta qualitate facti, & personæ, ex varijs circunstantijs, iudex arbitrabitur, an debeat imponere torturã, vel non, quod totum eius arbitrio relinquitur. tex. est capitalis & expressus. in. l. de minore. versi. Plurimum. ff. de quæstionibus. tex. in. l. 3. §. eiusdem quoq;. ff. de testibus. tex. in. l. 1. §. expilatores. ff. de effractorib. & vtrobiq; communes Doctor. & in terminis istam regulam & doctrinam ponit Bar. in. l. fi. num. 4. ff. de quęstionibus. In quocunq; enim iudice indicia ad

10. torturam sunt arbitraria, authoritate Hippoly. in practi. crimi. §. diligenter. num. 24. & in. l. fi. num. 2. de quæstionibus. Bal. consil. 95. num. 6. vol. 1. & in. l. obseruare. C. quando appellation. non recipiantur. Grammati. consil. 14. num. 6. & late Menoch. de arbitr. iudi. lib. 2. Centuria. 3. Casu 270. Quare cum in dicto processu esset probata ista inimicitia coadiuuata & adminiculata pluribus alijs indicijs, de quibus supra, & infra, consequens est, vt ibi faceret indicium ad torturam contra dictum Monserratum Bertran.

11. Quinto probatum etiam erat in processu, quod præcesserant minæ, quæ parimodo faciunt indiciũ ad torturam; vbi minãs esset homo potens, qui de facili potuisset minas exequi, vel erat solitus minas suas exequi, & vir malæ famæ, in eodem

genere

genere mali: tunc enim, si post minas fuerit factum damnum, vel delictum, erunt minæ ipsę indicium ad torturam. ita Plot. in repetitio. l. si quando. §. 53. num. 10. C. vnde vi. Antonius Gomez. de delic. cap. 13. num. 11. circa fin. Quod esset secus, vbi minans esset impotens ad talia faciēdum, vel homo bonæ vocis, & famæ, & non solitus ad talia faciendum, nec solitus minas exequi: quia tunc solæ minæ non sufficerent. Nam sępe ex iracundia aliqua verba proferuntur, quæ non ponuntur in executione. arg. tex. in l. famosi. versi. 1. ff. ad leg. Iul. magest. ibi. *Nec lubricum linguæ ad pœnā facile trahendum est.* Vnde necessario requiritur, quòd cum eis concurrat aliud indicium, seu adminiculum, vt quia minator sit solitus ponere minas in executione vt supradictū est, vel inimicitia, vel fama. ita communiter distingui attestatur Imo. in l. fi. num. 10. ff. de hæredib. insti. Carrer. in practi. crimi. num. 126. in versi. Duodecimum indicium. Quare cum dictus Monserratus Bertran esset vir qui de facili poterat exequi dictas minas, cōcurrentq; cum eis alia indicia, seu adminicula, vt supra, & infra, non fuit dubitatum an esset indicium sufficiens ad torturam.

12. Sexto habebat contra se aliud indicium de fama publica. Quę fama si sola est, non est sufficiens indicium ad torturam. ita Lud. Carrer. in pra. crimi. num. 19. ver. Secūdum indicium. Foller. in prac. in Rubri. dentur capitula. num. 28. & sequentib. Ias. in l. ad monendi. num. 207. ff. de iure iur. Hippoly. de Marsil. in l. de minore. §. plurimum. num. 30. ff. de quęstio. & idem Hippoly. in singul. 97. insipien. fama sola. Diaz. in regul. 333. Petrus Dueny. in regu. 300. in prin. & num. 4. versi. Contrariam tamen opinionem. vbi plures allegat Doctores. Et hanc dicit, communem esse opinionem Marsil. in consil. 3. num. 4. infi. Vila Lob. in sua collecta. communi. opinio. in littera. F. num. 7. Et quamuis in hoc articulo magna sit controuersia inter scribētes, prout refert Iul. Clar. in prac. crimi. q. 21. in prin. tamen verior & tutior opinio est, quòd sola fama absq; alijs adminiculis non faciat indicium ad torturam. Nam in criminalibus sola fama non probat: neq; etiam semiplene. ita videtur sentire glo. in cap. veniens. 1. in verbo. illorum. de testib. quam dicit communiter esse aprobatam. Berous. in cap. qualiter & quando. num. 78. de accusationib. Et licet ad torquendum videretur sufficere minus quàm semiplena probatio, nihilominus cum fama sit indicium valde remotum à delicto, sitq; indicium valde fallax, tutius faciet iudex si nullo alio adminiculo concurrente reum tormentis non subijciat. Hęc tamen regula quod fama non sit sufficiens indicium ad torturam recipit aliquas exceptiones; & interptętationes.

13. Prima exceptio est, nisi homo contra quem fama viget sit diffamatus, & malæ famæ, & conditionis, in eodem genere mali: quia talis, ex sola fama poterit torqueri. ita expresse tenet Alber. Gandin. in tracta. malefi. in Rubri. aquo vel a quib⁹ debet fama incipere. num. 12. tenet idē Plot. in repetitio. l. si quando. §. 53. num. 15. C. vnde vi. & Francis. Bru. in tracta. de indi. & tormen. num. 32. Egidius quoq; Bos. in titu. de indicijs & considerationibus ante tor. num. 56. constanter affirmat, hanc malam opinionem multum operari ad torturam infligendam, & etiam quo ad condemnationem: quia facit, (vt ille inquit) quod interdum Regium concilium ad triremes regias mittat eum, quem alias minimè mitteret. Intellige tamen & declara hoc minime procedere, quando reus accusatus in specie circa materiam de qua tractatur bonam famam probauerit: quia tunc mala fama præcedens sine dubio purgatur, & reus minime posset torqueri. vt ait Gand. de malefi. titu. de præsumptionibus. 1. num. 15. Quinimo dici solet, quòd per præsumptionem bonæ famæ expurgantur indicia, & tolluntur, quantumuis vrgentia contra accusatum, vel inquisitum. Nec enim in hoc casu satis esset, si bona fama in genere probaretur, quia præsumptiones bonæ famę probatę: in ge-

in genere, non tollunt malam famam probatam in specie. vt consuluit Alex. consil. 77.vol.1. & consil. 62.vol.3.Roma. consil. 167.Natta.consil.42.num.10.vol.1.Hippoly.consil.44. num. 21. vol. 1. Paris. consil. 74.vol.1. vbi dicit, esse communem opinionem. Plot in repitio.l.si quando.§.10. num.15.C.vnde vi.vbi dicit, quòd probatio bonę famę nõ tollit speciale indicium ortum ex apertura vasilicę de qua ibi mentionem facit. Et hoc modo, dicta doctorum affirmantium, pręsumptiones bonæ famæ tollere cęteras pręsumptiones quæ contra reum vrgebant sunt interpraetanda, & intelligenda. Quamuis illud negandum non sit, quòd licet hę generales præsumptiones bonæ & integræ famæ non tollant præcedentia indicia, elidunt tamẽ: quod magni momenti est. vt fatetur. Bos.

14. titulo de inquisitio.num.35. Posset etiam reus contra famam probare, quòd per triennium proximum bene vixisset, & fuisset bonæ vocis, conuersationis, & famæ: quia tunc illa mala fama contra eum probata nihil ei noceret, sed videretur in totum purgata. ita dicit Salycet. in.l. si minorem. post num. 2.C. de in integr. resti. minor. Quod est valde notandum pro pra

15. ctica. Et propterea pro bona fama consequenda, multum deberent homines laborare. vt in.l. facta.§.si sub conditione.ff.ad trebelleian. quia melius est bonum nomen quam diuitię multę Ecclesias. cap. 41. & Apost.ad Corint.1.scribit, *Expedit mihi magis mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet.* bona enim fama thesaurus est inęstimabilis: & sicut lilium dans suauitatem odoris. teste.Bal.in.l.1.C.de confes. Et sicut Sol corpus nostrum illustrat, ita etiam bona fama. vt dicit ipsemet Bal. iu. cap. veniens. de testib. Et quilibet tenetur suũ honorem tueri, & conseruare, & omni lucro pręferre. vt in. l.Iulianus. versi. 1. ff. si quis omissa causa testa. vbi inquit tex. *Non enim dolo caret pater, qui honore proprio omisso propter compendium, alienam institutionem maluit.* Ratio supradictorum est, quia mala fama nobilem degenerat, plebeium denigrat, fratrem beneficio priuat, fidem minuit, honores tollit, & hominem sequitur sicut lepra leprosum.

16. Secunda exceptio regulę est, quando fama vehemens esset: quia illa sola facit indicium ad torturam: Felin. num.15. & alij in cap. veniens. de testib. Bar. in consil. 191. Bal. in cap.1. de pace iura. fir. in vsib. feud. Paul. Paris consil.153. num.22. vol. 4. Hippoly. in prac. crimi. in .§. diligenter. num. 20. Hieroni. Grat. consil.57. num.2. vol.2. Ludo. Carrer. in practi. crimi. fol.49. nu.6. Thom. Grã. decis.34. nu.52. Frãcis. Brun. in tracta. de indicijs & tortu. parte.1. num.32.

17. & Hippoly. in singulari.97. Quę autem dicatur fama vehemens, hoc iudicis arbitrio relinquendum est. vt tradit Salycet. in.l.fi. C. de quęstio. tenet idem Bar. in dicto consil.191. & Thom. Gram. in dicta decisio.34. & decisio.42. & Hippoly. in dicto singulari.97.

18. Tertia exceptio est, quando constat, Quòd fama habuerit ortum ab honestis personis & fidedignis: quia tunc ipsa sola fama facit indiciũ ad torturam Lud. Carrer. in practi. crimi. num.19. versi. Secundum indicium. Salycet. in.l. ea quidem. C. de accusationib. Paul. Paris. consil. 153. nu. 12. volu. 2. & facit tex. in capit. qualiter & quãdo. in. 2. de accusatio. & capit. cum in iuuentute. de purgatio. canoni. nõ autem à maleuolis, vel improbis. Quod intellige, nisi agatur de re turpi: nam eo casu, non esset contemnenda fama, quæ ortum haberet à turpibus personis; puta, si agatur de re commissa in lupanari, poterit oriri fama à meretricibus, & lenonibus: non autem à Doctoribus, vel equitibus, qui non solent ibi conuersari. & sic de similibus.

19. Quarta exceptio est, quando cum fama adest dictum officialis denunciantis maleficium cum iuramento. ita respondit Barto. in dicto consilio. 191. Hieronimus Grat. consilio.136. num.17. volumine.1. & Ludo. Carrer. in dicto versi. Secundum indicium.

20. Quinta exceptio est, quando cum fama fuga concurrit: quia hoc casu talis infama-

infamatus torqueri potest. vt in auth. de sanctissi. epis. §. si quis autem. colla. 9. & in auth. de exhiben. reis. §. si vero. colla. 5. Hanc limitationem scripsit Bar. in .l. fi. ff. de quæstionib. Grat. in consil. 48. num. 8. vol. 2. Ioan. de Imol. vbi Felin. num. 6. in cap. nullus. de præsumptionib.

21. Sexta & vltima exceptio est, quãdo fuit probata fama, & vltra famam fuerunt probatę qualitates & causę ex quib⁹ fama originem habuerit, puta inimicitia quę erat in processu probata trahens originem à dicta generali petitione totius hæreditatis vel alia consimilia: quia tunc fama indiciũ facit ad torturam. ita Angel. in. l. fi. C. de quęstionib. & ibi Blan. num. 313. versi. Fama. ibi si vero vltra. Bal. in consil. 502. incipien. queritur, an per solam famam. vbi dicit, quòd tunc ad tormenta venitur per publicam famam, quando orta fuit exprobabilibus causis ex quibus surgunt indicia ad torturam. Et dicitur orta exprobabili-
22. bus causis, quando inducitur populus ad ita credendum, vel dicendum: alias esset vana vox populi, quę exaudiri non debet. l. de curionum. C. de pœnis. Et ideo dicit, quòd sit iudex in hoc cautus; nam ipse nõ credidit probari famam simpliciter, sed cum alio indicio legitimo.

23. Tandem vt in supra dictis casibus hoc indicium famę suum effectum operetur,
24. sequẽtibus requisitis dicta fama probanda est. Primo, quòd testes deponentes de fama dicãt, audiuisse à pluribus, & aliquos ex his nominent: etiam si interrogati non fuerint. Innocen. in capit. qualiter. 2. de accusationib. Bar. in. l. de minore. §. plurimum. num. 23. ff. de quęstionib. Abb. in cap. causam. d̃ testib. Blan. in dicta. l. fi. nu. 312. ff. de quæstionib. Et adeo hoc est verum, quòd licet testes non sint super hoc interrogati, quòd adhuc debent nomina re eos a quibus audiuerunt: vt possit iudex perpendere ex eorum qualitate, quãta sit fides illis adhibenda. Marsil. in dicto §. plurimum. nu. 50. & consil. 75. num. 22.
25. Secũdo, quod illi testes dicant id audiuisse à maiori parte populi in quo delictum est commissum. ita. not. Bar. in dicto. §. plurimum. num. 19. Bal. in rubri. C. de probationib. Angel. in. l. quid ergo. §. quantum. ff. de his qui notan. infamia. & ita concludere videntur Doctores omnes vt ait Marsil. in dicto. §. plurimum. num. 46. Ex quo infert Bar. in dicto. §. plurimum. num. 22. quòd non sufficit, quòd testes deponentes super fama dicant, quòd audiuerunt illud publicè dici. Potest enim esse, quòd audiuerint illud dici in loco publico, sed tamen à paucis, vel etiam ab vno tãtum: sed opus est, quòd dicant, quòd illud audiuerunt à maiori parte populi. Et ita communiter teneri affirmat Imola. in. l. hæredes palã. in prin. nu. 1. ff. de testamen. quem refert Alexan. consil. 212. nu. 5. lib. 2. Corneus in consil. 84. in littera. G. lib. 1. Et sunt multi alij eiusdem sententię, & opinionis, sequẽtes Bartolum in dicto. §. plurimum. quos citat Iul. Clar. in practi. crimi. q. 6. versi. Debent etiam, in quo loco dicit, Bartoli opinionem esse multum asperam: quæ si in practica teneretur, vix reperiretur ex mille testibus vnus, qui rectè super fama publica deponeret. Propterea Bal. in cap. litteras. num. 2. de pręsumptionibus. tenet contrariũ, quod scilicet testis dicẽs, se aliquid publicè audiuisse dici, probat famam: quia publicè intelligitur, id est publica voce à populo. Et hæc opinio Bal. est, quæ in practica contra Bar, seruatur. vt attestatur Cassador. decisio. 3. num. 7. de probationib. Et maximè in curia Romana. vt attestatur Paris. in consil. 52. in fi. lib. 3. Ferret. in consil. 168. post, nu. 19. Quam Bal. opinionem approbat Calca. in consil. 8. num. 11. & Iul. Clar. in dicto versicu. Debent. addens, quod omnes aliæ deberent obseruantiam curiæ Romanę in materia
26. probationum imitari. Tertio requiritur, quòd testes exprimant causam aliquam propter quã fama illa ortũ habuit: puta ex inimicitia, vel ex minis, vel alia simili causa. ita Bar. in dicto. §. plurimum. Sequitur Salycet. in. l. ea quidẽ. C. de accusationib. Abb. & Doctor. in dicto cap. veniens. de testib. Petrus de Ancharra. consi. 253. Paris

de Puteo. in tracta sindicatus. in verbo. tortura. versi. An fama. Nat. cōsil. 362. num. 9. Corneu. consil. 198. vol. 2. Deci. consil. 37
27. Paris. consil. 27. num. 36. vol. 2. Quarto deniq; requiritur, quòd fama pręcesserit accusationē. ita. Anchar. consil. 253. & de hac materia vide latius Hippoly. in singul. 97. Gramm. voto. 34.

Septimo per plures testes erat probatū in processu, quòd post delictum commissum dictus Monserratus Bertran nō fuerat visus liberè de ambulare prout antea quotidie solebat, immo semper latitando: ex quibus inducitur fuga post delictū. Quid autē dicta fuga operetur, nunc videamus; Et puto sic esse distinguendum, aut quæritur, an fuga probet delictū, aut quæritur, an fuga faciat indicium ad torturam, pro quibus plene examinandis, & decidendis, duas proponam conclusiones.

28. Prima conclusio erit, quòd fuga nō probat delictum. tex. est in. l. lege cornelia. ff. ad sillani. & in. l. 1. §. sin autem post cōmissum. C. de raptu virgi. & in. §. suscepto. in authenti. de exhibē. reis. col. 5. & in. l. rapto
29. res. C. de episcop. & cleri. Et adeo dicimus hanc regulam esse veram, quòd si esset statutum disponēs quod fuga probet delictū tale statutū nō valeret. Ratio est, quia dictū statutum absq; dubio esset contra ius commune: quo cauetur, neminem ex præsumptionibus esse damnandum. vt in. l. absentem. ff. de poenis. l. 1. §. Diuus. & in. l. fi. ff. de quæstionib. & in. l. milites. §. oportet. ff. cō. titu. Hanc opinionem tenet Roman. in. l. lege cornelia. nu. 3. ff. ad leg. cor. de sicar. vbi plura allegat fundamenta. Quam etiā sequitur Cato Sacchus. in repeti. l. ad monendi. num. 61. ff. de iure iurā. Hanc tamē sententiam interpretandam esse arbitror, nisi contra fugientem essent manifesta delicta, & delicti qualitas poenā mortis postularet: quia tunc valet supradictū statutum. ex sententia Philip. Decij post Felin. & alios Doctor. qui tenent cōtra opinionē Romani in cap. sicut. num. 65. cum sequētib. de proba. vbi pro vtraq; parte adducit plura fundamenta.

30. A prędicta tamen cōclusione excipiuntur sex casus relati per Felin. in cap. nullus. de pręsumptio à nu. 1. vsq; ad fi. Quos etiā ponit Hippoly. in reptitio. Rubri. C. de probationib. num. 259. cum alijs. & in prac. crimi. §. diligenter. num. 41. Et ponit eosdem casus & limitationes Diaz de Luco. in regul. 303. & Petrus Dueny. in regul. 389. vbi addit alios duos casus: quos omnes per prædictos videre poteris. Nec curo hic illos adducere, cum ad rem nostram minime pertineat. tum ne magnam facerem diggressionem.

31. Secunda conclusio est, quod fuga regulariter facit indicium ad torturam contra fugientem. vt per scribentes in. l. fi. ff. de quæstio. & per Angel. Areti. in trac. malefficior. in verbo. quod fama publica. nu. 46. & latè per Hippolyt. de Marsil. in dicta. l. fi. & in prac. criminali §. diligenter. num. 41. Roma. in repetitio. l. admonedi. num. 57. ff. de iureiuran. & ibi Ias. in lectura. nu. 88. & in repetitio. nu. 169. Ioan. de Imo. & ibi Felin. num. 3. in capit. nullus. de præsump. Quod ita restringendum est, vt procedat, quando quis post delictum commissum etiam ante accusationem & inquisitionē ac citationem contra eum factam se absentauit. vel an fugit, seu latitat: quia tunc talis fuga seu latitatio facit indicium ad torturam. vt latè Plot. in repetitio. l. si quādo. §. 53. num. 8. & Hippoly. in singulari. 114. &
32. singul. 497. Secus autē si au fugit post quā fuit accusatus, vel inquisitus: quia tunc si au fugit, talis fuga contra eum non facit indiciū. ita dixit Bar. in. l. 1. nu. 1. ff. de his qui ante senten. mor. sibi consciuer: quia cuilibet est licitū redimere sanguinē suum. vt Bar. in dicta. l. 1. vbi dicit, quòd quando aliquis est accusatus de crimine capitali, si au fugit, nō est præsumptio contra eū. Quod dictū sequitur Felin. in dicto capit. nullus. num. 6. de præsumptionib. Soci. in regu. 164. in. 3. limita. Petr. Dueny. in reg. 390. in in vltima limitatio. & in reg. 391. in prin. & Diaz de Lu. in reg. 303. in pri. sublimi. quartæ fallentię. vide etiam latè Mathesillan. qui multos alios allegat in singul. 145. in adnota-

33. adnotatione. Quod quidem existimant esse ampliandum, in casu quo solum habeatur suspitio, quòd contra eum formatur accusatio. vel inquisitio: quia tunc si aufugiat, dicta fuga non faciet indiciũ ad torturã: ideo quia iustus adest timor fugiendi, & iustè debuit timere cõminationem: per tex. in. l. miles. §. socer. ff. ad leg. iul. de adul. ibi. *Sed accusationem parante, & probationibus insistente ac imminente.* & ita expresse per illũ tex. tenet Ludoui. Roma. in. l. lege Cornelia. nu. 2. ff. ad Sillani. & ibi Ioan. Igne. nu. 15. vide. Mathesilla. in dicto singul. 145. nu. 2. vbiquãplurimos idem censientes allegat. Pro quo faciunt dicta quæ commulauit Hippoly. in. l. 1. in prin. col. 10. ff. de quęstionib. vbi latè scripsit, quòd idem operatur timor seu suspitio rei. quòd existentia ipsius rei. De quo etiã per eundem Hippol. in consil. 49. nu. 37. & plenè per Nicola. Boer. in decis. 215. per totum & maxime num. 29. vbi plenè prosequitur materiam fugæ.

Scias tamẽ, quod hoc vltimum restringitur, & limitatur, quando alia indicia seu suspitiones laborarent contra fugientẽ: quia tunc etiam fuga facta post accusationem facit contra eum maximum indiciũ & suspitionẽ. arg. tex. in. l. fi. C. qui numero. tutel. se excus. Et ita exprçsse p illũ tex. tenet Roma. in dicta. l. lege Cornelia. in fi. Eandẽ opinionẽ tenet Soci. in reg. 162. in 2. limita. Ioan. de Amicis. in consil. 37. nu. 7. Ioan. Cora. in dicta. l. admonẽdi. nu. 79 & ibi Petr. de Tholo. nu. 77. & Ioan. Igneꝰ in dicta. l. lege Cornelia. nu. 13. in fi. Atq; ideo in casu nostro, cũ vltra fugã & latitationẽ dicti Monserrati Bertrã, etiã post accusationẽ seu denũtiationẽ factã adesset cõtra eũ alia indicia de quibus supra; dictam fugam sufficiens facere indiciũ ad torturam fatendum est.

34. Pariter etiam dicendum est, si cum fuga post citationẽ concurrat bannũ decẽ vel viginti dierũ: quia tunc fuga quoq; facit indicium ad torturã. ita Ludo. Carrer. in practi crimi. versi. Tertium. in. fi. nu. 113. ibi, si vero aufugit post citationẽ. Bal. in l. 1. C. ď hęredib. insti. Paul. de Cas. in. l. raptores. C. de episcop. & cleri.

35. Tandem pro defensione illorũ, contra quos fuga facit indiciũ, addẽdũ est, quòd in casibꝰ in quibus fuga inducit aliquã prçsumptionẽ, vel indiciũ, si fuga potest modo aliquo colorari, puta, ꝙ dicat se non deliquisse, seu se abscõtasse; quia timebat ď facto occidi à consanguineis occisi, vel ď factò capi, & detrudi in carceres, vel dicat se iuisse pro voto explẽdo, aut pro mercãtijs: nam tunc si hæc potuerũt probari, in
39. dicium inductũ purgabitur. Alioquin, stabitur eius iuramẽto: quia præsumptio taliter inducta tollitur per iuramentũ ipsius fugientis. ita Cyn. in. l. fi. C. de requir. reis Quòd latè prossequitur Hippoly. in prac. §. diligenter. nu. 43. Mathesilla. in dicto singul. 145. in fi. & Hippoly: in singul. 114. & Ludo. Carreri. in prac. in dicto versi. Tertium. num. 113.

Octauo & vltimo in processu extabat ꝓbatum per vnũ tantũ testem ď visu, quòd dictus Monserratus Bertran incontinenti post iactũ arcabusij quo dictus Petrus Bertran fuit interẽptus visus fuit fugere à lo-
37. co delicti. Quod quidẽ indiciũ quãtũuis magnum, licet per se nõ operetur ob defectum probationis, quia in sua specie non erat perfectè probatũ: tamen valet ad prçstandum ceteris adminiculum per illud vulgatum dictũ. *singula quæ non prosunt multa collecta iuuant.* secundum Bar. in. l. 2. §. ætas autẽ. ď excusationib. tutor. & est glo. fi. in. l. instrumenta. C. de probationib. & glo 1. in. l. stipulatus. ff. de vsur. tradũt Doctor. in cap. cũ causam. de probationib. Et quòd id quod per se non operatur præstet ceteris adminiculũ. probatur in glo. in verbo. ex causis. in cap. accedens. 2. vt litte non contes. quam ibi sequũtur Doctores & Soci. Iuni. cõsil. 3. nu. 16. vol. 4. cõsil. 26. nu. 14. eõ. vol. consil. 112. in fi. vol. 1. consil. 8. in fi. vol. 2. & cõsil. 34. nu. 6. & cõsil. 38. nu 26 vol. 4. Et tãto magis hoc est verũ in partibus in quibus iudici datur arbitrium procedendi in criminalibus: quia tunc potest procedere in causa prout sibi visum est.

iuxta.l.3.versi.Tu magis.ꝗ testibus.ff.atq; etiã in materia torturę in qua indicia sunt in quocunq; iudice arbitraria.vt tenet Hipoly.in prac.crimi.§.diligenter.num.24. & in.l.fi. num.2.de quæstionib.Bal.cõsil.95.num.6.vol.1.& in.l.obseruare.C.quãdo appel.non recipiã.& Gram.consil.14 num.6.& latè Menoch. de arbitrar. iudi. lib.2.centuria.3.Casu.270.

Et hæc omnia quæ supra diximus sunt, quæ in processu super dicta nece cõtra dictũ Monserratũ Bertran cõstabãt. Ex quibus fuit dubitatum,an sufficiẽter ibi esset probatum,ad condemnandum eundem Monserratum Bertrã pœna ordinaria dicti homicidij, quæ est pena mortis: vel an indicia proposita,& perfectè in sua specie probata solum sufficerent ad subijciẽdum illum quæstionibus siue tormentis.

Et primo, quòd non esset sufficiens probatio ad cõdemnãdum pœna ordinaria
38. delicti patet.Nam sufficiens probatio regulariter dicitur illa, quę fit ꝑ duos testes: cum in ore duorum vel trium stet omne verbum.l.vbi numerus.ff. de testib. & probatur in iuribus patrię in vsati. Testes antequam.vbi testis vnius, quamuis sit splendidę & idoneę personæ reprobatur. & in vsati.accusatores.vbi decidit,duos vel tres testes sufficere ad probanda quæcunq; negocia: & quòd testis vnius, legibus,& canonibus,improbatur.& in vsati. duos testes.in quo habetur, quod duo testes idonei ad omnia probandum sufficiũt. Pręterea, cũ in criminalibus probationes debeant esse luce meridiana clariores.vt in.l.fi.& ibi Doctor.C.de probationib.non sufficerent ad huc duo testes,nisi illi essent idonei,& omni exceptione maiores; quia aliàs non diceretur legitima
39. probatio.Nam tunc dicitur legitima probatio illa,quæ fit per duos testes omni exceptione maiores.vt est tex.in cap. cõsultum.in pri.respon.ex.de sponsalib.& glo in cap.atsi clerici.ex.de iudi. & in.l.cũ indebito.in verbo legitimis.ff.de probatio.
40. Et dicuntur omni exceptione maiores; qui nulla exceptione legitima repelli possunt.glo.notab.in cap.1.de con sangui. & affini.& ibi Panor.glo.in verbo.idoneos in,§.item verborum. institu.de inutilibus stipulatio.Bal.in.l.optimam.in.2.colum. C. de contrahen. & committen. stipula. Alex.consil.166.in primo volum.& vide Cassan.in consuetudi.Burg.titu,de iustices.§.7.in verbis, souffisament proueæ. num.4 Et cum in dicto processu non fuerint reperti duo testes ꝗ ipso facto, & maleficio,sed solum vnus testis prout supra dictum fuit,qui cum sit idoneus,& omni exceptione maior,ex eo quòd nõ fuit repulsus aliqua legitima exceptione, tantũ facit semiplenam probationẽ: & sic sufficiẽs indicium ad torturam.Merito igitur concludendum est,in dicto processu non fuisse sufficiẽtem & legitimam probationem ad condemnãdum pœna ordinaria dicti delicti. Eo maxime,quia ꝓbationes omnes quæ sunt in dicto processu de per se tantum faciunt indiciũ ad torturam.vt latius supra ostensum est.

Pro tamen solutione huius contrarij & resolutione huius decisionis,sic esse respõdẽdum arbitror. Quòd quamuis in dicto processu tantum de veritate facti constet per vnum testem de visu, tamẽ cum in eodem processu sint tot probationes,& indicia perfectè in sua specie probata, quæ videntur excedere efficatiam vnius testis de visu,& omni exceptione maioris,concludendum est,adimpletam esse plenam probationem ad effectum condemnãdi. Sed quia hęc requirunt maiorẽ declarationẽ, existimaui hoc in loco pauca ꝗ probationum coniunctione,illa scilicet, quæ rem nostram decidunt referenda esse.

41. Regulariter in iure receptum est, probationes imperfectas in criminalibus nõ esse coniungendas ad plenam probationem faciẽdam.ita Ias.in repetitio.l.admonendi.num.257.circa med.ibi in versi.Itẽ caue.Din.in.l.2. de excusationibus tutor. Bal.in.l.si quis ex argentarijs.§.1.nu.3.ff. de edẽdo.& in.l.3.§.2.ff.de testib.& est bona glo.in capit.veniẽs.in verbo. illorum. extra.de testibus.Paris.in. cõsil.152. versi. Prete

Præterea tollitur. volum. 4. Deci. in capit. cum causam. num. 10. versi. Secundo limitatur. de probationib. Hippoly. in consil. 20. num. 48. & in prac. 9. expedita. Casia. lup. indicta. l. admonēdi. num. 153. & Grat. in consil. 47. & consil. 50. vol. 2.

Quam regulam multi contrarium sensientes controuertunt. Et primo Alberi. in. l. 2. §. fi. ff. de excusationib. tutor. vbi. dicit, in criminalibus probationes coniungi. Bal. in. l. excipiũtur. in summario. ita expresse in quit, quòd ex pluribus concurrentibus augetur delictum, & quòd ex multis delictis resultat plena probatio etiam ad condemnationem capitalem. tenet idem Bar. in. l. 1. §. idem Cornelio. num. 3. ff. de quæstionib. vbi querens an dictum vnius testis integri cum alijs indicijs faciat plenam probationem resoluit, quòd sic per illum tex. & allegat glo. in. l. 2. ff. de excusationibus tutorum. in verbo legitimis. in qua habetur, quòd duæ præsumptiones cum alijs indicijs faciunt plenam probationem: quia singula quæ non prosunt multa collecta iuuant. vt in. l. rationes. &. l. instrumenta. C. de probationibus. Quam rationem ita esse intelligendam arbitratur, vt procedat, quando plura tendunt ad perficiendum vnum totum tunc quę singula non prosunt, multa collecta iuuant. Et ponit exemplum in pariete, & in tecto, quæ vnum quodq; per se nō facerent domum vnam: sed simul iuncta sic. Pariter dicendum est, quòd quando multę probationes tendunt ad faciendum vnum totum, scilicet ad faciendam fidem iudici, tunc singula quæ non prosunt multa collecta iuuant.

Sed stando primę opinioni, quam dicit esse communem Anto. Gabr. in lib. 1. de probationib. conclusio. 1. num. 26. eam tamen scribentes veram fatentur, quando probationes essent in sua specie imperfectæ, vt puta, quòd esset tantum vnus testis de veritate, vnus de fama, vnus de indicio:
42. quia tunc probationes in criminalibus nō coniunguntur. ex quo dicta probatio non valet: quia in sua specie est imperfecta ideo quòd singuli testes non probant prædicta: quia ad vnum quodq; probandum requiruntur duo saltem. l. fi. C. fami. hæcis. Innocen. in cap. sicut. de simo. Alex. consil. 355. colum. 2. in fi. & consil. 292. colum. 3. & alibi consil. 181. colum. 2. versi. Rursus volumi. 2. vbi dicit, quòd vbicunq; contingat indicium probari, si vnum indiciũ probetur per vnum testem, & aliud per alium, tales non iunguntur ad faciendum vnum indicium perfectum; quia vnum quodq; de per se est imperfectum. Abb. & Feli. in capit. cum causam. vbi materiam
43. istam latissimè habes. Secus vero esset, quando probationes essent in sua specie perfectę, vt puta, quia esset vnus testis de visu, duo de fama, duo de indicio: nam tunc imperfectæ probationes in criminalibus coniungi possunt ad plenam probationē faciendam, tenet Bal. in. l. siquis ex argentarijs. §. 1. num. 3. ff. de edendo. Alexan. in consil. 18. volum. 4. & consil. 13. volum. 1. & consil. 150. volum. 5. & consil. 180. vol. 2. Abb. in capit. cum causam. versi. Idem videtur. de proba. & ibi Felin. in versi. Limita istam conclusionem. vide Anto. Gabri. & plures per eum relatos idem sensientes. in lib. 1. de probationibus. cōclu. 1. nu. 31.

44. Pariter quoq; à predicta regula excipiēdum est, quando quælibet species probationum licet de per se imperfecta ad plenam probationem faciendam, est tamen semiplena probatio: quia tunc, concurrētibus alijs indicijs: seu coniecturis, dictæ probationes coniungi possunt ad faciendam plenā probationem. ita Bal. in. l. spadonem. §. qui iura. ff. de excusatio. tuto. Ancharra. consil. 276. in fi. Areti. consi. 65. col. 2. versi. Quod quartus testis. Butri. in cap. fi. colum. 5. versi. Quòd si recepti sunt. de iureiuran. Salycet. in. l. in bonæ fidei. col. 9. versi. visisq; semiplenam. C. si cert. peta. & Aymon. Crauc. in cōsil. 178. num. 3. vbi concludit, ex dicto socij criminis in criminib⁹ occultis, iuncta infamia rei, causari semiplenam probationem: & si cum his concurrant alia plura indicia exceden

tia efficatiam vnius testis omni exceptione maioris, censeri plenam probationem impletam.

45. Ex quibus resoluo, quòd cum in processu contra dictum Monserratum Bertran extaret vnus testis de veritate facti, qui vt supra dictum est, num. 1. facit semiplenam probationem, & etiam constaret per duos testes, de tempore & loco contestes, quòd ipse extra iudicialiter confessus fuerat; se ictu arcabusij occidisse dictum Petrum Bertrā patruum suum, quæ confessio ita probata faciebat aliam semiplenam probationem, & sic erant istę probationes in sua specie perfectæ, essentq; alia indicia & adminicula contra eundem vt latè supra ostensum est, dictas probationes posse coniungi: ad faciendam plenam & sufficientem probationem ad codemnandum pœna ordinaria delicti. Proutita conclusum fuit in Regio criminali concilio contra eundem Monserratum Bertran die. 20. Augusti. 1582. qui prædictis meritis attentis, fuit pro dicto homicidio ad mortem condemnatus: & cum effectu laqueo per collum in alta furca suspensus. Et antea die. 2. Iunij. 1581. secundum eandem opinionem fuerat idem conclusum in eodem Regio concilio, in facto fisci procuratoris, & partis instantis contra. B. delatum & inculpatum de pluribus necibus in personas certorum perpetratis, quorum cadauera reperta fuerunt sepellita in domo dicti. B. & de alijs criminibus, & delictis, de quibus erat multum infamatus contra quem super dictis necibus tantum extabat vnus testis de visu socius criminis: & constabat valde de sua in famia, quę iuncta cum dicto socij criminis faciebat semiplenam probationem. vt supra dictum est. Concurrebant etiam contra eundem tot indicia adeo vrgentissima, quę clare videbantur excedere efficatiam vnius testis omni exceptione maioris; & sic fuit visum adimpletam fuisse contra eundem. B. plenam probationem: & sufficientem ad capitaliter condenmandum Et ideo dicta die fuit conclusum dictum. B. esse de capitandum: prout de capitatus fuit. Quæ omnia, in casibus similibus, & occurrentibus, in processibus contra prædictos factis, & in dictis conclusionibus videri poterunt.

Capit. 18. An non obstante lege prouinciæ quę decidit causas tā ciuiles, quàm criminales, nō esse a prouincia extrahēdas, posit dominus Rex cum est absens ab illa prouincia, facere gratiam seu remissionem delictorum; cessante partis instantia.

1. *Causæ neq; ciuiles, neq; criminales, à principatu Cathaloniæ extrahuntur: sed ibi fine debito terminantur.*
2. *Dominus Rex cū absens est à Cathalonia, an possit facere gratiam seu remissionem delictorum, cessante partis instantia?*
3. *Conclusio Regij concilij.*

1. IN hoc principatu regulariter sancitum est, ne causæ tam ciuiles, quàm criminales, ab eodem extrahantur: sed in eodem esse per tractandas, & fine debito terminandas. vt in capit. Regis Ferdinandi. 2. in prima curia Barcinone. capit. 3. sub
2. titu. de iurisdictio. omni. iud. videretur igitur dicendum, prædicta lege obstante, dominum Regem absentem à principatu, non posse etiam attento partis instantis consensu, facere gratiam seu remissionem delictorum: cum illa gratia resultet ex factis, de quibus causa in dicto principatu est introducta. Sed dicta gratia debet obtineri à domino Rege, cum præsens est in Cathalonia: vel à locumtenente generali: qui eius repræsentat personam: vel ab officialibus in dicto principatu existentibus ad quos spectet.

Contrariam tamen opinionem veriorem esse existimo: nam constitutio supradicta, & aliæ similes leges municipales intelligun

telliguntur de causis qui requirunt causæ cognitionem: ideo, quòd in eis versatur interesse partis in iudicio deducibile. Nam illę sunt causæ quæ prędicta lege obstante non possunt extrahi a prouincia: & non de alijs causis nullum interesse priuatum tangentibus: & sic non cōprehēdunt res, quæ sunt gratiæ procedentis ex mera liberalitate domini Regis, ad quem vt supremus spectat, cessante partis instantia, posse remittere pœnas delictorum, tam corporales quàm pecuniarias; etiam post sententias in iudicatum transactas. glo. in .l. 2. in verbo. cōcedi. C. de in ius vocand. quę est communiter ab omnibus approbata. vt dicit Paris. consil. 1. num. 1. lib. 4. & num. 59.

3. Et secundum hanc vltimam opinionem fuit conclusum in Regio criminali concilio Cathaloniæ die .7. Nouembris. 1581. in facto supplicationis oblatę pro parte Hieronimi, & Ludouici Gomar ciuitatis Illerdæ in effectu deducentium, quòd cum ipsi obtinuerint gratiam & remissionem a .S. C. R. Magestate, quę fuit data in ciuitate de Badaios regni Castellæ die. 1. mensis Iunij 1580. ab inuasione facta per Hieronimum Valls, contra quændam ecclesiasticum Iacobum Sapena nuncupatum, & in dicta rixa quodam ictu arcabusij dictus Valls vulnerauerit Franciscum de Pons, & ea de causa processus regalię factus extiterit, & eiecti fuerint à pace & treuga, & à cui dati domini Regis, quòd despublicentur attētis dicta remissione & gratia, ab eis obtenta nulla existente contra ipsos partis instantia; & quod reducerentur in amorem domini Regis. Et facta relatione per Damianum Osset dicti Regij concilij Doctorem, & negocij relatorem, fuit conclusum, quòd dicti Hieronimus, & Ludouicus Gomar, pro obseruantia dictæ gratiæ & remissionis, quoad dictum delictū despublicerentur, & reducerentur in amorē domini Regis & quòd pro his fierent præconitzationes solitæ, & stilatæ.

Cap. 19. In quo queritur, qua pœna puniendus sit ille, qui in causa capitali aduersus reum falsum testimonium dicit.

1. *Lingua est omni ferro nocentior.*
2. *Testis contra aliquem falsum deponens, triplicem facit deformitatem, periurij, iniustitiæ, et mendacij.*
3. *Testis falsum deponens, tribus personis obligatur.*
4. *Testis falsus tribus pœnis afficiendus est.*
5. *Testis qui falsum aduersus reum in capitali causa testimonium dixit, puniendus est eadem pœna, qua puniretur reus ipse, si criminis conuictus foret.*
6. *Conclusio Regij concilij.*

1. Cum lingua sit omni ferro nocentior, & nō minus occidat hominem qui falso testimonio innocentem opprimit, quam qui ferro necat. vt attestatur Iodoc. in practica cap. 70. num. 4 nimirum si leges tam diuinę quàm humanę, falsum testimonium contra proximum, grauissimis pœnis vetarūt. Nam qui falsò contra aliquem attestatur triplicem facit deformitatem: periurij scilicet, iniustitię, & mendacij, ita Sanct. Tho. 2. 2. q. 70. arti. 4. vbi tenet, nō solum periurij defomitatem semper esse peccatum mortale, cùm testes non admittantur nisi iurati, verum etiam, & iniustitiæ deformitatem idem flagitium facere, cum violetur iustitia: quod in suo genere peccatum est mortale; sicut quælibet iniustitia. Et ideò, in pręcepto decalogi falsum testimonium sub hac forma interdicitur: cum dicatur in Exodo *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.* Ob mendacium etiam est peccatum licet non semper mortale: quod late explicat Nauar. in manuali in cap. 18. de octauo pręcepto decalogi.

3. Sicq; per Roma. Pontificem constat falsum testem trib⁹ personis obnoxium esse.

Primum Deo: cuius præsentiam contemnit. Deinde iudici: quem mentiendo fallit. Postremo innocenti: quem falso testimonio lędit. probatur in cap. 1. de crimi. fal. Et
4. ideo inquit glo. in dicto cap. 1. in verbo. lędit. talem testem tribus quoq; pœnis afficiendum esse. Primo, quòd septennis penitentia sibi iniungitur: ideo quòd Deum offendit pro periurio. ita est tex in. c. quicũq; 6. q. 1. vbi quicunq; sciens, se periurauerit, quadraginta dies in pane, & aqua, & septem sequentes annos peniteat: & nunquã sit sine penitentia scilicet interiori. vt ibi in glo. in verbo. sine. & nunquam in testimonium recipiatur. Secundo, quia iudicem delusit, infamabitur. vt in. c. siquis cõuictus. 22. q. 5. *ibi. Hi vero qui in periurio cõfessi sse probatur, postea ab omni testimonio sunt remouendi, et secũdum legem infamia notabuntur, vel etiam extraordinariè puniri possunt.* vt est glo. in cap. 1. in verbo. iudici. ex. de crimi. fal. Tertio deniq;, quia proximũ lædit, punietur iuxta modum lęsionis. arg. tex. in. c. nihilominus. 3. q. 9. hoc est, quòd tenetur alia quacunq; pœna quæ irrogatur ex crimine de quo reum per falsum testimoniũ lædit. teste glo. in dicto cap. 1. in verbo. lædit. ex. de crimi. fal. Et super hoc vltimo casu versatur nostra quæstio.

5. Atq; ideo, siquis in causa capitali falsum aduersus reum testimoniũ dixerit, puniẽdus erit eadem pœna, qua puniretur reus ipse, si criminis conuictus foret: quòd legibus diuina, & humana, probatur. Etenim in lege diuina ita scriptum est, *Si steterit mẽdax contra hominem, accusans eum præuericationis, stabunt ambo, quorum causa est ante dominũ in conspectu sacerdotum, et iudicum qui fuerint in diebus illis. Cumq; diligentissimè perscrutantes inuenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium: reddant ei sicut fratri suo facere cogitauit, et auferens malum de medio tui: vt audientes ceteri timorem habeãt, & nequaquam talia audeant facere.* ita Deuterono. cap. 19. in fi. concordat Prouer. 19. versi. 5. ibi. *Testis falsus non erit impunitus; et quia mendacia loquitur non effugiet.* Danielis præterea. 13. habet, quòd castissima Susãna ab impudicis senibus falsò adulterij accusata esset, ideo ꝙ eius concubitu frui nõ poterãt, & ideo ad mortẽ duceretur, exaudiuit eã De⁹ orãtẽ, & per puerũ Danielem proprio ore cõuictos senes iure talionis popul⁹ interfecit. Et in lege quoq; humana ciuili sancitũ est, quòd siquis in causa capitali, & in capitis supplicio falsum testimoniũ dicat, si alius falso testimonio pœnas, criminis causa, pati debeat, subijcietur eidẽ, pœnam talionis passurus. vt probatur in. l. 1. ff. ad leg. cor. de sicar. ibi. *Qui vè falsum testimoniũ dolo malo dixerit quo quis publico iudicio rei capitalis dãnaretur.* & ibi tenet idem Bar. & Bal. in cap. 1. in prin. de pace tenen. & eius violatorib. Ias. in. l. & si legibus. num. 6. C. si contra ius vel vtili. publicã. Cassan. in consuetu. Burg. in titu. des retraicts. §. 2. num. 39. Iodo. in practi. crimi. cap. 70. num. 1. 2. 3. & 4. Couarru. in. §. 7. primæ partis relectionum. nu. 6. & Gregor. in Syntagma. lib. 36. cap. 5. nu. 12. super quo etiã in hac prouincia legẽ scriptam habemus in cap. 13. curiæ anni. 1542. qua lege sancitum est, quòd qui falsum in causis criminalibus testimonium dixerit, tam defendendo, quàm offendendo, eandem subeat pœnã, quàm passurus fuisset reus contra quem falsò attestatur; si eius dictũ verum fuisset. Quam legẽ interprætandam existimo, vt procedat, nisi testis falsũ dixisset in his quæ accessoria sunt, nec ad substantiam actus pertinerent: quia tũc falsitas, pœna extraordinaria punienda est: quemadmodum notat Specula. in titu. de teste. §. 1. versi. Itẽ quòd aliquid de suo. nu. 87. & ibi Ioan. Andr. Angel. in. l. lucius. ff. de his qui notã. infamia. Hippoly. in singula. 76. Innocen. in cap. fraternitatis. de hæreti. Cui sentẽtiæ suffragatur, quòd falsitas minime punitur, si contingat in his, quæ siue vera, siue falsa sint nemini nocere possunt. glo. in. l. damus. C. ad leg. cor. de fal. quàm Docto. ibi sequũtur. & Socin. in cõsil. 104. lib. 1. Hippoly. in. l. 1. §. preterea. nu. 14. ff. ad leg. cornel. de sicar. & Socin. in cõsil. 185. lib. 2. qui hanc opinionẽ attestatur communem esse. Et ad hoc ipsum est glo. Abb. Imola. & Doctores. in cap. quãto. in

verbo

verbo nomine patris, de iure iuran. Quando vero dictū falsi testis est circa substātialia in quibus proximo nocet, tūc eadē pœna ipse testis puniendus est: vt supradictū est. Et sic intelligendæ sunt leges falsos testes punientes. Hocq; modo admittuntur pœnæ aduersus eosdem. vt attestatur Couar. in. 1. parte relectionū. §. 7. nu. 6. versi. Pœne vero. Et secūdum hanc theoricam fuit in Regio cōcilio cōclusum die. 5. Aprilis. 1582. in facto fisci procuratoris Regiæ curiæ cōtra michaellem Vtrolis baineriū ciuem Barcinonæ delatum, & inculpatū, quòd in causa quæ in Regio cōcilio ducebatur inter dictum fisci procuratorem Regiæ curiæ ex vna, & Petrum, & Frācisicum Cassadors frares partibus ex altera, ratione processus regaliæ formatæ in vim vsatici Barcinonę incipientis authoritate & rogatu, & alias super crimine lesæ Magestatis testimoniū peribuerat, & post modū medio iuramento in villa Tameriti de littera Regni Aragonum asserendo falsum testimonium in Regio concilio protulisse cōtrarium affirmauerat, falsa etiam crimina diuersis personis impingendo, & quòd captus post prædicta, falsa esse quæ in villa Tameriti de littera dixerat, medio etiam iuramento confessus fuit, asserēdo, se spe promissæ pecuniæ, & alias, ea omnia dixisse, qui ob eam causam, & eius falsi testimonij in dicta causa capitali criminis lesæ magestatis fuit declaratus reus mortis: & quòd suspenderetur in alta furca laqueo per collum taliter, quòd naturaliter moreretur: & anima ab eius corpore separaretur. Et ita fuit executum.

Cap. 20. An à marito debeantur vxori extra domum alimenta, quando ipsa vxor recessit ab eius domo propter malas tractationes, & eiusdem mariti sęuitias.

1. *Alimenta non sunt vxori præstanda per maritum extra eius domum.*
2. *Alimenta in domo mariti vxori debentur: rationibus hic insertis.*
3. *Alimenta vxori à marito non debentur, quando ipsa à domo mariti sine illius volūtate se absentat.*
4. *Alimenta sunt præstanda à marito vxori extra domum, quando ipsa recessit culpa mariti.*
5. *Monachus litigans cum Abbate, debet ab eodem Abbate habere sumptus litis.*
6. *Alimenta legata alicui quoad cum aliquo morabitur, si legatarius non potest morari in illa domo propter aliquam iustam rationem, nihilominus debebuntur legatario extra illam domum.*
7. *Alimenta debentur vxori de redditibus dotis in domo mariti etiam si non ascendant ad quantitatem alimentorum.*
8. *Vxori licitum est fugere, quādo ipsa acriter à marito verberatur: et tunc extra domum ei alimenta debentur.*
9. *Culpa quando dicitur esse mariti, quòd vxor ab eius domo recedat.*
10. *Timor iustus quis dicatur.*
11. *Vxori bona mariti sunt tacite obligata pro alimentis debitis.*
12. *Conclusio Regij concilij.*

Berta vxor Titij ad prouinciæ pręsidem accessit, in effectu coram eo deducens, Titiū eius virum adeo eā odio prosequi, quòd à multis abhinc annis, nec dormiēdo nec comedēdo, nec alias vt maritus & vxor cōueniebāt, sed quòd illā multis malis tractationibus, & sæuitijs oppræssam habebat, pluries eidem mortem varijs & excōgitatis modis machinando, supplicans proptęrea, ipsam à viri sæuitijs, & furorib⁹, ob imminens vitæ periculum releuari: & in loco tuto, & honesto, sequestrari: ac dictum virum suum ex dictis machinationibus debitè puniri. Præses autē causam ad se euocauit dictamq; Bertam causa cognita, in quodam monasterio sequestrare fecit. Et quia durante hac lite, ac sequestro, dicta Berta petijt alimenta sibi à dicto eius viro iuxta personarum qualitatem, & bonorum facultatem præstari, fuit dubitatum, an dicta alimēta extra viri domum

præstan-

prçstanda essent?

1. Et quod maritus alimenta præstare non teneatur probatur primo per tex. in capit. significasti. iuncta ibi glo. in verbo. materiam adulterãdi. de diuortijs. vbi, vxor quç notorie fornicata est, petens mariti restitutionẽ repellitur. & glo. ibi in dicto verbo. materiam adulterandi. ponit quæstionem nunquid talis vxor possit petere expensas quas fecit à viro, postquam ipsa recessit ab illo? & respondet dicta glo. dictum maritum non teneri cum ipse illam non expulerit. Et sic patet, maritum extra domum alimenta vxori præstare non debere, quãdo ipsa ab eo recessit. Vide quoq; Guido. Papæ in. q. 439. num. 6. & in consil. 127.

2. Secundo constat alimenta vxori præstãda esse in domo mariti, & non extra eius domum, ex his quæ decidit Specula. in titu. qui filij sint legi. nu. 31. qui adducit tex. in. l. si cũ dotem. §. si vero dotem. ff. solu. matri. vbi patet, vxorem debere permanere cum eius viro, & familia, licet vir esset ꝑuersus: vt cum minori viri incõmodo alatur in eius domo. arg. l. si ita stipulatus fuero decẽ. ff. de verb. obligationib. &. l. si ita relictum. §. fi. ff. de leg. 2. Probatur etiam ex eo, quia viri, & vxoris, vnica est domus. l. aduersus. C. d crimi. expila. hçredi. & vna familia. l. 1. §. si vir. ff. ad sillanian. & eorum vsus debet esse promiscuus. l. quamuis. C. de fur. Quare concluditur, maritum non teneri extra domum vxorem suam alimẽtare.

3. Tertio, quòd non debeantur ei alimenta probatur. Nam vxor quç sine viri voluntate ab eius domo se absentat, non debet ab eo percipere alimenta. arg. tex. in. l. testamento. ff. de alimen. & cibar. lega. accipiendo illum tex. à contrario sensu. idem Specula. in titu. qui filij sint legit. num. 31. At dicta Berta decessit à domo viri sine eius volũtate, & consensu, & sic eo inuito: quia inuito marito fit quando ipse non consentit. l. in eo. §. 1. ff. de ritu nuptiar. Ergo sequitur, dictam Bertam extra mariti domũ no esse à marito sustentandam, atq; alẽdam.

4. Contrariam tamen opinionem in casu nostrç quæstionis veriorem esse existimo. Quam quæstionẽ breuibus verbis. Iacob. de Are. Cyn. & Bal. decisam relinquũt. in. l. quod in vxorẽ. C. de nego. gest. ibi resoluentes, maritum teneri ad alimenta vxori extra domum præstanda: quando ipse est in culpa, quòd vxor recedat ab eius domo Quos ibi sequitur Salycet. nu. 3. & Hippolyt. de Marsil. in. l. 1. §. cũ quis latrones. nu. 8. ff. de quçstionib. Qui doctores hac ratione satisfaciunt & respondent argumentis pro contraria parte supra adductis, vt scilicet, illa procedant, quando vxor recedit à domo mariti culpa sua, & non ipsius mariti. Casus vero nostræ quæstionis est, quando ipsa vxor recessit non sua culpa, sed potius ipsius mariti: in quo casu vt prædicti fatentur Doctores, sunt vxori à marito extra etiam domum alimenta præstãda. Hãc confirmat sententiam. Math. de Afflic. in

5. decisio. 10. num. 1. &. 2. Et probat arg. eius quod dicitur de monacho litigante cum Abbate, qui debet habere à dicto Abbate sumptus litis. vt nota. ꝑ Doctor. in cap. ex parte. de accusationib. & est glo. in. l. si instituta. §. de inofficioso. ff. de inofficio. testa. & glo. in. l. fi. C. de ordine cogni. in verbo, litis sumptus. quæ notat illum tex. pro subdito contra prælatum litigãte, qui interim debet ab ecclesia expensas habere & not. Archidia. in. c. quanquam. 23. dis. & in cap. si forte. de electio. lib. 6.

6. Probatur prçterea arg. legati alimentorum relicti alicui, quoad cum aliquo morabitur, & legatarius non potest morari in illa domo cum hçrede propter eius malos mores, aut sæuitiam, vel propter suspitionẽ honoris, vel alia iusta ratione: quia tũc extra domum haberet legatum dictorũ alimentorum. ita Ias. in. l. 1. nu. 3. C. de legat. & Bal. in auth. hoc locum. in fi. C. si mulier secun. nupser. & Paul. de Cas. in cõsil. 387.

7. incipien. quòd vxor quondam. circa fi. Pariter etiam videtur dicendum, quòd cum alimenta debeãtur vxori in domo mariti de redditibus dotis, etiam si non ascendat ad quantitatẽ alimentorũ. vt refert Iacob. de Pu. in. l. si cum dotem. in. §. fin autẽ in sç-

uissimo

uisimo. ff. solu. matri. ita etiam, & eodem modo debebuntur ipsa stante seorsum à dicto eius viro culpa ipsius viri., ita expresse Guido Papæ in consil. 127. & in decisio. 439. num. 6. in quo loco dicit, licitum esse vxori fugere, quando ipsa acriter à marito verberatur, tuncq; dictæ vxori alimenta à marito extra eius domum deberi. sequitur etiam Ioannes Nauiza. in silua nuptiali. colum. 4. circa fi. & tenet Bal. in. l. 1.
9. nu. 9. C. de legat. Culpa autem dicitur mariti, quando ipse metum in quamlibet cõstantem mulierem cadentem vxori intulit: aut inferri consensit. Et quod in ipsam Bertam metus cadere debuerit, ratio euidens est, cum ipsa esset remota à patria, & suis, existeretq; oppressa, suorum exilio destituta, & in maximo periculo vitæ: ideo quod maritus in eius personam mortem
10. machinabat. Quem iustum fore timorem constat in. l. metus. & quòd ibi notatur. ff. ex quibus cau. maior. & in. l. fi. §. si iusto. &. §. se. ff. quod met. cau. & l. 1. & l. nec timorem. ff. de bon. eorum quæ sibi mor. consciuer. vide Cuma. in consil. 175. num. 1. 2. & 3. qui etiam ob eam causam, vxori per maritum alimenta exrra eius domum esse præstanda fatetur. Sæuitia enim viri prębet vxori iustam causam separationis; & denegationis restitutionis. cap. litteras. in fi. de restitutio. spoliat. facit tex. in capit. 1. quod met. cau. Est enim talis metus habitu semper instans, & continuatus: ideo iustus. l. nouissimè. quòd cum fal. tu. tenet
11. Anchar. in consil. 408. in prin. Et adeò hãc partem existimam⁹ esse veram, quòd pro dictis alimẽtis debitis vxori sunt tacitè bona mariti obligata. vt per Bar. in. l. si cum dotem. §. sin autem in seuissimo. ff. solu. matri. & Speculato. in titu. de donationib. inter vir. & vxo. in. §. fi. versi. Sed nunquid bona.
12. Quare secundum hãc vltimam opinionem fuit in Regio criminali concilio conclusum die. 19. mensis Octobris. 1583. in facto supplicationis oblatæ per nobilem Mariam de Homs vxorem don Honofrij de homs, quæ tunc erat sequestrata in monasterio beati Hieronimi præsentis ciuitatis Barcinone cui pro tunc fuerunt adiudicatæ quinquaginta libræ ratione victus. Et quia fuit dictum, causam diuortij pendere coram iudice ecclesiastico fuit remissa taxatio alimentorum ad dictum ecclesiasticum iudicem.

Capit. 21. An ex insultu, & sola inuasione proxima maleficio, censeatur pax, & treuga rupta.

1. *Pax non dicitur rupta secundum vnam opinionem ex solo insultu, et inuasione, in qua nõ interuenerunt tactus corporales.*
2. *Pax dicitur rupta ex solo insultu, et inuasione secundum veriorem sententiam. vide hic rationes.*
3. *Insultus dicitur in alium saltus.*
4. *Metum inferens, dicitur rumpere pacem.*
5. *Pax rumpitur ab inferente iniuriã, si ita in instrumento pacis conuentum est.*
6. *Verbum directè, vel indirectè, quomodo, et quomodolibet, semper debent aliquid operari: ne frustra senseantur apposita.*
7. *Pax firmata rumpitur ab eo, qui alium cum quo pacem habet persequitur taliter, quòd ex eius persecutione posset adteri damnum aliquod inferri.*
8. *Conclusio Regij concilij.*

IOannes Bosch alias Rouis ex vna, & t. Rodoreda partib⁹ ex altera, cum instrumento treugarum promisserunt, se adinuicem sub certa pœna nõ offendere, nec quòd alter alteri iniuriam inferret. Euenit, quòd suadente diabulo dictus Ioannes Bosch alias Rouis vna cum alijs armatis arcabusijs manualibus vulgo dictis pedrenyals, insultauit & inuasit dictum Rodoreda pacificè in eius domo commorantem, & exi-

& existentem. Sed non fuit transitum ad tactus & offensiones personales, seu in personam, cum ianuę dictæ domus clausæ essent, tum etiam, quòd quidam superuenientes obuiarunt ne ingrederentur domum ne ve personæ tangerentur, fuit propter hoc solum dubitatum, an pax & treuga inter dictas partes firmata sub certa pœna rupta esset, & pœna cōmissa?

1. Et primo, quòd ex solo insultu & inuasione non sit pax rupta probatur ex doctrina Iacobi Marquil. in vsati. Treuga data. colum. fi. asserentis, non dici pacem ruptam vbi non interuenerūt inuasio corporalis, nec tactus corporales, seu reales Barbæ vel criniū expilatio, seu vestimētorū. & allegat. tex. in. §. siquis hominem. et. §. siquis aliū. &. §. siquis aliquem ceperit. in feud. de pace tenen. & eius violator. cū ibi notatis per Bal. quibus iuribus probatur, quòd per tactus reales & offensiones in personam factas rumpitur pax.

Confirmantur prædicta ex his quæ adducit Deci. in consil. 406. num. 3. tenens, quòd nisi persona tangatur, & corpus percutiatur, non dicitur offensio facta in personam: quia propriè offensio in personā dicitur fieri, quando persona tangitur & ipsum corpus percutitur. vt expresse dicit Bal. in. l. si qua per calumniam. C. de episcopis & cleri. vbi post Guliel. de Cug. inquit, quòd siquis tangit vestes clerici iniuriosè, dicitur iniuria personalis sed non in personam: ex eo, quòd corpus non tangitur. Et idem Bal. in Rubri. ff. solu. matri. colum. 1. & probatur in. l. sed quæstionis. ff. de iniurijs. vbi expresse dicitur, quód iniuria illata vestibus non dicitur illata corpori: & per consequens promissio facta de nō offendendo adinuicē sub pœna, nō diceretur verificata ex solo insultu ita vt pœna cōmittatur. Nam insultus tātum esset medium ad offensionem personalem quo casu, pœna quæ opponitur offendenti personam non babet locum in insultu. Accedat ad hæc Bal. in. l. penul. §. decem. in fi. ff. nequis eum. vbi inquit, si statuto cauetur, quòd si quis violenter ingrediatur ecclesiam puniatur in mille, nunc qui dam armata manu iuerunt vsq; ad mediū iter, vel vltra, sed non intrauerunt fines ecclesiæ, dicit, illos inchoasse delictum, sed non consumasse: & perconsequens statuti pœnam non incurri.

2. Contraria tamen opinio in casu nostro verior est, scilicet, quòd promissio facta de non offendendo sub pœna, verificata sit ex solo insultu & inuasione commissa per dictum Ioannem Bosch alias Rouis contra dictum Rodoreda, ita vt pœna

3. committatur. Primo, quia non potest negari quin ex insultu videatur offendi persona: ideo quòd insultus dicitur in alium saltus. vt notat Barto. in. l. respiciendum. §. delinquunt. ff. de pœnis. in. l. pœna. §. cum arietes. ff. si quadru. pauper. fecis. dica. Bal. in cap. 1. §. similiter. quib. mod. feu. amit. Aluar. in capit. 1. §. præterea. quæ fuit prima cau: benefi. amitten. idem Aluaro. in capit. 1. §. similiter. quibus modis feud. amitta. vbi dicit, insultum dici in personam fieri, quando possunt se percutere: & quod tali casu illa dictio imponit pro contra. Cumq; in instrumento treugarum conuentum sit adinuicem de non offendendo personas, neq; bona, & insultus dicatur in aliū saltus atq; in personā quando possunt se percutere, concludendum sanè est, ex solo insultu, & inuasione, pacem ruptam fuisse: & sic pœnam commissam.

4. Corroboratur hæc doctrina ex adductis per Angel. in. l. si cum exceptione. §. satis. ff. quod met. cau. vbi tenet, quòd inferentes metum dicuntur rumpere pacem. Quod sequitur Hippoly. de Marsil. in singul. 337. num. 5. Et cum ex dicto insultu & inuasione facta cum armis, & magno clamore cōtra dictum Rodoreda in eius domo existentem, quę ei debebat esse tutissimum refugium atq; receptaculū. vt in. l. plerique. ff. de inius vocan. & in. l. cum eo. ad leg. iul. pecula. & inqua vltra pacem conuentam erat constitutus sub pace & treuga domini Regis per iura patrię visus fue-

ſus fuerit dictus Ioãnes Boſhc aliàs Rouis intuliſſe metum offendendi, atq; grauem offenſam cõtra dictum Rodoreda, neceſſario concludendum eſt, ideo, dictam pacem fuiſſe ruptam: & pœnam cõmiſſam.

5. Præterea pro hac ſententia facit, quòd in inſtrumento pacis, & treugarum, inter partes fuit pœna ſtipulata in caſu non ſolum offenſionis corporis & bonorum, verum etiam & iniuriæ. Sed non eſt qui inficietur, quin per prędictum inſultum non fuerit illata iniuria: cum vtroq; iure ciuili & canonico, in tali caſu eam inferens vtili iniuriam actione teneatur. per. l. item apud Labeonem verſi. Siquis pulſatus. ff. de iniurijs. vbi ſiquis pulſatus quidem nõ eſt, verum manus aduerſus eum leuatę, & ſępe territus eſt quaſi vapulaturus, non tamen percuſsit, vtili iniuriarum actione tenetur. qui tex. eſt canonizatus p. c. ſiquis pulſatus. de pœniten. diſtinc. 1. Et ſic conſtat, quòd ex dicto ſolo inſultu, & inuaſione, fuerit pax rupta: & pœna in inſtrumẽto treugarum appoſita commiſſa.

6. Coadiuuatur prędicta opinio ex verbis generalib? appoſitis in inſtrumẽto pacis, & quę in ſimilibus apponi ſolent, vt ſunt, directe, quomodo, & quomodo libet, quæ verba debent aliquid operari, ne fruſtra cenſeantur appoſita. ſecundum Bal. in rubri. C. de contrahe. emptio. in. q. 9. Nec obſtat ſi dicatur, prædicta verba non compræhendere offenſionem leuem, & modicam, iuxta id quod dicit Pariſ. in cõſil. 165. num. 18. volum. 4. quia in noſtro caſu offenſio de qua agitur fuit grauis, & valde proxima maleficio: & ſic compræhendunt dictam grauem offenſam, & iniuriã: vt dicta verba aliquid operentur. vt idem Pariſ. in conſil. citato.

Deniq; hanc eandem ſententiam ſentit conſtitutio Regis Alfonſi. 2. in curia Montiſſoni. capit. 22. ſub titu. de empreniment & treues conuẽtionals. diſponens, non licere ei qui ſub pace & treuga cum

7. alijs cõſtitutus eſt, perſequi eum cum quo treugas habet, taliter, quò ex eius perſecutione poſſet alteri parti damnum aliquod inferri: & ſi contrafaceret, ſit ruptor pacis & treugæ. Et ſecundum hanc opinionem per rationes adductas fuit concluſum in Regio criminali cõcilio die. 7. Iunij. 1582. in facto fiſci procuratoris & partis inſtantis contra dictum Ioannem Boſch aliàs Rouis, contra quem tãquam pacis ruptorẽ ratione dicti inſultus, & inuaſionis, fuit decreta executio pro centum libris, & expenſis, pro pœna appoſita in inſtrumẽto terugarum interdictas partes initarum.

Cap. 22. inquo hæc proponitur quæſtio, Quis ſentẽtia exulatus fuit à prouincia, & reperitur, quòd ante condemnationem fuerat recõmendatus pro debitis ciuilibus, quæſtionis eſt, an dicta recõmendatio poſſit & debeat ſuſpendere executionẽ ſẽtẽtię criminalis dicti exilij ſeu bãnimẽti

1. *EXecutio ſententiæ criminalis an debeat modicè differri, quando cõdemnatus reperitur recõmendatus pro debitis ciuilibus, ſeu pro reddẽda ratione ad miniſtrationis.*

2. *Concluſio Regij Concilij.*

IMperator Antoni. in. l. i. C. d bon. proſ. de ſeruo capitaliter damnato ſic ſtatuit, quòd nedum peculium eius domino auffertur, verum etiã eius ſẽtẽtię executio differtur, donec ab eo, domino accelerãti ratio adminiſtrationis reddatur. Per quã l. Doctores hanc noſtram decidere quæ-

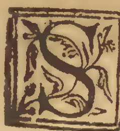
1. ſtionem conantur, ex ea deducẽtes, quòd quando quis in capite damnatus recõmẽdatur pro pecunia ſeu debitis ciuilibus, vel vt reddat rationẽ alicuius ad miniſtrationis, debet executio pœnæ corporalis modica dilatione differri. pro quibus etiã videtur facere tex. in. l. ſeruo legato. §. pen. ff. de leg. i. tenent ita Bar. Fulgoſ. Salycet. & Angel. de Peruſ. in dicta. l. i. & ſignanter

Bar. in

Bar.in.l 2.§.qui ex hibēdi.ff.decust. reor.
Et quamuis prædictæ. ll.in seruo condemnato loquantur,tamen idem ius statuendum esse in libero homine Fulgos.& Saly.in dicta.l.1.fatēt.Ergo patet, ꝙ modico salti tēpore expectato, potest dicta recōmēdatio pro debitis ciuilibus facta impedire executionem sentētiæ criminalis.
An autem hæc in practica obseruētur? respondet Angel.in dicta.l.1.num.2. se nunquam practicari vidisse:idē affirmat Iul.clar. in prac. cri.q.97.in prin.
His tamen non obstantibus, in casu nostrę quæstionis existimarem contrariū esse obseruandum,hoc est, quòd dicta recōmendatio potest suspendere atq; impedire executionē sententiæ exilij a prouincia;quousque reus cōdemnatus satis fecerit suis creditoribus:attēto maxime quòd dicta pœna non est corporis afflictiua. Et est ratio, quia executio dictæ pœnæ magis reo debitori solatium,quàm pœna videretur,qui in aliam peruentus prouinciā cum effectu à suis creditoribus liberatus remaneret,propter difficultatem seu verius impossibilitatem conueniendi eum: ex quo fieret, quòd ei incōmodum quodammodo, & creditoribus in damnum, & quippe quasi irreparabile dicta executio cederet. Ad quæ moueor per eandem l.1.in fi.in sui ratione.C. de bo. pros. nam dicta. l.1. & omnia alia jura disponentia, quòd post condemnationem criminalē non debet executio differri,& quòd creditoribus detur limitatum seu modicum tēpus,sunt in odium cōdemnati: vt luat pœnam.vt ibi in verbis. *Vt pœnæ suæ reddi possit.* & ideo non debet sumi nec interprætari in eius fauorem & commodum. Quare cum executio dictæ sententiæ exilij,vel velocitas tēporis de qua loquitur ille tex. dictæ.l.1.cedat in solatium, & non in pœnam condemnati, summa cum ratione fatendum est, dictam recōmendationē debere impedire executionem dictæ pœnæ: & sic tempus dictæ executionis non esse abreuiandum: sed potius differendū quousque condemnatus soluerit vel cautionem de soluendo præstiterit. Et secundum hanc opinionem,reperij fuisse conclusum pro maiori parte votantium in Regio concilio die.27. Octobris. 1557.in facto fisci procuratoris regiæ curiæ contra Velascum de Torres qui postquam fuisset condemnatus ad exilium extra prouinciam fuit repertus recōmendatus pro securitate judicij ex causis mercantilibus ante dictam condemnationem.

Cap.23. An quando res violenter furto substractæ fuerunt, & non apparet de quantitate rerū furatarū,neq; ea facilē probari potest, iuramētum in litem vel veritatis defferendum sit damnum passo, tam respectu quantitatis, quàm æstimationis.

1. *Dicto denuntiantis tantam quantitatē ac tales, & tales res, non est standum.*
2. *Iuramentum de iure non est legitima probatio.*
3. *Iuramento in litem veritatis, res furto ablatæ tā respectu quantitatis, quàm æstimationis contra violentem inuasorem plenè probantur.*
4. *Arbitrio iudicis relinquēda est probationū materia.*
5. *Iuramentum non est legitima probatio nisi in casibus, in quibus de iure, vel ex forma statutorū habetur pro plena probatione.*
6. *Iuramentum veritatis in litem defertur contra dolosum, vbi aliter veritas sciri non potest.*
7. *Iuramentum in litem veritatis pro quātitate seu æstimatione rei tunc procedit, quando concurrunt requisita hic descripta.*
8. *Conclusio Regij concilij.*

Olent iudices,quādo principaliter latrones ad corporales pœnas cōdemnant,in consequētiā quoq; illos cōdemnare ad restitutionem rerum furto substractarū: liquidatione reseruata. Tamē quia sępe numero contingit, quòd nec res neq; pecuniæ quātitates furto substractę extant,neq; de illis aliter probari potest,quā per solā partis offensę denūtiationē dubiū ęst, quo iure,& qua forma faciēda sit dicta liquidatio
1. Ratio dubij potest esse,primo,quia dicto

tantum.

tantum offensi denunciantis tantam quãtitatem, ac tales & tales res nõ est stãdum, ideo quòd tantum sufficiens est ad inquirendum. vt latè probat Iul. Clar. in practi. §.fi.q.7.in prin.& in versi. Habes igitur. & vide quę latè dixi supra decisio.17.nu.5.6.
2. &.7. Secundo quia neq; eius iuramento standum est: cum solum iuramentum de iure non dicatur legitima probatio.vt per glo.in.l.cum de indebito. versi. legitimis. ff.de probationib⁹, & per glo.in.§.quadrupli.verbo.duplicãtur. insti.de actionibus. vbi Ias.num.40.

3. His tamen non obstantibus in casu prędicto, ob difficultatem probationis, & odium violenti inuasoris, à iure inuentum est remedium iuramenti in litem veritatis, per quòd iuramentum cum à iudice delatum est damnum passo, res vi furto substractę, amissę, & vsurpatę, tã respectu quãtitatis, quàm ęstimationis plenè probãtur vt est tex.expręssus in.l.si quando.C. vnde vi.& concordat tex.in cap.fi. de his quę vi met.ve cã. fiũt. Quæ intellige dummodo duo copulatiuè, præcedant. Vnũ quòd sit probata violentia, & aliud ꝙ adsit difficultas probationis: quia ad hoc vt res amissæ, earum æstimatio, quantitas earum, interesse, ac damna, iuramento actoris probari posint contra violentum inuasorem hæc duo requiruntur, vt delictum sit cum violentia, & quòd probatio rerum ablatarum seu ęstimationis illarum sit difficilis. vt est glo.in.l.si quãdo.in verbo. manifestet. C. vnde vi.cum concordantijs ibidem allegatis. & probatur in tex. ibi. *Si non potuerit qui vim sustinuit quæ perdidit singula comprobare.*
4. Quem passum intellige quod sit in arbitrio iudicis an veritas posit aliter probari vel ne, inspecta qualitate personarum, negocij, temporis, & loci: quia cum materia probationum sit arbitraria & consistat in arbitrio iudicis.l. 3. ff. de testibus. ibi. Tu magis scire potes.& in.l.1. ff.de iure deliber.cum notatis in.l. Lucius. vbi Bar. & Docto. ff. de his qui notan. infam. iudex inspectis dictis qualitatibus poterit arbitrari, an dictum iuramentum sit defferendum vel ne. vt in dicta.l. si quando. Et iudex ex officio potest in hoc se informare à se ipso. Soci.in.consil.36. vol.1.

5. Et non obstat quòd supra dixi iuramẽtum non esse legitimã probationem, hoc enim verum esse fatemur, nisi in casibus in quibus de iure vel ex forma statutorum habetur pro plena probatione: quia in illis casibus appellatione probationis venit iuramentum vt in dicta.l.si quãdo.& in cap.
6. fi. extra. quod metus cau. Et sic concludo, quòd istud iuramentum defertur contra dolosum, vbi veritas aliter haberi non potest: & sic propter difficultatem probationis & odium delinquentis. vide Rippam in. l. admonendi. num. 68. versi. opponitur.ff.de iure iuran.& Doctor.in.l.in actionibus.ff.de in litem iuran.

7. Quam quidem rem de iure intelligas ita procedere, vt iuretur secundum taxationem à iudice prius pro personarũ atq; negocij qualitate factam: ne esset in facultate damnum pasi iurare maria & montes. Immo iudex debet diligenter inspicere, an talis persona diues sit, & an eo loco sit verisimile quòd tot res tenuerit & sic procedent ad faciẽdam taxationem iuxta quam & non vltra licitum erit actori iurare. vt expręsse.in dicta.l.si quãdo.& ibi glo. in verbo. qualitate.

Ex qua theorica, hanc debes elicere practicam, vt Primo violentia probetur. Secundo quòd taxatio fiat à iudice super dãnis & interesse. Tertio quòd iuretur secundum formam taxatam. Quarto quòd se-
8. quatur condemnatio. Et ita fuit conclusum & obseruatum, in Regio criminali concilio die.13. Octobris.1581. in causa criminali quàm fisci procurator Regiæ curię & Matheus Arquer, & Mario Molica partes instantes ad mei relationem ducebant contra Ioannẽ Torralba dena Roia, Ioannem Pages dictum lo Raioler, & Raymũdum Peire delatos & inculpatos de latrocinio per eos commisso cum armis in via Regia quæ vulgo dicitur lo torrent Guarnal, contra dictos Arquer, & Mario Molica, à quibus violenter, & furto substraxe-

runt diuersas res, raupas, & pecunias, pro quo latrocinio fuerunt ad mortem condemnati: & ad restitutionem rerum furto substractarum, liquidatione reseruata.

Cap. 24. In quo de sacrilegio, furtim commisso, de eiusq; speciebus, atq; de furum sacrilegorum pœna disputatio instituitur.

1. *Sacrilegij crimẽ maius, ac grauius furto est.*
2. *Sacrilegium nihil aliud est, quam sacræ rei violatio.*
3. *Sacrum dicitur aliquid ex eo, quòd ad diuinũ cultum ordinatur.*
4. *Sacrilegium tanto grauius est, quanto res sacra in qua quis peccat maiorem obtinet sanctitatem.*
5. *Sacrilegij species tres sunt.*
6. *Sacrilegium quod committitur contra personam, grauius est sacrilegio, quòd contra locum committitur. Et est prima sacrilegij species.*
7. *Sacrilegium committitur, quando loco sacro fit iniuria. Vt cum aliquid furto substrahitur, siue sacrum sit, siue non sacrum: vel alijs modis iniuria inferatur. vt hic.*
8. *Sacrilegium committitur, quando rebus sacris fit iniuria. Quod quidem sacrilegium committitur altero de tribus modis. Nempe, quando sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vel non sacrum de sacro aufertur. seu furto tollitur.*
9. *Sacrilegium quod committitur, quando sacrum de sacro aufertur, grauius est sacrilegio, quando sacrum de non sacro, vel non sacrum de sacro aufertur. Quod quidem secundum diuersitatem rerum sacrarum diuersos habet gradus.*
10. *Sacrilegium quod contra Eucharistiæ sacramentum committitur, grauißimum est inter omnia.*
11. *Sacrilegium committitur, quando iniuria infertur vasis consecratis ad sacramẽtorũ susceptionẽ.*
12. *Vasa consecrata dicuntur illa, quæ secundũ ecclesiasticum morem sacro oleo inunguntur.*
13. *Sacræ res dicũtur illæ, quæ ad sacrorum vsum potißimum dedicatæ sunt: vt sunt Ciboria, phialæ, capsulæ, et similia.*
14. *Sacrilegium quod committitur, quando sacrum de sacro aufertur, de iure ciuili dicitur proprium ac verum sacrilegium.*
15. *Pœna sacrilegi suffurantis rem sacram e loco sacro, secundũ aliquorum opinionem arbitraria est.*
16. *Pœna sacrilegij, quando sacrum de sacro furto tollitur, est pœna mortis naturalis.*
17. *Iudex cui conceditur, quòd arbitrariè puniat, non potest extendere arbitrium suum ad pœnam mortis naturalis.*
18. *Intellectus ad. l. sacrilegi capite. ff. ad leg. Iul. pecula.*
19. *Sacrilegij pœna, quando sacrum de loco priuato sacro surripitur, non est pœna mortis naturalis: sed tales delinquentes puniuntur plusquàm fures sed minus quàm veri sacrilegi.*
20. *Iudex pœnam ordinariam, ex causa potest augere, vel minuere; licet inferẽda sententia perpetuo sequi debeat pœnas ordinarias: et in legibus constitutas.*
21. *In sacrilegij crimine quinque sunt cõsideranda ad augendã, vel minuendã pœnam ordinariam.*
22. *Pœna ordinaria sacrilegij, quando sacrum quod modicum est inter diu de sacro aufertur est in humilioribus pœna metalli: in altioribus vero est in insulam deportatio: quam etiam pœnam poterit iudex ex causa augere, et minuere.*
23. *Conclusio Regij concilij.*
24. *Modicum quid, quando dicatur.*
25. *Sacrilegi surripientes rem sacram e loco non sacro, extra ordinem puniendi sunt.*
26. *Sacrilegi surripientes rem non sacram e loco sacro, de iure ciuili, vt fures puniendi sunt.*

1. Vm sacrilegij crimen maius, ac grauius furto sit, vt in. l. sacrilegij post prin. & in. l. aut facta. §. locus. ff. de pen. tenent Boer. decis. 254. nu. 8. Iodoc. in practi. cri. cap. 111. num. 8. Boss. in titu. de sacrilegijs. nu. 4. & proinde pœna quæ in furto per. l. municipalẽ statuitur, habeat multo magis locũ in sacrilegio: quia q plus est vtique tanti est. l. cum furti. ff. de in litem iuran. tenet Bal. in. l. si nondum. versi. Sed nunquid sacrilegiũ. C. de fur. ideo, in hac quæstione potissimũ de sacrilegio, ac eius criminis punitione ratio habebitur.

2. Et imprimis scire debes, quòd sacrilegiũ nihil

nihil aliud est quam sacræ rei violatio ita attestantur Sanct. Tho.2.2. q.99. arti. 1. & Ioan. Viguerius. in institutio. Theologi. cap.5.§.6.versi.8.de sacrilegio.Et accipitur violatio largè pro quacunq; irreuerentia, etiam si nihil noceat ei cui irreuerentiã exhibet; quia quãtum est in se rem sacrã vio-
3. lat:quamuis ipsa non violetur. Nam sacrũ dicitur aliquid ex eo, quòd ad diuinũ cultum ordinatur: quod ideo, diuinum adeò efficitur: vt ei quędam reuerẽtia debetur: quę refertur in Deum. Quo fit, vt illud dicatur sacrilegium, quod ad irreuerentiam rerum sacrarum ad diuinum cultum ordinatarum committitur, ita sanct. Tho.in dicta.q.arti.3.vbi asserit, peccatum sacrilegij in hoc consistere, quòd aliquis irreueren-
4. ter se habet ad rem sacram. Et quia tãto sacrilegium grauius est, quanto res sacra in qua quis peccat maiorẽ obtinet sanctitatem: ideo hoc in loco explicare debemus, quòd sicut sanctitas attribuitur tribus scilicet, personis sacris, id est diuino cultui dedicatis, & locis sacris, rebusq; quibusdam
5. alijs sacris: ita etiam tres esse sacrilegij species: vt sic distinguere, ac dicernere valeamus, quod sacrilegium grauius videatur.
6. Prima species est, quando fit iniuria personę, vt si clericus, aut religiosus, siue monialis, inhonoretur, percutiatur, vel cõtra votum castitatis, paupertatis, vel obedientiæ in eam agatur; vel si ipsa agat, sacrilegiũ cõmittit.c.si quis suadẽte diabulo. 17.q.4. &. c.impudicas.17.q.1. Quod sacrilegiũ grauius est sacrilegio quod contra locum cõmittitur.l.sancim⁹.C.de sacro sanct.eccle. in fi.& arg.tex.in.l.in seruorũ.ff. de pœnis & tenet sanct. Tom.in dicta.q.dicto arti.3. & idem Ioannes Viguerius.in. loco supra citato.&Nico.Boer. in dicta decisio.254. num.14.circa medium: quia sanctitas loci ordinatur. ad sanctitatẽ hominis qui in loco sacro cultũ Deo exhibet.vt.40.distinc. per totũ. & vt dicitur secũdi Machabeor. 5.ibi in versi.Verũ. quòd nõ propter locũ gentem, sed propter gentem Dominus locum elegit. Quo fit, vt quãto persona sanctior est, tanto delictum efficitur grauius. l, si quis in hoc genus sacrilegij. C. de episco.& cleri. Quę.l.canonizata est.vt in. c.in primis.§.si quis in hoc. 2.q.1.vbi glo.in verbo.criminis.cõparat hoc crimẽ crimini lęsæ magestatis. quæ allegat bonũ tex.in.c.si quis suadẽte. §. qui autẽ ꝺ ecclesia. 17. q.4.
7. Secunda species sacrilegij est, quãdo loco sacro fit iniuria, vt cum aliquid furto, rapina, vel alias indebitè substrahitur siue sacrum fuerit siue non sacrum, vel vi seu violentia à loco immunitatis extrahatur. c. frater.17.q.4.aut semine, vel sanguine humano volũtario polluatur, vel si excomunicatus in eo sepelliatur, aut aliquis occidatur: in quibus necessaria est recõsiliatio.de quibus vide tex.in cap.proposuisti. & cap. consuluisti.& totã rubri.ex.de cõsecratiò. ecclesiæ.
8. Tertia & finalis species sacrilegij est, quãdo rebus sacris fit iniuria. Circa quas, iusta sacrorum canonum atq; multorũ scribentium sententiam, sacrilegium cõmittitur altero de tribus modis, nempè, quando sacrum de sacro, vel sacrũ de non sacro, vel nõ sacrũ de sacro aufertur: seu furto tollitur.c.si quis contumax.ibi.in versi. Sacrilegium.&.c.quisquis.ibi in versi. Similiter. 17.q.4.& est glo.in.c.sacrilegium. eã. cau. &.q.& in.l.sacrilegij pœnam. &.l. sacrilegi capite.& ibi glo. in verbo. compilauerint & in.l.Diui.& ibi glo. ff.ad leg.Iul pecula. Hæc autem triplicia sacrilegia, non æque
9. enormia sunt: quia grauius est sacrilegium quando sacrum de sacro aufertur, seu furto substrahitur. Quod quidem secundum diuersitatem rerum sacrarum, diuersos habet gradus. Inter quas, summũ gradũ obtinẽt sacramẽta; quibus homo santificatur; quorum pręcipuum Eucharistiæ sacramẽ-
10. tum; quod cõtinet ipsum Christũ. Et ideo sacrilegium, quod contra hoc sacramentũ cõmittitur, grauissimum est inter omnia. vt probat in cap.1.ꝺ custo, Euchar, chris.& alior.sacra. ibi. *Ne possit ad illa temeraria manus extẽdi ad aliqua horribilia, vel nepharia exercenda* & in.c.nihil.de cõsecratio. distinc.2.
11. Post sacramenta autẽ, secũdum locum tenent vasa consecrata ad sacramentorũ sus

ceptionem: & ipsæ imagines sacræ, & reliquię sanctorũ, in quibus quodãmodo personæ sanctorum venerantur & de honorã
12. tur. vt inquit Tho. dicta. q.99. arti. 3. Vasa autem intelligo consecrata illa, quæ sacro oleo secundum ecclesiasticum morẽ inũgũtur: de quibus exẽplum est in ara altaris, in calice, in patina, & in alijs rebus quę inũguntur administrationẽ corporis Christi: vt eis maior reuerentia exhibeatur, non solum ex mãdato legis diuinę, verum etiam exemplo beati Siluestri; qui cum consecrabat altare, illud chrismate perungebat. Præcepit enim dñs Mosi, vt faceret oleũ vnctionis, đ quo vngeret tabernaculum testimonij, & arcam testamẽti, mensamq; cum vasis. de quibus vide late. in cap. vnico. ex. de sacra vnctio. Et hęc sunt sacræ res, quæ per põtifices, seu episcopos ritè Deo cõsecrãtur. de quibus meo iudicio potest intelligi
13. tex. in. §. sacrę res. insti. de rerũ diuisio. Sũt & tertio aliæ res, quę etsi per Põtifices seu episcopos sacra vnctione consecratæ non sint, sunt tamen ad sacrorum vsum potissimum dedicatę, vt seruiant sacerdotibus sacrificia Deo offerentibus, vel diuina officia ministrantibus, vel ad apparatũ seu ornamentum templi, vel altaris, vt sunt ciboria, phialæ, capsulæ, feretra, libri, ornamenta, mappę, linteamina altariũ, cortinæ, cera, gazophilaciũ, aut arcula in quam sacræ eleemosynæ conijciuntur: quæ res quoq; sacrę dicuntur: ideo quòd ad ministerium diuini cultus dedicatę sunt. Ex quibus intelligas, quòd quando aliquid ex prædictis rebus ab ecclesijs subtrahitur, tũc dicimus, sacrũ de sacro tolli, & substrahi: quamuis inter dictas res maxima in sanctitate sit differentia. vt supra per gradus explicuimus.
14. Et hoc sacrilegium de iure ciuili verum ac proprium sacrilegiũ esse notatur. in dicta. l. sacrilegij pænam. & in. l. sacrilegi capite. vbi glo. & in. l. diui. ff. ad leg. iul. pecul. vbi Din. Bar, & Alber. de Ros. idẽ fatentur. & concordant Bal. in. l. si nõdum. nu. 4. C. de fur. vbi dicit, de iure ciuili duo requiri ad hoc quòd sacrilegiũ dicatur verum sacrilegium, quòd res sit sacra, & quòd aufe-ratã loco sacro. Iodo. in cap. 111. nu. 3. Menoch. de arbi. iudi. casu. 389. nu. 2. & plures alij scribentes in materia quos longum esset referre.
15. Pœnã autẽ illorũ, qui rem sacrã e loco sacro suffurantur quamuis plures attestẽtur arbitrariam esse per. l. lege iulia. in. §. mãdatis. ff. ad leg. iul. pecula. vbi Martiã. expresse disponit, sacrilegos extra ordinem puniendos esse. & per. l. sacrilegij pœnam. eõ. ti. id inferentes ex illis verbis, quibus habetur pro consulẽ pro qualitate personæ, proq; rei conditione, & tẽporis, & ętatis, & sexus, vel seuerius, vel clemẽtius statuere. Et sunt in hac opinione. Bar. in. l. sacrilegi capite. ff. ad leg. iul. pecula. & Menoch. đ arbitrar. iud. in casu. 389. nu. 4. & Iul. Clar. in. §. sacrilegium. versi. Sed quęro. & glo. in. l. sacrilegij pœnam in verbo. & ætatis. ff. ad leg. iul. pecula. & plures alij quorũ relatio fastidio
16. sa esset. Ipse vero, omissis tot scribentium disputationibus quibus hac in re adinuicẽ se confundunt dico, pœnã sacrilegij quando sacrũ de sacro tollitur regulariter esse mortis naturalis: idq; probo duobus pręcipuè argumentis. Primo, nã tex. in. l. sacrilegij pœnam. in vers. Ceterũ: expresse disponit, coercẽdũ esse pœna metalli eũ, qui interdiu modicũ aliquid ex templo tulit. Ergo ex eodẽ tex. infertur, sumpto argumento à minori ad maius, quòd quãdo ex templo aliquid ꝙ sit magni valoris furto substrahatur, pænã mortis naturalis esse dãdã: cum vltra pœnã metalli nõ sit alia quã ipsa pœna mortis naturalis. Pręterea & secũdo, si in hoc casu pœna esset arbitraria sequeretur, quòd pro sacrilegio quantũcũq; graui iudices non possent extendere arbi-
17. triũ ad mortẽ naturalẽ. Nã in criminibus, in quibus pæna arbitraria irrogatur, iudex non potest suum arbitriũ extendere ad pænam mortis naturalis. ita tenet Bal. in. l. etsi post tres. in prima lectura. col. 7. versi. Itẽ facit ad aliã. ff. si quis cautionib. vbi dicit, quòd si potestas vigore statuti potest puni re ad pœnã mille vel ad aliã prout suo arbitrio videbitur, non potest imponere pænã decapitationis. Idem tenet Cardi. in cap. de cau

de causis.ꝺ officio deleg.& Ludo. Roma. in rubri.ff.ꝺ arbitr.versi.Itē anstatutum.& Bal.in cap.1.in prin.col.5.de pace tenē.vbi dicit,quòd iudex vigore arbitrij nō potest imponere pænā publicationis bonorū:er go minimè pœnā mortis quæ est maior. Hāc etiā opinionem tenent Alex. in cōsil. 5.col.fi.vol.1.& Cardinal. in cap. ex litteris.de constitutionib.Et pro hac opinione ponderatur tex.in.l.1.ff.de fur.baln. vbi cauetur,fures nocturnos extra ordinem puniendos esse:eorumq; pœnam non debere excedere opus publicum temporariū: & ideo arbitriū non potest extēdi ad mortem naturalē; quæ pœna maior est pœna operis publici temporarij. Eādem opinionem tenet etiam Bal.in.l. quicunq; C. de seruis fugi.vbi dicit, iudicem in arbitrarijs debere eligere minorem pœnam: ratio est,quia pęnæ potius moliēdę sunt quā exasperādę.l.interpręratione.ff.de pœnis.At pro sacrilegio iuxta eius enormitatē solet dari pœna mortis naturalis.vt probatur in dicta.l.sacrilegij pænā.ꝑ exēpla ibi propro posita & vt infra latius dicem⁹. Ergo sequitur,pænā sacrilegij in hoc casu, quādo sacrū ꝺ sacro aufertur,nō esse arbitrariā: sed ordinariā mortis naturalis. Hāc opinionē tenēt Iodo.in practi.cap.111.num.5.6.&.7. Nicola.Boer.in decisio.254.num.15.vbi refert, quosdam fuisse ad mortē cōdēnatos qui vas seu custodiā in qua corp⁹ Christi sāctissimū reponebatur custodiēdū acceperant:Iesu Christo in ea existēte. Cōfirmat idem Bos.in titu.de sacrilegijs.num.4. vbi cōmemorat de quodā fure, qui calicibus & alijs ornamentis quasdam ecclesias spoliauerat,& dicit,fuisse sup furcis altissimis laqueo cū tota caterua furum suspensum. Probatur idem exeo,quòd refert Foller.in practi.crimi.fol.389.nu.47.& post eū Iul. Clar.in.§.sacrilegiū.vers.Sed quero,quòd Neapoli fuit suspēsus quidā Salernitanus qui furto subtraxerat quādā crucē ex ecclesia sancti Florentij.Tandē confirmat hanc opinionē Grego.in syntag.iur.vniuer.lib. 33.cap.15.nu.3.dicens,se semp fuisse in opinione sacrilegos qui impia & detestanda manu sacrā eucharistiā cōtrectauerūt, vel sacrariū,seu artulam qua cōtineretur tollerent,igne viuos comburendos: ob sacrilegium & impietatem.

18. Et prędicta intellige,de iure ciuili procedere;quando sacrū de sacro,hoc est, publicè sacro surripitur:vt est tex.in. l. sacrilegi capite. ff. ad leg.iuli.pecul. qui tex. quāuis de pęna capitali mentionē faciat,ipsaq; capitalis pœna multiplex sit, atq; in dubijs mitior interpretanda.vt in.l.in dubijs &.l. in obscuris.ff.de reg.iur. tamē in loco illo intelligenda est in suo potiori significatu hoc est ꝺ morte naturali: quia qualitas delicti,illud suadet,& postulat. vt ꝑ supradicta

19. latius ostēsum est. Secus vero esset,quādo sacrū e loco sacro priuatè sacro surriperetur, hoc est, ex oratorio ꝙ quis domo habet,vel ex oratorio hospitalis priuati, quæ loca priuatè sacra dicuntur.cap.ad hæc.de religio.domib.clemen.quia contingit.eō. ti. quia cōtra hunc sacrilegū pæna non est mortis naturalis,sed puniēdi sunt plusquā fures:& minus quā veri sacrilegi.vt expresse habet,in dicta.l.sacrilegi capite.vbi glo. Secādo prædicta intellige vera esse,quādo sacrum de sacro verè publicè sacro est magni valoris,vel vltra illud ꝙ modicū est:nā in re modica in hac eadē specie, quādo sacrū de sacro tollitur, alia est faciēda cōclusio,cū alia pæna ordinaria per.l. statuta sit: de qua infra latius dicam.

20. Scias tamē, quòd in huiusmodi casu,quādo sacrū quod est magni valoris, vel vltra illud quod dicitur modicū de sacro tollit, vel furto substrahit,iudex poterit ex causa pænā ordinariā vel augere,vel minuere.Licet enim iudex inferēda sentētia perpetuo sequi debeat pænas ordinarias, & in legib⁹ cōstitutas,vt est tex.in.l.1.in versi. Nam vt Papi.respō.ff.ad senat.cōsul.Turpili.tamē cū eidem maximaq; ratione, & causa cognita,poterit suo arbitratu dictas pęnas au-

21. gere,minuere,variare,īflectere, aut in fringere:& præcipue in hoc crimine sacrilegij, in quo lex statuit, quinque esse cōsiderāda ad augēdā vel minuendā dictam pœnam ordinariā. Videlicet qualitas personę,rei

 cōditio,

Cōditio Tēpus, Ætas, & Sexus. đ quibus vide expresse in. l. sacrilegij pænam. ff. ad leg. Iul. pecula. Primo qualitas personæ considerāda est, hoc intellige, tā ex parte cōmittētis sacrilegiū: quā ex parte eius personæ in quā cōmittitur. Ex parte cōmittētis cōsiderandū est, an illa persona honesta sit, solitaq; delinquere, & an liber, vel seruus, plebeius, vel miles. l. in seruorū. §. 1. ff. de pæn. Ex parte vero personę cōtra quā cōmittitur inspiciēdū est, quæ sit sanctitas ei⁹: quia tanto grauius est delictū quāto sanctior est pſona. l. si quis in hoc genus sacrilegij. C. de episco. & cleri. cap. felicis. de pænis. lib. 6. Secundo rei cōditio attendēda est, nam sacrilegiū quod circa res committitur, maius vel minus existimatur secūdū gradum sanctitatis rei: Sacramenta enim sūmū gradū obtinent, & precipue sacramētū Eucharistiæ. vt supra diximus. Et ideo, cum quis temerarie ad hoc sacramentū manū extendit ad aliqua horribilia vel nepharia exercenda, nō solū mortē naturalē simpliciter meretur, quę vt diximus, pæna est ordinaria delicti: verū etiā ex ista tā graui causa poterit iudex horribile genus mortis arbitrari. Vt scilicet delinquentes viui trucidātur, aut cōburētur, vel alia acerbissima morte: (vt alijs sint exemplū) dies suos claudāt. vt probatur in. l. sacrilegij pænā. per exempla ibi proposita. ff. ad. l. iul. pecula. Tertio etiā ratio tēporis habenda est tā ad augendam quàm minuendā pœnā ordinariā, vt puta cū quidā manu facta tēpla effrangūt, & dona Dei noctu tollūt: quia tunc tales ad bestias dānātur. vt in dicta. l. sacrilegij pœnā, præterea si est tēpus quadragessimæ, vel aliud ꝙ aggrauet delictū. Itē si est diu quòd delictū sit cōmissū: quia propter antiquitatē tēporis delicti pæna aggrauatur vel minuitur. secūdū distinctionē Bar. in. l. si diuturno. ff. de pœnis. & ꝑ Abba. cicul. in cap. fi. de consuetudi. Quarto considerāda est quoq; ętas: quia cū minoribus mitius agitur. l. auxiliū. §. in delictis. & in. l. si ex causa. §. nunc. videndum. ff. de minorib. cum nota. in. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. đ his qui not. in fa. & l. si seuerior. eod. titu. Et in hoc proposito refert Boer. in dicta decisio. 254. nu. 20. quòd duo iuuenes die iouis sancta, patenam & calicem in quo fuerat ad adorādū sacrosanctū Christi corpus de more & ritu ecclesiæ repositū, hoc ibi super altare dimissum ceperūt, & quòd curia eosdē mitius agēdo ratione ętatis, licet tali die hoc cōmisissent, condēnauit, esse duobus sabbatinis diebus per quadriuia & loca publica parrochię in qua prædictū sacrilegiū cōmisserant fustigandos, & quolibet die dominico proximo in camisia nudos, cū face seu teda (cū ibi magna celebraretur missa) restim seu cordā in collo gestātes, alta & clamosa voce tempore eleuasionis corporis Christi benedicti veniā & misericordiā ei petēdum, ac calicē fractū vna argenti marca ei addita reffici faciendum, eosdēq; iuxta cap. fi. de fur. perpetuo bāniri ab illa senescalia basatensi. Item ętas considerāda est, pro senioribus: quia quāuis cū minoribus misseratione ætatis mitius agatur tamē grauius quàm senes puniendi sunt. l. 2. ff. de termi. amo. ibi si iunior in lōgius, si senior in rescisius. & ibi Alber. de Rosat. facit tex. in. l. semp. ff. de iure immuni. quę lex in senectutis fauorē condita est. Quinto sex⁹ ratio quoq; habetr: ideo quòd mulier mitius quā vir punitur. l. quisqnis. §. ad filias. C. ad leg. Iul. magesta. et Oldrad. in consil. 291. ante fi.

22. Et quāuis ex supradictis intelligamus pęnā ordinariā sacrilegij in casu in quo sacrū đ sacro furto tollitur esse mortis naturalis, eāq; ex causis cōmemoratis posset & augeri, & minui, non ideo cōclusionē hāc ꝓcedere existimem⁹, quādo quis interdiu modicū aliquid ex tēplo auferret: nā is in casu hoc, si humilioris est conditionis, pęna metalli coercēdus est: vbi vero honestiore loco natus esset in insulā deportādus. ita probat in dicta. l. sacrilegij pænā. versi. Ceterū. ff. ad. leg. iul. pecula. quę lex in dicto casu, qñ interdiu modicū aliquid ex tēplo tollit: pęnā statuit ordinariā, postquā ibi certā & specialē determinat: videlicet metalli, & in
23. altiorib⁹, deportationis in insulā. Quā etiā pœnā ex causa poterit iudex augere, & minuere

nuere, per ratione͂ supradictā. prout ita obseruauit Regiū cōciliū die.7. Martij.1584. in facto fisci procuratoris Regiæ curiæ cōtra Bernardū Sāmpso minorem ciuitatis Minorisæ delatū, & inculpatū, quòd ab altaribus capellarū tēpli eiusdē ciuitatis sex mappas modici valoris interdiu furto subtraxerat, qui omissa pęna metalli vel alteri⁹ in eius locū subrogatę quæ est triremiū pęna imppetuū, fuit in dicto Regio cōcilio cōdēnatus, attēta eius minori ætate, quod fustigeretur palā & publicè ꝑ loca solita ciuitatis: & ad seruitiū Regiarū triremiū ad quinquēniū. Ex qua. l. notat Accurs. in verbo. pæna metalli: pro re modica magnā pænā dari. At hoc in loco opportunè quæri-
24. tur, quando quid modicū accipiendū est, vt sic intelligamus, in quibus casibus dicta pæna metalli in humiliorib⁹, & deportationis in insulam in altioribus applicanda sit. Et quidem, modicum in iure multis modis sumitur. Primo dicitur modica sūma vsq; ad duos aureos. vt probatur in. l. si oleū. §. fi. cū. l. sequē. ff. de dolo. Quādoq; dicitur modica summa vsq; ad. 10. aureos, vt in glo. in. c. anteriorū. in verbo. ad decē. & in verbo auri. 2. q. 6. & in. l. 3. §. quāuis. ff. si cui plusquā per leg. fal. Quādoq; vsq; ad 20. marchas. cap. ex malitia. ex, de appellationibus. facit etiā tex. in. c. terrulas. 12. q. 2. vbi modica & exigua quantitas dicitur illa, quæ non excedit. 20. Quādoq; vsq; ad quinquaginta. l. 1. C. de defensorib. ciui. Quandoq; ex qualitate personarū & locorum & dignitate. l. sed etsi susceperit. §. 1. ff. de iudi. & ibi glo. Sed existimo verius esse hoc iudicis arbitrio relinquēdū esse. vt probatur in. l. legitimos. ff. de legiti. tutorib. & in. l. 1. §. fi. ff. de iure deliberā. probatur etiā per tex. in. l. hactenus. ff. de vsufructu. vbi modica impēsa dicitur iudicis arbitrio. Et hęc dicta sit quātū attinet ad sacrū đ sacro.
25. Est et alius casus, cū quis rē sacrā eloco nō sacro surripuit, vt puta, cū calices & patinæ atq; aliæ res sacræ ducūtur ad domos rectorū, vel parrochianorū, vt ibi custodiātur, vel alias, & ab eisdē locis suffurent, in quo casu, vt iura cōcordemus existimo, intelligendā esse. l. lege iulia. ff. ad leg. Iul. pecula. ibi in vers. Mandatis. hoc est, huius modi sacrilegos extra ordinē puniēdos esse. Hoc enim crimē, quāuis de iure canonico vere & propriè sacrilegium sit. vt in. c. quisquis. 17. q. 4. de iure vero ciuili in proprie dicitur sacrilegium, cum tātum verū ac propriū eodem iure sacrilegiū sit illud, quòd supra annotauim⁹, hoc est, quando sacrum de sacro tollitur.
26. Deniq; habes aliū casum qñ quis rē nō sacrā eloco sacro surripit. Quod crimē iure Pōtificio verè & ꝓprie sacrilegiū est. ꝑ dictū. c. quisquis. 17. q. 4. đ iure vero ciuili nō sacrilegiū sed furtū esse credit. l. diui. ff. ad l. iul. pecula. pœna ergo furti eo iure indicitur. Et hęc de sacrilegio quod suffurādo committitur sufficient.

Cap. 25. An receptatores rerum furatarum puniātur vt fures, & latrones.

1. *Receptatores rerū furatarū ꝑ inde puniūtur, atq; latrones et. nu. 3. vbi est verus intellect⁹.*
2. *Receptans rem furto substractam ignarus, vel ad custodiendā ei qui amiserat, vel alia iusta ratione, non delinquit.*
3. *Intellectus ad legem. eos. C. de fur.*
4. *Fur, et latro sēper furatur: et est in delicto actuali, donec rem contrectat.*
5. *Conclusio Regij concilij.*

1. Artian⁹ iure cōsultus in. l. 1. ff. de receptatorib. in hæc verba inquit. *Pessimū genus est receptatorū, sine quibus latere nemo diu potest: et præcipitur vt perinde puniantur, atq; latrones.* Cōcordat Vlpianus. in. l. cōgruit. ff. de officio præsid. Quod & Cesares probarunt in. l. 1. C. de his qui latro. & alijs criminibus reos occultant, statuētes, eadē pęna receptatores puniēdos esse, qua rei principales. Aliiq; iurisc ōsulti eādē sententiā corroborarūt. vt patet in. l. 3. §. nō tantum. ff. de in çendio. rui. naufra.
2. Quæ quidem locum non habēt, quādo quis rē recepisset ignar⁹, vel quòd eā custodiret, saluāq; faceret ei qui ammiserat: vel humanitate, vel misericordia duct⁹, vel alia ꝓbata atq; iusta ratione, vt in. l. doli verbum

bũ.ff.ḋ seruo corrup.& in.l.3.§.nõ tãtum.
3. versi.Sed etenim.ff.de incẽ.rui.naufra.Sed tunc demũ ea vera contra receptatorẽ existimantur, quando ipse scienter, & dolose receptat. vt in dicta.l. doli verbũ.& dicta.l. 3.§. non tantum. versi. Etenim. Probatur quoq; in.l.crimen.C.ad leg.iuliã de vi publi.vbi Honorius & Theodos.C.C.probãt hec crimina scilicet rapere, & sciẽter raptorẽ rem raptam seruare, non esse dissimilia crimina. Et ideo, cum tunc participes sceleris sint, eadẽ quoq; pœna digni censẽtur: quia & fures. vt probatur expresse in.l. si quẽquã.in finalib.verb.C.de epis.& cleri. & ibi glo. in verbo. par. quæ allegat alios textus concordantes. Et ideo, qui res furtiuas scienter, à fure custodiendas suscipiũt, furti penali actione, & ḋ susceptis tenẽtur. tex.est expressus & capitalis in.l.eos. C. de fur. cuius verba sunt. *Eos qui à seruo furtum ablata scientes susceperunt, non tantum de susceptis cõuenire sed etiam pænali furti actione potes.* Cui concordat alius tex.in.§.sed hæ actiones. in versi.Cum manifestum sit. insti. de obligationibus quę ex delicto nas.

Et licet dubia videatur sententia dictę.l.
4. eos.cum ipsa tantum in seruo loquatur, filio, vel famulo, vt ibi in glo.in verbo. eos qui à seruo, ideo, quòd hæ psonæ sunt subiectæ, domesticæ, & familiares, & quę facilius & frequentius furta cõmittũt, quãdo interueniũt occultatores, & receptatores, quòd forte alias non cõmitterẽt, & quòd propterea dicta dispositio nõ procederet, quando fur vel latro esset liber, vel extraneꝰ vt annotare voluit Hippolyt. in.l. si in rixa.nu.51.ff.ad leg.cor. de sicar. & in consil.53.nu.21.attamẽ superior sentẽtia & cõclusio verior est, & indistinctè teneda, modo fur vel latro sit seruꝰ, vel familiaris, modo extraneus: quia in vtroq; militat eadẽ ratio. Et propterea, à quocunq, quis scienter & dolosè receptauerit rem furto ablatã, pro fure habẽdus est: & eadẽ pæna pu-
5. niendus. Huius autẽ rei patẽs & manifesta est ratio. Nã fur et latro semper furatur: & est in delicto actuali, donec rẽ contrectat. vt in.l.inficiando.§.infans.ff. de fur. Vnde receptãs videtur ei auxiliũ & fauorẽ præstare, & in ipsomet delicto: ideoq; merito debet eadẽ pæna puniri. ita Bar. Angel. de Peru.& alij cõmu. Doctor.in.l.furtum. ff. de fur. Alber.in dicta.l.eos.C.ḋ fur. & Angel. de malefi.in parte.& vestẽ cęlestẽ abstulit.
6. col.2.uersi.Quid si rẽ furatã. Et secũdũ hãc doctrinã & theoricã fuit in Regio cõcilio cõclusum die.5.Maij.1583.contra Paulum Strany delatũ, & inculpatũ, quòd scienter receptauerit in domibꝰ suis partẽ rerũ furto substractarũ à domibus Petri Vilalta sartoris eiusdẽ ciuitatis, qui fuit fustigatus per loca solita, & condemnatus ad seruitium Regiarum triremium ad quinquennium.

Cap.26. Quo ostenditur qua pœna sit puniendus fur, qui de nocte ascẽdit ad domũ alienã cũ scalis, & res in domo inuẽtas furto substrahit.

1. *Ascendens cum scalis de nocte ad domum alienam causa violandæ castitatis tenetur pœna vltimi supplicij.*
2. *Ascendere cum scalis qualitas est quæ agrauat principale delictum.*
3. *Fures pro furto calificato centum aureorum, vel pro tribus furtis, de generali consuetudine laqueo suspenduntur.*
4. *Fures ascẽdentes cum scalis ad domum alienam et ibi furtum commisserunt qua pæna puniãtur.*
5. *Conclusio Regij concilij.*

Pud scribẽtes legitur, pœnã apponentiũ scalas ad fenestras vel domũ alienã causa ibi intrandi tunc facilius dignosci, si causa propterquã per dictas scalas ascenditur cõ-
1. perta est. Nã si id succedat de nocte causa violandæ castitatis, delinquens pœna vltimi supplicij affligẽdus est, vt in.l.si quis nõ dicã rapere.C.de epis. & cleri. ita Bal. voluit in specie.in.l.fi.nu.3.ff. de rerũ diuisio. refert etiam & sequitur Angel.in.§.sanctæ quoq, res.num.3.insti.eõ.ti. Atq; ita refert Iul.Clar.in.§.fi.q.68.versi. Ascẽdens.seruatũ fuisse per pro regem Neapolis in executione cuiusdam edicti cõtra quendã iuuenem nobilem. Cuius sentẽtiam defendere conatur.Gram.in decis.36.nu.13.inquiẽs expresse

expresse ascēdētē cū scalis ad domū alienā hac causa violādæ castitatis omnino pæna vltimi supplicij esse plectēdū. Verum dicit idē Iul. Clar. in loco citato dictā sententiā iudicio toti⁹ Italiæ visam fuisse nimis seuerā, & crudelē, maximè attēta bona qualitate illius nobilis iuuenis, & causa ꝓpterquā ascenderat: quæ fuit amor cuiusdam pulcherrimę puellę qui etiam prudētes viros sæpius execauit. Et propterea concludit,
2. ascendere cum scalis, qualitatem esse, quæ tantummodo agrauat principale delictū, ita vt grauius puniat: siuè sit ex causa amoris, siuè ex causa furandi, siuè aliud maleficium committendi.

Hoc igitur præsupposito, quòd sit qualitas quæ aggrauat delictum principale, facilimum erit diffinire pœnam cōtra fures domum alienā de nocte cum scalis ingredientes. Ad quam quidem decidendam &
3. determinandam distinguēdum est, quòd, aut furtū ita cōmissum est adeò calificatū quod excedit summā centum aureorum, vel sunt plura furta commissa saltim tria, pro quibus de generali cōsuetudine fures laqueo suspenduntur. de qua consuetudine attestatur Bal. in auth. sed nouo iure. nu. 3. C. de seruis fugiti. & Iul. Clar. cū multis alijs per eum relatis. in practi. crimi. §. furtum. versi. Scias tamen. Et tunc nulli dubium est, quòd fures (licet nō interueniret illa qualitas ascendendi per scalas) punirētur pœna vltimi supplicij, ex dicta consuetudine generali. & exactius vide per eundē
4. Iul. Clar. in dicto. §. furtum. per totū. Aut furtum non est ita calificatū, vt fur mereatur mori, sed tantum mereatur pœnam fustigationis, & exilij pati, (quæ pœna in furibus ordinaria communiter est) & tūc ratione dictarū qualitatū, vt quia de nocte, & per scalas ascendēdo ad domum alienā furtum committitur, puniūtur tales fures acrius, quàm sit pœna ordinaria simplicis
5. furti. Prout die. 3. Nouēbris. 1581. fuit conclusum in Regio criminali cōcilio Cathaloniæ, in facto fisci procuratoris cōtra Ioānem Font aurificem villę Frāchę Penitę, delatum, & inculpatum, de furto variarū rerum, & pecuniarum, commisso & perpetrato in domo Ludouici de Raiadell domicelli, in ciuitate Barcinonę domiciliati: qui fuit condemnatus ad seruitium Regiarum triremium ad desennium.

Cap. 27. An fures possint pro vno furto magno ad mortem cōdemnari.

1. *Fur pro furto non debet mori.*
2. *Latrones et fures famosi furca suspendendi sunt. et num. 3.*
3. *Fur famosus dicitur qui tria furta commisit.*
4. *Intellectus ad. §. si quis quinq; solidos de pace tenē. qui in omnē casū de consuetudine nō seruatur.*
5. *Fur qui pecuniam publicam vel rem sacram vel religiosam abstulerit capitali pœna punitur.*
6. *Fur pro vno tantum furto potest furca suspendi, quando illud est multum enorme: et egregium.*
7. *Furtum magnum vel enorme quod dicatur.*
8. *Conclusio Regij concilij.*

1. IVre cautum est, pro furto neminem debere mori. auth. sed nouo iure. C. de ser. fugi. ibi. *Sed pro furto nec morietur nec aliquod membrum abscindetur sed aliter castigabitur*. idē in auth. vt nulli iudicum. §. pro furto autē. & in prędictis locis scribentes. ita etiam tenet Alex. in consil. 5. volu. 1. Cassan. in consuetu. Burgū. titu. deziustices. §. 5. super verbo. pour la primiere foys il sera pugny. nu. 1. & dicit, esse commūnē opinionem Gomez, in. §. ex maleficijs. nu. 12. in sti. de actionib. Ratio est, quia delictum est priuatū, & ideo pœna extraordinaria fur venit coercendus. l. fi. de fur. & l. fi. ff. de priua. delic. Præterea glo. in dicta authen. sed nouo iure. in verbo castigabitur. dicit, furem fustibus esse puniendum: vel mitiori pœna si iudex ita arbitretur. Et assignat rationem, quia pœna est extra ordinaria. vt in dicta. l. fi. ff. de fur. Ergo conclusum videtur, neminem pro furto debere mori.

2. Scias tamen, quòd à prædicta regula

quæ iniure verissima est excipiuntur multi casus inquibus fures solent ad mortem condemnari. Quorum Primus est, in furibus & latronibus famosis qui furca suspendendi sunt. vt in.l. capitalium.§. famosos. ff. de pœnis. qui tex. licet loquatur in latronibus, hoc est derrobatoribus stratarum publicarum, idem quoq; statuendū est in furibus famosis qui eadem pœna puniēdi
3. sunt. vt tenet Bar. in dicto .§. famosos .nu. 1. Et dicitur. fur famosus qui tria furta cōmisit vt inquit Bal. in dicta. authen. sed nouo iure. num. 3. vbi cōcludit, quem pro primo & pro secūdo furto nō esse laqueo suspendendum; sed pro tertio sic: quia qui delictum in cōsuetudinem deducit, ad furcas suspenditur de generali consuetudine. Nā eo ipso reputatur publicus & famosus fur, ideo quòd fecit tot & tāta furta. vel saltem reputatur grassator. vt in dicta.l. capitaliū.§. grassatores. & in. §. famosos. & ibi glo. in verbo grassati sunt. & in verbo furca & quod de generali consuetudine suspendantur in alta furca attestatur Iul. Clar. cū multis alijs per eum relatis. in prac. cri. §. furtum. versi. Scias tamē. quos per eum videre poteris.

4. Secundus casus est in. §. siquis quinq; solidos. de pace tenen. vbi constitutum est, quòd pro furto quinq; solidorum debeat quis suspendi. Sed pro intellectu illius tex. debes scire, illud ideo fieri: quia cum furto cōcurrebat etiam violatio pacis. prout ita communiter teneri attestatur Gomez. in dicto. §. ex maleficijs. num. 2. & 3. verum tamē est, in omnem casum pœnam illam impositam contra fures. in dicto. §. siquis quinq; solidos. non seruari de consuetudine. & ideo non esse de illo. §. curandum. vt attestatur Bal. in dicta auth. sed nouo iure. num. 3. In eadem sententia sunt Augusti. ad Angel. đ maleficijs. in verbo. & vestem cęlestem num. 12. glo. in. §. iniuria. in verbo legitime. de pace iura. firman. Gan. de malefi. in titu. de furib. num. 10. & Anna. in cap. ex litteris. post num. 9. de fur. vbi dicit, quòd hoc omnes sequuntur.

5. Tertius casus est, quando quis ministrator publicus pecuniam publicam, vel quis rem sacram vel religiosam furto abstulerit: quia capitali pœna punitur. tex. est in. §. item lege Iulia peculatus. insti. de publi. iudi. Et de furibus sacrilegis vide quæ supra latissimè dixi in cap. 24. per totum.

6. Quartus deniq; casus est, quādo furtum esset vnum tātum, sed illud multum enorme; & egregium, & hic est casus huius decisionis. Nam fur pro illo potest furca suspēdi, dato etiam, quòd statutum tria requireret: cū vnum furtū valde magnū ęquipolleat tribus. arg. l. si is qui tres. §. fi. ff. đ excusationib. tu. ita tenet Bal. in dicta auth. sed nouo iure. num. 3. C. de seruis fugiti. quia propter enormitatem delicti licitū est iura transgredi. secundum Innocen. in cap. 1. de constitutionib. Cyn. in dicta auth. sed nouo iure. Et dicit Angel. de maleficijs. in verbo & vestem cęlestem. num. 13. se ita semel practicasse Perusij: dum ibi asideret. Tenet idem Panor. in cap. inter alia. num. 31. de immunita. ecclesi. & Angel. de Peru. in. l. quod si nolit. §. qui asidua. ff. de edili.
7. edic. num. 2. Quando autem dicatur furtū magnum vel enorme, dic hoc arbitrio iudicis esse relinquendum. per ea quę dicit Felin. in cap. 3. versi. quando causa dicatur grauis. de officio & potesta. iudi. delega. vbi dicit, quòd statur arbitrio iudicis quæ causa dicatur grauis vel non. Et hoc ideò fit, quia non est dispositum à iure quod sit enorme & egregium furtum. Vnde succedit regula, quòd in non dispositis à iure cōmittitur arbitrio iudicis. ita Abbas. in capit. nonnulli. extra. de rescrip. Bar. in. l. 1. §. ait. prætor. ff. de iure deliberan. Ego tamen dicerem, potius consuetudini regionis esse standum; prout hic in Cathalonia. In qua de consuetudine pluribus vicibus obseruata furtum magnum dicitur, quando valor rei furto ablatæ ascēdit summam centum librarum, vel vltra: & ideo cōsuetudinem esse seruandam, per ea quę dicit Angel. de Peru. in dicta. l. quod si nolit. §. qui asidua. ff. de edili. edic.

Et quamuis Areti. Saly. Fulgo. & Paul. de Cas. in dicta auth. Sed nouo iure. Ioan.

Anna

Anna.in cap.fi.de fur. Angel.ꝺ Vbal. inter consil.cri.diuersorum.consil.71.nu.21.lib. 2.Rolan.cõsil.51.circa fi.lib.1.& Baptis.Casialup.in.l.cũ seruus.ff.de condictio causa da.teneant cõtrariã opinionẽ,scilicet, pro furto magno non esse furem furca suspendendum. Tamen Bal. opinionem in dicta auth.sed nouo iure.num. 3. & aliorum sequacium, quòd immo tales furca suspendantur ex cõsuetudine inualuisse in Hispania attestatur Diaz in practi.crimi.canoni. cap.84. post.nu.2. inualuitq; dicta opinio ex eadem consuetudine in hoc principatu Cathaloniæ. In quo pluries fuit obseruatũ, quòd fures pro furto magno cẽtum librarũ vel vltra fuerũt furca suspensi.prout secundum hanc opinionẽ fuit conclusum in Regio criminali concilio die.14.mẽsis Iulij.1582.in facto fisci procuratoris Regiæ curiæ & partis instantis,contra Ioannẽ Planes, marinerium delatum, & inculpatum, de furto magno de nocte, & hora captata per eum,& alios commisso.& die.6.mensis Iulij prædicti anni.1582.in facto eiusdẽ fisci procuratoris & partis instantis contra Iacobum Roure villæ Perpiniani delatũ, & inculpatum, etiã de furto magno quod ascendebat summam quadringentarũ librarum qui fuit ad mortem cõdemnatus. Et quãuis hoc sit verũ de cõsuetudine, possunt tamẽ iudices in hoc casu arbitrari minorẽ pænam iuxta qualitatẽ facti, rationẽ loci,tẽporis,& ætatis,ac conditionem personæ vel alijs causis, quæ solent perducere iudicem ad mediocrẽ pænam. vt supra in cap.24num.20.latius explicatur.

Cap.28. An fur qui rẽ furatam in aliud territorium exportauit, possit in eo puniri ratione nouæ cõtrectationis.

1. *Fur cum re furtiua in alieno territorio repertus, non potest ibi secundùm quorumdam opinionem criminaliter puniri.*

2. *Fur cum re furtiua captus in alieno territorio potest ibi puniri rationæ nouæ contrectationis.*

3. *Fur qui rem furto ablatam intra ecclesiam contrectat,potest ab ecclesia abduci: nec eius immunitate gaudebit.*

4. *Fur,necessarium est,quòd puniatur in territorio,in quo cum re furtiua capitur. vide hic rationem.*

5. *Conclusio Regij concilij.*

IAcobus Roure villæ Perpiniani degens in obsequio & seruitio nobilis Petri de Vilarrasa Valentini, cum essent in ciuitate Cæsaraugustæ, ab eodem Petro de Vilarrasa, furto abstulit magnas pecuniæ quãtitates: magnũ cõmittendo furtum. Qui cum dictis pecunijs aufugit, & trãstulit se ad ciuitatẽ Barcinonæ: in qua fuit captus cũ eisdẽ pecunijs. Verũ, quia delictum nõ fuerat cõmissũ in dicta ciuitate Barcinonæ, dubitatũ fuit an in ea posset dict⁹ Roure ꝺ dicto furto puniri ratione nouæ cõtrectationis.

1. Hæc quæstio reperitur ab scribentibus multum controuersa. Etenim, multi sunt tenentes talem furẽ ita repertum in alieno territorio non posse criminaliter puniri. Bos.in ti.de fur.num.18.vbi dicit,se fecisse hãc opinionẽ diuersis vicibus seruari in senatu cõtra Bar. opinionẽ. in.l.si dominiũ. ff.de fur. Idem Çepola in consil.59.col.penul.& fi.Angel. in dicta.l.si dominiũ.nu. 1.vbi expresse dicit, Bar. opinionẽ de iure cõmuniter reprobari. Idẽ sentit Bal.in cõsil.154.lib.1.& cõsil.47.lib.3.& Cępola attestatur se, pro hac opinione iudicasse in.l. Marcellus.nu.23.ff.ꝺ verbor.signifi. Sequitur Hippoly.Rimin.inter consil. crimi.diuersorũ.cõsil.106.nu.11.lib.1.Itẽ dicit practi.Papien. in forma inquisitionis.in verbo contrectando.opinionem Bar. contrariũ sentiẽtis non esse cõmunẽ:neq; approbatã per modernos ꝺ iuris subtilitate. Hãc eandem sequitur Dida.à Couarru.lib.2.variar.resolutio.cap.20.nu.15.vers. Vigesimo octauo.in fi. & practi. q. cap.11. num. 9.& Iul. Clar. in practi. q. 38. vers. Tu scis quòd furtum.vbi refert, in illo ducatu nõ seruari, quòd fur repertus cũ re per eũ furata in alieno territorio puniat̃ criminaliter

Asserens,

asserens, se sępissime vidisse ita iudicari in senatu, & in specie ponit exēpla, & ibi ponit practicā dicti senatus, quòd solet quandoq; tales fures eijcere aducatu sub aliqua pœna. & deniq; sunt infiniti alij in varijs & diuersis locis idem sensientes.

2. Contrariam tamen profitetur sententiam Bar. in. l. si dominium. nu. 2. ff. de fur. quod immo fur repertus cū re furtiua in alieno territorio ibi puniendus sit propter nouam rei cōtrectationē ex qua nouū crimē committitur, cuius ratione potest fur puniri à iudice illius loci, in quo nouè rem contrectauerit. Quā sentētiam dicit Paul. de Cas. in. l. siue manifestum. §. 1. nu. 13. ff. đ condic. furti. practicari per vniuersum orbem: assessoresq; & iudices habere ea pro euangelio, quem refert Marsil. in. l. fi. post. num. 112. ff. de iurisdic. omni. iudi. Floria. in. l. si abducta. C. de fur. & ibidē Angel. in lectura Perusina inquiens, se sæpius vidisse practicari Bar. opinionem. Qui quoq; in lectura Patauina dicit, assessores eandem Bar. opinionem seruare tanquam vtilem Reipublicę: quem refert Marti. Laudens. in consil. 61. num. 5. inter consil. criminali. diuersorum. vol. 1. Hanc opinionem teneri pro communi apud cōcilium Neapolis attestatur Capici. decis. 104. nu. 1. & 2. Nicolaus Boer. quoq; proponit hanc eandē quæstionem in decisio. 13. num. 47. vbi refert pro vtraq; parte plures Doctores: sed resoluit opinionem Bar. in dicta. l. si dominium. ff. de fur. & in. l. si abducta. C. eō. cōmuniter seruari in praxi.

3. Pro hac opinione adhuc facit sententia Angeli Castrensis in consilio. 459. lib. 2. inter Pauli sui parentis responsa existimantis, furem qui rem furto ablatā intra ecclesiam contrectauerit, eaq; vsus fuerit, posse ab ecclesia abduci, nec eius immunitate gaudere, ac si furtū in ecclesia cōmisisset: quod tamen extra ecclesiam perpetrauit, quasi hæc contrectatio quæ in ecclesia fit nouum furti crimen verè dici valeat.

Ponderādum, notandumq; quoq; est, ad prædictorum opinionem iuuandam, quòd licet regulariter delinquens sit ad locum delicti & ad vrbē vbi deliquit remittendus vt ibi puniatur. l. si cui. §. fi. & l. fi. ff. de accusationib. & in auth. vt nulli iudicū. §. si vero quis cōprehensorū. colla. 9. & notatur in. l. 1. & in auth. qua in prouincia. C. vbi de crimi. agi opor. glo. in cap. fi. đ foro competē. cap. 1. de raptor. clemē. pastoralis. de re iudi. in verbo de more. & in. l. a diuo Pio. §. sentētiā. ff. de re iudi. Si tamē quis Cesaraugustæ rem furto abstulerit, eamq; Barcinonē deferat, poterit à iudice Barcinonensi ob nouam rei contrectationē puniri: nec is tenebitur furem ad iudicem Cesaraugustanum remittere, quòd Bar. not. in dicta. l. si dominiū. ff. de fur. & ibi Alex. & plures alij iam supra citati. Quos etiam refert Nico. Boer. in dicta decis. 13. nu. 47. dicens, eorum opinionem esse communē in praxi.

4. Ego tamē hac in re horum opinionem tenendo profero, necessarium esse in hoc crimine delinquētem puniri in illa iurisdictione in qua capitur cum re furto ablata propter nouam criminis cōtrectationem. Nam alioqui passim contingeret, quòd iudices causarum criminalium, cum principaliter agant ad corporis punitionem, & in consequentiam ad rerum ablatarum restitutionē, si neq; ratione originis, vel domicilij, possent exercere iurisdictionem in talem delinquentē, neq; etiam quoad effectum remittendi illum ad iudicem delicti: quia deficientibus illi qualitatibus iurisdictionem tribuentibus non potuisset illum capere prout latius dixi. decis. 2. nō possent facere restituere priuato læso & accusanti res furto ablatas. Quod deuiaret à ratione naturali, quę docet ius vnicuiq; reddendum fore. Et ideò conueniens est, quòd

5. fur ratione nouæ contrectationis puniatur in quocūq; territorio capiatur cum re furtiua. vt sic in consequentiam ob rationem naturalem conseruandam res furto substractæ lęso accusanti restituatur. Et secundum hanc vltimam opinionem quæ est Bar. in dicta. l. si dominiū, & eius sequacium fuit cōclusum in sacro Regio criminali concilio Cathalonię die. 6. mēsis Iulij. 1582.

1582. in facto fisci procuratoris & partis instantis cōtra dictum Iacobum Roure villæ Perpiniani delatum, & inculpatū, quod cum vt famulus nobilis Petri de Vilarrasa regni Valētiæ in eius obsequio & seruitio degeret, ab eodem furto subtraxit cum adessent in ciuitate Cesaraugustæ regni Aragonum magnas pecuniæ quātitates, propterquod fuit condemnatus quod fustigeretur per loca solita ciuitatis Barcinonæ & quòd erat reus mortis propter furtū magnum: & ita fuit laqueo in alta furca suspensus.

Cap. 29. In quo quæritur quis dicatur abigeus & quibus pœnis abigei puniantur.

1. *Abigei qui dicantur.*
2. *Abigeatus crimen quando committitur.*
3. *Abigeatus crimen non committitur quando quis ouem errantem, vel equum in solitudine existētem abducit non arte abigendi sed retinendi: quia tunc committens, fur est.*
4. *Possessio ciuilis rei perditæ tam diu durat, quandiu est spes illam inquirendi.*
5. *Çelans rem quam sit alienam lucri faciendi causa, furtum committit.*
6. *Abigeus non dicitur qui pecora de quorum proprietate controuertiam faciebat abegit, dolo tamē omnino cessante.*
7. *Abigeorum pœna quæ sit.*
8. *Abigeorum receptatores ad desennium relegantur.*
9. *Conclusio Regij concilij.*

IOānes Caxal gallus fuit impetitus quod furto abduxerat ex grege Petri Reuētos agricolæ viginti vnum arietes, & consti to in processu d fisci pro curatoris & partis instantis intentione, fuit dubitatum, qua pœna dictus Ioannes Caxal veniret puniendus.

Ad quam quæstionem decidēdam præmittendum censeo, inter furandi species vnam inueniri quæ abigeatus appellatur: idest de bestijs aliorum furto abducendis. Quæ quidem species furti in iure suam habet constitutam punitionem. Et hinc, crimen hoc committentes, abigei appellan-
1. tur. Qui ab Vlpiano in. l. 1. §. 1. ff. de abigeis ita describuntur, quòd sint illi, qui ex pascuis vel armentis substrahunt, & quodam modo deprædantur, & abigendi studium quasi artem exercent, equos de armentis, vel oues de gregibus abducentes. Iustinianus vero abigeos eos dicit, quibus est iura alienis incidiari animalibus, aut iumentis & ea transponere alibi. ita in. §. mitiores. versi. Si igitur. in auth. de nuptijs. colla. 4.
2. Sed sciendum est, tunc demum hoc crimen committi, quādo quis ex ouibus surripit decem, ex porcis quinq; vel quatuor, & ex equis vel bouib⁹ vnum. ita est tex. in. l. 3. ff. de abigeis. Quo fit, vt qui ex ouibus vel porcis minorem abducit numerum, non quidem abigeus est: sed fur. vt in dicta. l. 3. ff. de abigeis. Quantitas enim differnit abigeum a fure: nam qui vnum suem surripuerit, vt fur coercebitur, qui vero quatuor vel quinque vt abigeus. tex. est in. l. aut facta. §. quantitas. ff. de pœnis Quod quidem verum est, nisi sæpius vnum aut alterum ex pecudibus surriperetur: nam tūc surripientes abigeatum committerent. vt in dicta. l. 3. ibi. *Qui sæpius abegerūt licet semper vnum vel alterum pecus surripuerint tamen*
3. *abgei sunt*. At vbi quis ouem errātē, vel equū in solitudine existentem abducit non arte abigendi, sed retinendi tamen, fur est: non abigeus. Pro quibus quidem extat lex diuina. vt d Vteronomi. 22. ibi. *Nō videbis bouē fratris tui, aut ouē errantem, et præteribis, sed reduces fratri tuo, etiam si non est propinquus frater tuus, nec nosti eum, et erunt apud te quandiu*
4. *querat frater tuus, et recipiat*. Animal quippè, quod errat, quandiu est spes illud inquirēdi, in possessione ciuili non naturali domini est. l. 3. §. Nerua filius. ff. de acquir, vel
5. amitten. possessio. Proinde siquis animo interuertendi dominium celauerit, vel habuerit, furtū committit. Sicut & qui rem iacentem lucri faciendi causa sustulit,

neq; libellum proposuit se inuenisse, & redditurum ei qui desiderauerit: quę rectè tractat Vlpianus. in .l. falsus creditor. §. qui alienum quid. ff. de fur. Et itterum in Leui. cap. 6. habetur, quòd qui rem perditam inuenerit, & inficiatus in super peierauerit reddet quæ per fraudem retinere voluit integra: in super, & quintam partem domino cui damnum intulerat. Eo enim ipso quòd reposcenti domino res suas non reddiderit habens, surripere aut intercipere videtur: quare & furti & ad exhibendum tenetur. in quit tex. in. l. Pomponius. §. fi. ff. đ acquirē. rerū domi. & in. l. 2. §. & generaliter. ff. de doli exceptio. & in. l. 1. §. in summa. quarum rer. actio non dat. & in. l. 1. §. est autem. ff. depos.

6. Neq; etiam abigeus is censendus est, qui pecora de quorum proprietate controuersiam faciebat abegit: sed ad examinationem ciuilem remittendus est. Quod ita demum probandum est, si non color abigeatus quęsitus est; sed vere putauit, sua iustis rationibus ductus. ita in. l. 1. §. fi. ff. de abigeis. Et non solum hoc est verum, quādo ductus fuit iustis rationibus, verū etiā, quando iniustis credens quoquo modo errore iuris sua esse; dolo tamen omnino cessante. ita est tex. in. l. igitur. §. 2. ff. de liberali cau. ibi. *Et generaliter dicendum est, quoties quis iustis rationibus ductus, vel non iustis, sine calliditate tamen putauit se liberum, et in libertate moratus est, dicendum est, tunc in ea causa esse, vt sine dolo malo in libertate fuerit.* & est tex. in. l. plagij criminis. 2. C. ad legem Faui. de plagiar. & ibi Bal. dicens, errantem in delictis in quibus requiritur dolus excusari.

Ex quibus patet, abigeum cum tātum dici, qui dolosè ex gregibus, vel armētis, substrahit ex animalibus minutis decē, vel vltra, vt sunt oues, capre, & his similia. expor cis quinque, vel quatuor, & ex magnis vt sunt equi, boues, & muli, vnum: & cū qui sæpius vnum aut alterū ex pecudibus surripit.

Quare cum ex meritis processus constiterit, dictum Ioannem Caxal a grege seu ouili dicti Petri Reuentos furto abduxisse viginti vnum arietes, fuit dictum, eum abigeatus crimen commisse: & vt abigeum seu abactorem pecudum puniēdum esse.

7. Abigeorum autem pœna varijs modis infligi potest. Nam cum crimē committitur in locis in quibus frequentius est id genus maleficij, pœna tunc est ad gladium damnatio. ita in. l. 1. in prin. ff. de abigeis. ibi. *Abigei cum durißimè puniuntur ad gladium damnari solent.* Puniuntur autem durissimè non vbiq;, sed vbi frequentius est id genus maleficij. In locis vero in quibus hoc crimen frequentari non solet, delinquentes nonnunquam in opus dantur temporarium. vt ibi in dicta. l. 1. Sed scire te oportet, quòd ab huiusmodi pœnis scilicet gladij & operis publici excipiūtur illi qui honestiore loco nati sunt: qui tantum ratione huius criminis, vel ordinis amotione, vel relegatione coercentur. vt dicta. l. 1. ibi in versi. Quanquam. Qui vero vi, & adhibitis armis pecora abduxerit, secūdum iura puniendus est proiectione ante bestias, siue bestiarum deuoratione: hoc est damnātur bestijs, dicta. l. 1. ibi. *sane qui cū gladio abigunt non inique bestijs obyciuntur.* Quam pœnam limita secundum conditionem personę, cum pœnæ ex personarum cōditione, & rerum qualitate diligenter sint stimādę: ne quid aut durius, aut remissius cōstituatur quàm causa postulet. de quibus videas elegantem decisionē in. l. Pedius. ff. de incend. rui. naufra. per totam illam. l.

8. Cōtra vero receptatores abigeorum, hoc est contra illos qui abigeos seu abactores equorum ouium aut porcorum scienter abscondunt, & quantum in ipsis est tuentur, & fauent, Calistus imposuit pænam relegationis ad desennium. de qua in. l. 3. ff. đ

9. abigeis. in fine. Quamobrem cum in processu non cōstiterit, id crimen per dictum Ioānem Caxal admissum fuisse in loco in quo frequentius esset id genus maleficij, neq; vi, & adhibitis armis, dictos viginti vnum arietes à dicto grege abduxisse, sed tantum semel per eum hoc crimen commissum fuisse, fuit propterea condemnatus, quòd fustigeretur palā & publicè per

loca

loca solita & ad dictum opus temporariũ ad quinquennium. Quod opus apud nos nunc est pœna triremium remigando & ad restitutionem dictorum arietum furto substractorum liquidatione reseruata. De quibus constat in conclusione contra eundem facta in Regio concilio die. 28. Nouembris. 1583.

Capit. 30. An vsura sit delictum; illudq; mere ecclesiasticum vel mixti fori.

1. *Vsura quid sit.*
2. *Vsura vnde dicatur.*
3. *Vsuræ duæ species inueniuntur, alter quæ nomen a suo genere distinctum habet: quæ vocatur fœnus. Altera vero quæ in generis sui appellatione consistit: et vsura nominatur.*
   Fœnus quid sit, vide ibidem.
4. *Discrimen inter vsuram, et fœnus.*
5. *Vsura apud Grecos, et Aebraicos quid significet.*
6. *Vsurarij quibus assimilentur.*
7. *Vsura iure naturali prohibita est. quod aliquot rationibus ostenditur.*
8. *Pecuniam vsu consumi quomodo intelligatur.*
9. *Vsuram iure diuino vetitam esse, ex pluribus veteris testamenti locis demonstratur: et etiam ex nouo testamento.*
10. *Iudæa asserens sibi licere posse dare ad vsuram, clare mentitur. Et quomodo intelligatur locus de Vteronomium. cap. 23. ibi in verbis sed alieno.*
11. *Contractum cum hoste inire an liceat.*
12. *Vsuram iure pontificio prohiberi.*
13. *Papa non potest permittere quod iure naturali aut diuino illicitum est.*
14. *Vsura ad faciendum bonum accipienda non est.*
15. *Princeps temporalis vsuram permittere non potest: Immo excommunicatus est permittens.*
16. *Vsura iure ciuili prohibita est.*
17. *Vsura quare prohibita sit, vide hic rationes.*
18. *Vsura delictum est: et qua pœna puniatur.*
19. *Vsura crimen, an mere ecclesiasticum, vel mixti fori sit.*
20. *Iudex laicus potest cognoscere de crimine vsurarum inter laicos.*
21. *Lex ciuilis et humana docet qui sint contractus illegitimi: ad quam pro huiusmodi confugiendum est.*
22. *Rex cognoscit de crimine vsurarum.*
23. *Crimen vsurarum sapit furtum, et rapinam.*
24. *Conclusio Regij Cãcellarij, interuenientibus, Doctoribus Regij concilij.*

Vm pposuerim quasdam vsurarum quæstiones in praxi admodum vtiles & necessarias consequẽter scribere, ad faciliorẽ omnium quæstionũ cognitionem in hac prima pręmittẽdum censui, quod in c. plerique, 14. q. 3. legitur, plerosq; refugientes præcepta legis, cum dederint pecuniam negociatoribus nõ in pecunia vsuras exigere, sed de mercibus eorum tanquam vsurarum emolumenta percipere: & ideo admonitos fuisse quid
1. lex dicat. Neq; inquit, vsuram escarum accipies, neq; omniũ rerum. Item esca vsura est: & quod velis nomen ei imponas vsura est: Preterea in c. vsura, dicta, q. declaratur, vsuram esse, vbi amplius requiritur, quàm quòd datur, verbi gratia, si solidos decẽ dederis, & ampli⁹ quęsieris, vel si dederis frumenti modium, & super aliquid exegeris. Ecce euidenter ostẽditur, quod quicquid vltra sortem exigitur vsura est. Hanc descriptionem late examinat Marian. Soci. in titu. de vsur. num. 3. & 4. Et licet inter Doctores in diuersis locis & tractatibus vsura varijs modis describatur, existimaui, descriptionem traditam ab Hostien. in titu. de vsur. §. 1. latiorem esse. Qui diffiniens, sic dicit, vsura est quodcunq; solutioni rei mutuatæ accedit ipsius rei vsus gratia, pactione interposita vel intentione habita in contractu, vel in exactione habita ex post facto. Dicitur quodcunq; vt comprahendat generaliter non solum illud quod consistit in actuali dationum rerum, sed in operis & verbali seruitio, vel similibus: & siue illud sit magnum, vel paruum, aut modicum. Item Marian. Soci. in

dicto titu. num. 3. hanc interpraetationem examplificat, vt sub hoc verbo. quodcumq;. compraehendatur siue illud accedat per iuramentum, siue stipulationem, siue per pactum, siue per intentionem. Subditur solutioni rei mutuate, quia vsura solum locũ habet in contractu mutui. secundum omnes. Quibus dictus Hostien. adiunxit, regulariter, quia reperiũtur casus in quibus authoritate legis vsuræ præstantur, licet nullum mutuum sit contractum: de quibus infra dicam. Sed regulariter non præstatur nisi in mutuo: siue verè, vel fictè, vel simulatè agatur. vt infra in alia quæstione dicã. Præterea ideo subdunt illa verba ipsius rei gratia, quia si non gratia vsus, idest cõsumptionis, sed loco pœnæ apponerentur sine fraude, secus esset, vt in capit. dilecti. de arbitr. & in. c. fraternitatis. 12. q. 2. Item illa verba. hac intẽtione habita. in contractu. ideo ponuntur, quia si pactum non fuit de vsura, sed creditor in mẽte habuit aliquid recipere vltra sortem, est vsura mentalis. vt in cap. consuluit. de vsur. Sed si aliquid gratis offereretur, dummodo creditor ab initio mala intentione caruisset, illud recipi posset. arg. cap. sicut. 1. q. 2. Et ob hanc etiam causam potest dici, quòd apponantur illa verba sequentia. vel exactione habita ex post facto. Aduerte, quòd licet Hostien. dicat, hac intentione habita in contractu. tamen licet intentio non fuerit habita in contractu, sed ex post facto, idem erit ac si ab initio malam intentionem habuisset: si illud postèa recipiat: nisi diceret Hostien. intellexisse illa verba habita in cõtractu. hoc est contractu durante. A multis etiam Theologis diffinitur vsura, quòd sit lucrum ex mutuo principaliter intentum. super quibus vide Marian. Soci. q. 1. in fi. Quam diffinitionem Iul. Clar. in. §. vsura. dicit esse tàm Theologorum, quàm iuristarum. Eandem quoq; ponit Sanctus Antoni. in tracta. de vsur. in prin. num. 3. verbi gratia, si mutuo tibi centum florenos, hac principali intentione vt aliquid plus vltra sortem recipiam; vel si mutuo tibi certas mensuras frumenti, vini, & olei, & huiusmodi quæ vsu consumuntur, & plus ex hoc exquiro quam ipsum capitale in valore, vsuram committo.

Hæc autem vsura expectando eius primeuam significationem idem est quod vsus. Vnde Cicero aduersus Verrem. *Cur piratis lucis, vsuram tam diuturnam dedisti.* Et idem pro Rabir. posthu. 30. inquit, *vos obsecro iudices vt huic optimo viro quo nemo melior vnquam fuit, nomen equitis romani, et vsuram huius lucis, et vestrum conspectum ne eripiatis.* Lucis ergo vsura idẽ est, quod lucis vsus: puta vita. Mox idem nomen ad id descendit significandum, quòd ex vsu cuiusq; rei tanquam eius fructus accresit. Idem lib. de senec. *Terra nũquam sine vsura reddit quod accepit.* vbi fructus appellatur vsura seminis.

2. Dicitur ergo ab vsu vsura, sicut a fętu fętura, & a cultu cultura, vt infra dicemus. Propterea dicit Domini. de So. de iusti. & iur. lib. 6. q. 1. articu. 1. quòd secundum has significationes non est nomen vicij: sed quia more & consuetudine accommodatum est ad significandum id peculiariter, quod ex vsu pecuniæ aut rei cuiusq, vsu consumptibilis sorti excresit. Et dicit huius acommodationis forsan rationem esse, vt nomine ipso, rei peruersitas per antithesin denotaretur. Nempe, quòd cum talium rerum vsus quippe qui re ipsa absumitur sterilis p se sit veluti fructuosus ęstimetur. Dicitur enim secundum Doctores cõmuniter ab vsu rei, id est pecuniæ, quod in idem reincidit cum priori. secundum Lauren. à Rodul. in cap. consuluit. in prin. num. 9. Goffred. & Hostie. per eum allegatos. Dicit tamen Guiler. Bont. in tracta. de vsur. num. 18. quòd cum ipse cogitaret in ista materia fuit in opinione vsuram simpliciter dici ab vsu non quidem rei vel pecuniæ specificatæ, sed ab vsu potius temporis. Quare ipse ibidem. num. 22. vsuram diffinit, quòd sit lucrum non iure gratuitum certum, vel verissimile ex re aliena, pro sola temporis dilatione proueniens: quia si lucrum eueniret ex dependentia conditionis appositæ in mutuo, vel ex re propria,

vel ex

vel ex mora, vel ex interesse: vt in cap. Salubriter. de vsur. vel ex pœna non fraudulenter apposita. c. fraternitatis. 12. q. 2. vel ex patientia, vt in concessione pecuniæ ad pompam. vt dicit glo. in cap. conquęstus. tunc quia lucrum non venit ex sola temporis dilatione, sed ex aliquo prędictorum: id circo nō diceretur vsura. Hæc sententia iuuatur ex dictis Didaci Stellę super lucam cap. 6. ibi *Mutuum dantes nihil inde sperantes* quo in loco dicit, maxima quippe iniquitas est accipere vsuram propter id quo mutuasti. Primo quia vsurarius vendit tēpus quod dominus tam diuitibus q; pauperibus voluit esse commune sine vlla personarum exceptione. Non enim potest esse nisi vnicum tempus simul, & semel: & quia vsurarius vēdit pauperi tempus quod omnibus commune est: merito temporis indigētia punitur vsurarius: vt inquit Dauid Psal. 24. *Viri impij non dimidiabunt dies suos*. Et licet istę diu viuat curis seculi in morte occupatus temporis indigentia punitur non habens locum pænitentię. De eo namq; Ecclesiasti. 29. dicit, *in tempore redditionis postulabit tempus*. Ego tamen dicerem, vsuram non tantum ab vsu temporis dici, sed etiam ab vsu sortis: cum vt ait Hothoma. lib. 1. de vsur. Ciceronem vsuram appellare incrementum illud, quod cum eo quod accepit debitor reddit, quasi propter sortis vsum. vt clare in. c. pleriq; 14. q. 3. vsura ita describitur: vt sit quicquid sorti accedit. Idq; ipsum loquendi genus imitati iuris consulti nostri sunt vsuram appellantes, id quod propter sortis vsum simul cum ipsa sorte redditur. vt supra diximus, hoc nonomen more & consuetudine a commodatum esse, ad significandum id peculiariter, quod ex vsu aut rei cuiusq; vsu consumptibilis sorti excresit: vt nomine ipso, rei peruersitas de notaretur. Nam cum talis vsus natura sterilis sit, non conuenit si pecuniam alteri credideris, quæ aliquandiu apud debitorem fuerit, eius pecunię fructum ab eo exigere: qui fructus apud te nullus fructus erat, si pecunia apud te per-
3. petuo mansisset. Et et si, vsurā pro vsu, prætio, & æstimatione vulgo accipiamus, scire tamen nos oportet, duas eius species si quis rem subtiliter & enucleatè perpēdat inueniri posse. Alteram quæ nomen à suo genere distinctam habet, quæ vocatur fænus. Alterā vero, quæ in generis sui appellatione consistit: & vsura nominatur. Fænus quidem est naturalis terræ fætus. vt festus inquit. Ob quam causam & nummorum fætus, fænus est vocatum: & de ea re leges fænebres. Et vt ait Gellius lib. 16. cap. 12. fænus à fætu dicitur, & quasi à fætura quadam pecuniæ parientis atq; in crescentis. Fætus autem proucitus est, non auium tantum, & piscium, vt inquit Valla. lib. 4. sed generaliter omniū animalium etiam rationalium: quin & rerum quoq; inanimatarum, vt fęnum terrę fętum dicimus: à quo nomen habet: & fænus fętum pecunię à quo simili modo ita vocatur. Vnde in nostra materia illud intelligi volumus, fęnus esse propriè ac speciatim lucrum illud, quod quis captat ex nuda pecunia: veluti cum mensarij quos banquarios nostri vocant pecuniam mutuo dant, non vt accipienti commodent, sed vt inde lucrum aucupentur. Ex quo etiam, illorum quęstus latinè fęnus dicitur. Quod fęnus apud Grecos Τωκων appellatur Αφωτιτιωι quod est pario. Sicut enim animalia proles sibi similes pariūt, sic & pecunia pecuniam. Quare inquit philosophus, contra naturā est hic acquirendi modus. Non enim nūmus veluti terra, aut pecus fecundus est vt pariat.

4. Inter autem vsuram & fęnus tantum discriminis interest, vt nomen vsurę latius pateat, & superius sit quam fęnus: nempe, quod fænus dumtaxat pro vsura strictè sumpta vsurpetur: hoc est pro eo quod ex solo mutuo iniustè ac cresit. Vsura vero extentius accipitur pro quocunq; augmēto ex quocunq; contractu etiam dum licitum sit. Vt si quid credita pecunia vendidisti, & quia debitor in mora fuit, aliquid tibi ratione lucri cessantis auctū est, accessio illa vsuraria quidem est: non autem fenebris: sic enim habet iurisconsul. in. l.

cum quidam. §. si pupillo. ff. de vsur. Vsurę non propter lucrum petentium (illę scilicet quæ legitimę sunt) sed propter moram non petentium infligũtur. Item dum quis de hęreditate, vel re aliqua, etiam de pecunia litigat, si vincit, addicitur ei cum sorte quicquid vsu excreuerit: idq; vsura nuncupatur. Sed tamen vbi de hac re quęstio nõ habetur, promiscuus est vsus fænoris & vsurę. Velim tamen scias, nos hac in parte hoc nomen accipere secundum communem vsum theologorum, & Reipublicę, pro illicita vsura contracta: adeò vt ibi quidpiam vel in pœnam, vel ratione moræ, vel aliter iustè soluitur, non exti-
5. metur vsurarius contractus. Quod autem nos vsuram appellamus, hæc apud Aristophonem in nubibus describitur Τόκος quod partum significat: quia vsurarij rem sua natura sterilẽ parturire faciunt. Apud vero Hebraicos vsura Nasach appellatur, à quo nesech, idest vsura: significat mordęre. vt patet in lib. Numer. capit. 21. vbi dicitur, si nasach, idest, si mordeat serpẽs virũ. Dicitur autem vsura morsus: quia vsurarij mordendo aliorũ bona occupãt. Vnde de Vteronomi. 23. vbi nos legimus non fœnerabis fratri tuo, Hebræi habent nõ morsum inferes fratri tuo, seu non fænore mordebis fratrem tuũ. Vsurarius quippè non tantum quod suum est recuperat: sed etiam mordet in proprijs bonis eum cui mutuo tradit ad vsuram vltra sortem acci-
6. piendo. Sicut enim canis aut serpens aut quodcunq; animal mordens trahit secum id quod mordet, seu morsum, ita pecunia tradita ad vsurã trahit secũ aliã partem minorẽ, velut morsum suũ ex aliena substantia. Quamobrem dominus hanc iniuriam veluti sibi illatam grauissimè repetet. Vnde in Exod. 22. dicit, *si mutuaueris pecuniam populo meo pauperi*. non dicit tuo sed meo: vt scias, vsuram non à paupere sed à Deo exigi debere. Quemadmodum enim ab Aspide percussus, dulcedine, & suauitate quiescit donec animã exhalat, quoniã venenum latens per omnia mẽbra diffunditur: sic, qui ad vsuras accipit, pecunia oblectatur. Sed vsuræ venenum per omnes mẽbrorum facultates discurrit, totumq; hominem captiuum reddit. Et qui antea liber erit, vt se in libertatem asserat, diu, noctuq;, laborat. vt docet Chrysosto. homel. 12. operis imperfecti. Preterea Basili. ait, in psal. 14. sicut dolores parienti, sic tẽpus statutum debitori existit, fænus supra fænus, malorum parentum mala soboles. Vipperas enim dicunt ventrem matris perrodendo nasci, sic item fænora debitorum domos absumendo nascuntur. Semina omnia suo tẽpore nascuntur, animalia quoq; tempore pręstituto suos edũt fætus. Fænus vero hodie nascitur, hodie parere incipit. Itẽ lep⁹ simul parit, & aliud alit & rursum superfetat. Nam dãtes statim petunt: & ponentes tollunt, & fęnerant quod pro fænore accipiunt. vt Plutarch. in moralib. Qua in re fęneratores canibus peiores existimãtur: nam canes accipientes mãsuescunt: fænerator verò accipiẽs irritatur. Non enim conquiescit allatrans, sed plura expetit. vt idem Basil. psal. 14.

Hinc fit, quòd merito fatendum sit, vsuram omni iure scilicet naturali, diuino, & humano, canonico, & ciuili vetitam esse.
7. Primũ etenim, iure naturali vsuram illicitam esse, cõstat aliquot rationibus: quibus efficax fit huius rei demõstratio. Nam vsurarius contra naturam committit ex eo, quòd facit rem naturalem superualere naturę suę: & artificialem arti suæ. Ars enim, & natura, suo modo denarijs artificialiter inuentis valorem præstitit iuxta numerationem eorum, & ideo in his vsura est prohibita: postquã eis natura valorem certũ, & determinatũ concessit. Nam alias, cum fænerator numerũ mutuaret vltra numerum aliquid recipiẽdo per vsurariam prauitatem eius valorem transcendit. Secunda ratio, quę probat vsuram esse contra ius naturale ea est, quòd in pecunia rebusq; alijs mutuabilibus, vsus est ipsius rei consumptio: sicq; nõ potest separari à proprietate nec ab ipsa re. Igitur accipere lucrũ aliquod pro vsu ipsius rei, & demũ rẽ ipsam, iniquum est, & praua cũmutatio.

cum id

cum id quod non est, precio vendatur. Exigit ergo naturæ lex, & regula, quę in cõmutationibus valet, & in æqualitate posita est, vt quantum quis dedit recipiat: quia sic suum recipit, & amplius aliquid exigere eadem lege non licet. Quod quidem apertius demonstratur, si specialius argumentetur. Aut enim creditor capit lucrum istud pro sorte, aut pro vsu ipsius: si pro sorte, ergo bis capit eius æstimationem: vel capit iniustum sortis valorem. Si pro vsu rei, is non potest seorsum a sorte ęstimari; & sic bis sors ipsa venditur: quod satis iniquum esse constat. Huic rationi suffragatur iuris consul. in. l. 2. ff. de vsu fruc. ear. rerum quę vsu consu. Sed de pecunia inquit, recte caueri oportet, his á quibus eius pecuniæ vsusfructus legatus erit, quo senatus consulto non id effectum est, vt pecuniæ vsusfructus proprius esset. Nec enim naturalis ratio authoritate senatus consulti mutari potuit, sed remedio introducto, cepit quasi vsusfructus haberi. hactenꝰ Caius lib. 7. ad edictum prouinciale. Idem tradit Iustinian. in. §. constituitur. vbi Theophilus. insti. de vsufruc. passimq; obseruatum est, pecuniam vsu ipsius cõsumi. tex. in cap. fi. de pignorib. auth. nouissima. C. de administra. tutor. l. Aristo. §. fi. ff. de iure deliberē. glo. Bar. & Doctor. in. l. 1. §. fuit quæsitum. ff. ad senat. consul. trebelleian. Andr. Tira. lib. 1. de retract. §. 1. glo. 7. num.

8\. 103. Non tamen intelligas pecuniam vsu consumi, idest perire, & minui, id etenim falsum est: sicut palam constat. Si quidem eiusdem valoris censetur, ac salua manet, etiam si millies commutetur; deturq; vel gratis, aut in alterius rei precium. Sed ita accipiendum est, quòd frequentissimè vulgo dicitur, pecuniam vsu consumi, hoc est vsum pecuniæ in sumptibus & erogationibus cõsistere, atq; per vsum omnino eam ab vtente discedere, & in alium transferri: ideoq; quantum ad ipsum vsu consumi, & perire. Nam vt inquit Couarru. per relanem ad alios, vsus pecuniæ est eius cõsumptio, & datio: retẽtio vero, & acceptio eius est possessio. Tertia ratio quæ probat vsuram contra naturam esse ea est, quòd pecunia pecuniam idest res natura sterilis fructum pareret, quod esse nõ potest: cum vt supradiximus, pecuniæ vsum eius cõsumptionē esse. Quippe qui vsurarius faceret, vt ea pariant, quæ nunquam pepererunt; & vt ea generent, quę nunquam generarunt. Vult enim, quòd nummi sui alios nũmos pariant: quodquidem contra naturã esse. Didac. Stel. Lucæ. cap. 6. affirmat. Vnde, accipere aliquid vltra sortē pro vsu rei illicitum atq; iniquum est: cum potius capiatur ex industria aliena, quàm đ pecunia quæ nõ fructificat. Sic sane, vsura apud Latinos dicitur: quia propter vsum sortis accedit. Quam philosophi lumine naturali tãtum illuminati adeò reprobarunt, quòd artem fænerandi e Republica tãquam Reipublicæ perniciosam & damnosam eijecerunt. vt Aristo. pri. politi. & Plato. lib. 6 de Republi.

9\. Secundo, iure diuino vsuram vetitam, ac prohibitam esse, ex pluribus veteris testamenti locis demonstratur. In Exodo enim. cap. 22. dicitur. *Si pecuniã mutuo dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non vrgebis eum quasi exactor, nec vsuris opprimes.* Idẽ de Vteronomi. cap. 23. ibi. *Non fænerabis fratri tuo pecuniã ad vsuram nec fruges nec quamlibet aliam rem, sed alieno. Fratri autem tuo absq; vsura id quod indiget commodabis vt benedicat tibi dominus Deus tuus in omni opere tuo in terra ad quam ingrederis possidẽdam.* Leui. cap. 25. *ne accipias á fratre tuo vsuras nec amplius quam dedisti.* & populo post. *Pecuniã non dabis ei ad vsuras.* Itẽ Ezechie. cap. 18. vbi dominꝰ đ eo qui ad vsurã dederit locutꝰ ait, ꝙ talis nõ viuet: sed morietᷓ. Prophæ. etiam psal. 14. inquit, *nõ habitaturũ in tẽplo dñi eũ qui ad vsurã dederit.* c. quoniam. 14. q. 4. & q. eã. c. si quis oblitus. Ex nouo deniq; testamẽto passim ducitᷓ vulgaris illę locꝰ Lucę. 6. *Mutuũ datæ nihil inde sperãtes.* Per quē locũ Theologi & Canonistę frequẽtissimo omniũ cõsensu existimãt, vsurã iure diuino etiã euãgelico vetitam esse. prout plura ad hãc rẽ testimonia adducit Guliel. Peral. epis. lug. summa đ vicijs & virtutib. tomo. 2. tra. đ auari.

cap. 1.

cap.1. Quę etiam euangelij verba Vrbanus pontifex in cap. consuluit. ita fuit interpretatus ad confirmandam vsurarũ prohibitionem de iure euangelico.

10. Cumq; hisse iuribus vsuræ vetantur, si iudæa asserat sibi licere posse dare ad vsuram clare mentitur: vt aduersus eam clamat. Hieroni. Seuanerola in Homilia. 17. cap. 6. Michec. inquiẽs, *Date mutuũ gratis rei publicæ vestræ. Ne feneretis res. Aio enim vobis non patere aditum salutis. Neq; tibi Iudææ hoc integrum est, vt fæneres. Nec si id facis salus potest tibi contingere. Quod si tibi ad vsuram dare licere ais, egregie mentiris. Fuit enim olim dumtaxat permissum obseruicosum tuum caput. Est autem vsura ordini naturæ contraria. Quare est peccatum aduersus naturam ipsam. Assero tibi fænus non esse licitum. Regredimini ergo omnes ad pænitentiam.* Quod & iure canonico eisdem prohibetur vt in cap. post miserabilem. de vsur. ibi. *Iudæos ad remittendas christianis vsuras per principes et potestates seculares compelli præcipimus* Etenim illud quod dixit dominus Deuteronomi. cap. 23. non fænerabis fratri tuo pecuniam ad vsuram, nec fruges, nec quam libet aliam rem, sed alieno, intelligitur illud alieno, quia terra promissionis erat iudęorũ. Deus enim dedit illam Abrahæ, quã multi ex gentilibus sub tiran nide posidebãt vt erant Iebusei, Philistei, & reliqui, & quia isti gentiles contra fas, & ius, terram iudęorum posidebant, ipsi vero iudæi illam armis expugnare non valebant, cum innumera gentilium esset multidudo eaq; potentissima, ideo dominus præcepit iudæis vt ad vsuras pecunias darent gentilibus illis, vt vel sic recuperarent quod iustitia & iure suũ erat. Et sic quod dominus inquit, dabis alieno, intelligẽdũ est, de his qui terram promissionis incolebant: quia hoc nõ erat alienum rapere, sed quod suum est redimere. Quod si alias ad vsuram dabant grauiter peccabãt. hæc Didac. Stel. super Luc. cap. 6. ibi. *Mutuum date.* Hoc etiam modo fænerare poterant palestinis qui contra ius omne, terram suam vsurpauerãt, quam illis dominus dederat, quæ sua erant ita recuperantes: in quo casu fęnerare licebat, & non in alio. Sed sciẽdum est, quòd his verbis. Sed alieno. quidam vtuntur ad probandum vsuram non esse contra ius naturale. Nam cum iudæi astricti sint iuri naturali nihil vnquam aduersus illud ius eis licuit. Et ideo quibusdã placuit, eum locum ita esse intelligendum vt vsura iudæis minime fuerit permissa, nec licita: etiam erga alienigenas. Sed tantum dissimulatione quadam ea permissio processerit, & concessa fuerit iudæis ad maius malum effugiendum, ob duritiam & auaritiam eorum: ne fratribus pecuniam ad vsurã mutuarent. Sicuti & eis permissus est libellus repudij. Atq; in hũc sensum probarunt Sanct. Tho. 2. 2. q. 78. arti. 1. Caiet. Car. in cle. 1. §. fi. q. 13. de vsur. Conrrad. de contractib. q. 24. col. 2. Hostien. in summa. ti. de vsur. §. in aliquo. vers. Octauo. Anna. in cap. 1. de vsur. Alijs vero hac in re visum est, vsuras permitti iudęis propria permissione, & earũ approbatione, non erga omnes alienigenas, & exteros, sed tãtum erga eos cum quibus bellũ iustè gerebant: quia tunc non possunt exactiones istę dici vsurę propriè, sed impropriè & poti⁹ iuste exactiones, nempe ab his quorum bona iure belli capi iustè possunt. vt in. c. fi. 14. q. 4. vbi quæsitum ab Ambrosio à quo vsurę sine peccato exigi, vel recipi posint, responsdetur, quòd ab illo cui nocere merito desideramus; & cõtra quem bellum iustè mouemus, sed bello vincere non valemus. vide Roman. in singul. 265. Hippoly. in. l. 1. §. propterea. nu. 65. ff. de quæstionib. Socin. in reg. accipere vltra sortem. ad fi. Conrra. de contractib. q. 42. conclusio. 2. Ioannes à Medina. de acquisi. per vsu. §. ad tertium argumentum. & Couar. lib. 3. variar. resolutio. cap. 1. num. 7. Sed si hæc secunda interpretatio accipiatur, vt eam Roma. Soci. & Hippolyt. accipiunt, falsa est omnino authore Annan. in capit. 1. de vsur. colum. fi. & Couarruuias dicto lib. 3. variar. resolutio. capit. 1. num. 7. Nam licet mihi liceat bellum gerere, & capta in eo bello

11. efficiantur capientis, non tamen mihi licet cum hoste contractum inire: quia natu ræ lege

ræ lege reprobatus sit potissimum, quia cõuentiones istę iam non fiũt cum hoste iure belli, sed iure pacis, & cõmerciorum sic non licet ab hoste emere rẽ quæ illius propria est prius quàm iure belli capiatur carius iusto præcio. & ita est planè respondendum communi omnium consensu. Verum dic, hunc secundum intellectum esse verum, quoties ab hoste accipitur vsura & retinetur in compensationem dãni ab hoste iniusto & iniquo illati, vel vbi bona ab hoste possessa sunt ipsius mutuantis, aut ad eum pertinent, quemadmodum bona & prædia hostium incolentium terram promissionis ad iudæos pertinebant diuina largitione. sic sane intellexit Dida. Stel. in loco citato & Conrra. & Theologi vbi supra. atq; etiam Couar. dicto cap. 1. variar. resolu.

12. Tertio, iure pontificio prohibitam esse vsuram constat ex pluribus constitutionibus & capitulis in omnibus titulis de vsuris in quibus non est immorandum. Et extat in decreto. 14. q. 3. & sequen. Ex quibus infertur, non esse permittendam exactionem vsurarum: quia inferior non potest permittere quod vetuit superior scilicet ipse Deus & Christi vicarius. vt probat notabiliter Math. de Afflic. in decisio. 22. num. 4. Neq; ipsum Romanum Pontificem posse priuilegio, dispensatione, alio vè iure permittere, vsurarum exercitium

13. sic, quòd ex eo licitum sit, vel quod vsurarius immunis reddatur à restitutione eorum quæ male acquisiuit. Nam summus Pontifex non potest iuri naturali refragari neq; permittere illud quod iure naturæ aut diuino illicitum est: quia cum vsurarum crimen vtriusq; testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationem aliquã posse fieri non videmus. ita expresse habetur in cap. super eo. de vsur. Quod verum est, licet prætextu boni dicta dispensatio vsurarum exercendarum peteretur. vt in dicto cap. super eo. ibi. *Quia cum scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mentiri, multo magis prohibendus est ne etiam pro redimenda*

14. *vita captiui vsurarum crimine inuoluatur.* Qui enim hac intẽtione seu boni prætextu mala accipit, vt bene dispenset, grauatur etiã potius: quàm iuuetur. Et inquit scriptura, hostiæ impiorum abominabiles sunt domino quæ offeruntur ex scelere. Quicquid enim in Dei sacrificio ex scelere offertur, omnipotentis Dei non placat iracundiam: sed irritat. Hinc rursus scriptum est, honora Deũ de tuis iustis laboribus. Qui ergo male tollit, vt quasi bene prębeat, sine dubio dominum non honorat. Hinc quoq; per Salomo. dicitur, qui offert sacrificium de substantia pauperis, idem est ac si victimet filium in conspectu patris. Quantus ergo sit dolor patris perpendamus, si in eius conspectu filius victimetur: & hinc facile cognoscitur quantus apud Deum dolor exasperatur, quando ei sacrificium ex rapina tribuitur. vide hæc in. c. non est putanda. 1. q. 1. Considerẽt igitur vsurarij omnes qui vsuras accipiunt vt postea missas seu alia diuina officia in ecclesijs instituant, quam parum illis illa vsurarum distributio seu eleemosyna prosit, quæ cum ex illicitis rebus acquiratur, eleemosyna putanda non est. Immo Deus potius ex illo sacrificio oblato de substantia patris irritatur: quàm placatur. Caueant igitur homines ne se huiusmodi impostaris contaminent. Eleemosyna enim non est facienda ex fænore, vel vsuris: nec quo libet malè acquisito. ita Augusti. in lib. de verb. domini. trac. 35. quẽ refert Graciã. in. c. 1. 14. q. 5. & ibi in eã. q. c. immolãs. Ex iniquo, oblatio est maculata. Dona iniquorũ nõ probat altissimus, nec respicit in oblationibus iniquorũ nec in multitudine sacrificiorũ eorum propitiabitur peccatis. Probãtur etiam hæc in tex. c. scriptũ est. 14. q. 5.

15. Cum ergo illud Romanus Pontifex dispensare non possit, minus principem temporalem id permittere posse respõdendũ est. Immo in hoc casu dictus princeps excõmunicatus esset. vt in clemen. 1. de vsur. Princeps autem huiusmodi scelera punire tenetur: nõ pmittere. prout clamat Nicol. de Cussa. in lib. 3. de cõcor. catho. cap. 40. inquiens, multa regibus incũbere, maxime

adulte

adulteria, furta, parricidia, periuria, rapinas, & consimilia peccata magna cohibere: & de patria expellere. Insuper deceptiones quæ per contractus ac prauitates vsurarias fiunt eradicare. facit tex. in. c. rex. debet. 23. q. 5. & cap. post miserabilem. de vsur. Idem etiam fateri oportet in quacunq; consuetudine, vt cunq; immemoriali, & etiam in quocũq; statuto: quæ vsurariam prauitatem approbare nõ possunt. Quare si prouinciæ seu quorumdam locorum communitates vsurariam approbantes quodammodo grauitatem per statuta sua iuramento quandoq; firmata vsuras exigi & solui nedum cõcedunt, sed ad soluendas eas debitores scienter compellũt, ac iuxta ipsorum statutorum continentiã, grauia imponendo plerunq; vsuras repetẽtibus onera: alijsq; vtẽdo super his diuersis coloribus & fraudibus exquisitis repetitionem impediunt earundem, non recte sentiunt: immo prædicta statuta cõtra iura diuina, pariter & humana esse ex superioribus clare hostensum est. de quibus expressum habemus tex. in clemẽ. 1. de vsur. quo tex. sacro approbante cõcilio statuitur, vt quicunq; communitatum, potestates, capitanei, rectores, consules, iudices, cõsiliarij, aut alij qui vis officiales, statuta huiusmodi de cetero facere, scribere, vel dictare, aut quod soluãt vsuræ vel quòd solutæ cũ repetuntur non restituantur plenè ac liberè scienter iudicare præsumpserint: sententiam excommunicationis incurrant. Eandem etiam sententiã incurri, nisi huiusmodi statuta de libris communitatum ipsarũ si super hoc potestatem habuerint infra. 3. menses deleuerint, aut si ipsa statuta, siue consuetudines effectum eorum habentes quoquo modo præsumpserint obseruare. Ex quibus clare infertur, cõstitutiones Cathaloniæ sub titu. de vsur. collocatas, vsuras iudæis permittentes condẽnandas esse quas de volumine esse delẽdas & in curijs generalibus christianissime abrogãdas ex supra ostensis iudico. Nec ad excusationẽ sufficeret, si diceretur, illud ibi pro iudæis tantum statutũ fuisse: quia pro eis id statui non potuit: cum vt supra diximus hoc eodem capit. iudæis non licere fænerare per vsurariam prauitatem.

16. Quarto, iure ciuili quoq; à tempore Iustiniani vsurę prohibitæ & vetitæ reperiuntur, et licet iure pandectarum constet eas permissas fuisse. l. placuit. ff. de vsur. & etiam iure. C. l. eos. C. eodem titu. quibus vsurarum vsuræ & earum excessus tantum prohibebantur, tamen iure authẽticorum à Iustiniano Cesare vsuras omnino fuisse reprouatas tenẽt glo. in auth. ad hęc. C. de vsur. in verbo. cadat ipso iure. glo. in capit. quia in omnib⁹. in verbo multi. ex. de vsur. & glo. in. c. quid dicam. 14. q. 4. Quarũ opinionem communem esse fatetur. Abb. in cap. cum sit. de foro competẽ. nu. 18. Quẽ refert Dida. à Couarr. variar. resolu. lib. 3. cap. 1. num. 6. Ias. in. §. omnes. num. 14. inst. de actio. & in. l. cunctos populos. num. 47. C. de summa trinita. & fi. cat. Berous. in rubri. de vsur. num. 80. Iul. Clar. in. §. vsura. versi. Difficultas. qui dicit, ab hac opinione tanquam veriori, & magis communi, non esse aliquo modo in practica recedendum. Ratio autẽ huius opinionis ea fuit, quod Iustinianus professus fuerit catholicam fidem: seq; admisisse illa quatuor cõcilia vniuersalia: de quibus ipse loquitur in auth. de eccles. titu. in prin. Interq; erat Nicenum concilium quod vsuras prohibuit & eas turpes esse, ac aduersus sacrã scripturam constanter asserit. c. quoniam multi. 47. distinc. vide etiam Petrum Belluga in. §. de vsurarijs. num. 4. dicentẽ, hanc esse magis sanam opinionem. Deniq; in quacunq; quantitate penitus iure regio per christiani orbis Principes vsuræ damnantur. vt asserit Couarruuias dicto libr. 3. variar. resolutio. capit. 3. Et maxime militat in hoc Principatu Cathaloniæ sub pœna amissionis sortis principalis vna cum eius duplo.

17. Huius autem prohibitionis vsurarum rationem multiplicem assignari posse constat: quas ad sex principales fore reducendas arbitror. Primũ etenim si fęnerare liceret, omnia ferè mala exinde sequerentur: ideo

ideo quòd non intenderent homines agri culturæ nisi quando aliud non possent. Ex quo tanta insurgeret inopia, quòd pauperes famæ perirent. Nam ad terram colendam, homines & iumentis, alijsq; instrumentis necessarijs carerẽt: quia si sunt pauperes, à se prædicta habere non possent; si diuites, tunc ipsi culturam fugerent, vt potius propter lucrum in vsuris intendant: in minora & minus cautè lucrari. Et dato quòd aliquis se culturæ daret, adeò victualia cara essent, quòd pauperes magno cũ labore vitã agerent. Ex quibus, maximum fidelibus inesset periculum. Secunda ratio est, quia vix potest esse, quin diu debẽs vsuras non depauperetur: vt nostris temporibus clare in hoc Cathaloniæ principatu in multis vidimus. In quo adeò hæc pęstis vrgebat, quòd nobiles de diuitibus pauperes effecti fuerũt: quorum bona breui tempore fæneratores deglutierunt: & pauperes fęnore trucidarunt. vt in. c. quid dicam. 14. q. 4. Tertia ratio est, quia vix in diligendo pecuniam euitatur idolatria, quæ alio nomine auaritia appellatur. c. quæro. 6. q. 1. & pecunię amorę læditur iustitia. vt in. c. pauper. 11. q. 3. vbi habetur, quòd cito violatur auro iustitia. Quarta ratio est, propter dilectionem: quia tenemur ex caritate diligere proximum sicut nos ipsos: quod tolleretur, si subueniretur proximo intuitu lucri, & non caritatis. Quinta ratio est, quia res aliena in mutuo efficitur mea: & ei⁹ rei dominiũ in me transfertur. vt in. l. 2. §. appellata. ff. de reb. cred. & sic vsus debet esse me⁹. & non mutuantis. Et tamen cõtrarium fit in vsura. vt in. c. si fęneraueris. 14. q 3. Sexta & finalis ratio est, quia vtendũ est re ad vsũ ad quem est deputata. c. hi autẽ. 22. q. 2. cap. personales. ex. de appellationib. Et cum pecunia non sit instituta ad germinandũ maximè quia res est sterilis, fiatq; contrarium in vsura, ideo vsura prohibita est. Vide Innocẽ. super rubr. de vsur. & post eum Guido. Papæ in tract. de vsur. nu. 5. & 6. & Lauren. à Rodul. in cap. consuluit. in prin. nu. 13. Quare cum ex superioribus satis abunde constet, vsuram omni iure esse prohibitam, & de rationibus prohibitionis, videndum restat, an vsura sit delictũ, & an illud sit merè ecclesiasticum vel mixti fori?

Ex supra dictis constat euidenter, vsuram apud omnia iura reputari rem illicitã
18. & prohibitam, ideo necessario fatendum est, vsuram esse delictum: & consequenter, propter vsuram quem posse criminaliter puniri. ita sentit glo. in capit. perniciosam. de officio ordinar. in verbo canones. quę dicit episcopum posse criminaliter inquirere aduersus vsurarios. tenet Soci. in cõsil. 219. nu. 3. vbi notabiliter dicit, quòd contra tales poterit procedi etiam ad torturam: vt eruatur veritas. per tex. in capit. grauis. de deposi. Probat item hanc sententiam tex. in. l. improbum fęnus. C. ex quib. cau. infam. irrog. quæ vsurarios pœna infamię punit. Cõfirmat candẽ Alciat. in cap. perniciosam. num. 80. de officio ordinar. vbi inquit, quòd ex quo lex canonica expresse resistit tali contractui, vsurę nõ transeunt in dominium accipientis: vnde talis quodãmodo furtũ cõmittit. l. si quis vxori. §. cum creditorẽ. ff. de fur. Et hanc dicũt communẽ esse opinionẽ Iacob. Butri. in dicta. l. improbũ fęnus. Corneus. cõsil. 19. lib. 3. Alciat. in cap. perniciosam. num. 76. & sequen. Quem etiam refert Dida. super quarto decretal. in. 2. parte. cap. 6. num. 19. Refert etiã hanc cõmunẽ opinionem. Iul. Clar. in. §. vsura. vers. Et hoc infertur. vbi dicit, pluries fuisse iudicatũ per illum senatũ puniẽdo tales vsurarios pœna extraordinaria. Alci. quoq; in loco supra citato. nu. 82. refert, se quãdoq; vidisse iudices seculares procedere contra vsurarios volẽtes exigere credita secundũ litteras cambij quas constabat esse simulatas. Ego vero attestor me vidisse in concilio Regio criminali huius principatus Cathalonię in anno. 1578. &. 1579. plures actitatos fuisse processus criminales cõtra diuersos delatos & inculpatos de crimine vsurarũ. Quorũ quidẽ processuum relator fuit Frãciscus Puig eiusdẽ Regij concilij doctor vir accutissimi ingenij & summopere laudãdus. Cuius relatione vidi in dicto Regio cõcilio condẽnari

quendã

quedā.t. Sala calligariū qui fuit cōdēnatus in pœna apposita per regia edicta prohibētia quamcunq; vsurarū speciem quę erat amissio sortis principalis vna cum eius duplo: & inconsequentiam ad restituendas vsuras in debitè exactas & extortas. Solet etiam crimen hoc poena arbitraria puniri pro vt etiam illos punit & torturę subijcit parlamentum Parisiense vt refert Iul. Clar. in dicto. §. vsura. vers. Et ex hoc.

19. Et quamuis ex supra dictis colligamus, tam iudices laicos, quàm ecclesiasticos posse d̄ huius modi scelere cognoscere, tamē hæc quęstio an hoc crimen sit mere ecclesiasticum, vel mixti fori, multum inter doctores controuersa est. Qui cum videant, infra legitimum modum vsuram de iure ciuili esse permissam. vt in. l. placuit. &. l. pecunię fænebris. ff. de vsur. &. l. eos. §. si quis ita. C. eō. titu. sunt quidam qui fatentur, iudicem secularem non debere procedere contra tales: quia quod fit lege permittente pœnam non meretur. vt. l. Gracchus. C. ad leg. iul. de adul. Idem mouet Alciat. in cap. perniciosam. num. 77. de officio ordi. Quam opinionem seqūtur Bal. & Salycet. in. l. improbum. C. ex quibus cau. infam. irro. Et mouentur, quia non reperitur legibus cautum, quòd cōtra tales criminaliter procedi possit. Ideo nos breuibus hanc quęstionem resoluentes dicamus, hac inre duas fuisse opiniones. Quidam enim existimarunt crimen hoc esse merè ecclesiasticum. Alij vero tenuerunt non esse merè ecclesiasticum: sed potius mixti fori. Dicētium esse mere ecclesiasticum opinio fundatur ex glo. in capit. cum sit generale. in verbo. malefactores. de foro comperen. & ex alia glo. in cap. 1. d̄ officio ordi. & in clemen. dispendiosam. de iudi. Quibus suffragantur tex. in cap. 1. & 2. & cap. pręterea. d̄ vsur. vbi laici vsurarij à iudicibus ecclesiasticis puniuntur excommunicationis poena. Quo fit, vt de vsurarum scelere minime valeat iudex laicus cognoscere. Aliorū vero opinio fuit, vt hoc crimen mixti sit fori, ita vt iudex laicus possit istā causam inter laicos iudicare; & ecclesiasticus inter

20. clericos. Et hæc secunda opinio non modo ex recētioribus doctoribus, in qua omnes concordant, verum etiam ex antiquissimis & grauissimis viris tam iuris ciuilis quam pontificij conprobatur. Confirmat enim eam Saly. in. l. eos. §. fi. num. 8. C. de vsur. Archi. in. c. quid dicam. 4. q. 4. Gasp. Cal. inter consilia Ancharra. respon. 236. Barba. in cap. cum sit generale. de foro cōpeten. tenet Dida. à. Couar. siue quæstio iuris, siue facti proponatur, in lib. 3. variar. resolu. cap. 3. Quem sequitur Ioan. Baptist. de Lu. in cap. quamquam. num. 66. de vsur. vbi alios hanc opinionē approbantes allegat, ad quem me remitto. Quid autem hac in re tenendum obseruādumq; sit, ex infra scriptis facile decidi percipiq; poterit.

Primo enim falso assereretur vsuras sola lege pontificia, vel pontificia & naturali simul prohiberi: cum & iure ciuili quoq; fuerint improbatæ. vt in. l. eos. C. de vsur. & in. §. 1. in auth. de ecclesiasti. titul. vbi Iustinianus præcipit quatuor concilia seruari inter quę est concilium Nicenum quo vsuræ prohibentur. Immo penitus in quacunq; quantitate iure Regio per christiani orbis principes damnantur. vt asserit Couar. dicto. lib. 3. variar. resolu. cap. 3. Quod etiam in præsenti principatu Cathaloniæ obtinet locum. vt ex Regijs edictis in processu insertis videre est. Quo fit, vt fateamur, crimen hoc non esse merè ecclesiasticum; sed potius mixti fori: & sic ad iudicē secularem, quando eius iurisdictio præuēta fuit huius criminis cognitionem pertinere & spectare. Quinimo, nullibi ius pontificium vetuit iudicem laicum de hac causa cognoscere: immo super vsuris iudicibus secularib⁹ iura dicere permisit, & ius litigātibus reddere. cap. post miserabilem. de vsur. ibi. *Iudæos ad remittendas christianis vsuras per principes et potestates seculares cōpelli præcipimus.* Quod si hoc crimen mere ecclesiasticum foret, profecto ius canonicū alicubi laicos iudices id tractare prohibuisset. iuxta cap. tuā. de ordi. cognitio. cap. 1. lator. causamq;. cap. 2. qui filij sint legi. cap. inquisitionis. §. inhibemus. de hæreti. in. 6.

Et cer

Et certe hoc argumentum non est ius canicum quod hoc prohibeat nõ est infimum in iure. vt inquit Domini de Sot. de iusti. & iu. lib. 6. q. 1. arti. 3. ergo. ec. Secundo prędicta iuuãtur ex doctrina Iaso. in. l. quotiens. nu. 8. C. de iudi. vbi ipsæ in ea est sententia, quòd licet iudex laicus nõ possit de causa spirituali cognoscere, poterit tamẽ cognoscere de causa vsurarum, quando per statutum ciuitatis instrumentum præsumeretur vsurarium & pars fundat se in dicto statuto: quia cum tunc non sit quæstio iuris canonicalis, sed municipalis, seu statutarij, potest iudex laicus cognoscere.

21. Tertio relicto ad partem quod iure ciuili, regio, & Çesareo vsuræ prohibentur, tamen dico, quòd licet iure canonico tantum contractus illiciti vt sunt vsurarij & similes prohiberentur, qui vero sint illegitimi lex ciuilis & humana docet ad quam pro huiusmodi confugiendum est ex sententia & opinione Glaudij Guilia. in Euangelio. secundum Mathe. cap. 5. ibi. *Et volenti mutuare à te ne auertaris.* in hæc verba dicentis. *Sacræ litteræ docent quidem reijciendos esse illegitimos contractus, sed qui sint illegitimi lex ciuilis et humana docet: ad quam pro huiusmodi confugiendum est.* Nam quemadmodũ in re medica sacræ litterę docent licere vti naturalibus & ordinarijs pharmacis non autem docent quæ pharmaca cui morbo admouenda sint sed reijciunt hoc ad iudicium Galeni, Hypocratis, & aliorum medicorum, ita in contractibus ciuilibus sacræ litteræ docent quidem pio homini licere, legitimis contractibus vti, non autem explicant, qui cõtractus sint legitimi: sed reijciunt hoc ad leges & iudicia magistratum. Ergo hac attenta ratione patet, iudicem laicum posse super validitate contractuum vsurariorum & simlium cognoscere.

22. Quarto quòd ad dominum Regem cognitio huius criminis quoq; pertineat probatur ex alio Nicolai de Cussa elegantissimo dicto in lib. 3. de concordan. catholi. cap. 40. vbi clamat, multa regibus incumbere, maximè adulteria, furta, parricidia, periuria, rapinas, & consimilia peccata magna cohibere, & de patria expellere. vt habetur in. c. rex debet. 23. q. 5. in super deceptiones quæ per contractus ac prauitates vsurarias fiunt eradicare. Ergo. ec.

23. Quinto probatur, quia hoc vsurarũ crimen sapit furtum & rapinam. c. si quis vsuram. 14. q. 1. & scribentes omnes cum canonistæ, tum legistæ varijs in locis fatẽtur. Quod nec tacent Doctores sacræ scripturæ vt refert Thom. de Merca. in suo lib. de contractib. fol. 39. pag. 2. allegans Ambrosium & Augustinũ dicentes, idem esse pauperi vestes furto substrahere, quòd diuiti mutuo sub vsuris dare. Et ideo vsurarij apud omnes latrones appellantur: qui mordẽdo aliorũ bona occupãt. Et sic vsura idẽ est quod morsus, quæ apud Hebraicos Nasach appellatur: à quo nesech, idest vsura significat mordere. vt attestatur Dida. Stel. in Lucam. cap. 6. super verb. mutuum date & nihil inde sperantes. Sed pro furto additur iudex laicus: quod de se patet. Ergo & pro vsura inter seculares & laicos adeundus est. Hoc argumentum cõfirmat Dida. à Couarru. in dicto libro. 3. variar. resolu. cap. 3. quem sequitur Ioã. Baptis. de Lu. in cap. quanquam. num. 66. de vsur. vbi asserit, crimen istud nihil plus habere quã homicidium quã furtũ, quàm & similia scelera: quæ in dãnũ & iniuriam proximi perpetrantur. Nec potest optima ratio diuersitatis dari, quare magis hoc crimen dicatur meré ecclesiasticum, quàm homicidiũ, & furtum. Nam si lege naturali, & diuina, vsura prohibetur, eisdem quoq; iurib⁹ homicidium & furtum prohibentur: & ideo nõ dicuntur crimina meré ecclesiastica: nec etiam vsura dici debet. Præterea nõ sequitur, quòd licet ab initio crimen vsurarũ sola lege pontificia prohibitum sit esse mere ecclesiasticum: cum tamen & per leges ciuiles seculares, & nunc vetitum sit, cum & furta homicidia, sacrilegia, & alia à iure diuino ceperint ꝓhiberi. Nec ideo sunt merè ecclesiastica. Immo iudex laicus poterit de his cognoscere. Ergo idẽ est dicendum de vsura.

Sexto facit, quia si iudex laicus impedi-

retur cognoscere de causa vsurarum ideo quia pars dubitando de iure firmat ius & de iure coram ecclesiastico iudice iā facti quæstione proposita coram iudice seculari sequeretur, quòd idem esset iudicādum de homicidio, furto, ac alijs delictis in quibus semper idem dubiū iuris formari posset. At hoc fieri nequit, nec debet: quia tota regia iurisdictio singulis diebus pro quolibet delicto impediri posset: ita firmādo ius & de iure corā ecclesiastico. Vt ergo hoc in conueniēs tollatur, necesse est fateri huius delicti vsurę, ac aliorum delictorū cognitionem ad iudicem secularem cuius iurisdictio preuenta fuerit, facti quæstione proposita, pertinere & spectare.

Nec refragari potest si dicatur, quòd ex hac decaratione an factum propositum sit vsurarium vel non inducatur materia peccati: nā hoc est falsum, quando ius in facto super quo dubium formatur iam est certū & determinatum. Nam quando ius est certum & determinatum, solum censetur proposita quæstio facti, & illud factum venit decidendum secūdum illud ius certum & determinatum: cum ex facto ius oriatur, & illa sint inseparabilia. vt tenet Corn. consil. 19, num. 8. & consil. 227. nu. 3. vol. 3. pro quo allego elegantē Baldi doctrinā in cap. clerici. nu. fi. de vita & hones. clericor. vbi querit, an iudices seculares posint se intromittere de restitutione vsurarum certarum, & respondet, quòd sic, allegans tex. in cap. post miserabilem de vsur. Sed inquit, quòd de restitutione vsurarum incertarū ad eos non spectat cognitio quia causa est ecclesiastica vt not. in. c. in summa. 11. q. 1. in clemē. dispēdiosam. de iudi. Vbi ergo vsurę sunt certæ, nō est cognoscere: sed cognitum esse. arg. l. fi. C. de compēsationib. Sed quando in re ius habemus certū vt puta, in materia cambiorū pro quibus nunc extat constitutio Pij Quinti prohibētis cābia sicca & illa quę ita confinguntur, vt cōtrahentes ad certas nūdinas seu ad alia loca celebrare simulāt ad quæ loca hi qui pecuniā recipiunt litteras quidē suas cambij tradunt sed non mittūtur vel ita mittūtur vt transacto tempore vnde processerant inanes referantur: prohibentis etiā cābia, quando quisquā non est in nundinis qui litteris receptis solutionē faciat: nam tūc si factū aliquod contra dictā dispositionem proponatur corā iudice laico, quæstio facti proposita cēsetur: quod quidem factū à dicto iudice laico per dictam Pij Quinti constitutionē seu extrauagantē decidi potest. Et hoc modo cēseo posse facilē respōderi glo. in cap. cum sit generale. in verbo. malefactores. de foro cōpeten. vt intelligatur, quādo vertitur dubiū super aliquo casu non deciso: & dubitatur an illud sit peccatū vel nō. Nā tunc declaratio illius dubij ex quo inducitur materia peccati ad ecclęsiā pertinebit, prout dicta glo. se ipsam declarat ibi in verbis. & ꝗ quocūq; peccato. Sed quādo casus est decisus, in quo adulteriū, periurium, vel vsura cōmittitur, tunc, si aliquis de illo casu accusatur corā iudice laico, nō erit dubiū quod iudex laicus poterit recognoscere: & illud factū declarare iuxta decisionē iam factā & ita in praxi fieri quotidie videmus in periurio, adulterio & sacrilegio cōtra laicas ꝑsonas: & proinde idē est statuendū in vsura, & in alijs criminibus, etiā iure canonico prohibitis. Ita etiā decidit Petrus Bellu. in speculo principū. §. de vsurarijs. nu. 19. quē in casu occurrēti rogo videas: exceptis tamē criminibus hæresis, & simoniæ, ideo, quòd iure supernaturali vetanē cū sint cōtra ea quę ꝑ Deū aut ecclesiā catholicam supernaturaliter sūt inducta & reuelata: quatenus cōmittūtur cōtra ecclesię sacramēta & articulos fidei.

Septimo & finaliter pro hac opinione adducendū est dictū. Bal. in cap. ex litteris. nu. 4. de iure iuran. vbi tenet, quòd quādo notorie cōstat de vsuris, liquidūq; esse cōtractū esse feneraticiū, iudex secularis potest cognoscere: & cōtractum rescindere.

Hāc opinionem supra scriptis fundamētis corroboratā approbat & resoluit. Iul. Clar. in proxi. q. 37. versi. Quæro igitur. inquiēns, eam absq; difficultate procedere, quādo criminaliter agitur: quia vterq; iudex tā ecclesiasticus, quā laicus potest pro

ipso

ipso crimine criminaliter contra vsurariũ procedere. & q̃ ita praxis obseruat. Quando vero ciuiliter tunc distinguit, quòd aut vertitur quæstio iuris super vsura, scilicet nunquid contractus sit vsurarius vel non, & tunc dicit, ad iudicẽ ecclesiasticũ cognitionẽ spectare, & quòd iudex secularis nõ potest se in ea vllo modo intromittere: & hãc dicit esse cõmunem opinionẽ. Quam confirmat Soci. cõsil. 88. nu. 23. lib. 4. Alcia. in. c. 1. nu. 77. de officio ordina. Aut vero vertitur quæstio facti super vsura, puta qa non refricatur in dubium an contractus sit vsurarius vel ne, sed solummodo repetuntur vsuræ, & tunc dicit, vtiq; laicum essæ iudicẽ competentem. allegat ibi concordãtias quas vide per eum. Quæ omnia tamẽ dicit esse intelligenda vt procedant, quando principaliter in iudicio deducitur quæstio vsurarũ. Ceterũ, quãdo incidenter opponitur per modũ exceptionis contractũ esse vsurariũ, tunc bene potest iudex laicus cognoscere etiam super quæstione iuris: & cõtractũ ipsum tanquã vsurarium annullare, & rescindere. Quam opinionẽ dicit cõmunem tam apud canonistas quã legistas. Guido Papę in consil. 180. num. 2. Sed quãdo criminaliter agitur, indistinctè procedit, quòd vterq; iudex tã ecclesiasticus, quàm laicus poterũt cognoscere vt supra
24. dictũ fuit. Et secũdũ hãc vltimã opinionẽ fuit declaratum peradmodũ Regium Cãcellariũ Cathaloniæ interuenientibus Michaelle Quintana, Damiano Osset, Hieronimo Planes, & Michaelle Ferrero, doctoribus Regij Concilij criminalis. die. 11. mẽsis Maij. 1579. in causa cõtentionis iurisdictionis ortæ intercuriã secularẽ Regiæ audientiæ, & curiã ecclesiasticã officialatus Barcinonę partibus exaltera, super iuris firma in dicta curia ecclesiastica facta per Petrũ Sala calligariũ prætendentẽ, articulũ iuris in dicta curia ecclesiastica an cõtractus aliqui per eũ celebrati sint vsurarij ad curiã ecclesiasticã pertinere, & pendẽte declaratione dicti articuli, inhibendum esse curiæ seculari, ne de his se intromittat. Et cũ fisci procurator Regiæ curię pretenderet, contractus de quibus Petrus Sala in Regio criminali cõcilio impetebatur vsurarios esse, nullũq; probabile dubiũ neq; considerabile iuris in his posse reperiri, aut proponi, fuit declaratũ, quòd cũ ex meritis processus constaret, nullũ probabile nec considerabile dubiũ resultare an dicti contractus essent vsurarij nec ne, prędictę iuris firmæ locũ non fuisse nec esse: sed cognitionẽ dictæ causæ ad curiã secularẽ Regiæ audientiæ criminalis pertinere, & spectare: & in ea fore & esse pertractandã, & fine debito terminandã. Similis declaratio facta fuit per eundẽ Regiũ Cancellariũ interuenietibus doctoribus Regij cõcilij. die. 24. Decẽbris. 1578. in causa cõtentionis iurisdictionis ortæ inter dictas curias super iuris firma in dicta curia ecclesiastica facta per Frãciscum Cassador militem & ciuem Barcinonę.

Cap. 31. In quo resoluitur, quibus pœnis vsurarij puniantur & quod principes seculares in suis regnis possunt arbitrariè imponere pœnas cõtra vsurarios.

1. *Vsurarius de iure ciuili pœna infamiæ punitur.*
2. *Vsurarij publici eligi non possunt ad dignitates ecclesiasticas.*
3. *Clericus vsurarius iuris infamia punitur.*
4. *Vsurarij manifesti quod modis esse dicantur.*
5. *Vsurarij manifesti puniuntur dispositione tex. in cap. quia in omnibus. de vsur. et ibi de intellectu cap. quanquam. de vsur. in. vi.*
6. *Vsurarijs manifestis ante vsurarum restitutionẽ interdicitur testamenti factio, adeò quòd si testamentum condiderint, iure pontificio dictum testamentum ipso iure est nullum.*
7. *Testamẽtum factum ab eo qui vsurarius non erat si post modum ille talis efficiatur manifestus vsurarius, irritum erit eius testamentum.*
8. *Testamentum vsurarij manifesti etiam præstita canonis cautione non valet, si post dictum testamẽtum secrete etiam crimen commisserit.*
9. *Legata ad pias causas in testamentis manifestorũ vsurariorũ relicta, non præstita canonica cautione nõ debentur: sed cõtraria opinio verior est vt hic*

10. *Princeps secularis non potest statuere quòd testamenta manifestorum vsurariorum valeant, non seruata forma cap. quãquam. de vsur. in. 6.*
11. *Dispositio cap. quanquã de vsur. in. 6. nõ solum obtinet aduersus manifestos vsurarios ex causa mutui: sed et contra eos qui manifestè venditionis et emptionis titulo vsuras exercent. Item etiã contra iudæorum manifestorũ vsurariorũ testamentum atq; codicillos.*
12. *Vsurari9 manifest9 nõ potest causa mortis donare.*
13. *Testamentum conditum a manifesto vsurario non præstita canonis cautione si post dictũ testamẽtum præstatur talis cautio testamentum recõualescit: et validum efficitur.*
14. *Vsurarij pati debent quòd expellantur, et eijciantur à ciuitate.*
15. *Clerici vsurarij ab obtinẽdo beneficio repellũtur: et an ab officio et beneficio suspendantur: ibi.*
16. *Vsura peccatũ est: et pertinaciter affirmans non esse peccatum vt hæreticus puniendus est.*
17. *Vsurarij pœnis gehennalibus non facta restitutione tenentur.*
18. *Obligatus restituere, non solũ sufficit quòd restituat, sed oportet etiam quòd pœniteat.*
19. *Vsurarij moriũtur vt animalia bruta, vel aliquo terribili iudicio de eis contingente. vt hic exẽplis demonstratur.*
20. *Vsuræ vicium transit ad successores.*
21. *Vsurarij varijs pœnis arbitrarie per principes seculares in suis regnis impositis coerceri solent.*
22. *Conclusio Regij concilij.*

GRauiter puniendus grauissimisq; pænis afficiẽdus est vsurarius, qui in dãnũ & iniuriã proximi vsurã cõmittit: pauperis ossa rodiẽs, & cõsumẽs. Vsuram furtũ, vsurariũq; latronem esse, varijs in locis demonstratur. Legitur enim apud Ambros. & Augus. quos Thom. de Mer. in suo tractatu. de cõtractib. licit. vel illici. in lingua Hispana composito refert fol. 39. pag. 2. idẽesse pauperi res furto subtrahere; quòd diuiti mutuo sub vsuris darè. Ad hęc Couarr. lib. 3. variar. resolu. c. 3. quẽ sequitur Ioan. Baptis. de Lup. in cap. quanquã. num. 66. de vsur. quibus in locis asserunt vsurã furtũ, & rapinã esse. De quibus expressũ habemus tex. in. c. siquis vsurã. 14. q. 4. & ibi glo. in verbo. rapinam. vbi rapina largè interpretatur pro qualibet iniusta vsurpatione. vt in. c, meretrices. 32 q. 4. Quodquidem Doctores qui de hac re disputationem instituunt cõmuniter sentiunt. Nimirum ergo, si pœnas vsurarius pati debeat. Patitur enim vsurarius non solũ pænas tẽporales, verũ etiam & gehennales, seu spirituales: quia cum ipse sicut & quilibet alter qui accepit aliena iniustè, vel detinet, nõ solum oportet quòd doleat & cõfiteatur & proponat abstinere in futurũ, sed necesse est, quòd restituat aliena si potest. Nam vt alias dicitur in iure, non dimittitur peccatũ nisi restituatur ablatum. de reg. iur. in 6. Sequitur, quòd si non restituit cum potest minime a gehennali pœna excusetur.

1. Et in cohando primo è iure ciuili dico, vsurarium de iure ciuili pæna infamiæ puniri. probatur in. l. improbum fænus. C. ex quibus cau. infa. irro. Et inter alia dicitur, quòd aliquãdo contrahitur ipso genere facti, vt exercentes improbũ fęnus & illicitè exigentes vsuras. Quę quidẽ infamia ipso iure irrogatur. glo. Cyn. Alber. & Salycet. post Azon. in summa. in dicta. l. improbũ fęnus. Panor. nu. 2. Anchara. & alij in cap. inter dilectos. de excessib. pręlat. quo in loco iure pontificio fere hæc ipsa pæna probatur. Idem adnotauit Mathesilla. singul. 197. quorũ opinionẽ Couar. in dicto lib. 3. variar. reso. cap. 3. num. 2. fatetur cõmunẽ.

Et licet dubitari posset an hoc sit admittendum in his qui exercẽt vsuras intra modũ & limites diffinitos Çesarũ. in. l. eos. C. de vsur. cũ tex. in dicta. l. improbũ. videatᷓ eos tãtũ hac nota afficere, qui vsuras vltra limites legis ciuilis idest vltra centesimã exercent, cũ alię vsuræ intra cẽtesimas permissæ forent, & sic non sit verisimile legẽ Çesareã infamia eos affecisse, qui secundũ eius permissione & eius authoritate fęnori darent. Tamen cũ leges ciuiles improbũ fænus exercẽtes infamia affecerint, & iure naturali, & canonico, indistinctè quacũq; in quãtitate vsuræ in maxima Reipublicę vtilitatem improbæ sint, & prohibitæ: satis

est

est consonum, legislatores non abhorrere hanc huius criminis punitionem (leges enim hac in re subseruiunt apud Christianos prohibitioni iuris pōtificij) quod iuxta naturalē institutionem vsuras maximis execratur prohibitionibus. hanc sequuntur sententiam Guliel. de Cu. Petr. Iacob. Butri. Cyn. Salicet. & alij in dicta .l. improbum. cuius glo. non obstat, quæ cōmuni omnium consensu reprobatur.

2. Et propter hāc iuris infamiā publici vsurarij eligi non possunt ad dignitates ecclesiasticas. vt in .c. de Petro. 47. distinc, vbi Gregori. inquit, amatoribus vsurarū nulla ratione manus imponim⁹: quia sunt infames vt in dicta .l. improbum. Et per consequēs ad dignitates & officia aspirare nō possunt. l. neq; famosis. C. de dignitatib. lib. 12. cum similib. Et quòd vsurarij publici non valeāt promoueri ad dignitates, & officia, tenet expresse Ias. de May. in .l. Barbarius. col. 4. ff. de officio prætor.

3. Quam quidem iuris infamiam in clericum vsurarium extendendam esse fatētur Abb. in dicto cap. inter dilectos. d̄ excesib. præla. & Couarr. dicto lib. 3. variar. resolu. cap. 3. nu. 2. in fi. Et an hac ratione clericus vsurarius repellatur ab obtinendo beneficio. vide Couar. in dicto loco num. 3.

Sum tamen opinionis illorū, qui prædicta restringūt in vsurario publico, qui etiā ante sentētiam notatus & affectus est in famia facti, & in famia iuris, & nō in vsurario occulto qui nec iuris infamia afficitur, donec eius crimen detectum fuerit per sentē tiam. ita scribit Salycet. in dicta. l. improbū fænus. num. 4. Cuius opinioni suffragatur tex. in dicta .l. improbum fænus. dum exercentes improbum fænus, infamia afficit: quasi exercitiū ei⁹ criminis requirat quòd publicè pateat. Quod iuuatur ex cap. inter dilectos. de excesib. prælato. ibi. *Qui frequēter mutui dationem exigit, non alia ex causa quā quòd ad infamiam etiam iuris necessarium sit delictum non esse omnino occultum.* Quod & ratione constat: quia infamia etiam iuris ex delicto nascitur. tex. in. l. cognouim⁹. ff. de var. & extra ordinar. cognitionib.

Secundo manifesti vsurarij puniuntur pœna dispositionis. cap. quia in omnibus. de vsur. Pro cuius declaratione, primo est præmittendum qui dicantur vsurarij manifesti. Et quidem vsurarij manifesti quatuor modis esse dicuntur. Primo dicitur manifestus vsurarius qui palam, & publicè fœneraticiam artem exercet: ita vt ipsa operis & patrati sceleris euidentia nullam excusationem habeat. cap. euidentiam. de accusationib. sentit idem Bar. in .l. fur est manifestus. num. 3. ff. de fur. & in hoc omnes conueniunt. vt Couar. lib. 3. variar. resolu. cap. 3. num. 4. & Iul. Clar. in .§. vsura vers. sed hic quæro. Secundo dicitur vsurarius manifestus, qui coram sacerdote, & testibus, publicè fateatur se esse vsurarium & mandet restitui vsuras. ita dicit glo. in dicto cap. quāquam. in verbo. manifesti. de vsur. in. 6. Quam glo. ita intelligunt Archidiac. & Domini. ibi. & Abb. in concil. 2. colum. 1. lib. 2. Abb. idem & Anna. in capit. quia in omnibus. colum. 5. de vsuri. Bal. in. l. 1. C. de sacro sanct. ecclesi. Felin. in cap. audītis. col. pen. de præscriptionibus. Quorum opinio communis est. secundum Soci. in consil. 227. num. 1. lib. 3. & Iul. Clar. in dicto. §. vsura. vers. Sed hic quæro. Quam etiam sequitur Couar. dicto. lib. 3. variar. resolutio. cap. 3. nu. 4. vbi addit, quòd si prędictorum doctorum rationes consideremus, non refert an fiat ea confessio extra iudiciū coram sacerdote, vel notario, modo facta fuerit corā testibus: ita palā & publicè, quòd in pluriū aures, cognitionē, & scientiam peruenerit. Nam & hi Doctores ea ratione eorū sententiam probant, quòd ore cōfitentis crimē istud effectū sit manifestū. Tertio dicitur manifestus vsurarius, ille qui in iudicio confessus est se esse vsurariū. ita dicit glo. in cap. 1. in verbo. manifestos. de vsur. in. 6. quam Doctores ibi sequuntur. Iure etenim ea confessio manifestum facit. vt in capit. fi. de cohabita. cler. & mulier. ibi. *Nisi peccatum huiusmodi sit notorium per sententiam seu confessionem factam in iure.* Quarto dicetur manifestus vsurarius qui ob crimen iam à iudice per sen-

tentiā dānatus fuerit:cū iudicis pronuntiatio quid notoriū efficiat.vt in dicto capit. fi. de cohabi. cleri. & mulier. & est glo.in dicto cap.1.in verbo. manifestos. de vsur. in.6.Et dicunt esse communem Couarru. & Iul.Clar.in locis iam supra citatis.

5. Superioribus præmissis vt ad rē redeamus, dico secundo vsurarios manifestos puniri dispositione tex. dicti capit.quia in omnibus.de vsur. videliscet quòd tales ad cōmunionē non admittantur altaris, nec christianam si in hoc peccato decesserint accipiāt sepulturam, nec eorū oblationes quisquam accipiat.vt in dicto cap. quia in omnib9.In his etenim casibus sat erit esse quē vsurarium manifestū operis euidētia, confessione iudiciali,extraiudiciali, vel iudicis condemnatione, iuxta ea quæ supra præmisimus.

Quæ quidem Roma.Pon. extēdere voluit licet manifesti vsurarij de vsuris quas receperāt satisfieri expræssa quātitate, vel indistinctè,in vltima volūtate mādauerint: quia nihilominus debet eis ecclesiastica sepultura denegari donec de vsuris ipsis fuerit prout patiūtur facultates eorum plenariè satisfactū: si prɇsto sint ipsi aut alij qui eis possint acquirere. tex. est expressus in dicto cap.quanquam.de vsur.in.6.

Quam quidem extentionem Dida.à Couar.lib.3.var.resolu.cap.3.nu.5. procedere existimauit contra manifestos vsurarios, qui ita palam & publicè vsuras exercuerūt vt ipsa criminis euidētia vlla tergiuersatione celari non posit,& nō cōtra eos qui dicuntur manifesti vsurarij ex cōfessione in iudicio vel extra iudiciū facta,vel qui sententia iudicis cum semel mutuū sub vsuris dederint cōdēnati fuissent.vbi per eum videas,& ibi latè de intellectu dicti cap.quāquā.Ad quamquidem pœnam effugiēdā, remedium est idoneā præstare cautionē: quæ prout dicitur in dicto cap. quāquam. necessaria est. Et intelligo idoneā scilicet, pignoratitiā,seu fideiussoriam . vt est glo. communiter recepta in dicto capit.quanquā.in verbo.idoneæ.& in cap. ad nostrā. de iureiuran.1.ibi in glo. in verbo sufficiēti.Quo fit,vt non sit satis hypothecam bonorum generalem aut specialem ab vsurario constitui.quemadmodum adnotarūt in dicto cap. quanquam Ioan. Andr. Domi.Fran. & Doctor. quos sequitur Socin. consil.127.nu.3.&.4.vbi dicit, quòd appellatione idoneɇ cautionis venit cautio cū fideiussore vel pignoribus.

6. Tertio puniūtur manifesti vsurarij quia illis ante vsurarum restitutionem interdicitur illis testimēti factio,adeò,quòd si testamentum condiderint iure pontificio dictum testamentum ipso iure est nullum.vt est tex.in dicto cap.quāquam. de vsur.in. 6.ibi in finalib. verbis. Testamenta quoq; manifestorum vsurariorū aliter facta non valeant sed sint irrita ipso iure.& ibi glo.in verbo.aliter facta. Quɇ sic intelligēda sūt, nisi præstita sit canonica cautio: cuius mētio fit in dicto cap. quanquam. qui tex. latè dat formam in præstanda dicta cautione.Quæ forma si non seruatur per manifestos vsurarios postquam pɇnituerint & iusserint restitui,cum cōdunt testamēta sunt nulla & irrita quia quando lex dicit actum non valere non seruata forma, talis actus censetur nullus ipso iure.vt ibi.& concordat tex.in cap. quia propter.de electio.Gemi.in dicto cap. quanquam. §. omnes autem.num.3.

Et hæc primo extendēda sunt,etiā si manifestus vsurarius desierit vsuras exercere, & tēpore testamēti nō fuisset repertus illas exercere.Nā ante restitutionē non seruata forma dicti cap.quāquā.non poterit testari.ita cōcludit Bal.in cōsilio.162. incipien. casus super quo cōsiliū petitur.in. 2. parte. vbi voluit,quòd quando quis ante mortē detegatur vsurarius manifestus, testamētū nō valet ad fraudes euitādas. idē Socin. in consil.127.in prin.vol.3.vbi allegat Angel. in sua disputatione quæ incipit. Astēsis miles.vbi voluit,quòd effectus semel manifestus vsurarius, nō potest testari nisi secūdū formā dicti cap. quanquā. ante restitutionē vsurarū: licet tēpore testamenti vsuras non exerceat.arg.l.palam.§.quæ in adulterio.ff. de ritu nuptiar. Anna.in cap.quia in

omnibus.

omnibus.de vsur.nu.15.Felin.in cap. 1. de probationib. num. 19.

7. Idem quoq; tenendum est, quãdo quis cum vsurarius non esset testamẽtum fecerit, ac demum post tastamentum manifestus efficiatur vsurarius: quia irritum erit eius testamentum, cum eadem sit ratio in hac specie quæ in eo casu quo tempore testamẽti vsurarius manifestus erat. Si quidẽ canon solẽnem cautionem indixit manifestis vsurarijs, vt vsurę palã extortæ omnino restituerentur. atq; ita hanc interprætationem ad notarunt Fran.in rubr. de testamen.num.37. Gemini.in dicto.cap.quanquam.num.6. Imola.in clem.1.de sepul.& in cap.2.de testa.num.25. Et probatur, quia ad vim testamẽti opportet testatorẽ posse testari tempore quo testamẽtum cõdidit: & deinde mortis tempore.l.1. §. si filius.ff. de leg.3. Atq; ideo testamentum in proposita quęstione minime valebit. ita tenet Couar.dicto lib.3.vari.resolutio.cap.3.nu.9.

8. Tertio prædicta extenduntur, vt locum habeant quamuis manifestus vsurarius testamentum fecerit præstita canonis cautione si tamen post testamentum etiam secretè vsurarum crimen cõmisserit: quia etiam testamentum nullum erit, cum constet fictam fuisse pænitentiam. prout ita resoluit Federi.de sen.in cõsil. 7. vbi per totum consiliũ quæstionẽ hanc in vtrãq; partẽ subtiliter disputat. Vbi in finalib.verbis resoluit, quòd in isto casu prestatio cautionis nõ inducit purgationẽ, remissionẽ, vel absolutionẽ a crimine: sed est quędã cautela pro debẽtibus recipere. Vnde dicit, quòd ex hoc non probatur purgatio vel correctio criminis, & quod sic subsequẽs exercitiũ criminis continuatũ de quo nõ apparet purgatio cẽsetur eiusdẽ naturæ cũ primo, & modificatur & in formatur ex illo: & sic testamentũ erit nullũ. quod notãt Angel. in dicta disputatione .q.13. An. in dicto.c. quia in õnib⁹. nu. 15. Frã.in rubr.đ testamẽ. nu.38. Gemini.in dicto.cap. quãquã. nu.3. Bal.in.l.executorem.nu.21.C.de executio, rei iudica. Couarru.dicto lib.3.variar.resolu.cap.3.num.9.

9. Quarto adeò prædicta vera esse existimantur, vt non solum testamenta manifestorum vsurariorum nulla & irrita nõ præstita canonica cautione sint, verum etiam, nec legata ad pias causas ĩ eis relicta debeãtur. ita Bar.in.l.1. num. 30. C.de sacro sanctis eccles.& ibidem Bal.num.6. Abb.in rubri.de testamen.colum. vlti. & Fran. in eã. rubri. lib. 6. num.35. quia cum nulla sint hæc testamenta ipso iure, nec quid quam in eis relictum peti valeat. Sed Couarru.dicto lib.3, variar.resolutio.cap.3.in fi.tenet, æquius esse quoad pia legata hæc testamẽta fauore pietatis valida censeri: modo testator pænitens scelerum, & contritionis signis decesserit. Quod Geminiano placet in dicto cap.quãquam.in. §. omnes. nu.5. vbi multis rationibus id comprobat, & resoluit: licet alias pro cõtraria parte alleget. Idem tenet Petrus de Anchara.cõsil. 429. nu.4. qui mouetur ex notatis per Bar. in.l. habeat.in prima quęstione, & sequẽ. C. de sacro sanct.eccles. vbi cõcludit, quòd alias inhabiles ad testandũ de iure positiuo, dũmodo intellectu nõ careãt, & de bonis suis testentur, & absq; alterius iniuria, possunt ad pias causas disponere. Quã rationẽ dicit idẽ đ Anchara. in loco citato verã esse, quia talia relicta regulãtur iure poli: idest, iure diuino & naturali nõ iure fori. Ex quibus infert, quòd constitutio canonica mere positiua & rigurosa irritando testamentũ vsurarij manifesti nõ videtur de talibus relictis cogitasse, sed de alijs quæ non pias causas respiciũt: vt sic constitutio generaliter prolata intelligatur de alijs casibus cõmunibus, nõ de specialibus, & in quib⁹ singulariter & specialiter est prouisum. vt. l. sanctio legũ. ff.de pænis.& ibi sunt cõcordãtiæ in glo. Sunt enim talia delicta specialinota digna, & nisi specialiter exprimantur, sub generalitate non veniunt. vt arg.l. item apud.§.hoc edicto.ff.đĩ iur. Quòd si dicatur cap. quãquam. generaliter loqui, nec distinguere inter testamenta quæ fiũt ad pias causas, vel non pias, respondetur, quod sicut non est nostrũ leges extẽdere, sic nec restringere: sed simpliciter intelligere.vt

gere vt.l.si vero.§.de viro.ff.solu.matri.& l.de præcio.ff. de publicia.in rem actio.& quòd ibi nota. In casu autem nostro iura quæ loquũtur de relictis ad pias causas singularem & præcipuum fauorem eis attribuunt. Posterior ergo cõstitutio generalis nõ videtur istis iuribus derogare velle: sed per ipsa distingui, & modificari. vt.l. non est nouum.ff.de legib.&.l.sciẽdũ.& quod ibi nota.ff.qui satis dare cogan. Ex quibus & alijs latè per Anchara.in dicto cõsilio cõcludit, tex.in dicto cap. quãquã. nõ habere locũ in relictis ad pias causas: cũ vsurarius manifestus decesserit penitus cõtritus licet cautionẽ non præstiterit, vel præstiterit, sed non iuxta formã dicti cap. quãquã.

10\. Quinta extẽditur dicta dispositio dicti cap. quanquam. in quãtum irritat testamẽta manifestorum vsurariorũ, vt adeò procedat, quòd lex principis secularis nõ possit statuere quòd dicta testamenta valeant: secundum Bal. in cõsilio.334.lib.2.nisi pręmissa dicta canonica cautione. Nullus enĩ princeps temporalis potęst statuere contrarium eius quod statutum est per consilium dicti cap. quanquam. de vsur. lib.6.

11\. Sexto non tantum obtinet dispositio cap. quanquam. aduersus manifestos vsurarios ex causa mutui, sed & cõtra eos qui manifestè venditionis & emptionis titulo vsuras exercent. capit. ad nostram. de emptio. cap. in ciuitate. & capit. nauiganti. de vsur. ita in hac specie notat Couarruuias dicto lib.3.var.resolu. cap.3. nu. fi. & Abb. in dicto cap. ad nostram.& in cõsil. 22. lib. 1.& Ias. in.l.eius qui in prouincia.col.2. ff. sicer.petatur.

Septimo licet maxime abscribentibus controuersum sit, an testamentum iudæi manifesti vsurarij irritum sit non præstita idonea cautione de vsuris restituendis ex dispositione dicti cap. quanquam. & præcipuè ab Alexan. concil.6.lib.6. Areti consil.118. Socin. consil.119.lib.4. & cõsil.120. lib.1. existimantibus, pœnas statutas in dicto cap. quãquam. nullo modo iudęos afficere, cum verba dictæ cõstitutionis iudęis non conueniant quibus de ecclesiastica sepultura quæ ad eos nihil attinet tractatur. Et obid nec ipsa constitutio iudæos afficit ex glo. in. l. mancipia. C. de seruis. fugiti. Tum, quia iudæi exempti videntur à legibus ecclesiasticis: cum hi extra ecclesiam sint. capit. gaudemus. de diuortijs. c. omnis christianus.11.q.3.c.multi.2.q.1. tamen dictam dispositionem capit. quanquam. quo ad prohibitionem testandi, & testamenti reprobationem, prædictis non obstantibus, iudæos ligare arbitratur Couarruuias dicto lib.3. uari. resolutio.cap.3. nu. 9.& fundat suam sententiam, quia quoad testamentum optimè congruit etiam iudęis prohibitio à Romano pontifice facta ad coercendum vsurarum exercitium; & ideo licet quo ad alias pœnas verba eis non conueniant, eadem lex non minus obtinebit, nisi cautio meliori modo & forma qua possit à iudæo præstita sit: ideo quòd iudæi in prouincijs christianorum habitantes procul dubio principibus facultatibus, & ecclesiasticis subijciuntur: non quidem quo ad spirituales pœnas, & ea quę ad spiritualia pertineant, sed in his quæ ratione pollitica, ad legis naturalis obseruationem & tutelam constituuntur. Lege enim naturali & diuina vsurę vetantur. vt supra. q. 30. latè resoluim⁹. Et cum hisse legibus omnes homines ligentur, consequens est, vt tam per ecclesiæ principes, quàm principes & potestates seculares possit ad earum legum obseruationem etiam contra iudæos qui sub illorum ditione cõstituuntur pœna imponi. Qui etiam iudæi in terris christianorum commorantes per eosdem principes ad restituendas christianis vsuras compelluntur. vt in cap. post miserabilem. de vsur. facit tex. in capit. debitores. de iure iuran. Facit etiam, quod legibus ciuilibus & canonicis iudæi & infideles puniuntur. capit. in archiepiscopatu. de raptoribus. l. ij. &. l. ne quis. C. de iudæis.

Octauo hæc quę de testamẽto diximus, ad codicillos quoq; à iudęis factos extendenda esse arbitramur: vt etiam nulli censeantur. glosa & Doctores. in dicto capit. quanquã

quanquam. & Annan. in dicto cap. quia in omnibus. nu. 13. de vsur. & ratio secũdum glo. est, quia alioquin ea constitutio cõtra vsurarios manifestos condita redderetur elusoria si codicilli ab eis facti valerẽt. Qua ratione Feli. in cap. trãslato. col. vlti. de costi. & Barba in cõsil. 32. lib. 2. col. 6. eam glo. cõmendant & laudant ex ea deducentes, constitutionem pænalẽ extendendam fore, ne reddatur inutilis: & frustretur passim excogitatis cautelis.

12. Nono idẽ erit in donatione causa mortis, vt scilicet, vsurarius manifestus nõ possit causa mortis donare. ita Alexã. in. l. discretis. nu. 2. C. qui testa. face. poss. vbi dicit, hanc opinionem videri magis cõmunem. Quem refert Curt. Iun. in. l. eius qui in prouincia. num. 4. in fi. ff. si cert. pet. Et hęc opinio verior & tutior est animę. Aliter enim, de facili eludi posset dicta dispositio cap. quanquam. Quam opinionem sequuntur Couarru. dicto lib. 3. var. resolutio. cap. 3. num. 8. versi. 6. & Iul. Clar. de donationib. q. 7. licet contrarium dixerit Bal. in. l. executorem. num. 11. C. de executio. rei iudi. quod quidem tremulentius asseruit.

13. Dubitari tamen posset, an ea omnia quę supra de testamẽto diximus habeant locũ, quando testamẽtum à manifesto vsurario fuit conditum nõ præstita cautione iuxta dispositionem dicti cap. quãquam. sed postea post testamentum præstatur talis cautio, nunquid testamentum ipsum præstita ex post facto cautione recõualescat? Et dico, quòd licet in hoc articulo magna sit inter scribentes controuersia, tamen verior opinio est, quòd hoc testamentum validũ efficiatur prout tenuerunt glo. Ioan. An. Domini. & Fran. in dicto capit. quanquam Fran. in rubri. de testamen. nu. 38. Anna in dicto cap. quia in omnibus. nu. 12. de vsur. Bar. & Imo. in. l. filio præterito. ff. de iniust. testamen. Imola. in cap. 2. num. 26. de testamen. Quorũ opinionẽ asserunt esse cõmunẽ Felin. in cap. cum dilectus. nu. 3. d accusationib. Deci. in. l. quod in initio. num. 12. ff. de reg. iur. Alex. in. l. gallus. §. ille casus. nu. 8. licet dicat, quòd contraria opinio est de iure sustentabilior. Eãdem opinionem dicunt esse communem Couar. dicto. lib. 3. cap. 3. versi. Duodecimo. & Iul. Clar. in §. testamentum. q. 26. versi. Sed pone.

14. Quarto puniũtur vsurarij ideo quòd pati debent quod eijciantur & expellantur à ciuitate in quam veniunt ad habitandum, vt inquit Ripp. in tracta. de pęste. nu. 469. & probat arg. eorũ. quę ipse ibidẽ adducit. Ratio est, ne alios imitatione deteriores reddãt. l. ędiles. §. quid ergo. ff. d ędili. edic.

15. Sexto puniuntur vsurarij si clerici sunt, quòd ab obtinendo beneficio repellũtur ideo quia infames. vt supra diximus hoc eodẽ cap. num. 3. vt not. glo. in cap. præterea de vsur. quę probatur ex regula. infamibus. de reg. iur. in. 6. & Abb. in cap. inter dilectos. col. 2. de exces. prælator. Sed in hoc casu dispẽsat episcopus circa beneficium obtinẽdum cũ eo qui se penituit & correxit. vt not. glo. cõmuniter approbata in dicto cap. præterea. Sequitur Bernar. Diaz d Lu. in practi. cri. cano. capit. 82. Subest etiã vsurarijs clericis alia pœna, videlicet, quòd ab officio & beneficio suspẽduntur. vt statuit tex. in dicto cap. præterea. d vsur. qui tex. cum non disponat quod tẽpus durare debeat dicta suspẽsio, videtur illud iudicis arbitrio relinquere. ita tenet idẽ Bernard. Diaz d Lu. in dicto cap. 82. Præterea, si suspẽsione facta, clericus de testãdis vsurarũ lucris insistat, ab officio deponendus est. vt in cap. 1. ex. de vsur. ibi. *Ecclesiastici officij periculum patiatur*. Ex quibus verbis, Abb. ibi in vltimo notab. colligit, quòd clericus vsurarius debet deponi ab officio ecclesiastico. tenet Alex. in consil. 72. in primo volu. Hostien. in summa. titu. de vsur. §. fi. versi. Alia à iudice. vbi vnica ferè linea ordinem dictarum pœnarum scripsit. Ex quibus Ioan. Bernar. Diaz de Lu. in dicto cap. 82. in fi. notat practicã pro iudicibus, vt primo à suspensione incipiãt cõtra vsurarium clericum; demum eo se non corrigente, procedatur ad degradationẽ cõtra illum. De quibus & de pœna degradationis vide tex. in capit. si quis oblitus. et. c. quoniam. 14. q. 4.

Præterea

16. Præterea sciendum est, vsurarum exercitiũ peccatum esse,& adeo peccatũ, quòd siquis in illum errorẽ inciderit vt pertinaciter affirmare præsumat exercere vsuras non esse peccatum, canone sancitum est, eum veluti hereticum puniendum esse. vt in clemen. 1. §. fi. de vsur.

17. Ex quo infero & septimo, nõ modo vsurarios pœnis supra dictis teneri, verũ etiã & gehennalibus seu spiritualibus si in hoc peccato & absq; vsurarũ restitutione decesserint. Ezechi. capit. 18. vbi dñs de eo qui ad vsurã dederit locutus ait, quòd talis nõ viuet sed morietur. Propheta etiã psal. 14. inquit, non habitaturũ in tẽplo domini eum qui ad vsurã dederit. Diciturq; in. c. eijciens. 88. distinctione. in hæc verba. Ille est mercator qui de tẽplo Dei eijcitur. Vnde super omnes mercatores maledict⁹ est plus vsurarius. Et habetur in. c. siquis vsurã. 14. q. 4. quòd siquis vsurã accipit, rapinã facit:& sic vita non viuit. Hoc enim vsurarũ voraginẽ animas deuorat, vt in cap. 1. in prin. de vsur. in. 6. Ergo ex his patet, vsurariũ in foro animæ teneri. & probatur in cap. cõsuluit. ex. de vsur. Quare Roma. Põ. qui semper animarũ cura habet, cõsiderãs morbũ quo semper vsurarij non restituentes vsuras in graue dispendiũ salutis animarũ laborãt, in illorũ fauorẽ statuit, vt hi vinculo excõmunicationis vsuras restituere compellãtur. cap. præterea. de vsur. & cap. debitores. de iure iurã. Statuit etiam, ne tales vsurarij appellantes ad subterfugiendũ restitutionem audiantur. vt in capit. quàm perniciosam de vsur. Quinimo non dimitur peccatum nisi restituatur ablatum. vt testatur August. in epistola ad Macedoniũ, vbi inquit, quòd penitentia agi non potest nisi res aliena reddatur. c. 1. & 2. & tota. q. 14. q. 6. Quæ verba Augusti. ponũtur pro regula in cap. peccatum. de reg. iur. in. 6. & referuntur in cap. cũ tu. de vsur. Quãobrem, ad effugiendas perpetuas & æternas pœnas quas propter hoc viciũ vsurarij incurrũt illos admonitos volo, quòd duo hac in re præcipuè obseruẽt. Primum est, quod vsurarũ fiat restitutio: qa vt dixim⁹, nõ dimittitur peccatũ nisi restituatur ablatum. Secũdum est, quòd huius peccati pæ

18. nitentiam agant. Non enim solum sufficit restituere, sed opportet quòd peniteant, ratio est, quia obligatus restitutioni ex delicto, furto, vsura, rapina, vel similimodo, etiã post restitutionem habet pænitere. cap. sicut dignũ. §. eos. de homici. cap. fi. de fur. cap. 2. de rap. & cap. siquis domũ. de iniur. & est glo. in clemen. 1. §. fi. in verbo. nõ est

19. peccatũ. de vsur. Quod si hæc vsurarij atq; qui huiusmodi imposturis contaminati sunt facere distulerint, sciant, quòd cõmuniter tales moriũtur vt animalia bruta, vel aliquo terribili iudicio de eis contingente rapti aliquãdo à demonib⁹ notorie, sicut legit apud sanctũ Anto. Archiepis. Florẽ. in tracta. d vsur. in prin. nu. 30. de quodam vsurario, qui cũ dormiret in lecto cũ vxore subito experge factus exiuit delecto, & cũ interrogaret ab vxore sua quid haberet? ait, Modo raptus fui ante iudiciũ Dei, vbi tot & tãta terribilia sũt opposita cõtra me quòd nesciui nec potui aliquid respõdere. Cũq; fuerim diu ad pęnitentiã expectatus, nec hucusq; volui diuinis inspirationibus nec præceptis obedire, audiui nũc iudicẽ contra me sententiam protulisse, meq; datum in potestatem demonum: qui me debent hodie ad eterna supplicia exportare. Quo dicto, de pertica vili veste assumpta, dum rapido cursu egressus est, quem sui hinc inde quærentes, tandem in quodam monesterio monachorũ matutinas cantãtium inuenerunt. Cunctis ergo ad pœnitentiam eum inducentibus, nec profficere valentibus ratione, aut exortatione, vel prece, custoditus est diligenter: vsq; ad sextam horam. Deniq; cum consanguinei eum ad domum reducere vellet, & ad quẽdam fluuium per quem transituri erant peruenissent, viderunt quandam nauim rapido cursu per fluuium ascendentem à nullo vt videbatur conductam: sed ab vsurario visa est plena demonijs. Qui dixit, quod ideo veniebant, vt eum ad æterna supplicia asportarẽt. Quo dicto, statim de manibus eorum à demonibus violẽter

raptus in nauim proijectus fuit,& cursu rapido refracto, subito cum demonibus disparuit. Sicut ergo non defecit vsuræ viciū in eo, dum in hoc seculo vixit: ita non defecit punitio gehennę in alia vita. Et secundum modum delicti, erit & plagarum modus. vt dicitur Deuteronom. 25. Præterea apud eundem Antoni. legitur, num. 32. de quodam alio vsurario, qui cum grauimorbo laboraret, ac filios duos haberet, visitatus à confessore confessus est, & non negauit peccatum suum. Cui cum declarasset confessor, quod oportebat eum omnia malè ablata restituere, alias saluari & absolui nō poterat, & filij ad hoc eum exhortarentur, vt posset & sacramenta suscipere, & animam saluam facere (sciebant enim vsurarios contractus eius) respōdit illę miser, ego non possum: quia si superuiuerem non haberem ad manducādum, sed oporteret me mēdicare: si morerer, & vos oportet ire ad hospitale; nihil enim vobis remaneret: quia omnia de vsuris sunt. Cui filij responderunt, ne de nobis nunc cures, sed prospice potius saluti animæ tuæ. Tacete ait ille, volo potius ire, & ad misericordiā Dei stare, quàm mercedē hominum: quia inhumani & in misericordes sunt: Deꝰ autem clementissimus. Sicq; in sua obstinatione migrauit. Quod attendens vnus ex filijs hortatus est fratrem ad restituēdum, ne sequerentur patrem in dānatione. Cui frater respondet, pater meus vsuras fecit, ego illas nō feci, volo ideo portione mea gaudere dum viuo: de futuro nescio quid erit. Permansit ergo in vicio patris detinēdo partem suam, & sic cum in bonis duceret dies suos ex substantia fœnebri in puncto ad inferna descēdit moriens. Alius vero qui illum hortatus erat, restituit certis personis: & incerta pauperibus erogauit. Et cum facta restitutione de parte sua statum religiosum assumpsisset, quadam die cum oraret vidit in visione terram apertā, & in profundum ignem maximum, immēsem flammam extendentem, & in profundo inferni inter ceteros vidit patrem suū, & fratrem suum super eum, quem pater frequenter maledicebat dicens, maledictus ec. Et filius respondebat, immo tu maledicaris: quia propter te huc veni. Si enim non dimisisses mihi male acquisita, ego cauissem me ab alijs vicijs: & sic stabant in ista altercatione. Quod ille cernens, dominum laudauit de sua illuminatione: quia

20. restituerat. Ex quibus notandum colligendumq; est, quòd licet alia peccata non extendant actores eorum, cum vnusquisq; in iniquitatę sua moriatur, hoc tamen vsuræ pestiferum vicium transit ad successores, sicut & rapina, & omnis illicita vsurpatio. Filij enim, & quicūq; hæredes vsurariorum, & raptores, & filij filiorum, ad quos deuenient bona ipsorum obligata restitutioni, portabunt iniquitatem patris vsurarij, idest pœnam debitam: non quidem pro peccato quòd actu commisit pater: quia pro illo ipsę solus portabit onus suū: sed pro peccato, quod committunt in retinendo bona aliena in quo imittantur ipsum prauum patrem seu prædecessorem & sic de progenie in progeniem imperpetuum obligatur hæres vsurarij vel alienorum detentores in quantum durant bona ipsorum. Ad vlterius vero non tenetur, nisi đ eo quod peruenit ad eum quousq; creditoribus sit satisfactum per solutionē vel remissionē in foro consciētiæ. Caueāt igitur taliū filij, nepotes, consanguinei, vel extranei, ne huiusmodi laborent crassa ignorantia: quia eos non excusaret à damnatione sed illud verificaretur in eis (ignorans ignorabitur idest reprobabitur.) Pro quo notandum est illud quod dicit sanctus Antoni. in dicto tracta. de vsur. in prin. nu. 2. quòd in vsurario palliatio & excusatio sui vicij est fraudulentissima, & quòd tunc sequitur magna & mala vexatio demonis in eo. Quid enim peius & dānabilius potest esse in homine, quàm excusare flagitium suum, ad quod ostendendū primi parētes post excusationem sui peccati immediatè de Paradiso fuerunt expulsi.

21. Octauo deniq;, puniūtur vsurarij diuersis pęnis quas principes seculares in suis regnis cōtra vsurarios arbitrariè imponūt, & publi

& publicare faciunt, prout legimus apud Hippoly. Grimi. in consil. 218. in prin. vol. 2. Ferrariæ quoddam esse statutum quod pœnam pecuniariam imponit, partim denunciatori, partim fisco, & partim Christi pauperibus applicandam. Iul. Clar. quoq; refert parlamentum Parisiense pœna arbitraria punire vsurarios, & eos torturę subijcere. Legitur etiam apud Couar. dicto lib. 3. variar. resol. cap. 3. in regno Castellę iure regio vsurarios puniri, vt pecunię ab eis sub vsuris mutuo datę debitori cedant, & acquirãtur & quod totidem nummos soluere damnãtur, qui certis quibusdam modis eodẽ iure distribuuntur, & quòd si vsurarius semel hac punitus pœna iterum in idem crimen inciderit amittit dimidiam bonorum partem, & demum si ita semel ac iterum punitus in eandem tertio incide rit labem, omnibus bonis totoq; patrimo-
22. nio mulctabitur. Nec omitto dicere, quod in hoc nostro principatu hoc in tempore etiam per regia edicta imposita est contra eosdem insequendo conclusionem in Regio concilio factam pæna amissionis sortis principalis, vna cum eius dupplo: secundum quam vidi in dicto Regio cõcilio aliquos pro vsurarijs punitos fuisse existente relatore Francisco Puig dicti Regij cõcilij Doctore vt videre est in conclusione facta die. 25. Maij. 1579. & etiam in alia causa existẽte relatore Damiano Osset. vt quoq; videre est in conclusione facta die. 11. Iulij. 1579.

Capit. 32. In quo agitur de vsura circa mutuum: vt præludium sit ad cap. sequens.

1. *Mutuum verum reperitur in solis rebus quæ vsu consumuntur, et in pondere, numero, mensura, consistunt.*
2. *Mutuum velatum siue palliatum quod dicatur.*
3. *Mutui prima regula est, quòd consistit in his rebus quæ pondere, numero, mensura vè constnat.*
4. *Mutui secunda regula est, quòd aliud pro alio eiusdem tamen generis soluatur.*
5. *Mutui tertia regula est, quod rei mutuatæ dominium transferatur.*
6. *Vsus rerum in quibus mutuum reperitur est ipsa rerum consumptio.*
7. *Mutuans rem que pondere numero mensura ve constat, non potest vltra sortem mutuatam aliquid exigere.*
8. *Vsuram committit, qui ratione mutui stipulatur sibi aliquod factum quod sit pecunia æstimabile. Et quomodo talis restituere teneatur. vide ibidẽ.*
9. *Recipiens pecuniam mutuo ad vsuram sine legitima causa puta necessitatis, vel vtilitatis rationabilis, tenetur in foro conscientiæ.*
10. *Mutuator committit vsurã licet à principio mutuasset proximo motus caritate et ab intentione lucri prorsus alienus: cum postea transacto aliquo tempore cogitat lucrum sibi dari ab eo cui mutuauit, et ibi vide latius.*
11. *Mutuator sola intentione, et spe, quòd aliquid sibi vltra sortem mutuatam persoluatur, vsuram cõmittit.*
12. *Mutuans triticum vetus, cum pacto vt alterum tantum recens sibi restituatur sciens melius et maioris præcij quàm suum tempore mutui, et solutionis, vsuram committit. Quod non procedit, quando illud fit principaliter animo renouandi ne suũ corrumpatur: et vt gratiam mutuans recipienti faceret.*
13. *Mutuans centum ducatos mox in suis necessitatibus expendendos sub hoc pacto quòd lucrentur sicut similes lucrarentur apud legalem mercatorem, vsuram committit.*
14. *Mutuans pecuniam alteri, et simul vendit aliquid mobile vel immobile plus petens ab eo iusto precio, vsuram committit.*
15. *Mutuans alicui nauigãti vltra mare, vel eũti ad nũdinas, receptur⁹ aliquid vltra sortẽ pro eo quod suscepit in se periculũ pecuniæ, vsuram cõmittit.*
16. *Mutuator recipiens aliquid in pignus mobile vel immobile intendens recipere vtilitatem ex vsu illius pignoris ratione mutui, vsuram committit.*
17. *Mutuans pecuniam sub certo pignore vsq; ad certum tempus sub hoc pacto quòd si non soluit in termino statuto cadat debitum in commissum, et pignoratio cadat in venditionem, cum res pignorata plus valeat: si infra dictum tempus receperit fructus*

ctus illius rei pignoratæ non computando illos in sortem, sed pro ipso mutuo, vsuram committit.

18. *Mutuans pecunias mercatoribus vel artificibus vt cum eis negocientur: cum pacto, quòd in omnem euentum, & periculum, capitale sit ei saluum, & integraliter restituendum, & inde aliquid lucri sperant habere, quia alias non deponerent dictas pecunias penes dictos mercatores, licet simpliciter illud lucrum speratum dimittatur discretioni mercatoris, vsura committitur.*

19. *Mutuans ex beneuolentia, & non propter temporale commodum, si post modum is qui mutuum recepit gratis & liberaliter ei aliquid dat, potest dictus mutuans illud licite recipere absq; aliqua vsurarum labe.*

20. *Mutuans debitori suo, vt debitum quod iam alias debet soluat non committit vsuram.*

21. *Mutuans ad captandum amorem, vel beneuolentiam, licet postea ex illo amore seu beneuolentia consequatur a mutuatario beneficium, non committit vsuram.*

22. *Recipiens interesse ex mutuo ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, vsuram non cõmittit. Et quomodo hæc intelligantur ibidem.*

Icturus de vsura circa mutuum, vt perfecte negocium attingamus imprimis scire nos opportet, mutuũ dupliciter posse cõsiderari scilicet in quantũ est verum, & in quantũ
1. est palliatũ. Mutuũ verũ reperitur in solis rebus quæ vsu consumuntur, & in pondere, numero, mensura, consistunt. Puta pecunia numerata, vino, oleo, pane, tritico, & id genus alijsq; vsu consumuntur. vt insti. quib. mod. re contrahi. obliga. in prin.
2. & in. l. 2. §. mutui datio. ff. de reb. cred. Mutuum etiam velatum siue palliatũ in alijs rebus & contractibus inuenitur. Et est mutuum palliatum quod secundum suam formam apertam & verba contrahentium est alius contractus quam mutui. Secundum vero formam latentem, & mentem contrahentium veram vel præsumptam, est mutuum quale est omnis contractus alius a mutuo in quo quis minoris iusto precio infimo siue pio quęrit aliquid propter anticipatam solutionẽ, & contra quo quis vendit alij maioris precio iusto supremo propter dilatam solutionem cap. in ciuitate & cap. consuluit. ex. de vsur. cap. ad audientiam. de emptio. & venditio. & cap. illo vos. de pignorib. cum eis ad notatis. Qui enim emit pro decem rem ad minus precio in fimo valentem duodecim ob anticipatam solutionem, in effectu videtur mutuare præcium quod dat, & illud minus iusto pręcio quod dare deberet accipietur pro vsura. Qui vero contrauendit rem valentem ad summum & præcio riguroso decẽ pro duodecim ob dilatam solutionẽ, videtur mutuare pręcium rei quam vendit accipiendo illud plus iusto pręcio, quo res vendita valet pro vsuris. vt in prædictis iuribus probatur. Vnde licet omnis vsura in solo contractu mutui versetur, quia tamen contractus mutui est duplex verus, & palliatus, ita duplex est vsura vera, quę in vero mutuo, & velata, seu palliata, quæ in palliato versatur: ideo hoc in capite tantum de vsura circa mutuum verum primo dicamus.

Verum vt melius sciatur quomodo in mutuo contrahatur vsura existimaui in vero mutuo tres regulas esse notandas, qui-
3. bus mutui proprium significatur. Prima regula est circa mutui subiectũ quod proponitur in. §. 1. insti. quib. mod. re contrahi. obliga. quando Iustinianus dicit, mutui dationem in his rebus consistere quæ pondere, numero, mensura ve constant veluti vino. oleo, frumento pecunia numerata, ære, argento, auro, quas res aut numerando aut metiendo aut adpendendo in hoc damus, vt accipientium fiant. Proponitur etiam in. l. 1. §. recõtrahitur. ff. de actionib.
4. & obliga. & in. l. 2. §. mutui. ff. si cert. pet. Secunda regula est, quòd in mutuo aliud pro alio eiusdem tamen generis soluitur, vt in dicto. §. mutui ibi in illis verbis; Quia in genere suo functionem recipiunt per solutionem potius quam per speciem. Et sic mutuum damus recepturi non eandem speciem quam dedimus, alioquin commodatũ

modatum, aut depositum, sed idē genus.
5. vt in dicta.l.2.in prin. Tertia & finalis regula est, quòd mutui datione trasfertur rei dominium. vt in dicta.l.2.§.appellata.ff.si cert. peta. ibi· *Appellata est mutui datio ab eo quod de meo tuum fiat.*

6. Tertio prænotandum est, quod harum rerum vsus in quibus mutuum reperitur est ipsarum rerum cōsumptio, sicuti vinū consumimus eo vtendo ad potū, & triticū consumimus eo vtendo ad cibū, quo fit, vt in talibus non debeat seorsum cōputari vsus rei à re ipsa, sed cuicunq; cōceditur vsus, ex hoc ipso conceditur res: & propter hoc in talibus per mutuum transfertur dominium. ita probatur in iuribus supra allegatis. & est doctrina sancti Thomæ.2.2.q. 78.arti.1.versi. Respondeo.

7. Nunc sic his prænotatis, ex eisdem facilimū erit colligere, quòd qui mutuat vinū aut triticum vel rem quę pondere, numero, mensura ve cōstat non potest vltra sortem mutuatam aliquid exigere: quia esset petere duas recompensationes, vnam quidem restitutionem æqualis rei, aliam vero preciū vsus quod dicitur vsura. Quod quidem sanct. Tho.2.2.q. 78. arti. 1. his verbis confirmat. Qui mutuare non tenetur potest recompēsationem eius quod fecit recipere, sed non debet plus exigere: quia debet sibi recompensari secundum æqualitatem iustitiæ vt tantum sibi reddatur quātum mutuauit . vbi vero plus exigeret pro vsu fructu rei quæ alium vsum non habet nisi in consumptionem substantiæ, precium quod non est exigeret: & ita esset iniusta exactio. Sed quid opus est doctrina sancti Thomæ cum exactio alicuius rei vltra sortem mutuatam omni iure iniusta declaretur. vt supra cap.36. latissimè scriptū est. vbi videas.

8. Hæc autem primo extendenda sunt, vt nō solum procedāt quādo quis vltra sortē mutuatam aliquid exigit: verum etiā, quādo quis stipulatur ratione mutui aliquod factum quod sit pecunia æstimabile: & ad quod debitor non tenebatur: is enim hoc modo faciēs, vsuram cōmittit. glo. Bar. & Docto. in.l. rogasti.§.si tibi.ff.si cert. pet. Silue st. in sūma in verbo. vsura.1.q.7. Couar. lib.3. variar. resolu. cap.2, num.5. versi. Tertio tamen. Soto. lib.6. de iusti. & iure. q.1. arti.2. &. q.3. arti.1. Nauarr. in manuali latino in septimo pręcepto. cap.17. num. 220. in impressione Barcinonensi. Lupus in cap. nauiganti. num.42. vers. Sed aduertendū. de vsur. Exēpla huius rei sunt, quādo quis mutuat cum pacto vel intentione principali vt mutuatarius in suo molendino molat, aut in sua taberna emat, aut ad suā scholam veniat, aut in suo prędio laboret, & alia similia. iuxta mētem Panor. in cap. fi. de vsur. de quib⁹ vide Nauarr. in dicto manuali latino in. 7. pręcepto. cap. 17. num. 220. Illa enim obligatio antidoralis nō potest in pactum deduci, ita vt qui mutuo recipit teneatur facere seu procurare mutuatori aliquod beneficium ratione & ex causa mutui sibi impensi. Nam cum illud beneficium seu aliud factum sit pecunia ęstimabile, sequeretur, quòd mutuator à mutuatario vltra sortem quam mutuauit amplius exigeret: quod fieri non licet per supradicta. Ratio est, nā omne illud pro pecunia habetur, cuius precium potest pecunia mensurari. itā sanct. Thom.2.2.q.78. arti.2. versi. Respondeo. Et ideo sicut ille qui pro pecunia mutuata vel quacunq; alia re quæ ex ipso vsu consumitur pecuniam accipit, ex pacto tacito, vel expresso, peccat contra iustitiam: ita etiam quicunq; ex pacto tacito vel expresso quodcunq; aliud acceperit, cuius precium pecunia mensurari potest, simile peccatum in currit. vt ibidem sanctus Thom & sic vsuram committit. vt etiam expresse habetur, in. c. plerique; 14. q. 3. ibi . *Siue enim esca sit, siue vestis, siue quid aliud quocunq; nomine appelletur quod vltra sortem recipiatur vsura est.* Vide doctores in.l. stipulatio hoc modo concepta.§. alteri. ff. de verb. obligationib. & vide tex in c. putatur.18.q.3. Quare Couarr. & Nauar. in locis supra citatis sunt huius sententiæ & opinionis, mutuatorem seu creditorē cogendum fore has pactiones remittere debitori, & ab earū obligatione illum eximere

mere. Et si forcan is creditor iam his fuisset vsus cōditionibus, eum teneri restituere quodcūq; damnū quod debitori ex dictis conuentionibus cōtigerit. Quod si forcā dicto debitori nullum fuisset damnum datum, nihilominus prædicti doctores concludunt, creditorem dicto debitori teneri reddere quantū boni viri arbitrio debitoris intersit coactū fuisse causa mutui præfatas pactiones inire: libertatemq; cum alijs conueniendi sibi ablatam fuisse. Quę debitori non pauperibus sunt restituenda. Vt ibidem Couarr. & Nauar.

9. Secundo prædicta extenditur conclusio quantū attinet ad forū cōscientię, etiam in recipientē pecuniam mutuatam ad vsuram, vt quemadmodum is qui illam ad vsurā mutuo dat male agit & peccat mortaliter, ita etiā ille qui illam recipit: cum talis recipiens prębeat mutuatori occasionē peccandi. per ea quæ dicit Apostol. Rom. 1. quòd digni sunt morte non solum qui faciunt peccata, sed etiam qui consentiūt facientibus. Et cum qui accipit pecuniam mutuo sub vsuris cōsentit vsurario in suo peccato, & prębet ei occasiionē peccandi, consequens est, eum quoq; in peccato esse. Hęc tamen ita intelligēda sunt, quando ille qui accipit pecuniā mutuo sub vsuris facit illud sine legitima causa, puta necessitatis, vel vtilitatis rationabilis, sed ad ludendum, vel prodaguiliter expendendū: quia tunc ille peccat mortaliter. ita tenet. Antoni. episcop. Floren. in trac. de vsur. §. 2. num. 24. Quam quęstionē resoluit sanct. Thom. 2. 2. q. 78. articu. 4. sic dicens, quòd in ducere hominē ad peccandū nullo modo licet, vti tamen peccato alterius ad bonum licitum est: quia & Deus vtitur omnibus peccatis ad aliquod bonū. vt dicitur in Enchiridio. Et ideo August. publicolæ querenti vtrum liceret vti iuramento eius qui per falsos Deos iurat in quo manifesté peccat eis diuinam reuerentiam adhibens respondit, quod qui vtitur fide illius qui per falsos deos iurat non ad malum, sed ad bonum, nō peccato illius se sociat quo per demonia iurauit: sed pacto eius bono quo fidem seruauit. Si tamen induceret eum ad iurandum per falsos deos peccaret. Ita etiam in proposito dicendum est, quod nullo modo licet inducere aliquem ad mutuandum sub vsuris, licet tamen ab eo qui hoc paratus est facere & vsuras exercet mutuū sub vsuris accipere propter aliquod bonum quod est subuētio suę necessitatis, vel alterius. Sicut etiam licet ei qui incidit in latrones manifestare bona quæ habet, quæ latrones diripiendo peccant, ne ob hoc occidatur. Exemplum habemus in illis decem viris qui dixerunt Ismaheli noli occidere nos: quia Thesauros habemus in agro. vt dicitur Ieremi. 41.

10. Tertio supradicta conclusio extēditur, vt non solum procedat, quando intentio principalis fuit habita ad lucrum in principio mutuationis, verum etiam, quando quis à principio mutuasset proximo motus caritate, & ab intentione lucri prorsus alienus, & postea transacto tempore aliquo, ipse mutuator cogitat lucrum sibi dari ab eo cui mutuauit. Et ita īficitur, quòd si non speraret aliquid vltra sortem recipere, repeteret mutuatum, sed propter illud lucrum speratum dimittit: quià tunc ille talis committit vsuram. arg. c. fertur. §. vulneratur. 1. q. 1. & quòd recipit vltra sortem quamuis mutuatarius illud det non exactus, sed propria spōte, tenetur restituere, ita tenent sanct. Antoni. episcopus Floren. in tracta. de vsur. cap. 2. num. 5. & Nauar. in manu ali latino. cap. 17. num. 214. in fi. Sed hoc in lòco quæ de restitutione dicimus sic intelligenda sunt, nisi is qui mutuum acceperat sciret vel crederet intentionem mutuatoris fuisse deprauatam, & voluerit aliquid ex mera liberalitate dare per modum doni, expresse declarans, suæ intentionis esse quòd illud omnino sit suum: quia tunc mutuator de peccato pænitere habet: sed ex quo donatum sibi est nō tenetur restituere. Verum si dedisset non ex libera voluntate, sed ne reputaretur ingratus, & ab illo vel ab alio non posse reperire mutuum, dubitat si mutuans hoc scit, vel probabiliter credit, nō potest recipere:

quamuis ex caritate mutuasset, & ipse spõte dedisset, id est nõ exactus, & restituere tenetur acceptum: & est semper mortalis vsura. ita Antoni. vbi supra: quia cõtra iustitiam, & caritatem, & diuinam legem, cõtra illud videlicet nõ furaberis, nomine enim furti intelligitur rapina, vel omnis illicita vsurpatio rei alienæ quæ ibi prohibentur. vt in. c. pænale. 24. q. 5.

11. Quarto extenditur dicta conclusio, vt non solum procedat quando quis mutuat pacto expresso, vel tacito, vel eius voluntate declarata quòd aliquid sibi vltra sortem reddatur quib9 in opere vsura exterior cõmittitur, verum etiam quando mutuat sola intentione & spe vt aliquid vltra sortem sibi per soluatur: nam tunc mentalis vsura committitur esto quod nihil mutua torquærat. vt in. c. si fæneraueris. 14. q. 3. & vide Anto. in tracta. de vsur. cap. 2. §. 1. nũ. 3. Quod quidem fit, quando mutuas sperans intendensq; ratione mutui me tibi aliquid exhibiturum: quia tũc vsura mentalis est. Veluti intẽtio occidendi hominẽ homicidium: quia obiectum scilicet recipere ratione mutui est obiectum vsurę. Ex quibus habes discrimẽ inter vsuram exteriorem, & mentalem, quòd exterior requirat pactum expressum vel tacitum. Mentalis vero quando spes est mutuandi causa, vt non mutuasses, nisi ratione mutui quidpiã tibi lucri accederet. ita tenet Domini. de So. de iusti. & iure, lib. 6. q. 1. arti. 1. Hoc tamẽ te scire oportet, quòd si committens vsuram mentalem nihil vltra sortem recipiat, sufficit vt penitentiam agat de peccato suo mortali: sed si recipisset, restituere tenetur: nisi sibi remittatur. ita Antoni. vbi supra. Vbi vero principaliter quis mutuasset propter Deum, vel amicitiã, non propter temporale commodũ, & is qui mutuum accipit ex sua liberalitate vt gratus nõ principaliter propter mutuum donat ei aliquid, hoc ei declarans, quòd ei libere donat, vsura nõ est: quia lucrum illud mutuãs non intendit. arg. c. sicut. 1. q. 2. Non enim debet esse factus deterioris conditionis sed melioris propter obsequium pro ipso factum inmutuando, vt scilicet donum ei gratis factum recipere non posit, qui prius potuisset. secundum omnes. vt infra latius dicam, vbi hunc passum restringam.

12. Quinto extenditur conclusio, quando quis mutuat triticum vetus cum pacto vt alterum tantum recens sibi restituat, sciẽs recens melius & maioris precij quam suum tempore mutui & solutionis. ita Naua. in manuali latino. in. 7. præcepto. cap. 17. num. 224. Antoni. in tractatu de vsur. cap. 2. num. 20. vbi dicit, hanc esse communem opinionem quã Raymun. Goffred. & Hostien. in summis tenent maximè si libertatem soluendi quãdo libuerit adimit, & obligationem restituendi recẽs imponit. Verum vbi mutuaret triticum vel aliud bladum ad renouandum antiquum, idest, vt nouum pro veteri recipiat, si hoc faciat principaliter ne suum corrumpatur, & recipienti gratiam faceret, non est vsura secundum omnes.

13. Sexto extenditur dicta conclusio, quando quis mutuat alteri centũ ducatos mox in suis necessitatibus expendẽdos sub hoc pacto, quòd dicti centum ducati lucrẽtur sicut consimiles centum ducati apud Titium mercatorem legalem lucrabuntur, vel perdent: quia iste contractus vsuram sapit. iuxta Antoni. in tracta. de vsur. cap. 2. §. 16. num. 31. quod probatur per rationes per eum ibidem latè adductas vbi videas.

14. Septimo extenditur, quando quis mutuat alteri pecuniam & simul vẽdit aliquid mobile vel immobile plus petens ab eo iusto precio ratione mutui: quia ille cõtractus vsurarius est. vt in. c. si fęneraueris. 14. q. 3. Et vidi multos circa hunc contractum errare, mutuantes pecunias & simul suas mercãtias plus iusto precio in certo termino soluendo vendentes. Quod sæpissimè esset consionandum ut gens ab hoc tam graui scelere abstineretur.

15. Octauo procedit dicta conclusio, quando aliquis mutuauit certam pecuniæ quãtitatem alicui nauiganti vltra mare, vel eunti ad nundinas, recepturus aliquid vltra sortem pro eo quod suscepit in se periculum

culum pecuniæ: quia ille talis vsurari⁹ est cẽsendus. tex. est in cap. nauiganti. ex. de vsu. pro cuius tex. intellectu oportet sic nos distinguere. Aut illud quod est vltra sortem recipitur ratione mutui tantum, & tũc est vsura: non obstante quòd periculum in se suscipiat. & ita procedit tex. ĩ dicto cap. nauiganti. Nã cum illud quod est vltra sortẽ & sic lucrũ moueat principaliter mutuatorem ad mutuũ dandum, nõ autem caritas vel amicitia, & dictum lucrum recipiatur effectualiter pro mutuo, nõ autem pro periculo, vel opera mutuantis, in dubitanter est vsura. Aut recipitur illud vltra sortem præcisè ratione periculi, & tunc non est vsura, sed licitum: quia licet non mutuaret & periculum nauigantis in se vellet recipere, licite posset recipere precium periculi: nec propter hoc quod seruiat in mutuando efficitur deterioris conditionis. Aut aliquid vltra sortem recipit talis mutuans partim ratione periculi, & partim ratione mutui, & tunc, quantum ad id quòd plus percipit ratione mutui, vsura est. vide latè hanc materiam apud Antoni. in tracta. de vsur. cap. 2. §. 21. num. 38. & apud Guliel. Bont. etiam in tracta. de vsur. num. 39.

16. Nono idem censendum est, quando aliquis mutuando recipit aliquid in pignus mobile vel immobile, & intendit recipere vtilitatem aliquam ex vsu illius pignoris ratione mutui. Puta recipit domum in pignus vel agrum, vel equum, vel vestem, & fructum horum percipit: quia tunc vsura est: & tenetur restituere precium vsus illius pignoris ipsi pignoranti seu in partem sortis computare. vt in cap. 1. ex. de vsu. Quòd tamen non est verum, quando laicus qui iniustè tenet aliquam possessionem ecclesiæ illam impignorat rectori illius ecclesiæ: nã ille rector licitè & absq; vicio vsuræ poterit recipere fructus eiusdem possessionis vltra sortem. vt in dicto cap. 1. in fi. ex. de vsur. quia tunc non recipit rector illud vt vsuram: sed ideo quod sibi debetur. Quã quidem decisionem Hostien. & Ioan. Andr. extendunt etiam in possessionem laici quæ si ab iniustè illam retinente impignoratur domino illius, poterit ille dominus licitè facere fructus suos. Idem tenet Antoni. in dicto tracta. cap. 2. §. 25. nu. 42.

17. Decimo dicta conclusio extenditur, quãdo quis pecuniam mutuat sub certo pignore vsq; ad certum tempus sub hoc pacto quòd si non soluit in termino statuto cadat debitum in commissum, & pignoratio cadat in venditionem: cum res pignorata plus valeat. Nam si mutuans infra dictum tempus receperit fructus illius rei pignoratæ nõ computando illos in sortem, sed pro ipso mutuo: vsuram committit. vt in cap. 1. ex. de vsur. & sic non solum tenetur restituere seu in sortem computare dictos fructus, verum etiam elapso termino tenetur dictam rem pignori datam restituere: cum illam retinere non possit, ideo, quia contractus non tenuit cum fuerit vsurarius. Vbi vero dictos fructus rei pignoratę infra dictum tempus non recepisset cũ superfluitas valoris cedat in debitoris pœnam, supposita vtriusq; bona fide, quando cõtractus est celebratus, licitum est. Quod intellige nisi fieret in fraudem vsurarum. Puta quia credebat mutuans illũ non posse in termino restituere. Et hoc modo illud pl⁹ valoris rei pignoratæ sibi lucrari: nã tunc fraus vsurę est. Secus si hoc fecit ad coercendam moram debitoris. vide Anton. in tracta. de vsur. cap. 2. §. 26. num. 42.

18. Vndecimo conclusio extenditur in illos qui dant pecunias mercatoribus vel artificibus vt cum eis negocientur cum pacto quod in omnem euentum & periculum capitale sit eis saluum & integraliter restituendũ ad eorum voluntatem & inde aliquid lucri sperãt habere: quia alias non deponerẽt dictas pecunias pænes dictos mercatores sed in arca seruarent: nam tũc licet illius lucri sperati nulla pactio vel conuentio siue petitio interueniant, sed simpliciter dimittatur discretioni mercatoris vsura committitur vt est tex. in c. vsura. 14. q. 3. Et adeò hæc decisio vera est, quòd non excusat eos ponere se periculo, ideo quòd mercatores pęnes quos deponũt aliquãdo deficiũt & sic capitale re habere nõ

possunt. Nam illud lucrum non sperant ratione periculi, immo si dubitarent de periculo non deponerēt, sed dictum lucrū sperant ratione mutui: ex quo licet periculū interueniat non licet quicquam vltra sortem recipere. vt expresse in cap. nauiganti. ex. de vsur.

Sunt & alij plures casus quos quisq; apud varios authores in quibus in mutuo vsura committitur colligere potest.

19. A prędictis vero excipitur primo, quando mutuatarius quid honestatis gratia redonat mutuanti: quia cum primo mutuās ex beneuolentia & nō propter tēporale cōmodum mutuasset, si post modum is qui mutuum recepit gratis & liberaliter ei aliquid dat, potest dict⁹ mutuās illud licite recipere: quia ibi nulla est vsura: neq; est peccatum dicta receptio. ita Domi. de So. de iusti. & iure. lib. 6. q. 1. ar. 1. & Anto. de vsur. cap. 2. nū. 3. & 15. & probatur in. c. de eulogijs. 18. dist. & c. sicut. 1. q. 2. Quę tamē intelligēda sunt, nisi mutuatarius quasi coacte illud vltra mutuū daret, quamuis appareret quòd voluntariè faceret. Vt puta dubitans quod nisi ita faceret, auarus & ingratus iudicaretur: nā eo casu, si illud mutuator intelligeret vel quocūq; modo probabiliter crederet illum nō voluntariè dare, recipiēdo quod vltra sortē datur committit vsurā: & ad restitutionē tenetur. vt in. c. vsura. 14. q. 3. vide latè Anto. in loco supra proximè citato. vbi disputat, quid quando mutuans illud à principio recepisset pure credens mutuatariū liberaliter dare, & postea sciret non liberaliter dedisse, an locus sit restitutioni? & ibidem habetur, quādo præsumēdū sit mutuatariū gratis & liberaliter dare, & mutuantē recta cōsciētia recipere.

20. Secundo in mutuo non committitur vsura, quando id quod recipitur aliâs debitū erat etiam si ex conuentione mutui id recipiatur nempe, dum debitori mutuatur vt debitum soluat: nā illud non est preciū rei mutuatę, sed recuperatio rei debitæ. ita Fum. in sum. in verb. vsura. nu. 2. & Sot. li. 6. q. 1. art. 1. & Tho. d Mer. in sum. d tratos y cōtractos. cap. 10. in opusculo. de arrēdamiētos prestamos y vsuras. fol. mihi. 100.

21. Tertio in mutuo nō committitur vsura, quando mutuatur ad captandū amorem vel beneuolētiam licet postea ex illo amore seu beneuolentia mutuans cōsequatur à mutuatario beneficiū aliquod. Quod tamen verū intelligas, quādo ex beneuolentia, & amore ex mutuo cōcepto postea beneficium consequitur: ratio est, quia beneuolentia sub ęstimatione pecunię nō cadit. ita sanct. Tho. 2. 2. q. 78. in respontione tertij argumenti. Secus vero esset, si spes vlterius procederet: quia quando aliquis ex pecunia mutuata expectat vel exigit, quasi per obligationē pacti taciti, vel expresi, recompensationem muneris ab obsequio vel a lingua: per inde est, ac si expectaret vel exigeret munus à manu: quia vtrunq; pecunia æstimari potest. vt ibidē sanct. Tho. & in hanc omnes inclinant sententiam.

22. Quarto qui recipit ex mutuo interesse ratione damni emergētis, vel lucri cessantis, vsuram non committit. Hęc tamen ita perpendenda sunt, quotiescunq; tā in damno emergente quā in lucro cessante conditiones necessariæ interueniunt vt puta, quia damnum emergens à principio stipulatū fuit, & mutuatarius de dicto damno futuro pręuētus, & postea dictū damnum probatum: quia iuxta omnium traditionem hęc omnia requiruntur ad petendū ex mutuo interesse damni emergentis absq; vsurarū labe. In lucro vero cessante est distinguendum. Aut petitur lucrū cessans ideo quia fuit à principio stipulatū, quod fieri potest adhibitis quibusdā conditionibus circa quas inter scribentes nō modica est disceptatio, vt quidam existimant ad stipulandum dictū interesse à principio septem requiri cōditiones. pro vt tenet Conrrad. de contractib. q. 30. cū multis sequacibus. Quidam vero quatuor. vt Pedraca in summa in. 7. præcepto. Alij vero tres. Alij duas. Ego vero has solas sufficere conditiones semper arbitratus sum, quòd mutuator sit mercator solitus lucrari, & quòd eandem pecuniam quam mutuat iam expositam & destinatam habuisset certæ & particulari

negocia-

negociationi aqua alterius rogatu & amore proximi illam euellit: nam tunc mutuãdo potest mercator aprincipio lucrũ cessans in pactum deducere, non quidem taxatum, & determinatum: sed verissimile. tenet idem Domi. de Sot. de just. & iu. lib. 6. q. 1. arti. 3. in fi. & q. 10. art. 2. in fi. Et in hoc casu in quo à principio lucrum cessans stipulatur dictis interuenientibus conditionibus, illud licite debetur: & peti potest: de quibus latius in cap. sequẽti dicemus. Aut petitur seu prętẽditur ex mutuo ideo quia mora commissa est, & tunc iterum distinguendum est. Aut prætenditur dictum lucrum cessans deberi ex sola mora, aut quia articulatum & probatum extat dictum lucrum cessans verè cessasse ratione moræ cõmissę & retardatę solutionis, si prætenditur ex sola mora sic simpliciter cõsiderata, lucro cessante nõ probato, in hoc casu, dictũ lucrũ cessans neq; debetur neq; peti potest. Ratio triplex est, quia si ex sola mora deberetur, interesse non probato, sequęretur, quòd tempus esset modus inducendæ obligationis, at hoc est falsum. l. obligationum fere. §. placet. ff. de actionib. & obligationb. cũ concordan. Secunda ratio est, quia si ex sola mora lucrum cessans deberetur, interesse ratione temporis tantum reciperetur: quod quidem vsura est: quia omnibus tam diuitibus, quàm pauperibus, tempus debet esse commune. ita Dida. Stel. in Lucam. cap. 6. ibi mutuum dantes & nihil inde sperantes. Facit quod dicit Dauid. psal. 54. Viri impij non dimidiabunt dies suos. &c. & Ecclesiasti. in tempore redditionis postulabit tempus. Tertia & finalis ratio est, quia lucrum cessans non potest peti neq; debetur, nisi constet & probatum extet lucrum propter mutuum & ratione moræ verè cessasse. vt latè Math. de Afflic. in decis. 20. num. 2. & Mohed. de cis. 208. Aut prætenditur seu petitur lucrum cessans ratione morę, hoc etiam probato, quòd verè propter retardatam solutionem lucrum creditori cessauerit, & tũc licitè ex mutuo vsurę lucri cessantis petuntur atq; debẽtur. vt in dictis decisionibus. De quibus latius in sequẽti capite dicetur & hæc omnia probabuntur.

Cap. 33. - In quo de graui agitur quæstione.

Solent mercatores cum pecunias mutuãt, Principibus, Ducibus, ac alijs Magnatibus, sub pactis sequentibus cum eisdem contrahere. Primo, quòd liceat mercatori pecuniã mutuatam seu tantũdem pecuniarum sumere a se ipso ad cambium, vel a quibuscunq; alijs, & quod possit eam cambire, & recambire, semel, & pluries, & quotiens ei bene visum fuerit, hoc expresso pacto, quòd interesse seu actuarium non possit excedere summam quindecim pro centenario in anno. Quod eo ipso puncto quo quantitas mutuata exoluta fuerit, cedat oneri Principis mutuatarij: donec & quousq; mercator mutuans de pecunia mutuata vna cum interesse, damnis, & expensis, integrè sit satisfactus. Et quòd possit dicta cambia ad quæcunq; loca & nundinas transmittere, & ea remittere ad quoscunq; institores seu factores, Sẽcundo, quòd in recompensationem cõmoditatis mutui reperti, atq; pro laboribus ducendi dictam pecuniam mutuatam ad cambium, mutuatarius titulo donationis ex eius mera & libera voluntate procedentis dare teneatur eidem mercatori tercẽtum ducatos, vel aliam stipulatam summã. Tertio quòd ipse mutuatarius suis proprijs expensis, atq; laboribus, pro ipso mercatore & ad eius vtilitatem obtinere habeat à Regia Magestate facultatem atq; licentiam extrahendi à regnis Castellæ tantam quantitatẽ quantã ipse mercator eidẽ mutuauerat: quod ni fecerit, teneatur ipse mutuatarius de suis facultatibus valorẽ dictę licentię soluere, Quarto, quòd Princeps seu quiuis alius mutuatarius prędictã quantitatem mutuatã vna cũ dictis interesse & expensis infra vnũ annum restituere teneatur in eodẽmet loco in quo mutuũ cõtrahitur. Quinto, quòd pro tuitione & securitate prędictorũ, atq; pro eisdem complendis, dictus

Princeps mutuatarius obligare & hypothecare habeat dicto mercatori certas & designatas res summę æstimationis, & valoris, vt est recamera, qua res preciosiores continẽtur: cum expressa earũ rerum manus immissione, & facultate, quód ni prædicta omnia stipulata & in pactũ deducta infra statutum tempus ad implerentur, liceat mercatori quæ pignori sibi tradita sunt, in encantu, vel sine encantu distrahere: & de processis in prædictis omnibus sibi met satis fieri. Nunc ex prædictis est quæstio, an cõtractus inter has personas hac forma celebratus hijsseq; pactis indutus, sit vsurarius censendus vel non?

Iulianus mercator mutuator. Comes Sempronius mutuatarius.

1. *Notarius conficiens instrumentum vsurariũ peccat mortaliter, infamis est, a testimonio repellitur, arte sua priuatur, & ad restitutionem in subsidium tenetur.*
2. *Pactum appositum in contractu mutui facultatis sumendi tantundem quantitatis mutuatæ ad cambium eo ipso quo dicta quantitas mutuanda iuxta statutum in dicto contractu tempus ex soluta esset vt interesse seu actuarium cedat oneri mutuatarij idq; ad rationem duodecim pro centenario, non inseruit nisi expectato tempori ad exaugendum fænus.*
3. *Facultas stipulata per mercatorem accipiendi ad cambium a se ipso quantitatem mutuatam ad onus mutuatarij iuncta obligationi quam mutuatarius in eodem contractu facit restituendi dictam quantitatem in loco vbi mutuum celebratur infra certum tempus demõstrat, cambia hinc inde celebrata vsuraria esse.*
4. *Cambia celebrata cum aliquo principe, quarum litteræ mittuntur ad eorundem campsorum institores vafra & vsuraria appellantur: & sic sunt collocanda inter illa quæ propriè sicca appellantur, & sunt cambia ficta.*
5. *Mercator qui mutuando pasciscitur quód pendente termino ad soluendum consequatur aliquod interesse seu interusurium medij temporis committit vsuram: et non valet talis conuentio.*
6. *Interesse lucri cessantis non potest a principio in cambijs certum & determinatum taxari.*
7. *Vsura promissa sub titulo donationis non valet: quia talis donatio non procedit ex mera liberalitate donantis.*
8. *Mutuator qui ratione mutui vltra sortem mutuatam stipulatur sibi aliquod factum quod sit pecunia æstimabile vsuram committit.*
9. *Interesse damni emergentis vel lucri cessantis ex mutuo iustè recipi potest.*
10. *Interesse damni emergentis ad hoc vt recipi possit, quæ requirantur.*
11. *Interesse lucri cessantis non debetur, nisi reuera lucrum cesset.*
12. *Vsuræ de iure licitæ sunt. Solum enim illarum excessus reprobatur. Et ideo si vltra modum stipulatæ sunt debent reduci admodũ. Et de quo iure hoc intelligendũ sit? Et quid de iure canonico? & etiã de iure ciuili a tẽpore Iustiniani. vide latè ibi.*
13. *Vtile per inutile vicitatur.*
14. *Conclusio regij concilij.*

Ontractum supra mẽtionatum multi mercatores diuites celebrare solẽt cum Regibus, Principibus, Ducibus ac alijs personis nobilibus vt cãbiorũ colore, ac fictione, possint ex mutuo magnas pecunię quantitates ab eis vltra principalẽ fortẽ extorquere. Pasciscũtur enim quód possint quantitatẽ mutuatam a se ipsis & pro quibuscunq; nũdinis sumere ad onus mutuatarij, & tamen nulla cambia celebrãtur, vel si celebrãtur illa ficta, & simulata, ac in fraudem vsurarum existunt: in quod flagitium tot tãtiq; homines incidunt, quód profectó dolendum est, & continua oratione orandum, vt Deus secundum multitudinem miserationum suarum hanc hominum iniquitatem deleat.

1. Quid quod de notarijs qui hos pæstiferos contractus recipiunt & attestantur, hi vltra quod peccant mortaliter, infames sunt, à testimonio repellũtur, periuri sunt, (quia notariatus authoritatem suscipiendo iurant à similibus contractibus se abstinere) arte sua priuantur: & deniq; ad restitutionem in subsidium tenentur, ita Siluester.

Siluester.in summa in verbo.vsura.7.q.7. Nauar.in manuali in.7.præcep.cap.17.nu, 276.&So:de Iust.etiu.lib.6.q.1.arti.4.Quæ nō solū procedunt in notario sciente con tractum esse vsurarium,sed etiam in dubi taute, qui antequā dubietatem exuerit testificatur:vel facit instrumentum vsurariū. arg.tex.in.c.3.&.c.si quis autem,de pęnitē. distinctio.7.ita tenet.Nauar. in dicto manuali.7.præcep.cap.17.num.276.Qui hoc vltimū limitat, nisi per opinionem alicuius doctoris solemnis fulsitam ratione dictam dubietatē exueret: quia tunc id bona conscientia facere posset. Quod quidē ad testes instrumenti scientes instrumentum esse vsurarium & ad mediatores extenden dū esse ait Anto. de vsur. in prin.nu.26.Ad uocati quoq; talia instrumenta patrocinā tes in idem incidunt flagitium, & tales digni sunt morte eterna: quia cōsentiunt vsu surę cooperando: vt in.c.notum sit.2. q.1.

Verum,vt hęc quæ supra de cōtractu in valido & vsurario dicimus clara ante occulos iaceant præmittendum primo censeo, hunc contractum, mutui contractum esse: vt ex instrumento, verbisq; contrahētium colligitur. Pecuniæ namq; numeratæ dicti Iuliani mercatoris effectæ fuerunt dicti comitis Sempronij.Et cum in eo cō tractu omnia quæ mutui definitioni com petunt reperiantur, fatendum necessario est, contractum illum mutuum esse. vt in. l.2.in princi.& in.§.appellata.ff.de reb. cre di.Quod etiam arg.ducto a sufficienti par tium enumeratione cōfirmari potest: qui modus argumentandi validus est.l.obliga tionum ferè.§.placet.ff.de actionib.& oblig.l.filius.§.filius.ff.de leg.1.§. in bonæ fidei.insti.de actionib.l.cum hi.§.si prætor. ff.de transactionib.cū similib. Sed in hac conuentione nullum genus cōtractus aptari potest præter mutui: quia ibi neq; venditio, commodatum, de positum, locatio pignus societas vel quiuis alius contractus celebratus fuit.Sequitur ergo contractum hunc mutuum esse.

Cognita iā huius cōtractus natura, visisq; pactis & conditionibus in eo initis, & præ suppositis, quis est qui nō fateatur, dictum contractū vsurarium, pestiferum, ac repro bū esse. Videmus enim primo ratione mu tui contra omnia iura scilicet naturale, diuinū, & humanum, triplex in hoc cōtractu interesse stipulatum fuisse. Secundo illud à principio certum, & taxatum explicarunt. Qua in re, isti contrahentes violarūt & trās gressi sunt formidandam dispositionē san ctissimi Papę Pij Quinti datā Romę apud sanctum Petrum anno incarnationis domini.1571.Kalen.Febru.anno.6.sui pontifi catus. Tertio idē interesse Iulianus merca tor ex mutui causa ante comitis moram, immo pro interusurio medij tēporis, cum dicto contractu consequi intendit atq; de siderat. Nonne igitur in dicto contractu grandes cōmittuntur vsurę? Quare vt pro-
2. bè omnia examinentur, agredior primum pactum facultatis summendę tantundem quantitatis ad cambium eo ipso puncto, quo dicta quantitas mutuanda iuxta statu tum in dicto contractu tempus exoluta es set, vt interesse seu actuarium dicti cambij cedat oneri dicti comitis Sempronij: idq; ad rationem quindecim pro centenario. Hoc enim pactum non inseruit nisi expectato tempori ad exaugendum fænus: cū in vim huius pacti nunquam cambia cele
3. brētur. Nam ex facultate illa accipiendi ad cambium à se ipso, iuncta obligatione ad quam dictus Comes tenebatur soluendi quantitatem mutuo datā in pręsenti ciuitate & non alibi, nihil aliud resultat, quàm licentia faciendi cābia sicca, & vsuraria, ex eo quòd dictus comes non tenetur nec co gitur quantitates cābiendas soluere innūdinis, neq; in terminis in litteris cābiorum comprehensis, sed in loco & terminis expressis in dicto contractu: & cū interesse iā à principio taxato: & non cōprehenso in aliquibus cābij litteris. Vel si celebrantur
4. mittendo fictas litteras ad eorundē camp sorū institores nunquā dictorū cambiorū fit realis transmissio, vt patet ex iā dictis: & sic talia cambia vafra, & vsuraria sunt: ac collocanda inter illa quę propriè sicca ap pellantur. vt not. Ioan. Baptist. de Lu. in

cap.naui

cap. nauiganti. num. 65. de vsur. Oportet enim ad realitatem huiusmodi contractus, vt qui accipit Barcinonæ pecuniam à campsore cambiendam Metinæ, vel alibi, in prædictis locis tantundem habeat pecuniarum quas cum pecunijs Barcinonæ receptis cambire & permutare possit: alioquin claudicat cambium. Quinimo nec cambij nomine nuncupandum est, sed fictum cambium, imaginarium, & palliatũ, ad parturiendas vsuras: & exigendas pecunias indigentis debitoris excogitatum. Et quòd nunquã fiat realis transmissio patet, quia Principes ad quorũ onus in vim talis pacti ficta cãbia celebrãtur, cũ nõ sint mercatores, neq; soliti negociari, sed multo diuersijs exercitijs & quæ Principem decent dediti, non habent neq; solent in nundinis habere institores, seu factores: qui litteris cãbij receptis pro eis solutionẽ facerẽt. Vnde, cũ tales Principes neq; institores, neq; peccunias in nũdinis realiter vel credito habeãt, clarũ est, quòd dictę litterę cãbiorũ si mittuntur, ita mittũtur, vt trãsacto tẽpore vnde processerãt inanes referãtur. Que omnia per supra dictã Papę Pij Quinti extrauagantẽ vsuraria declarãtur. Immo prædicta sunt figmẽta, & palliamenta, quibus cãpsores principũ & nobilium bona deglutiũt. Atq; per hoc Gaieta. in suo opusculo de cãbijs resoluit, cãbia quę hoc modo videm⁹ frequẽtari cũ principe aliquo, aut quouis homine, iniusta illicita ve esse. Quod apertius cõcludit Siluester in sũma. Verbo vsura. 4. §. 9. Nauar. in cap. nauigãti. nũ. 25. ex. de vsur. Vnde sequitur, quòd dictũ pactũ nõ nisi inseruiat expectato tẽpori ad exaugendũ fęnus, vt dictũ est: cũ solum soleat in dicto contractu & similibus apponi, vt mercatores ex mutuo, hoc velamine posito, in terusuriũ medij tẽporis cõsequãtur.

5 Nã quando mercator etiã solitus negociari mutuat pecuniã, & pasciscitur cũ debitore, quod pẽdente termino ad soluendũ cõsequatur aliquod interesse seu interusuriũ medij tẽporis sicut in hoc cõtractu videre est, nõ valet talis cõuẽtio, etiã quòd quantitas dicti interesse non taxaretur: quia est vsura quę propriè cõmittitur in mutuo vero vel ficto. vt habetur in. l. 2. §. credi tũ. vbi Deci. in. 3. notab. ff. de reb. cred. si cer. peta. Hãc sententiã tradit Aymon Craue. in cõsi. 189. in prima parte. nũ. 7. vbi etiã addit, quòd si talis conuẽtio in mutuo permitteretur, de facili mercatores applicarent animũ ad ita mutuandũ: quia lucrũ esset tuti⁹ & frequẽtius, & pecunia pecuniã acquireret: vt ita in mutuo cõcludit Aret. cõsi. 151. incipiẽ. viso themate. col. 2. versi. Preterea vt dixi. & col. fi. versi. ad secundũ dubiũ. & in cõsi. 156. incipiẽ. visis diligẽter. in. fi. vbi attestatur hanc opinionẽ esse magis cõmunem. & in mutuo idẽ tenet. Decius in cõsi. 167. in. fi. Alexan. consi. 20. col. 2. & in consi. 65. Nã cũ in huiusmodi cõtractu mutui nõ ad sit aliqua vis formalis, aut virtualis, vel aliquo modo violẽta, neq; possit dici ante terminũ solutionis debitorem esse in mora, nõ videtur esse iustũ pasciscì aut stipulari interesse seu interusuriũ medij tẽporis: quia tũc manifesta esset mercatoris intẽtio, videliscet se ex mutuo, cõtra iuris ꝓhibitionem velle aliquid vltra sortem mutuatam capere: quod est contra caritatem, eandẽ sententiam & rationem confirmat Domini. de Soto. de iusti. & iure. lib. 6. q. 1. arti. 3. & Thomas de Merca. fol. 158. pag. 1. in prima eius impresione. Plus etiã dicit Craue. in supra citato consil. 189. nũ. 7. in versi. Ampli⁹ dico, quòd si quis mutuauit cõmunitati seu vniuersitati coactè, nõ posset pasciscì ꝺ aliquo lucro cessãte ante morã: sed solum de dãno vitando. ita Anchar. in consi. 376. incipien. Secundo dubitatur. versi. Facit etiam optimè. & Anto. de Butri. in consi. 17. Ex quibus cõcluditur, dictũ pactũ in fraudẽ vsurarũ ibi positum esse. Maximè, quia cãbia de quibus in dicto cõtractu pasciscitur manifestã habent mutui rationẽ: cuius ideo preciũ apertam habet vsurę iniquitatẽ. Qua ꝓpter Domi. de So. de iusti. & iu. lib. 6. q. 10. art. 2. ait esse demirãdũ doctores aliàs nõ infimi nominis huiusmodi cãbia nõ reprobare, propter rationes quas inter arguendũ illich attullit: videlicet, propter labores, & sumptus, & lucrũ

cessans.

cessans. Enimvero ait, vt labores & sumptus in aliquam functionem impensi mercede digni existimentur perspiciendum prius est, an functio ipsa, & negotium, genere suo & obiectio iustitię munus sit. Nã alias, neq; labores, neq, sumptus, vlla digni sunt retributione: immo supplicio. Alioquin vniuersos haberémus excusatos. Ecquis enim illorũ est, qui in sua exercẽda arte labores nõ collocet, & sũptus? Quin vero latrones ipsi publici nõne improbas latrocinij exercendis operas nauant? Igitur campsores, cum mutuum in dispensabili iure naturæ & diuino reprobetur, si ratione temporis ex mutuo aliquid percipiũt, nullos labores, aut sumptus, sibi prætexere possunt: quorum de causa mercedem recipiant.

6. Secundo reprobatur dictus contractus ex eo quòd in eo aliam videmus manifestã contineri vsuram: cũ per Iulianũ mercatorẽ pro interesse cãbiorum a se ipso ad onus dicti comitis sumendorũ fuit certa & determinata quantitas a principio taxata. videlicet ad rationẽ. 15. pro centenario: quod quidẽ iure fieri prohibetur. vt attestãtur Bal. & alij in. l. rogasti. §. si tibi. ff. de reb. cred. Idem Bal. in. l, 1. C. de summa tri. & fide catholi. Alex. in consil. 61. vol. 2. & in consil. 80. vol. 3. Socin. eleganter in consil. 179. num. 2. Deci. consil. 39. Aymõ Crauc. consi. 189. parte prima. & cõsi. 87. vbi loquitur de mercatore qui verisimiliter tãtũdẽ fuisset lucratus. Decius. in cap. cũ venerabilis. ex. de exceptionib. Hieroni. Caynol. in. l. vnica. num. 49. C. de sentẽ. quę pro eo ꝙ interest proferũ. Ambro. de Vig. in tracta. de vsur. num. 47. quibus locis cũmulantur plures remissiões. Vide quoq; Felin. ĩ cap. cũ venerabilis. num. 9. de exceptionib. Et ratiò esse potest, quia in principio contractus adhuc non est mora. prout multa ad hunc finẽ congerit Petr. Rebuf. in repitio. l. vnicę. in glo. vltima. nũ. 35. C. đ sentẽ. quæ pro eo quod interest profferun. Atq; ideo Pala. Rub. in repitio. cap. per vestras. in. 6. notab. nũ. 10. hãc protulit sententiã, quòd licet interesse lucri cessantis peti posit de iure canonico, non tamẽ potest à principio taxari, nec per cõtractum inter viuos, nec in testamento in quo testator propter tarditatem solutionis quãtitatis adijceret vsuram per dinumerationem mensiũ vel annorũ. Sed quorsũ iste labor in referendis iuris interpretũm opinionibus: cũ pro lege id sancitum sit & districtissimè prohibitum à sanctissimo Papa Pio quinto in supradicta extrauaganti: quæ incipit. In eam pro nostro pastorali officio. ibi. in vers. Porro. Vbi inquit, Porro ad tollendas quãtum cum Deo possumus occasiones peccandi, fraudesq, fæneratorum, statuimus, ne deinceps quisquam audeat siue à principio, siue alias, certum & determinatum interesse etiam in casu non solutionis pacisci. Quæ constitutio cum loquatur in cãbijs, declarat interesse in dicto contractu in continenti taxatum illicitum ac in fraudem vsurarum esse.

Tertio dictus contractus aliam manifestam continet vsuram ratione interesse pactati pro commoditate mutui inuenti, & laborum ducendi quantitatem mutuatã ad cambium: quod sub sequentibus verbis stipulari solet. *Item espactado, y concertado, que en recompensa de la buena obra que el dicho Conde recibe del dicho Iulian por las cosas en la presente capitulation contenidas, que el dicho Conde le hagua segun que de presente le haze merced de su buen grado y mera volundad y otramente, es a saber, de vna parte de tresientos ducados. &c.* Ponderando igitur illa verba. *Por la buena obra de las cosas cõtenidas en la presente capitulacion*, clare dignoscimus ratiõne mutui viginti milia librarum (quod est illud quod principaliter in capitulatione continetur, interesse trecentorum ducatorum fuisse stipulatum contra legem diuinam dicentem, mutuum dantes & nihil inde sperantes. vt Lucę. cap. 6. ibi. *Et mutuum date, & nihil inde sperantes*. Neq; potest
7. admitti illa defensio, quòd dictus comes gratis, & titulo donationis, siue vt vulgo dicitur de merce promisserit dictos tercẽtũ ducatos: quia ipsemet Iulianus mercator dictum interesse in pactũ sub nomine donationis

donationis, & titulo de merce deduxit. Et sic verba illa gratię & donationis color est quęsitus: & sunt posita dicta verba in fraudem canonum. Non enim dicta donatio procedit ex mera liberalitate donãtis, sed fit præcedente stipulatione mercatoris: qui dictos tercentum ducatos sibi stipulatus fuit propter pecuniam a se dicto comiti mutuatam. Vt patet in eisdem verbis. *Por las cosas enla presente capitulation contenidas, &c.* Probatur etiam ex eodem contractu quia pro dictis tercentum ducatis fecit dictum comitem obligare sub tutissimis obligationibus, & hypothecis in dicto cõtractu contentis. Seruiunt ergo dicta verba vt eorum colore, & palliatione augeatur fœnus dictorum quindecim pro centenario: quòd interesse reuera ex causa mutui stipulatum est. Et ideo licet hæc vsura promissa sit sub titulo donationis, non valet: quia vt inquit Bal. in cap. clerici. num. 15. de vita & honest. cler. vsura promissa sub titulo donationis non valet: quia est color quæsitus vel in fraudem canonum. Et vbi est color quæsitus, ibi est fraus. secundum Cyn. in auth. ad hæc. de vsur. Pro quo facit, quòd idem Bal. notat in. l. ab Anastasio. in vltima colum. C. manda. vbi ex illo tex. colligit argumentum, quòd remissio vsurarum facta fœneratori ex causa donationis præsumitur colorata, & quòd fuerit facta vt remittens habeat gratiorem extorsionem, & non mero animo liberali: vt in hoc proposito vult expresse Paul. de Cast. in. l. rogasti. §. si tibi. in fi. ff. si cert. peta. & in. l. penul. in fi. ff. de condictio. obtur. cau. Idem tenet Alexan. in consil. 80. num. 13. vol. 3.

Quarto illa quoq; conuentio de tradenda licentia exportandæ prædictæ quantitatis à regno Castellæ ad præsentem principatum Cathalonię reddit & facit dictum contractum vsurarium. Nam præsupposito quòd est verum prout est, prædictam licentiam occasione mutui stipulatam fuisse, vt ex eisdem verbis contractus, voluntateq; contrahentium à perte colligitur, & signanter in illis verbis. *En recompensa de la buena obra.* & ibi. *Por las cosas enla presente capitulation contenidas.* Nulli potest esse dubium, quod dicta conuentio & stipulatio vsuraria sit. Nam quidem stipulatio facti est, & pecunia æstimabilis: quia dictę licentię in regno Castellæ valere solent ad rationem certi precij: quod omnibus notissimum
8. est. Sed quando quis vltra sortem mutuatam stipulatur aliquod factum ratione mutui quòd sit pecunia æstimabile, & ad quod debitor nõ tenebatur, vsurã committit. glo. Bar. & Doctor. in. l. rogasti. §. si tibi. ff. de reb. credi. si cer. peta. & de cer. condictio. Siluest. in verb. vsura. 1. q. 7. Couarr. lib. 3. varia. resolutio. cap. 2. num. 5. versi. Tertio tamen. Soto. lib. 6. de iusti: & iu. q. 1 arti. 2. & q. 3. arti. 1. Nauar. in manuali latino in præcepto. 7. cap. 17. num. 220. in impressione Barcinonensi. Lupp. in cap. nauiganti. num. 42. versicu. Sed aduertendum. de vsur. & vide quæ amplius dixi super hoc supra in proximo capi. num. 8. ergo. &c. Ratio est, quia cum illud beneficium seu aliud factum sit pecunia æstimabile se queretur, quòd mutuator â mutuatario vltra sortem quam mutuauit amplius exigeret quòd fieri non licet per supra dicta. Ratio rationis est, nam omne illud pro pecunia habetur cuius precium potest pecunia mensurari. ita Sanct. Thom. 2. 2. q. 78. articu. 2. versi. Respondeo. Et ideo, sicut ille qui pro pecunia mutuata vel quacunq; alia re quæ ex ipso vsu consumitur pecuniam accipit ex pacto tacito vel expresso peccat contra iustitiam, ita etiam quicũq; ex pacto tacito vel expresso quodcunq; aliud acceperit, cuius precium mensurari potest pecunia, simile peccatum in currit. vt ibidem sanct. Thom. & sic vsuram committit. vt expresse habetur in cap. pleriq; 14. q. 3. ibi. *Siue enim esca sit, siue vestis, siue quid aliud quocunq; nomine appelletur quod vltra sortem recipiatur vsura est.* Vide Doctor. in. l. stipulatio hoc modo concepta. §. alteri. ff. de verb. obligatio.

Mercatores tamen cupiẽtes se huius modi imposturis contaminare contra rationes predictas, sequentibus in surgunt rationibus

tionibus. Et aiunt, quòd licet dictus contractus propriè sit contractus mutui: quia tamen in contractu mutuationis frequẽs habetur ratio damni emergentis, & lucri cessantis, & horum ratione licet mutuatori quidpiam supra sortem accipere, & attento quòd Iulian⁹ est mercator, & solitus lucrari, iustè potest consequi interesse in dicto contractu stipulatum: aut ratione dãni emergentis, vel lucri cessantis.

Secundum argumentum quod pro se adferunt est, quòd si circa interesse est excessus, ille solus excessus reprobatur, & interesse reducitur ad legitimum modum: quia de iure vsuræ licitæ sunt: solum enim illarum excessus reprobatur.

9. Probant primum argumentum, quia ex mutuo, ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, potest aliqua expeti commoditas, ideo, quia sunt tituli iusti, & honesti, quamuis lucrum cessans solitum refugiũ sit vsurariorum: & patens via ad impunè fœnerandum. vide latè Domi. de Sot. de iusti. & iu. lib. 6. q. 1. arti. 3. vbi quinque in hac materia tam damni emergentis, quàm lucri cessantis, conclusiones constituit. Eandem etiam sententiam tenet sanct. Tho. 2. 2. q. 78. arti. 2. & hæc est communis omniũ doctorum sentẽtia, quam ipse fateor, scilicet, quòd isti tituli sint iusti, & honesti, & quòd horum ratione, licet mutuatori aliquid vltra sortem mutuatam exigere.

Verum applicando prædicta ad contractũm de quo agitur, videmus, quòd nulla ratione, neq; damni emergentis, vel lucri cessantis, potest dictus contractus saluari quin non sit vsurarius. Et primo quo ad dã-

10. num emergens patet, nam vt hoc interesse exigi posit, debent concurrere iuxta omnium sententiam istæ conditiones, quòd mercator rogatus mutuãs in principio stipuletur, & in pactum deducat dictum interesse damni emergentis, preueniendo atq; monendo mutuatarium de damno quod sibi propter illud mutuum cõtingere posset, videlicet, quòd domus ruinam timet, aut annonæ caristhiam quam modo propter mutuum emere impeditur, aut quod post modum vsuras soluere cogetur pro ære alieno. Ratio est, quia cũ mutuatarius est præuentus de damno quod emergere potest, arbitrari poterit, an liceat seu expediat sibi sub illa conditione mutuum accipere. Et si sub illa conditione pecuniã mutuo accipit, sibi imputandum est dãnum quod emergit. ita latè Domini. de So. de iusti. & iure. lib. 6. q. 1. arti. 3. Atq; hinc sequitur, quòd si damnum non fuit præuisum, neq; timebatur, sed postea forte superuenit, non tenetur mutuatarius de illo. Sed prædicta in dicto contractu non inter fuerunt, in quo Iulianus potius facultatem cãbiendi a se ipso ad onus Comitis mutuatarij cum interesse iã a principio taxato pascisci curauit, quã præuisum formidatum vè damnum emergens in pactũ deducere.

11. Neq; quoad lucrum cessans dictus contractus sustineri potest. Nam licet interesse lucri cessantis de iure canonico licite exigi possit, & illud in mutuo iuxta aliquorum sententiam à principio in pactum deduci, tamen illud non debetur, nisi reuera lucrum cesset, & non fiat in fraudem vsurarum, sicuti in dicto contractu videtur esse factum: in quo, non verisimile ratione lucri cessantis interesse fuit stipulatum prout fieri debuisset. iuxta doctrinam sancti Thomæ in loco citato. Quem locum Domini. de So. lib. 6. de ius. & iure. q. 1. art. 3. in fi. dicit, ita esse interpretandum, quòd non licet id integrum suscipere, quod refuturum erat in actu: quia nõ dum est certum, ac multo minus quantum poterat accrescere: quoniam hoc minus habet certitudinis, sed quantum est in habitu, puta in spe secundum coniecturalem prudentiã verisimili. Iulianus tamen potius à principio interesse triplex, illudq; certum, & determinatum, cõtra omnia iura, & cum pactis labè vsurarum infectis in pactũ deduxit: vt per supradicta latius apparuit. Ex quo quidem contractu non resultat probatio, quòd propter dictum mutuum viginti mille librarum vere dicto Iuliano lucrum cessauerit. Nam vere cessare tunc penitus censendum est, non quia Iulianus

M poterat

poterat negotiationi pecuniam committere, sed quando reuera iam firmus exponere constituerat: atq; eandem quam mutuauit. ita Domini. de So. de iusti. & iure. lib. 6. q. 1. arti. 3. in fi. Præterea sanct. Thom. 2. 2. q. 78. arti. 2. eandem nobis proponit sententiam in hæc verba dicens, ille qui mutuum dat potest in pactum deducere recompensationem damni per quod sub strahitur sibi aliquid quod debet habere; hoc enim, non est vendere vsum pecuniæ: sed damnum vitare. Recompensationem vero damni quod consideratur in hoc, quòd de pecunia non lucratur, non potest in pactum deducere: quia non debet vendere id quod non dum habet, & potest multipliciter impediri ab habendo. Idē tenet Domini. de So. de iusti. & iure. lib. 6. q. 10. arti. 2. in fi. vbi dicit, vniuersis in confesso esse, nemini licere lucrum cessans exigere, nisi qui expositam habet negotiationi pecuniam, a qua negotiatione, alterius rogatu, illam euellit: & quòd non sufficit, mercatores habere potentiam dandi ad cambium: quia illa potentia sufficiens nō est ad petendum lucrum cessans: sed requiritur, quòd iam pecunia sit negotiationi destinata. Ex his igitur constat, quòd ad hoc vt Iulianus ex mutuo prædicto vinginti mille ducatorum posset lucrum cessans exigere, non solum requiritur, quòd sit mercator, & solitus negociari, & quòd habuerit merces paratas, & in promptu: verum etiam, quòd sit certum ipsum fuisse lucraturum si pecuniam habuisset, secus si incertum erat. Nam non sequitur, quòd ipse vel alij mercatores consueuerint aliquando lucrari decem pro quolibet centenario, igitur si Iulianus habuisset pecuniam tantundem fuisset lucratus: quia fieri poterat, quòd nequaquam lucraretur, sed perderet de capitali: cum multa potuerint in cōtrarium contingere. vide Hippolyt. Riminal. in consilio 218. nu. 99. & 100. vbi ad idem propositum allegat quam plures doctores idem censientes. Neq; tacendus est Ambrosius de Vig. in tracta. de vsur. in prin. num. 56. vbi tenet, quòd licet mutuans sit mercator, & solitus lucrari, non propterea potest mutuare vt aliquam super excressentiā recipiat vltra mutuum sub prætextu interesse quod fuisset lucratus. Et quia hęc opinio communis & verior est, pro tali amplexa fuit in Rota Romana. vt attestatur Moheda. in decisio. 208. num. 2. & Math. de afflic. in decisio. 20. nu. 2. in quibus locis deciditur, non sequi mercatorem consuetum esse lucrari ex mercāntijs, ergo si habuisset pecuniam fuisset lucratus: quia possibile est, quòd non fuisset lucratus ex quo multa potuerunt euenire, quòd non lucratur ex mercantia. Et sic patet, quòd ex dicto contractu, qui tot tantisq; in fraudem conuentionibus vsurarum vestitus est, nō potest ratione lucri cessantis interesse aliquod resultare.

12. Secundum argumentum quod Iulianus & eius sequaces pro se proponunt videlicet, quod de iure vsurę licitę sunt: & quòd solus illarum excessus reprobatur, probāt ex. l. pecuniæ fęnebris. & l. placuit. ff. de vsuri. quibus iuribus patet, stipulationem vsurarum pro modo cuiuscunq; temporis, superfluo detracto, vires habere. facit etiam tex. in. l. eos. §. super vsurarum. C. de vsur. in quo tex. modus vsurarum taxatur: & prohibetur, ne quis grauiores vsuras quā ibi taxantur stipuletur. Quo fit, vt si in dicto contractu, vsuræ vltra modum stipulatæ sunt, debent reduci admodum, scilicet, ad id quod licite poterant stipulari, & pro illa pecunia mutuata lucrari: quia vtile per inutile viciari non debet. vt in. l. 1. §. sed mihi Pamphylum. & in. l. inter stipulātem. §. si stipulante. in. fi. ff. de verbor. obligatio. Quę regula in vsuris etiam vindicat sibi locū. vt expresse in. l. placuit. ff. de vsur. verum prædictis argumentis & rationibus facile respondetur, quòd si vsuræ de iure licitę sunt, illud procedit de iure ciuili, quo quidem iure, contractus vsurarij non prohibebantur: sed solum vsurarum excessus, vt in iurib' allegatis. Secus vero est de iure canonico, & etiam de iure ciuili à tempore Iustiniani. nec non etiam iuribus regijs Christianorum, quibus vsuræ pænitus

inquacunq;

inquacunq; quantitate damnantur: & contractus vsurarij anullantur, vt supra laté dixi in secunda quæstione. Et ideo si in aliquo contractu fuit stipulatum interesse vltra modum, vel vt melius loquar non secundum legitimum modum, vt puta ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, non adhibitis necessaris conditionibus, & ex hoc contractus efficiatur vsurarius, non poterit illud interesse reduci ad illud quod legitimè stipulari poterat. ita tenet Domini. de So. de iusti. & iure. lib. 6. q. 10. arti. 2. immo totus contractus vitiabitur, & erit vsurarius: nam aliàs mercatores de facili graues vsuras stipularentur: cum scirent, ipsis non posse deficere illas quas legitimè stipulari poterant. Ex quibus resultat respontio alteri rationi, qua dicimus, vtile per inutile nō vitiari. Nam
13. quando lex expresśim prohibet aliquid sub pœna infirmationis actus, idq; ipso iure, videtur inducere formam, vt illud quod prohibetur sit quòddam indiuiduum ratione formæ resultantis ex illa expressa legis prohibitione: & decreto irritante & anullatiuo. vt laté Alciat. in dicta. l. 1. §. sed si mihi Pamphilum. ff. de verb. obligationib. Et cū sumus in indiuiduis, quod vtile est ab inutili corrumpitur. ita Bar. quem omnes approbant in. l. grece §. illud. ff. de fideiussorib. Confirmatur ex his que decidit Bal. in. l. quicunq; .C. de bonisq; liber. vbi formaliter dicit, quod si fiat concesśio vltra licitum, non valebit. etiam in eo quod licitum est: quia in factis contra legem si non valet quod fit vltra, non valet etiam quod fit intra. cap. dudū. de reb. ecclesiæ non alienan. lib. 6. Suadetur etiam istud, ex his quæ decidit Ioannes de Immo. in rubrica de testamen. vbi. dicit, quòd donatio facta de bonis præsentibus & futuris in totum vitiatur, & sic non valet etiam in bonis præsentibus: quoniam ratione formæ improbatæ a iure non fit separatio, & sic vtile vitiatur per inutile. Quam doctrinam sequitur Ioannes Crot. in consil. 250. num. 41. 42. &. 43. vol. 2. & in consil. 75. num. 25. & sequen.

Quibus deciditur, quòd cum iure vsuræ fieri prohibeantur, immo in totum reprobentur, si contractus fiunt contra hanc legis prohibitionem deficiunt in forma: & sic actus vt res indiuidua omnino extinguitur. ita expresse Alcia. in dicta. l. 1. §. sed si mihi Pamphilum. super verbis. neq; vitiatur vtilis. ff. de verb. obligationib. Quibus igitur extat probatum, videturq; conclusum, non obstantibus rationibus in cōtrarium adductis, prædictum contractum reprobum ac vsurarium esse. & ita fuit cōclusum in Regio cōcilio die. 11. Iulij. 1579. in facto fisci procuratoris regiæ curiæ & partis instantis contra. B. delatum, & inculpatum, de dicto contractu, & conuentionibus, quarum vigore, vsurarias exactiones a. D. fecerat & extorserat. pro quibus fuit declaratum dictum. B. incidisse in pœnas regiorum edictorum contra vsurarios publicatorum: & ad restituendas vsuras nomine interesse in vim dicti contractus exactas, & extortas: liquidatione liquidandorum reseruata.

Cap. 34. In quo resoluitur an consuetudo fœnerandi per vsurariam prauitatem excuset à pœna temporali.

1. *Consuetudo quamuis praua & iniqua excusat a pœna temporali: & quomodo intelligendum sit vide num. 3.*
2. *Consuetudo fœnerandi per vsurariam prauitatē non est consuetudo, nec meretur nomen consuetudinis: sed potius corruptelæ.*
3. *Consuetudo contra ius naturale non inducitur.*
4. *Vsuram committere, est committere delictum cōtra ius naturale.*
5. *Consuetudo non inducitur contra ius diuinum.*
6. *Vsuram committere est facere contra ius diuinū.*
7. *Iudices declarantes, vsurarios à pœnis impositis, & incursis, absoluendos esse prætextu consuetudinis fœnerandi, sunt excommunicati.*
8. *Consuetudo praua & iniqua non excusat, quando quis ea vteretur lucri cupiditate: & lucrum*

 esset

esset turpe.

9. *Lex simpliciter reprobans consuetudinem, non solum intelligitur de præteritis sed etiam de futuris.*

10 *Ignorantia iuris ciuilis notorij & indubitati non excusat.*

11. *Vsurarij non possunt se excusare, quod non cognoscunt causam dandi ad vsuram esse iniustam.*

12. *Consuetudo inducta contra dispositionem iuris positiui, quantumvis praua & iniqua excusat a pœna temporali.*

1. Vre cautum est, consuetudinem quãtumuis prauam & iniquam excusare a pœna temporali: vt probatur in glo. cap. cum venerabilis. de consuetudine. in verbo migrasse. vbi omnes Doctores canonistæ. & glo. in. c. deniq;. in verbo consuetudine. distinctio. 4. sequũtur Ludo. Roma. in singul. 19. Cremẽ. in singul. 150. num. 1. Petr. Gerar. in singul. 83. num. 4. & .6. Mathesil. in singul. 77 num. 7. Marc. Man. in singul. 13. num. 2. & .3 Proposi. in. c. deniq;. nu. 30. Hippolyt. in. l. 1. numero. 99. ff. ad leg. cor. de sicar. Et ideo per istas doctrinas concludendum est, quòd vsurarius licet non posset excusari a pœna gehennali, posset tamen excusari a pœna temporali propter consuetudinem fœnerandi per vsurariam prauitatem. Quam principes in detrimentum animarum suarum ferè per totum orbem patiuntur, & dissimulant.

2. In contrarium tamen est rei veritas, quòd immo talis consuetudo non sit consuetudo, nec meretur nomen consuetudinis: sed potius corruptelæ: què corruptela nullatenus excusat à pœna temporali. probat hoc tex. in cap. fi. ex. de consuetudini. ibi. *Quacunq; consuetudine quæ dicenda est verius in hac parte corruptela.* & in proprijs terminis habemus tex. in cap. dilectos. de excessib. prælator. vbi cum Roman. Ponti. inspectis attestationibus. B. & P. inuenisset esse probatum, dictum. P. publicum aleatorem esse, ac vsurarium manifestum, vt potè, quia vndecim denarios pro duodecim mutuauerat in ludo, & licet ad palliandum tantæ præsumptionis excessum proposuerit, quòd hoc fecerit iuxta consuetudinem clericorum gallicorum qua fere vniuersi clerici mutuant sic frequenter, & ludunt, improbauit excusationem prædictam quę per prauam consuetudinem quę corruptela dicenda est palliatur: reputans dictam excusationem friuolam. Per quem tex. decidit Andr. Barba. in cap. cum venerabilis. num. 30. quòd consuetudo praua, & iniqua non excusat quem a pœna temporali nec à peccato: quod quidem determinat in materia vsurarum. vt ibidem. num. 31.

3. Et licet per supra allegatas glo. dicatur, consuetudinem prauam & iniquam excusare a pœna temporali, illud quidem intelligendum, & restringendum est, quando ageretur de eo quod propter legis humanæ dispositionem est prohibitum. ita sentit. Propositus in dicto. c. deniq;. num. 30. distinctio. 4. Quod etiam tenet Panormi. in dicto capitulo. cum venerabilis. num. 5. de consuetudi. & ibidem Barba. num. 29. Non tamen dicta glosarum sententia admittenda est, quando ignorantia prauæ consuetudinis esset praua & supina vt. puta; quia contrara ius naturale. Nam ex vsu quo committitur delictum contra naturam, non inducitur aliqua consuetudo: sed potius corruptela. vt est glo. in capitu. quia in omnibus. in verbo. nulli. de vsur. & est tex. in. c. flagitia. 37. q. 7. ibi. *Flagitia quæ sunt contra naturam, vbiq; & semper repudianda atq; punienda sunt.* & ibi glo. in verbo omnes. vbi habetur, quòd consuetudo non excusaret, neq; peccãtium multitudo. probatur etiam in tex. capitu. fi. de consuetudine. ibi. *Cum tanto sint grauiora peccata, quanto diutius in fœlicem animam detinẽt alligatam, nemo sanæ mentis intelligit, naturali iuri cuius transgreßio periculum salutis inducit, quacunq; consuetudine (quæ dicenda est verius in hac parte corruptela) posse aliquatẽus derogari.* Facit glo. in cap. sanè. in uerbo antiqua cõsuetudo.

detem

de tempo.ordin.Angel.in .l. ex consensu. §.fi.ff.de appellationib. vbi Imo.& Raph. Cum.& Abb.in dicto cap. cum venerabilis.de consuetudi.ex.Neq; huius iuris naturalis ignorantia excusat .c .turbatur.§.no tandum. 1.q.4. vbi habetur, ignorantiam iuris naturalis omnibus adultis damnabilem esse.Accedat ad hæc consil. August. Beroij.167.vol.1.inquo cōcludendo absq; longo argumentorum ordine dicit, contractum qui de iure communi censetur vsurarius per stylum seu communem obseruantiam,id quod est illicitum & contra ius naturale non potest effici licitum:quia consuetudo contra ius naturale quando est peccati nutritiua, vt quia permitteret furari,seu fænerari,&contractus vsurarios exercere,non valet:& corruptela dicitur. vt dicunt Abb. Anto. & omnes canonis. in dic. cap. fi. vbi ad propositum Anto. in versi.4.col.23. inquit, non valere consuetudinem, quòd propter vtilitatem publicam, vel pauperum eleemosynam,vel captiuorum redemptionem, liceat in loco fenerari.Sed committere vsuram, seu
4. pecuniam mutuo ad vsuram dare,est committere delictum contra ius naturale seu contra naturam ipsam.vt supra late cap. 2.probatum extat. Ergo sequitur, quòd contra hoc ius naturale non possit aliqua induci consuetudo:sed potius corruptela & vsurpatio.quę vt diximus nullo modo excusare potest a pœna temporali.

Secundo dicta prima ratio ad mittenda
5. non est, quando illud quod consuetudine praua induceretur esset contra ius diuinum:quia tunc consuetudo ex quo in his locum non habet,nō excusat à pœna temporali.ita Proposi.in dicto.c.deniq;.num. 30.distinctio.4. confirmat idem Hippol. in.l.1.num.99.vsq;ad num.105.ad leg.cornel.de sicar.vbi concludit, quòd si in aliquo loco consuetudo tolleraret homicidia,non ideo excusaret à pœna temporali in causa homicidij:neq; in alijs casibus a iure diuino prohibitis .Ius enim diuinum prohibet homicidiū.vt patet in præcepto decalogi non occides. Absurdum inquit videretur, quòd consuetudo tolleret ius diuinum:quod a quocunq; Principe tolli nō potest. vt in cap. cum inferior. de maiori.& obedien.glo.in.l.fi.C. si contra ius vel vtili.publi.& in.c.cum sint quidam.25.q.1.qua ratione dicit Angel.in.l.in iuriarum.§.fi.ff. de iniurijs. quòd consuetudo quę contradicit iuri diuino,naturali vel gentium,non dicitur consuetudo: sed
6. potius quædam vsurpatio. Sed fænerari per vsurariam prauitatem est committere delictum contra ius diuinum.vt Exo. cap. 22.& Deutero.cap.23.& Leui.cap.25.& Lucæ.cap.6.Ergo.&c.

7. Tertio pro hac parte facit,quia si diceretur prætextu praue cōsuetudinis pœnam temporalem causa vsurarum appositam non esse exequendam, sequeretur, quòd illa praua cōsuetudo seu melius corruptela approbaretur saltim quo ad hoc, quòd dicta pœna temporalis non exequatur. At hoc fieri non potest: quia declarantes absolutionem pœnarum prętextu dictæ prauæ consuetudinis seu corruptelæ essent ex communicati.vt in clemen. 1. de vsur. in quo tex. imponitur pœna excommunicationis contra iudicantes secundum hanc consuetudinem seu corruptelam. vt ibi in finalibus verbis habetur.Ergo.&c.

8. Quarto confirmando hanc opinionē dico, illam primam rationem quam de consuetudine praua & iniqua attullimus in principio non procedere,quando quis vteretur dicta consuetudine praua & iniqua lucri cupiditate:&lucrum esset turpe. probat hoc March.de Man. in singula. 13. vbi condemnat doctorem iurantem lucri cupiditate, scholarem idoneum esse ad subeundum examen vt insignia doctoratus sibi conferantur, quod in simili dicit Bal. in.l.& eleganter.§.fi. per illum tex. in prima lectura.ff.de dolo malo. loquendo de cardinalibus promouentibus propter lucrum aliquos ad beneficia:&affirmātibus eos esse idoneos.Cum q; vsurarius nō vtatur hac consuetudine,seu potius corruptela nisi lucri cupiditate, & lucrum causa vsurarum est turpe,vt de se patet. Ergo sequitur

quitur, quòd non posit excusari à pœna temporali.

Quinto facit, nam consuetudo fœnerandi per vsurariam prauitatem, casu quo posset dici consuetudo cum sit per legem
9. sublata, non potest de nouo introduci: quia lex simpliciter reprobans cõsuetudinem, non solum intelligitur de præteritis: sed etiam de futuris. Ias. in. l. cunctos populos nũ. 74. C. de summa trini. & fi. catho. Imol. in cap. cum ab homine. num. 3. de vita & honest. cleri. & Alexan. dicit esse communem in. l. si mihi & tibi. §. in legatis. ff. de leg. 1. Sed ita est, quòd per extrauagan. Pij. Quinti nouissimè ęditam, quę super cambijs disponit, & per edicta regia in omnibus fere regnis christianorum consuetudo illa iniqua fœnerãdi per vsurariam prauitatem sub incursu pœnarum fuit sublata. Ergo sequitur, quòd cum de nouo introduci non possit: vsurarius minime excusetur à pœna temporali.

10. Neq; huius iuris ignorantia poterit vsurarium excusare: quia ignorantia iuris etiã ciuilis notorij & indubitati non excusat. Imol. & Raph. Cuma. in. l. ex consensu. §. fi. ff. de appella. Felin. in cap. nonnulli. §. sunt & alij. de rescrip. Alex. consil. 103. vol. 1. Quod est idem in prohibitis à iure diuino: vt sunt vsuræ. vt per Hippoly. in. l. 1. num. 99. ff. ad leg. cornel. de sicar. & in practi. cri. §. quoniam.

11. Sexto corroboratur eadem sententia, quia non excusatur ille à dicta temporali pœna, qui causam iniustam cognouit: & perseuerauit in illa. vt per Bar. in consil. 91 Bal. in. l. si quis id quod. §. doli. ff. de iuris omni. iudi. Ias. in consil. 179. volu. 2. Sed ita est, quòd vsurarius dando mutuo pecuniam vt aliquid vltra sortem reciperet nõ potest negare se non noscere causam esse iniustam: cum quotidie in Ecclesia Dei euangeliũ & sacrę scripturę prędicentur, quib⁹ prohibetur, ne a fratre, scilicet a proximo, amplius quã sibi datum fuerit recipiatur. Ergo, &c. Ex quibus deniq; concluditur, vsurarios nõ obstãte fœnerandi, cõsuetudine condemnari posse in pœnis tẽporalibus per prælatos & principes seculares appositis.

Non obstat prędictis, neq; excusationi vsurariorum prodest, quòd cõtract⁹ licet de iure illiciti, & vsurarij sint, tamen in loco secundũ communem opinionẽ reputãtur liciti, & quòd cõmunis consuetudo illos approbat, atq; obseruat. prout est de mẽte Bar. in. l. quid sit fugitiuus. §. apud Labeonẽ. ff. de ædilitio edic. per illũ tex. quia consuetudo quãdoq; in delictis excusat. vt supra in principio huius quęstionis diximus. Nã illa Bar. doctrina in dicto. §. itẽ apud Labeonẽ. de iure canonico nõ est vera: cõsuetudo enim quæ est peccati nutritiua nõ excusat. vt tenent cõmuniter canonistę in dicto. c. fi. de consuetudi. Quare dicta doctri
12. na Bar. & tex. in dicto. §. itẽ apud Labeonẽ. super quo ipse Bar. se fundat, parũ aut nihil facere videtur. ideo quod loquitur de cõsuetudine quę non esset cõtra ius naturale, sed contra ius positiuũ. vt patet ex illo tex. Et latè examinat Aug. Beroij. in consi. 167. nu. 9. per totũ num. & Proposi. in. c. deniq; nu. 30. distin. 4. & Barba. in. c. cum venerabilis. num. 29. de consuetudi.

Cap. 35. Quo resoluitur, an iudex in causa vsuraria possit ex officio procedere ad priuatam vtilitatẽ. & an illud facere possit nulla precedente diffamatione?

1. *Iudex in causa vsurarũ potest procedere ex officio ad priuatam vtilitatem, quando ille qui soluit vsuras iurauit illas non repetere.*
2. *Iudex in causa vsurarum potest procedere ad priuatam vtilitatem ex officio, quando notorium est ab aliquo vsuras esse extortas, sed ipse timet illas repetere. Et quid quando vult inquirere ad correctionem peccati.*
3. *Iudex qui procedere potest ad pænitentiam imponendam in consequentiam cogere potest inquisitum, vt alienum restituat.*
4. *Iudex quando inquirit ex mero officio potest illud facere nulla præcedente diffamatione, & maxime, quando vertitur periculum animarũ & agitur ad correctionem peccati.*

Ad hanc

D hanc quæstionem breuibus decidendam, duas primũ volo animaduertere opiniones. Quarũ altera est Bal. in. c. 1. §. si tres. de pace iura. fir. simpliciter dicentis, iudicem in causa vsuraria posse procedere ad priuatã vtilitatem. Altera vero opinio est Innocẽ. in cap. ad nostram. 2. de iure iuran. qui tenet, super iuribus singularium personarũ non esse procedendum inquirendo, vel extra ordinem: sed intentatis actionibus & ordinario iudicio secundum iura: & quòd sic oportet officium iudicis postulari. l. 4. & ibi per Bar. ff. de dam. in fec. ita Petr. de Anchara. in consil. 167. in cipien. visis diligenter omnibus. in col. 2. versi. Secundo principaliter. Vnde inquit, non licet episcopis & alijs inferioribus sic inquirere qui tenẽtur iura seruare. Fatetur tamen Innocen. illud episcopis licere, ad imponendã vsurarijs pœnitentiam canonicam: & non ad vtilitatem vel alicuius priuatæ personæ interesse consequendum. Pro tamen huius difficultatis declaratione. Bartho. Socin. in consil. 219. considerauit, quòd licet pro priuato commodo in eo casu quo pars agere potest sit congruis actionibus agendum. vt in cap. 1. de libelli oblatio. vel iudicis officium a parte implorandũ. vt tenent Ioan Andr. & Doct. in. c. fi. de foro cõpe. lib. 6. & Bar. & Angel. in. l. si vaccãtia. C. de bonis vaccan. lib. 10. tamẽ in aliquibus casib⁹, in causa vsurarũ, poterit iudex procedere ex officio ad priuatam vtilitatem.

1. Et primo quando ille qui soluit vsuras iurauit illas non repetere: nam tunc, quia parti præclusa est via agendi, iudex ex officio procedere potest ad priuatam vtilitatẽ vt est casus secundum vnum intellectũ. vbi hoc notant Doct. in dicto. c. ad nostram. Cõfirmatur, quia vbicunq; propter dolũ partis præclusa est via agendi, iudex ex officio procedere potest ad priuatam vtilitatem. ita Landi. in clemen. 1. de officio ordin. & Pa. in, cap. fi. de foro competen. in. 6. referunt moderni in. cap. qualiter & quãdo de accusationib.

2. Secundo, quando notoriũ est ab aliquo vsuras esse extortas, sed ipse timet illas repetere propter potentiã aduersarij, in quo casu, potest iudex ex officio procedere ad priuatam vtilitatem. ita probat tex. quẽ plerisq; ita intelligũt in. c. cum in diocesi. ex. de vsur. prout ibi refert Ioan. de Anna.

Tertius casus est, quando iudex vult inquirere ad correctionẽ peccati & ad pœnitentiã peragendam: quia tũc ex officio potest. ita concludit Inno. in dicto. c. ad nostram. & sequũtur Docto. ita intelligentes tex. in. c. 1. ex. de officio ordinar.

3. Sed scias vnum in proposito esse notãdum, quòd ex quo iudex procedere potest ad pœnitentiam imponendã vt in dicto. c. 1. in cõsequentiam cogere poterit inquisitũ, vt alienũ restituat: quia fructuosam pœnitentiã agere non potest, nisi restituat alienũ: vt in. c. 1. 14. q. 6. & in. c. cũ tu. ex. de vsur. vbi vsurarij qui sunt soluendo, etiã illi qui post illud interdictũ vsuras extorserunt coguntur per pœnam statutam in consilio Lateranen. eas his à quibus extorserũt, vel eorũ heredibus restituere: vel (his non superstitibus) pauperibus erogare: cũ iuxta verbũ Beati Augu. non dimittitur peccatũ nisi restituatur ablatũ. Quod quidem non procedit in illis qui nõ sunt soluendo, qui nõ debent vlla pœna mulctari: cum eos nota paupertas euidenter excuset. ita concludũt Hostiẽ. Ioan. Andr. Anto. Car. Ab. & Ioan. de Imol. in dicto. c. ad nostrã. Quã opinionẽ confirmant Ioã. Andr. post Innoc. in. c. quia frustra. ex. de vsu. dicentes, quod licet vsurarius agens repellatur exceptione. c. quia frusta, tamẽ authoritate superiorum cogi potest ad restitutionẽ illis à quibus extorsit: ex quo exonerat illum a peccato, & vtiliter gerit negocium illius, & quo ad corpus, & quo ad animam. per not. in dicto. cap. ad nostram: Probatur etiam, nã vt ibi dicit Ioan. de Imol. licet iudex nõ possit principaliter interponere officium suum non petitum, & fit per viam inquisitionis, tamen secundario potest quandoq; licet nõ sit petitum: vt quando principaliter

paliter fit inquisitio super correctione criminum.vt in dicto cap.1.de offi.ordin. Nam tunc,in consequentiam poterit facere restitui alienum: cum aliàs peccatum bene corrigere non posset.vt in regu.peccatum,de reg.iur.in.6.Hæc eadem sententia confirmatur per tex.in cap. accusatus. §.si vero.de hæreti.lib.6.Perquem dicunt Doctor.quòd pro pœnitentia imponi potest illud,quod quis de iure tenetur: quod dicunt esse notandum.Vnde cum quis de iure teneatur ad restitutionem vsurarum talis restitutio pro pœnitentia imponi potest.

4. Circa vero secundum articulum an diffamatio præcedere debeat concludendū esse arbitror,iudicem ex duobus posse procedere nulla pręcedente diffamatione.Primo,quia quando iudex inquirit ex mero officio potest illud facere nulla pręcedente diffamatione.ita concludit Ioan.Andr. in cap.qualiter et quando.2.in verbo. clamore.de accusationib.&Angel.in.l.si vaccantia.C.de bon.vaccan.lib. 10. Secundo quia vbi vertitur periculum animarum & agitur ad correctionem peccati,procedi potest non præcedente diffamatione. ita concludit Hostien.per illum tex. in dicto cap.ad nostram. quod sequitur. Abb.dicens,hoc esse notandum.& Hostiē.in summa.in titu.de inquisitione.§.et qualiter.& Angel.in dicta.l.si vaccantia. Scias tamen speculatorē in titu.de inquisitione.§.nunc tractemus. versi. Ceterum. dicere, quòd quando proceditur ad inquisitionem ratione priuati commodi,licet nulla præcedente infamia procedi possit,tamen præcedere debet christiana monitio. vt ibi latius per eum.

Capi.36. An quando

Barones,seu eorum officiales de ipsorum consensu abutuntur in suis baronijs iurisdictione receptando potius, quàm puniendo latrones publicos,homicidas, incendiarios, sacrilegos, plagiarios, ac alios facinorosos homines, possit dominus Rex iurisdictionem dictarum baroniarum ponere sub Regio sequestro.

1. *Iurisdictiones sunt apud Principem tanquam apud fontem a quo fluunt, & refluunt, sicut flumina ad mare.*

2. *Regis sunt omnia quæ sunt intra fines Regni quantum attinet ad protectionem, & iurisdictionem exercendam: exceptis ecclesijs, & earum bonis.*

3. *Rex circa iurisdictionem fundatam habet intentionem: & ideo ad eum pertinet prouidere, ne delicta committantur.*

4. *Rex potest punire Barones sustentantes & receptantes scienter latrones & alios facinorosos homines in suis terris, & baronijs, ita iurisdictione quam a dicto Rege habuerunt abutentes.*

5. *Occultans latronem & alios malefactores in suis prædijs, & possessionibus, intelligitur esse socius criminis: & dicitur delictum malefactoris facere suū. Et si dominus est possessionis, et id scienter fecerit, priuatur eius dominio. & num.10.*

6. *Magistratus, & eorum officiales, qui pænas per legem statutas gratia vel dissimulatione per transeunt, puniendi sunt.*

7. *Receptare est proprium refugium abscondendi causa reo præstare in suo agro, vel edificio, alieno vé.*

8. *Statutum dicens, quòd quilibet teneatur capere bannitum vel malefactorem intelligitur, & arctat demum eum, qui habet plenam scientiam de banno vel maleficio.*

9. *Scientia receptandi latrones consistit in eo, quòd est notorium eos esse latrones: vel quia est publica vox & fama in loco.*

10. *Rex potest baronibus priuilegia iurisdictionis cassare, & annullare, etiam quod illa habeant per viam contractus, si ipsi barones iustitia, & dicta iurisdictione abutuntur.*

11. *Confiscatio bonorum in Cathalonia non habet locum, nisi in crimine hæresis, & læsæ magestatis in primo capite. Sed habet locum sequestratio in casibus a iure expressis.*

12. *Sequestratio bonorum locum habet, quando alicuius rei scandalum imminet. & fit officio iudicis*

iudicis nobili.

13. *Iudicis arbitrio relinquitur, num sequestrum decernere expediat.*

14. *Domini & Barones qui in suis terris & iurisdictionibus sustentat latrones & facinorosos homines, graue faciunt scandalum. Primo contra bonum publicum. Secundo in suppremæ potestatis dedecus. Tertio contra publicam vindictã. Quarto deniq; contra omnia iuris præcepta.*

15. *Conclusio Regij concilij.*

1. AD hanc quæstionem facilius per tractandam, prænotandum censeo, iurisdictiones apud Principẽ, tanquam apud fontem esse: a quo fluunt, & refluunt, sicut flumina ad mare. secundum Bal. in. l. 1. §. ad hæc. col. 5. de pace iura. firman. Ab eo enim fluunt, quia ipsè dat iurisdictiones. vt in. l. 1. ff. ad legem Iuliam. de ambi. ita quoq; Calici. in Margari. fisci. Octauo dubio. nume. 35. vbi dicit, per concesiones, commisiones, & confirmationes iurisdictiones à Principe fluere. Ad eum vero refluunt per appellationes. vt in auth. qua in prouincia. C. vbi de crimine agi opor. per nullitates, & quærelas. vt in. l. accusatoribus &. l. absentem. C. de accusationibus. cum ibi nota.

2. Et sic dicimus, omnia quæ sunt intra fines regni, esse Regis, quantum attinet ad protectionem & iurisdictionem exercendam exceptis ecclesijs & earum bonis, quæ sunt sub iurisdictione iudicis ecclesiastici. vide latè per Mathe. de Afflict. in constitutio. Neapol. q. 17. numero. 1. & per alios quos ipse ibidem refert. & vide glosa in. l. Barbarius. in fi. ff. de offici. præfect. prætor. Quare cum circa iurisdictionem ipse

3. Rex intentionem habeat fundatam. vt inquit Panormitanus in cap. si diligenti. in prin. ex. de præscriptionibus. & omnes alij inferiores ratione dictæ iurisdictionis sint sub eius ditione, & protectione, ad eum pertinet prouidere, nè delicta, & maleficia, quæ committuntur vlterius committantur. ita Mathe. de Afflic. in consti. Neapol. in titu. de priuileg. eorum qui citati extra ciui. non venieb. numero. 4. Debet enim Rex furta cohibere, adulteria punire, impios de terra perdere, parricidas & periuros non sinere viuere, & filios suos non sinere impiè agere. c. Rex debet. 23. quæst. 5. & alibi habetur officium Regum esse, malos comprimere, & bonos subleuare. vt in. c. Regum. 23. quæst. 5. Ex quibus infero, quod cũ iurisdictiones quas Barones in suis baronijs habent, ab ipso Rege fluxerint, si ipsi Barones impiè circa iurisdictionis exercitium agant sustentando in suis terris homicidas, incendiarios, latrones publicos, ac alios facinorosos homines, quos potius præhendere, & punire deberent, poterit Rex vt suprema potestas tales barones & inferiores dominos iurisdictione abutentes punire: atq; eorum malitiam cohibere: illos legitimis

5. pœnis coercendo. Nam iure cautum est, cum ad quem latro confugit, teneri illum apprehendere, & ni fecerit, licet illud pro occultando negligat, intelligitur esse socius criminis. l. 1. de his qui latro. vel alijs criminibus reos occul. concordat quod in eadem rubrica notatur, de occultantibus alienum delictum, qui propter dictam occultationem dicuntur delictum facere suum. quod etiam notat Bal. in ead. l. 1. num. 2. & probat tex in. l. pen. C. ad leg. Iul. de vi. His accedat quod Archadius Imperator sub. l. 2. illius titu. de his qui latro. vel alijs crimi. reos. occul. statuit, hoc est, dominos prędiorum, seu procuratores, vel primates possessionum cum criminosi in suis possessionibus latitant impunes non manere, si præsentes & scientes vltro non obtulerint, vel ad moniti eos exhibere distulerint: nam dominus quidem possessionis dominio priuatur, procurator vero seu primates perpetuo exilio subiacere debent cõcordat tex. in. l. 1. C. de falsa monet. ibi. *Siquis autem militum huiusmodi personam de custodia exire fecerit capite puniatur.* vbi videas glo. in verbo. suspectam, quę exponit, susceptam ad custodiẽdum.

Probatur

Probatur etiam argumento tex. in. l. 1. C. de desertorib. & occultatorib. lib. 12. Vbi Iustinia. de desertore sic loquitur. *Si quis forte desertorē agro, tecto vè susceperit, atq; apud se diu passus fuerit delitescere, actor quidem, vel procurator loci, qui hoc sciens prudensq; commisserit, capitali supplicio subiugetur: dominus verò, si huius rei conscius fuerit, prædij in quo latuerit desertor, amissione puniatur.* Idem sentire videtur tex. in. l. cum ancillis. C. de incest. & in vtili. b. nup. vbi decurioni vetatur, ne cum serua matrimonium contrahat, sub pæna, quòd si temerario ausu id adimpleuerit, in insulam deportetur, & bona eius curiæ confiscentur: procuratores verò vel actores loci (in quo flagitium admissum est) si fuerint conscij, vel compertum facinus promere noluerint metallo implicentur: dominus etiam loci, qui hoc fieri permisit, vel postea cognitum celauit, si quidem in agro id factum est, fundus cum mancipijs, & pecoribus, ceterisq; rebus quæ cultui rustico sustinentur, fisci iuribus vendicantur: & cum in ciuitate id factum est, dimidiam bonorum omnium partem confiscari præcipitur, pænam augens: quoniam intra priuatos parietes scelus admissum est: quod noluit mox cognitum publicare.

6. Ioannes quoq; de Platea in dicta. l. 1. C. de desertoribus & occultatorib. libro. 12. num. 3. ex eadem. l. hanc profert sententiam, scilicet, magistratus, atq; eorum officiales, qui pænas per legem statutas, gratia, vel dissimulatione pertranseunt, puniendos esse. Et nimirum, quia si iudex repertum non vindicat facinus, tegere vt conscius criminosa festinat. tex. est expressus in. l. 2. in finalib. verbis. C. de commer. & mercatoribus. & pro his faciunt tex. in. §. fi. in auth. vt non luxur. homi. contra natur. collatio. 6. & in. l. prætor. §. Diuus. ff. de sepul. viola. & in. l. si quis sepulchrum. C. eō. ti. & in. l. 1. C. de priua. carcerib.

7. Et sic dicimus, quòd receptare, est proprium refugium abscondendi causa reo præstare in suo agro, vel edificio, alieno vè, de quo est casus singularis in. l. 1. §. quod autem ait prætor. versi. Et est propriè. ff. de seruo corr. tenet Salycet. in. l. 1. C. de his qui latro. vel alijs crimi. reos occul.

8. Verum prædicta intelligas, quando quis hoc scienter facit. vt in. l. si quis forte. C. de desertorib. & occul. lib. 12. ibi. *Sciens prudensq; commisserit, capitali supplicio subiugetur*. Et in dicta. l. 1. ibi in verbo sciens. Ex quo not. ibi Bal. num. 3. quòd si statutum dicit, quòd quilibet teneatur capere bannitum vel malefactorem, quòd statutum arctat demum eum qui habet plenam scientiam de banno vel maleficio. arg. l. metrodorum. ff. de pænis. & in. l. quicunq;. C. de seruis fugiti. & arg. tex. in. l. 3. §. item is cuius. ff. ad leg. Cornel. de sicar. Et credit Bald. in dicta. l. 1. de his qui latro. vel alijs criminis reos occult. requiri plenam scientiam, quantum ad imponendam pænam corporalem. arg. tex. in. l. in lege. ff. ad leg. cor. de sicar. & quantum ad imponendam pænam mitiorem quæ ex culpa consueuit imponi, sufficere scientiam per famam, vel suspicionē, vt quia malefactor fugiebat, & rumor erat post eum: nam rumor inducit suspicionem. vt in. l. capite quinto. ff. ad leg. Iul. de adulter. & facit quod nota. in. l. si vt allegas. ff. ad leg. cor. de sicar.

9. Consistit enim hæc scientia receptandi latrones, vt quia notorium sit eos esse latrones: vel quia esset publica vox & fama in loco. vt not. glo. in. l. si tutor. in verbo. ostenderis. C. de peri. tutor. vbi dicta glo. inter alia dicit, præsumptionē scientię tūc demum dari, quādo tes publicē sciebatur vide Salyce. in dicta. l. 1. in fine & plenè in. l. ea quidem. C. de accusationibus in materia famæ in vltima questione. Aliàs enim semper præsumeretur ignorantia. per. l. verius. ff. de probationib.

Ex quibus omnibus infero, & resoluo, Barones & quoscunq; à Rege iurisdictionem habentes qui in suis terris, & baronijs, sciēter receptant dictos facinorosos homines, vel sciēter patiuntur, quòd a suis procuratoribus vel alijs eorum officialibus receptentur pænis iam dictis afficiendos

esse: vt

esse, vt scilicet possessione rei priuentur.
10. Propterea clamat Matheus. de Afflict. in constitutio. Neapol. in titu. de priuileg. eorum qui cita. extra ciuita. non venieb. inquiens, caueant igitur Barones qui à Rege merum & mixtum imperium habent, etiam per viam contractus, ne faciant iniustitiam: quia si ea abutuntur, & iustitiam non faciunt, iure licito potest Rex priuilegia illa tollere & cassare. Non enim dicitur iudex, si non est in eo iustitia, licet eius sententia iniusta seruanda sit. c. iustum est. 23. q. 2. & ibi glo. Licebat antiquitus dominis, seruos suos (si vellet) impunè occidere: at hoc tempore, nullis hominibus, qui sub Regis imperio sunt licet, sine causa legibus cognita in seruos suos supra modum seuire: immo qui sine causa seruum suum occiderit, non minus puniri iubetur, quàm si alienum seruum occiderit. Quod quidem fit, ne quis re sua male vtatur. Pari quoq; ratione dicendum est, non licere Baronibus tollerare, quòd in suis baronijs, & iurisdictionibus, criminosi sustentur, & delitescant, criminaq; eorum ibi receptentur: ne ipsa iurisdictione ipsis ad malos comprimendum & bonos subleuandum concessa malè vtãtur. Et quòd abutentes iurisdictione, ipsa priuari debeãt tenet Angel. in. l. si dominus. numero. 6. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & faciunt quæ dicit Bald. in capi. 1. §. publici latrones. de pace tenen. per illum tex. in vers. Quicunq;. quòd si quis habens castrum in feudum malè tractet burgenses, quòd dominus debet illum monere modo debito, aliàs curia domini potest sibi castrũ auferre. Pro his quoq; facit tex. in cap. 2. de postula. præla. vbi propter abusum priuilegij, perditur priuilegium. c. priuilegia. 11. q. 3. & c. vbi ista. 74. distinctio. Probatur præterea Baldi authoritate. in. l. præscriptione. C. si contra ius. & in. l. cum proponas. C. de pact. vbi dicit, nunquam intelligi pro eo scriptum, qui facit contra id quod scriptum est.

11. Scias tamen hanc pœnam priuationis bonorum, & ipsius iurisdictionis, contra dominos receptantes scienter facinorosos homines, in hac Cathaloniæ prouincia non militare: in qua per legem prouinciæ generalem bonorum confiscatio interdicta est: nisi forte essemus in criminibus hæresis, & læsæ Magestatis in primo capite; vt in cap. 10. Regis Ferdinandi. 2. in prima curia Barcinonæ. sub titu. de bens de condemnats. Et etsi hoc verum sit in Cathalonia in quantum priuationem bonorum irreuocabiliter consideramus, non tamen verum erit, quando reuocabiliter: quod fit per viam sequestrationis, dummodo domini rerum fructibus & emolumentis ipsius rei sequestratę non priuentur. Et sic potest dicta priuatio contra Barones abutentes iurisdictione reuocabiliter, hoc est per sequestrum in hac prouincia exerceri: vt in eo in quo delinquunt puniantur. Nec refragatur quod iure cautum sit, prohibitam esse rerum sequestrationẽ. vt in. l. vni. C. de prohi. sequestratio, & signanter in Cathalonia in terris Baronum, aliorum ve terminorum, & iurisdictionum. vt in capi. 52. curiæ anni. 1547. Hoc enim verum esse fatemur, regulariter procedere: cum multi sint casus in quibus licita est sequestratio, & qui a regula excipiuntur. de quibus attestatur. Panor. in capitulo. dilectus. de sequestratio. possession. & fructu. & Iaso. in. l. si fideiussor. §. fi. ff. qui satisda. cogan.
12. Inter quos quidem legitur, quòd quando alicuius rei scandalum imminet, iudicem posse officio eius nobili rem apud tertium sequestrare: vt scandalis & malis obuiet. l. æquissimum. ff. de vsu fructu. Panormitanus in dicto capitu. dilectus. num. 12. de sequestra. possessio. & fructu. In hoc enim iudicis arbitrium locũ
13. habet: qui prospicere debet num sequestrum decernere expediat. ita Baldus: in. l. si fideiussor. §. fi. per illum tex. ff. qui satis dare cogan. ibi. in verbis. *Si hoc iudici sederit.*

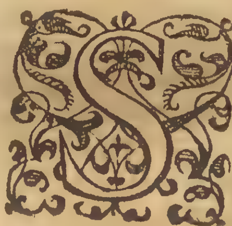
14. Proinde iudicet quisquis quàm graue scandalum sit, immineatq; quotidie, dominos possessionum & iurisdictionum pati scienter

ſcienter veluti cōſcij, quòd facinoroſi homines, latrones, & pacē publicam per turbantes, in ſuis terris & iuriſdictionibus latitent: immo delitescant, ac ibi quietè ſe ſuſtineant. Id primum contra bonum publicum verſari docet. Vlpianus in.l. cōgruit. ff. de offi. præſi. dicens ibi, prouinciam malis hominibus debere carere. Et ideo bonus ac grauis præſes & quicunq; alius iuriſdictionem habens curare debet, vt pacata atq; quieta prouincia ſit: quam regit. Secundo id idem fieri in maximum ſuppræmæ poteſtatis dedecus neceſſario fatendum eſt: cū ad eam poteſtatem ſpectet, malos comprimere, & bonos ſubleuare. vt in. c. regum. 23. q. 5. Tertio etiam predictā tollerantiā eſſe contra id quod ad vindictam publicā ſpectat, nemo ſit qui dubitet: cum prædicti barones pænas per.l. ſtatutas conctra dictos facinoroſos homines gratia & diſsimulatione pertranſeant. Et deniq; eos contra omnia iuris præcepta facere omnibus pateat. Lædunt enim illis, quibus prædicti facinoroſi & ſcelerati homines iniurias & damna intulerunt, illos non capiendo, ac ſimulata & denegata iuſtitia diſſimulando: ac etiam illis quibus in futurum lædent, vel lædere intendunt: cum præteritorum non pænituerint, immo parati ad maiora mala committenda videantur. Inficiunt etiam alia iuris præcepta prout quilibet ſuo ingenio perpendere & excogitare poterit. Et ideo ſecundum hāc
25. opinionem, rationibus & iuribus ſupra dictis fundatam, & ſaluis iuribus patriæ Cathaloniæ, quę priuationem bonorum irreuocabiliter non admittunt, fuit iuriſdictio caſtri villę & termini de Moſſetvicarię cōfluētis poſita ſub Regio ſequeſtro: ideo quòd cōſtabat, quòd in dicto caſtro, villa, ſeu termino, ſe recipiebant plures facinoroſi homines armati & coadunati. Vnde poſtea exiebant, ad committenda & perpetranda facinora, pacem publicam perturbando, & Comitatum Ruſcilionis inquietando. Qui poſt homicidia & latrocinia perpetrata ad dictum caſtrum, villam, ſeu terminum, tanquam ad tutiſsimum refugium refugiebant: ſcientibus & patientibus domino, & officialibus eiuſdem Caſtri & Villæ. prout ita in Regio concilio fuit concluſum die 10. Ianuarij. 1584.

Cap. 37. An in furto,

ſocius criminis poſsit torqueri in caput ſociorum & receptatorum.

1. *Socius criminis an poſsit interrogari de conſocijs, & in quibus caſibus, & qua forma, & quam fidem faciat, remiſsiue.*
2. *Socius criminis regulariter non poteſt interrogari de conſocijs.*
3. *Socius criminis in quibus caſibus poteſt interrogari de conſocijs, & concluditur, quòd in crimine furti non poteſt interrogari. Sed Bar. contra. Et quomodo in dicto crimine furti poterit interrogari, locuſq; Bartoli ſit intelligendus.*
4. *Conluſio Regij concilij.*

1.
Cribentes varijs in locis de hac materia ſocij criminis, an ſcilicet interrogandus ſit de conſocijs, & in quibus caſibus, & qua forma, & quibus requiſitis, ac de fide eorum vſq, quo dicta fides ſe extendat, in illis videlicet caſibus in quibus interogari poteſt, latè loquuti fuerunt: & ſignātēr in.l. fi. C. de accuſatio. vbi propriuſ eſt locus. et ibi latè Salicet. Petrus Paul. Pariſ. in conſil. 151. vol. 4. Tho. Grā. deciſ. 28. Iul. Clar. in prac. crimi. q. 21. verſi. Dictum ſocij criminis. cum nouem verſiculis ſequentibus, & Menochi. de arbitrar. iudi. lib. 2. Centuria. 5. caſu. 474. in quo loco multos cumulauit caſus in quibus profitetur ſocium de conſocijs poſſe interrogari: quamuis in medietate illorum fortè errauerit, vt ſupra in. c. 5. latè oſtenſum eſt, vbi de hac re amplam propraxi, & quoad attinet ad forum cōſcientię & forum fori, inſtitui diſputationem ad quem locum me remitto.

Quantum vero attinet ad noſtram propoſitam

positam quæstionem, proponenda est regula generalis quæ ex dicta, l. fi. C. de accu-
2. sationibus elicitur. Regula autem hæc est, quòd socius criminis non potest interrogari de consocijs. probatur in dicta. l. fi. ibi. in verbis. *cũ veteris iuris authoritas de se confessos, nec interrogari quidem de aliorum conscientia sinat.* et ibi. *Nemo igitur de proprio crimine confitentem super conscientia scrutetur aliena.* Quam regulam quoq; statuunt glo. in dicta. l. fi. Campeg. in tracta. de testibus. reg. 88. Crot. in tracta. de testibus. Quarta parte. num. 94. & Bos. in tract. causarum criminalium. titu. de indicijs. nume. 144. & apertius Paris. in dicto consil. 151. nume. 8. lib. 4. ac Rolan. in consil. 51. num. 25. libr. 1. Ratio regulæ est, quia socius criminis delinquẽs, confitendo delictum, non potest interrogari de consocijs. vt in. l. repeti. §. is qui. ff. de quæstionib. ibi. *Is qui de se confessus est, in caput aliorum non torquebitur.* Idem in. l. sicuti. C. eõ. titu. vbi habetur, non esse de facili credendum de se confessis: nec de socijs. Idem quoq; habetur in dicta. l. fi. C. de accusationib. ibi. *Dum veteris iuris authoritas de se confessos nec interrogari quidem de aliorum conscientia sinat.* Quod ideo fit, quia delinquens confitendo delictum se in famẽ declarauit. ita Menoch. in casu. 474. qui allegat Petr. de Anchara. in consil. 189. & tamen testi infami non creditur. c. imprimis. 2. q. 1. & in specie tradunt. Alex. in cons. 11. libro. 1. & Marsil in practi. cri. §. diligenter. num. 62. Sed vide aliam potiorẽ ac tutiorem rationem apud me supra in dicto. cap. 5. num. 4. 5. & 6. in qua vera huius quæstionis declaratio fundatur.

3. Et licet ab hac regula aliqui casus excipiantur, qui abscribentibus casus excepti appellantur, non tamen inter eos hoc furti crimen scriptum reperitur: & sic sanè videretur concludi posse, socium criminis in crimine furti non posse interrogari, neq; torqueri in caput sociorũ: cum aliàs inter casus exceptos abscribentibus connumeraretur. Immo quod in crimine furti inquisitus non possit interrogari de consocijs, scripserunt Salycet. in dicta. l. fi. col. 2. C. de accusationib. Marsil. in consil. 22. num. 17. & Rolan. in consil. 51. num. 26. libr. 1. qui quidem reijciunt opinionem Bar. in. l. repeti. §. 1. ad fi. ff. de quæstionib. idem quoq; Menochi. in dicto casu. 474. num. 20.

Contrariam tamen opinionem sentit Bar. in dicta. l. repeti. §. is qui. quo in loco ex suamet distinctione infert, fures posse interrogari de socijs, & de receptatoribus, & similibus, hoc modo inquiens, quędam sunt delicta quæ non committuntur principaliter in offensam alicuius, seu odium, sed propter commodum committentium, vt falsare monetam, seu fabricare falsam monetam, & latrocinia facere (latrones enim non odiunt aliquem sed diligunt es alterius) & in isto casu, socius criminis potest interrogari de consocijs. quod probat per. l. Diuus. ff. de custo. reor. & l. prouinciarum. C. de ferijs. & l. fi. ff. ad exhiben. quædam vero sunt delicta quę committuntur principaliter in alterius iniuriam, & odium, & in istis confessus de se non debet interrogari de alijs. vt in dicta. l. repeti. ff. de quæstioni. & in dicta. l. fi. C. de accusationibus. Et sic infert Bar. ex hac distinctione, quòd cum fures committant furta principaliter propter commodum ipsorum, magis quàm in offensam alterius, quia tales non odiunt aliquem, sed diligunt es alterius: possunt interrogari de socijs, & de receptatoribus & similibus. arg. dictæ. l. Diuus. ff. de custod. reor. quæ lex de latronibus mentionem facit.

Et quamuis hæc Bar. distinctio non videatur in omnibus vera, ideo quòd maleficus in alienum odium sua facit maleficia, & tamen de socijs interrogatur. vt in. l. fi. C. de malefi. & mathe. Item crimen læsæ magestatis contra principem committitur, & tamen socius de consocijs interrogatur. vt in. l. pen. & fi. C. ad leg. iul. mages. nihilominus tamen Alex. in consil. 69. nu. 8. vol. 2. approbat primam distinctionis partem, scilicet, quòd socius criminis possit interrogari de consocijs, quando deli-

cta committuntur principaliter propter cōmodum committentium. Et cum furtum principaliter non cōmittatur in odiū & offensam alicuius, sed simpliciter ad cōmodum committentis, vt supra. Sane est concludendum, in crimine furti socium posse de consocijs interrogari.

Super tamen hac contrarietate & varietate opinionum, fuit in regio cōcilio dictum, verum esse crimen furti non esse de criminibus exceptis, at quando sumus in societate furum diuagantiū per ciuitates & loca prouinciæ in damnum & præiudicium publicæ vtilitatis, & furta quæ ab eis committuntur sunt talia, quæ regulariter non solent committi sine socijs: vt de nocte scalare domos, illas arte, & machinatione aperiendo, ad res in eis inuentas furto substrahendum, posse in his socium criminis de socijs interrogari: vt prouincia eis purgetur. arg. l. congruit. ff. de officio præsi. quia illa societas furum, atq; ille modus delinquendi, iudicatur contra omnium salutem. Quare ad extirpandum propter cōmunem salutem tale vicium, conueniens est, quòd socius criminis in huiusmodi interrogetur de consocijs. prout not. idem Salyce. in dicta. l. fi. num. 7. C. de accusationib. Et propter hanc rationem sancitum fuit in. l. prouinciarum. C. de ferijs. & in. l. Diuus. ff. de custod. & exhibitio. reor. latrones qui stratas aggrediuntur publicas interrogandos esse de consocijs, ideo, quòd soli non sunt, sed plures, nec sine receptatoribus, & per eos pax, & quies Reipublicę perturbatur. Et cum in prædictis furibus qui regulariter non solent sine socijs committere furta per ciuitates, & loca, de nocte scalando domos, atq; illas arte & machinatione aperiendo, in maximam Reipublicæ perniciem, militet eadem ratio: idem quoq; ius erit statuendum. vulgatis iuribus. Et hoc modo crederem Bar. esse intelligēdum in dicta. l. repeti. Quare cum hęc ratio boni publici militet atq; præcedat, si furta per prædictos modos de nocte & horis captatis & sic occultè & secretò committantur, dicendum est, socium de consocijs interrogari posse: maxime, quòd probare per alios testes nunquam aut raro in criminibus tam occultè de nocte, & horis captatis, & contra communem vtilitatem commissis contingit: & propterea sufficiunt probationes, quæ aliàs non sufficerent. vt attestatur Alex. in dicto consil. 69. num. 2. vol. 2. & not. per Bald. & Salycet. in l. si fugitiui. C. de ser. fug. & Bald. in. l. si quis ex argentarijs. §. pen. ff. de eden. vbi dicunt quòd ad probandum casus clandestinos & occultos prout furtum, & similia, sufficit probatio per coniecturas: quæ aliàs nō sufficeret. arg. l. non omnes. §. à barbaris. ff. de remilit. & not. Cyn. in. l. si creditor. in fi. C. de pignora. actio. & Bar. in. l. si quando. C. vnde vi. vide quoq; Feder. de Sen. in consi. 119. incipien. nullum dubium est. & latè Crauet. in consi. 178. num. 2. vbi super delicto commisso de nocte & occultè multa allegat. Et ideo, quando ex natura negotij veritas aliter sciri non potest, puta in actis occultis, & clandestinis, admittuntur testes aliàs inhabiles: cum secreto fiant. vt latè Plot. in repeti. l. si quando. §. 4. num. 28. C. vnde vi. qui dicit, eo in casu, tales inhabiles & infames ex eorum vicio admittendos esse cum tortura, & non aliàs: cum infamis nunquam admittatur ad testificādum absq; tortura, etiam in casibus specialibus quibus admittitur: puta in subsidium vbi veritas ex natura negotij aliter sciri nō potest. ita Hippoly. in. §. diligenter. num. 62. ver. Sed infamis. & num. 83. versi. Et teneas. in. fi. glo. Bal. & Doc. in. l. 3. §. lege Iulia. versi. Palam. ff. de testi. Doc. in cap. per tuas. de Symo. Thom. Gram. in consil. 45. num. 22. Mars. in consil. 109. nū. 15. & Alex. in consil. 11. num. 6. vol. 1. In hoc tamē principatu de obseruantia Regij concilij dictū socij criminis etiā sine tortura admittitur, quamuis cōmuniter post latā contra eos sententiam soleāt in casibus exceptis torqueri in caput sociorum, & receptatorū. Et proinde videtur conclusum, quòd quādo furta sunt talia quæ non solent committi sine socijs, & de quibus veritas aliter sciri non potest, quàm per eosdemmet socios:

cios: quia occultè dicta furta perpetrantur vt in casibus prædictis, socius criminis potest de consocijs interrogari, dum tamen omnia ratio boni publici præcedat.

4. Et ita fuit conclusum in Regio criminali concilio. die. 14. Iulij. 1582. in facto fisci procuratoris & partis instantis contra Ioannem Planes marinerium, delatum, & inculpatum, de furto magno, de nocte, & hora captata per eum & alios commisso de mẽse Iunij proxime lapsi in domibus Petri Vilalta ciuis Barcinonæ: inuadendo eius domos, ac portas botigiæ lapidibus & alijs appositis apperiendo, & raupas in dicta botigia existentes furto substrahẽdo. Qui fuit condemnatus, quòd erat reus mortis: & quòd suspenderetur in alta furca, & quòd post latam sententiam torqueretur in caput sociorum. Erant enim prædicti fures assosiati ad hunc finem, quòd diuagando per ciuitates, & loca, furta per prædictos aliosq; varios & excogitatos modos in dãnum communis vtilitatis committerent.

Cap. 38. An in pecunijs banchi falliti, creditores hypothecarij campsoris seu mẽsularij falliti, qui sunt creditores ex alijs causis, & respectibus, quàm ex rationibus dicti banchi, præferãtur creditoribus qui tantum sunt creditores ex rationibus eiusdem banchi? vt puta, ex eo quòd in eo pecuniam deposuerunt. An ecõtra, creditores ex bãchi rationibus tantum prĕferantur alijs creditoribus hypothecarijs, qui ex alijs causis & rationibus creditores sunt?

1. *Rei vendicatio supra omnes actiones personales & hypothecarias est.*
2. *Dominium pecuniæ depositæ in banchis non transfertur in depositarium, quando ipsa pecunia deponitur obsignata in saculo & sine numeratione.*
3. *Depositum si casu fortuito pereat, vel aliàs culpa leui vel leuissima depositarij dum modo eius dolus non interueniat: perijt deponenti, & ad illarum restitutionem depositarius non tenetur.*
4. *Dominium pecuniarum in mensis publicis seu banchis ad numerum depositarum, transit in mensularium seu bancharium.*
5. *Depositarium penes quem pecunia ad numerum deponitur, non tenetur eandem restituere in specie, sed aliam in eodẽ genere.*
6. *Depositarius qui pecunijs apud se depositis vti potest, si illas non restituit cum a se petuntur, tenetur deponenti ad vsuras.*
7. *Depositarius qui rẽ depositam in genere: restituere tenetur, si pereat casu fortuito, ad eius rei restitutionem tenetur.*
8. *Creditores habentes actionem realem hypothecariam præferũtur creditoribus personalem actionem habentibus etiam priuilegiatam.*
9. *Pupilli tacitam habent hypothecam in bonis tutoris & curatoris ratione administrationis tutelæ & curæ.*
10. *Creditores ex deposito tantum actionem personalem habent ex eo contractu descendentem.*
11. *Creditores ex deposito præferendi sunt quibuscunq; alijs creditoribus in re deposita: quando ipsa extat.*
12. *Intellectus ad. §. quotiens. l. si hominem. ff. de positi. quòd tantum loquatur in actionibus personalibus, non autem in realibus.*
13. *Intellectus ad. l. si ventri. in. §. si tamen nũmi extãt. ff. de priuileg. credi. & ad. l. si is qui pecuniã. C. deposi. quæ loquuntur, quando res deposita extat cuius dominiũ non fuerat in depositarium trãslatum: nam tunc deponentes vtuntur reiuendicatione, & præferuntur omnibus alijs creditoribus.*
14. *Creditores habentes realem actionem hypothecariam in bonis depositarij, præferuntur in pecunijs depositis creditoribus illas deponentibus: si illarũ pecuniarum dominium in depositarium fuit trãslatum.*
15. *Creditores campsorum in Cathalonia de iure Principatus habent bona eorundem campsorum hypothecata: ac si scriptura publica specialiter, & generaliter, obligarentur.*
16. *Creditores quando sunt æquales in obligatione & hypotheca, ille qui prior est tempore potior est in re. Sed secus est, quando in posteriore concurrit fauor publicus a lege consideratus.*
17. *Conclusio Regij concilij.*

Titius mercator postquã multos annos tutelam &curam filiorum Sempronij habuisset, eorũq; bona administrasset, nõ reddita ratione curæ, mensam nummulariam quam nostri banchariam siue banchum appellant parauit: in ea campsoris officium exercendo. Qui post breue tempus, relictis filijs dicti Sempronij creditoribus ratione curæ per eum gestæ & administratæ, atq; etiam multis alijs creditoribus ex rationibus dicti banchi, labefacta fide decoxit: & aufugit. Cumq; indicto bancho remansisset magna pecuniarum quantitas ex pecunijs in eodem bãcho à diuersis personis depositis, & super eis orta fuisset lis & controuersia inter filios Sempronij qui creditores erant ratione dictæ curæ ex vna, & creditores ex bãchi rationibus partibus ex altera, super graduatione dictorum creditorum, & distributione bonorum dicti Titij facienda, fuit dubitatum in Regio criminali cõcilio, in quo hęc causa tanquam dependens ex causa principali criminis dicti mercatoris decocti & falliti ducebatur, qui ex his creditoribus in pecunijs banchi, seu in distributione earum essent primo loco graduandi, an videlicet præferendi essent filij Semproni creditores in bonis dicti Titij mercatoris ratione curæ per eum administratæ creditoribus depositarijs, qui tantũ ex bãchi rationibus creditores sunt, vel è cõtra dicti creditores depositarij in pecunijs dicti bãchi pręferãtur dictis creditoribus qui ratione dictę curę vel ex alijs causis creditores erãt.

Cum cogitarem quonãpacto possem hanc quęstionem facilẽ reddere existimaui, prius prænotãdam atq; ei præferandam esse aliam quæstionẽ quam apud scribentes controuersam inueni, an scilicet, dominium pecuniarum depositarum in banchis transeat in mensularium seu bancharium, an vero remaneat penes deponentẽ? Ex cuius quidẽ quęstionis & dubij resolutione, resultabit declaratio ad hãc proposi-

1. tam quęstionem. Nam si pecuniæ depositæ in banchis dominiũ remanet penes deponentem, non est cur disputemus super prælatione & priuilegio creditorum, cum in hoc casu deponens tanquam dominus rei depositæ sit omnibus alijs creditoribus quãtũcunq; priuilegiatis præferẽdus: ideo quod reivendicatio (quę cõpetit, quando rei dominiũ retinet) est supra oẽs actiones personales, et hypothecarias. vt in. l. procuratoris. §. plane. ff. de tributor. actio. & in. l. deposui. ff. de peculio. et in. l. si ventri. §. in bonis, et ibi Rippa. nũ. 10. ff. de priuile. credi. l. cũ fundus. §. seruũ tuũ. versi. Quo ad peculiares. et. l. si filius. ff. de reb. cred. si cer. pet. et. l. 4. C. de bon. autho. iudi. possiden. vbi vero dictũ dominium transferatur in banchariũ depositarium taliter, quòd dici possit pecuniã depositam cõfusam esse in eius hęreditate, tunc ex his resultat tota nostræ quęstionis disputatio. Vt igitur breuibus quęstionẽ pręnotandã absoluamus, nos sic distinguere oportet. Aut pecũia deponitur ĩ bãchis obsignata in sacculo sine numeratione, & tunc cum propriè depositum sit, non transit eius dominiũ in depositariũ: eo enim casu, depositarius tenetur eãdem rem in specie restituere. l. 2. ff. de reb. credi. ibi. *Mutuum recepturi damus non eandẽ speciem quam dedimus, alioquin, aut commodatũ aut depositum, sed idem genus*. Et est tex. in. l. si sacculum. ff. de posi. vbi habetur, quòd si sacculũ vel argẽtum signatum deposuero, & is penes quem depositũ fuit me inuito contractauerit, & depositi, & furti actio mihi in eum competit: confirmat tex. in. l. Lucius. 1. ff. deposi. Quãdo igitur res vt custodiatur deponitur, verè depositũ est: quod totũ committitur fidei eius quòd ad custodiam rei pertinet. l. 1. ff. de posi. Quo fit, vt hoc modo dominium rerum depositarũ remaneat penes deponẽtẽ. vt probatur in l. licet. §. rei. ff. depos. ibi. *Rei autẽ depositæ proprietas apud deponentẽ remanet*. Et concordat tex. in. l. in naue Saufeli. ff. loca. & est glo. in l. Lucius. 1. in verb. terminos. ff. deposi. quę dclarat notissimos depositi terminos esse, quãdo depositor neq; dominiũ neq; possessionem

3. sionem amittit. Proinde si res ita depositæ pereant casu fortuito, vel aliàs culpa leui vel leuissima depositarij, dummodo dolus illius non interueniat, deponenti pereunt: & ad illarum restitutionem depositarius non tenetur. §. præterea. insti. quibus mod. re contrahi. obli.

4. Aut pecuniæ deponuntur ad numerum in dictis banchis, & nō obsignatę, neq; clausæ, sed vt tantundē restituerentur, & tunc, quia illud depositū notissimos d̄positi terminos egreditur, nō potest dici propriè depositū: & sic dominiū pecuniarum ita depositarū transit in banchariū depositariū. Ratio est, quia depositarius pecunijs ita depositis vti potest. vt est glo. in. l. 3. in verbo. obnoxium. C. depositi. et est tex. expressus in. l. die sponsaliorū. §. qui pecuniā. ff. eō. titu. ibi. *Qui pecuniam apud se non obsignatam, vt tantundem redderet depositā ad vsus proprios cō*
5. *uerti potest.* Hinc est, quòd depositarius penes quē pecunia ad numerum deponitur nō tenetur eandem restituere in specie, sed aliam in eodē genere: sicut in mutuo. tex. est in. l. in naue Saufeli. ff. locati. ibi. *Nam si quis pecuniam numeratā ita deposuisset, vt neq; clausam, neq; obsignatam traderet, sed vt numeraret, nihil aliud eū debere apud quē deposita esset, nisi tantūdem pecuniæ soluere:* Et nihilominus dicitur depositū. vt inquit ibi. glo. in verbo soluere: sed egreditur notissimos depositi
6. terminos. Hinc etiam est, quòd cū depositarius possit vti pecunijs ita depositis, si illas non restituit cum petuntur, tenetur deponenti ad vsuras. l. si sacculum. ff. deposi. ibi. *Si ex permissu meo deposita pecunia is penes quem deposita est vtatur, vt in ceteris bonæ fidei iudicijs vsuras eius nomine præstare mihi cogitur.* Et probatur in. l. Lucius. 1. et in. l. die spon-
7. saliorū. §. 1. ff. eō. titu. Hinc deniq; quoq; fit quòd cum facienda sit restitutio in genere si dicta pecunia casu fortuito pereat, tenetur depositarius ad restitutionē: ratio est, quia genus perire non potest. l. incendium C. si cert. peta. Deci. in reg. contractus. nū. 8. ff. d̄ reg. iur. Quamobrē, cum de consuetudine pecunię in banchis deponātur, nō vt eadē pecunia restituatur, sed tantūdem solum, vt ex rei euidentia demōstratur, videtur ex prædictis decisum, earū pecuniarū dominium in depositarium transferri: & per consequens eas confundi in hæreditate campsoris seu bancharij taliter, quòd sic confusæ, faciunt cum alijs bonis dicti campsoris vnum corpus, & vnā hæreditatem. Ex quibus quidē resultat nostræ principalis quęstionis difficultas. Nam si pecuniæ ita depositæ confunduntur in hęreditate, & cū alijs bonis dicti bancharij, ita vt vnum corpus & vna hęreditas tantum cōstituatur, & in ea hæreditate creditores ex varijs causis, & rationibus demōstrentur, vt puta quia vni sunt hypothecarij ex tacita, & expressa hypotheca, vt sunt filij Sempronij ratione tutelæ, & curæ perdictū Titiū ad ministratę, alij vero habentes personalem actionē tantum, vel personalē priuilegiatā, prout de iure tales existimātur qui in banchis pecunias suas deponunt, vt tantundem eis restituatur, qui ex his præferēdi sint, & primo loco graduādi, hoc opus, hic labor.

Et vt quæstionem aggrediamur, primo pro parte filiorum Sempronij creditorum ex rationibus administrationis tutelę & curę in bonis Titij cāpsoris falliti dicitur, ipsos præferenbos esse creditorib⁹ qui ratione pecunię depositę in bancho tantū sunt creditores: quod probatur sequenti argu-
8. mēto. Creditores habentes actionē realē hypothecariam præferendi sunt creditoribus personalem actionē etiam priuilegiatā habentibus tex. est ad litteram in. l. eos. C. qui potior. in pig. habeā ibi. *Eos qui acceperunt pignora cū in rem actionē habeant, priuilegijs omnibus quæ personalibus actionibus competunt præferri constitit.* Concordat tex. in. l.
9. procuratoris. §. plane. ff. de tributor. actio. Sed ita est, quòd filij dicti Sempronij in bonis dicti Titij nedum tacitam habent hypothecā ratione dictæ administrationis: quia de iure bona tutoris tacite pro administratione tutelæ & curæ obligata sunt. l. 1. §. vt plenius. C. de rei vxor. actio. l. pro officio. C. de administratio. tuto. verum etiam & expressam rationę contractus susceptæ

tutelæ,& curę cũ obligatione generali om
10.nium bonorũ, dicti autem creditores ex banchi rationibus actionem personalem tantum habent in bonis dicti Titij ex contractu, siue depositi, siue mutui, descẽdentem: quia quando aliquis obligatus est ex contractu, contra eũ proditæ sunt actiones inpersonam. §. omnium. institu. de actionib. Ergo cõclusum est, dictos filios Sempronij vt creditores hypothecarios præferri debere creditoribus banchi personalem tantum actionẽ habentibus. Corroboratur argumentum ex.l.si.ventri.§.in in bonis.ff.de priuile.creditor.quo loci iuris consultus ait, quòd in bonis mensularij vendendis potiorem eorum causam esse post priuilegia, qui pecuniam apud mensam fidem publicam secuti deposuerunt. Ex quo tex. clare colligitur, & precipue ex illis verbis. post priuilegia. creditores habentes priuilegia pręferẽdos esse: & quòd post eos graduantur illi, qui pecuniã apud mensam deposuerunt. At filij dicti Sempronij tanquam actionem realẽ hypothecariam. habentes, dicuntur habere actionem priuilegiatam ratione iuris realis eis competentis. vt in dicta.l.eos.C.qui potiores in pigno habean. cum concordantijs. Ergo in pecunijs bãchi falliti, filij Sempronij vt creditores hypothecarij in bonis dicti Titij campsoris ex alijs causis quam ex rationibus banchi erunt primo loco graduandi, & præferendi, quibuscunq; alijs creditoribus ex causa & ratione depositi personalem actionem habentibus.

Contrariam tamẽ creditores bãchi sententiã censiẽtes, atq; ipsos esse pręferendos existimãtes, pro se allegant expressum tex. in.l.si hominẽ.§.quotiens.ff.deposi.cuius dispositione constat, rationẽ depositariorum ante priuilegia habendã esse, quotiẽs nummulari foro cedunt: & corũ bona distrahuntur. Atq; alia ratione eandẽ opinio-
11. nem probare conantur ex. l. si ventri. §. si tamen nũmi. ff. de priuileg. credi. ex ea.l. deducentes, quòd quando nũmi extant à depositarijs per deponẽtes vẽdicari possunt, & futurum eum qui vendicat ante priuilegia. Cũq; pecunię aut aliqua illarũ pars vt in facto proposui extarent, merito dicendũ est, hos deponẽtes creditores omnibus alijs priuilegia habẽtibus in ea pecunia pręferendos esse. Iuuatur hęc ratio ex. l.si is qui depositã.C.depositi. vbi habetur, quod si is qui depositã ate pecuniam accepit, eã suo nomine vel cuiuslibet alterius mutuo dedit, tam ipsum de implenda fide quàm eius successores teneri, & aduersus eũ qui accepit nullã actionẽ deponẽti competere nisi nũmi extent: quia tũc vti reiuẽdicatione potest. cõcordat tex. in. l. si res. C. ad exhibend. Ex quib9 patet, omni casu creditores qui in bãchis pecuniã deponẽdo crediderũt preferendos atq; primo loco graduandos esse. Nã si pecunia deposita nõ extat, actione depositi priuilegiata pręferuntur: cũ depositariorũ ratio ante priuilegia si bona nũmularij venierint habenda sit. vt in dicta.l.si hominem.§.quotiens.ff. đ priuilegijs creditor. Si vero extat, vti possunt reiuendicatione, quæ pręfertur omnibus alijs actionibus tã realibus quã personalibus quocunq; modo priuilegiatis. Et sic omni casu, siue extet, siue non extet, deponentes præferuntur.

His tamen non obstantibus, in casu nostræ quæstionis primam opinionem in puncto iuris veriorem esse existimo: scilicet, quòd filij dicti Sempronij vt creditores actionem realem hypothecariã in bonis dicti bancharij habentes præferantur in pecunis dicti banchi, seu in distributione de eis facienda, creditoribus qui tãtum ex deposito de eisdem pecunijs facto sunt
12.creditores. Et primo, quia non obstat tex. in.l.si hominẽ.§.quotiens.ff.depositi. qui tex. tantũ de personalibus actionib9 loquitur: in quibus habentes actionẽ ex deposito tanquã priuilegiatã præferuntur omnibus alijs personales actiones etiam priuilegiatas contra bona bancharij habentibus. Et ita itelliguntur illa verba tex. ante priuilegia. hoc est, quòd deponentes in bonis nũmularij vendendis graduentur ante eos, qui contra eadem bona personales actiones quantumuis priuilegiatas habent. ita intelle

intellexit illum tex. Accurs. in glo. in verb. depositariorum. & ibidem Paul. de Castro num. 2. in. fi. exceptis tamē illis tribus actionibus dotis scilicet, funeraria, & mutui in refectionē rei crediti, de quibus dicta glo. mentionem facit: quæ in maiori gradu, & priuilegio constitutæ sunt, quàm ipsa depositi actio. prout de dotis actione est tex. in. l. fi. C. qui potior. in pig. habean. de funeraria in. l. penul. ff. de religio, & sumptib. funer. & de actione eius qui in refectionē rei credidit. in. l. interdum. ff. qui potior. in pig. habean. Et ipse intellectui Accursij & Pauli Castrensis adereo: cum aliàs esset per dictum. §. quotiens. destruere multas iuriū dispositiones, dantes semper realibus actionibus prælationem. Proinde cum ratio dictorum filiorum Sempronij fundetur super actione reali hypothecaria illis de iure competenti ex causa administrationis tutelæ, & curæ, quæ actio ex eo solum quòd realis est, præfertur omnibus alijs actionibus personalibus etiam priuilegiatis. vt in dicta. l. eos. C. qui potior. in pig. habean. & in. l. procuratoris. §. mercis. versi. Quid tamen. ff. de tribu. actio. & in. l.. si ventri. §. in bonis. ff. de priuileg. credi. ibi post priuilegia. iuxta intellectum glo. l. si hominem. §. quotiens in verbo depositariorum. merito concludendum est, ipsos in dictis banchi pecunijs præferendos, atq; primo loco graduandos esse.

13. Neq; obstant tex. in. l. si ventri. §. si tamē nummi extant. ff. de priuileg. cred, & in. l. si is qui pecuniam. C. depositi. illa enim iura loquuntur, quādo pecunia deponitur obsignata in sacculo, & cuius dominium non transfertur in depositarium: quod quidē ostenditur ex reiuendicatione ex dictis legibus deponentibus attributa, quæ clare præsupponit dominij retētionē apud eos. Et sic nimirum, si cum pecunia hoc modo deposita extat, in ea deponētes ceteris præ-

14. ferātur. At in quęstione nostra loquimur, quando pecunia deponitur in banchis ad numerū, ratione cuius trasfertur dominiū in depositariū: vt supra in quęstione pręnotata, & pręmissa latè ostensum est. In quo casu, licet illa pecunia reperiatur in bonis depositarij, idē debet esse quòd de alijs bonis: quia transiuit in creditū. l. procuratoris §. plane. versi. Sed & si dedi. ff. de tribu. acti. Et pro inde cum in alijs bonis nūmularij, seu bancharij creditores habentes actionē realem hypothecariā pręferendi sunt habentibus personalem etiā priuilegiatam, idem erit dicēdum in pecunijs in dicto bācho fallito repertis, quarū dominium (cū ad numerum depositę essent, vt tantundē in genere restituerentur) fuerat in dictum banchariū depositarium translatū, cuius dominij ratione, dictæ pecuniæ confusæ existimantur in bonis eiusdē bācharij: qui ideo ad eas restituendas quocunq; modo casu fortuito perirent tenebatur: cum vt dictū est, genus perire non possit. Et sic conclusum est in casu nostræ quæstionis in pūcto iuris cōmunis, creditores hypothecā habentes, in ea pecunia præferri creditoribus personalē tantū actionem priuilegiatā ex deposito habētibus. Et hanc opinionē veriorem esse de iure cōmuni nō ambigo.

15. Verum cū in Cathalonia proprijs ac peculiaribus legibus viuamus, quibus primo quā ad ius cōmune recurramus vtēdū est, in dicta hac nostra Cathalonia, constitutione generali cauetur, bona cāpsorū creditoribus suis ita tacitæ obligari, & hypothecari, ac si scriptura publica dicta bona specialiter vel generaliter obligarentur. vt in. c. 4 Regis Iacobi. 2. in curia Illerdę sub titu. de deposit è de cambiadors. Ex qua. l. deducitur, creditores campsorum in eorum bonis actionem realem hypothecariā habere: quemadmodū pupilli in bonis tutorū & curatorum ratione administrationis tutelæ, & curæ, vt supra dictum & ostensum est: & proinde cōstat, quòd creditores qui in dicto bancho pecunias deposuerant, parificantur in obligatione, & hypotheca cū dictis pupillis filijs Sempronij. Ex quibus quidem aliud resultat dubium, qui ex his, qui in actione reali hypothecaria parificā tur præferendi sint in distributione eius-

16. dem pecuniæ facienda. Quidam dixerūt, eos præferendos esse inter æquales obligationes

tiones

tiones qui tẽpore priores inueniuntur per regulam qui prior est tempore potior est iure. vt in .l. si fundũ.&.l.diuersis temporibus.C.qui potior.in pig.habean. Quod argumentum videtur concludere pro dictis pupillis, quòd præferantur, quorũ bona multo ante quàm Titius campsoris officium exerceret per eũ fuerunt nomine tutorio & curatorio ad ministrata : sicq; eius quoq; bona prius eisdem pupillis hipothecata. Quidã vero fauore depositariorum hanc rem iudicantes asserunt, regulam illam qui prior est tempore potior est iure veram esse in his creditoribus qui habent realem hypothecariã ęqualiter, & taliter, quòd vnus non habeat plusquam alter : & secus esse, quando vnus ex creditoribus habet plus, vt puta, quòd vltra hypothecam concurrat pro eo fauor boni publici à lege consideratus: quia tunc talis creditor quantumuis posterior, vtilitate publica suadente, præferendus est prioribus simpliciter hypothecarijs, & cum quibus dictus publicus fauor non concurrit. vt in. l. si hominem.§.quotiens.cum. l. sequẽti. quæ incipit.Quòd priuilegium.ff.de posi. Constat enim Vlpianum in dicto.§. quotiens. censisse, in bonis nummularij vendẽdis, qui bonis cessit, depositariorũ ante priuilegia rationem esse habendã : quibus verbis nihil aliud disponere intẽdit, quam priuilegiare actionem de positi personalem, adeò, quòd ea vtentes cõtra nummularios & campsores licet creditores posteriores sint, præferantur alijs creditoribus personalem actionẽ etiam priuilegiatam habentibus in bonis eiusdem campsoris. At Paulus iure consultus in.l.quod priuilegium allegata.dictam Vlpiani decisionem ampliando ait, dictum priuilegium exerceri, non tantum in ea quantitate quę in bonis argentarij ex pecunia deposita reperta est, sed in omnibus fraudatoris facultatibus: idq; propter necessarium vsum argentariorũ ex vtilitate publica receptum esse. Quare videmus priuilegium depositariorum ex publica vtilitate fundari. Et licet leges illæ in personalibus actionibus loquantur inter quas voluit actionem de positi ob fauorem publicum præferri creditoribus priuilegia personalia habentibus, idem quoq; jus statuendum est inter eos, qui in hypothecis æquales sunt vt præferantur illi ex identitate rationis, cum quibus dictus fauor publicus concurrit. Vbi enim militat eadem ratio, idem ius in vtroq; statuendum est.l.illud.& illic glos.in verbo. extimari. quæ multa refert. ff. ad leg. Aquil.l.fi.C.ad leg.Falci.l.fi. C. de consti. pecu.cap.inter corporalia.de transla.epis. vel pręla. Quamobrem, cum creditores ex banchi rationibus, constitutione, ac lege prouinciæ hypothecam habeant in bonis campsoris, cuius ratione parificantur cum dictis creditoribus tutellarijs, & dictus fauor publicus pro eis concurrat propter necessarium vsum argentariorum vt inquit lex, merito concludendum est, creditores deponentes, in pecunia banchi falliti quãuis posteriores, ceteris præferendos esse, eosq; simul esse admittẽdos, non spectato ordine eorum qui deposuerunt: sed simul omnium depositariorũ ratio habenda est. Inter eos enim, & in tali casu, nõ militat regula qui prior est tẽpore potior est iure. vt est expressus tex. in dicta.l.si homi

17 nem.§.quotiens.in.fi.ff.de positi. Et secundum hanc vltimam opinionem attenta dicta.l.patriæ Cathalonię concedente deponentibus in bonis campsoris hypothecã, & ex alijs rationibus ex iuribus patriæ per Regios conciliarios decerptis, fuit conclusum in Regio cõcilio die.21.Februarij.1584. referente Michaelle Quintana antiquiore Regij concilij domino meo in quo Regij conciliarij, dictos creditores deponentes prætulerunt in pecunijs dicti banchi falliti filijs Sempronij creditoribus ratione dictæ administrationis tutelæ & curæ: sed in alijs bonis campsoris falliti, maiorem deliberationem sibi reseruarunt.

Capi.39. In quo quęritur de quæstione, Statuit lex Prouinciæ quòd

ciæ quòd quis non possit de certis delictis in eadem lege expressis per Dominum Regem, vel eius Locumtenentes generales, & alios quoscunq; Regios officiales, & ministros absolui, aut guidari, cum clausula, quòd si contra hanc legem fiunt gratiæ delictorum, & guidatica, sint ipsæ gratiæ & guidatica ipso facto nulla. Quæritur modo, an absolutus aut guidatus per dominum Regem seu eius locumtenentes, de delictis in dicta. l. absolui & guidari prohibitis, & contra expressam dictæ. l. dispositionē possint sub illa fide Regia, (qua gratia & guidaticum continētur) puniri de dictis delictis, ac si verè, & realiter gratia & guidaticum non fuissent concessa.

1. *Remissus seu guidatus de delictis per legem remitti & guidari prohibitis potest non obstantibus dictis remissione, & guidatico, si capitur, de eisdem delictis puniri: ac si remissus & guidatus non fuisset.*
2. *Princeps rumpendo fidem datam non facit iustitiam: cum ipsa fides fundamentum sit iustitiæ.*
3. *Res publica sine fide in Principe vix gubernari potest: cum magis per fidem Respublicæ gubernentur, quam per sudores corporales.*
4. *Princeps omni tempore debet habere sinceram & perfectam fidem, atq; veram locutionem: vt omnes homines cuiuscunq; conditionis sint possint se in illo fidare.*
5. *Fides non est frangenda, quia per eam ciuitates seruantur: & è contra si violatur, depopulantur.*
6. *Fidem seruare est de iure naturali.*
7. *Princeps non potest se eximere à iuribus naturalibus.*
8. *Lex quæ non est contra ius naturale, & diuinum obseruari debet.*
9. *Lex non potest facere quod positus sub fide Principis puniatur de suis delictis cōtra fidem datam, ne contra ius naturale disponere videatur: cum seruare fidem sit de iure naturali.*
10. *Gratiæ delictorum factæ contra legem prohibentem ne fiant, si non valent in vim remissionis, valere saltim debent in vim guidatici.*
11. *Rex propter bonum publicum potest remittere damna & iniurias particulariter, & vniuersaliter subditis illatas: etiam quòd Prouinciæ lex illud fieri vetaret.*
12. *Rex propter bonum publicum potest remittere delicta non obstante partis instantia.*
13. *Pax est multitudinum vnitas in qua bonum, & salus populi consistit.*
14. *Rex pro directione iustitiæ potest remittere delicta quæ per legem remitti prohibentur.*

Ege Prouinciæ cauetur, Dominum Regē eiusq; officiales non posse delinquentibus certa delicta remittere, neq; in illis dictos delinquentes guidare: cū decreto irritante & annullatiuo, si contra factum fuerit. Successit, quòd Titius qui erat delatus in illis delictis obtinuit remissionem seu gratiam a domino Rege, seu eius Locumtenente generali, aut fecit seguidare, seu affidare, & dictis remissione, seu guidatico existentibus, dictus Titius fuit captus, & Regijs carceribus mancipatus, qui cum in continenti dictam gratiam seu remissionē, vel guidaticum allegaret, fuit dubitatum, an illis non obstantibus, possit dictus Titius de prædictis criminibus, & delictis puniri: vel an sit pro fide Regia seruanda relaxādus.

1. Et dictum Titium non obstantibus dictis gratia seu remissione, vel guidatico, esse puniendum, probat tex. in cap. 11. Regis Ferdinandi. curiæ anni. 1503. in titu. de les causes criminals qui tex. incipit comin stigant. In quo tex. certa crimina, & delicta describuntur quorum remissiones, gratiæ & guidatica expresse fieri vetantur: adeò, quòd si dominus Rex & eius officiales cōtra illam legem delicta remittunt, seu delinquentes guidant, aut illos sub fide Regia assecurant, dictę remissiones seu gratię & guidatica, ipso facto annullantur: & potest procedi contra dictorum delinquentium receptatores, prout licitum est procedere contra eiectorum à pace & treugua factores: & receptatores. vt ibi in tex. Ergo fortius contra eosdem delinquentes.

Hinc est,

Hinc est, quòd cum dominus Rex atq; eius officiales ad omnium prouinciæ legum obseruationem teneantur, quam iure jurando in introitu oficij promittũt. vt attestatur Guiller. de vales. in vsati. quoniam per iniquum principem.in fi. Consequens est, quòd potius tenentur secundum dictarum legum dispositiones iudicare, quàm secundum fidem promissam: quæ in casu prædicto, ipso facto, iuxta dictam legem nulla est. Nam in ea prouinciæ lege quæ in curijs generalibus de consensu & voluntate populi per dominum Regem condita est, sicuti in hac prouincia leges omnes conduntur, apposita est clausula decreti annullatiua si contra factum fuerit, quæ quando in aliquo actu apponitur, quid quid in contrarium attentatur, fit ipso iure nullum. l. non dubium.C.de legib.l. sancimus.de reb. alie. non alie.facit.l.jubemus.§. sanè.C. de sacro sanct.eccles. cap. ad disoluendum.in fi.ex.desponsalib.& cap. si apostolicæ.ex, de sponsali. Et etiam apposita per superiorem afficit ignorantes, vt acta sint nulla: etiam si pars non alleget, & licet iustè processum sit. Abb. in cap. audita. col.pen.de restitutio.spoliat. Et quòd ignorantes afficiantur, est tex. in cap. si eo tempore. de rescrip.& in cap.pen.de pręben.in.6. Conclusum ergo videtur, quòd cum fides data, in dictis gratijs seu guidaticis contra formã dictæ.l.sit ipso facto nulla, dictum Titium de suis criminibus & delictis contra illam legem comissis, dictis remissione seu guidatico non obstantibus, esse puniendum: & nullatenus fidem ei esse seruandam.

Contrariam tamen opinionem, ipse
2. aliquot rationibus, & argumentis, veriorem existimarem. Et primo, nã Princeps rumpendo fidem & sub eius fide positum puniendo, non faceret iustitiam: ratio est, quia fides fundamentum est iustitiæ. vt Cicero.1.officiorum attestatur.& sine fide nõ potest esse iustitia. c. vbi sana. 24. q.1. ibi vbi sana fides non est, non potest esse iustitia. Quo fit, vt cum ad Regem pertineat iustitiam facere, & administrare, conueniẽs est, vt fidem datam semper obseruet. Alio qui, cessante hoc fundamento, ædificium corruit: & quicquid supra ędificatum est. l.egi tecum.ff.de excep.rei.iudi.

3. Secundo si Princeps fidem non seruaret, vix Respublica gubernari posset: quia per fidem Respublicæ magis quàm per sudores corporales gubernantur.c.in qualibet.23.q.8.& est tex.in vsati.moneta.in quo habetur, quòd per fidem, & iustitiam, & pacem, & veritatem Principis, omne regnũ gubernatur. De quibus habes exemplum in Romanorum Imperio, qui vniuersam Rempublicam quã consecuti fuerunt sũma fide gubernarunt. De quibus etiã in Policrato scribitur, quòd tria fecerunt eos gẽtium victores, sciẽtia, exercitatio, & fides. Vnde dicunt scribentes, quòd in Imperatore cõstituendo cõsiderari fides debeat: nam ille qui non est fidelis, est peruersus, & inimicus, qui cum corpore nobiscum esse videtur, mente vero, & animo, contra nos est: & multo nequior hostis hic, quàm illi qui foris sunt, & euidenter inimici. vt expręsse habetur in.c.si inimicus.93. distinc. Et quòd in Imperatore ante omnia fides consideranda sit, probatur in.l.1.C.de condi.in horr.pub.lib.10. & ibi Bar. & Ioãnes de Pla.& facit tex.in.l.1.in prin.ibi. *probatæ etiam artis & fidei*.ff. de ven. inspicien. Nihil enim est, quòd lumine clariori præfulgeat in Principe, quàm recta fides. l. inter claras.C.de summa trini.& fi. cathol.cum maximè Regibus ac Principibus conueniat illud verbum. *Semel locutus est Deus.* & iterum. *Quod scripsi scripsi*. Vnde Princeps vnum calamum & vnam linguam habere debet, non plures: quia scriptum est per Psalmis. *Quæ procedunt a labijs meis non faciam irrita.* Et alibi per Salomon. *Fidelis Dominus in omnibus verbis suis & sanctus in omnibus operibus suis.* Et in Dei Euangelio hæc scripta sunt. *Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.* vide etiam quę dicunt Doctores in.l.digna vox.C.de leg.
Et cum Princeps terræ iudicem & Principẽ cœlestem debeat imitari scilicet Deũ. vt in.

vtin.§.arripiat.in auth.vt omnes obediant iudici.meritoigitur,verba,fides,&locutio Principis firma esse debent.Ad quod potest allegari Baldi doctrina in consil.327. dicentis,quòd Principis lingua debet esse immobilis sicut lapis angularis:& sicut po
4. lus in cælo.Quare, cum huius prouinciæ antiqui principes hæc intellexissent, & quòd per iniquum Principem,& sine veritate,& iusticia,pereunt omni tempore terra & habitatores eius, consilio, & auxilio, suorum virorum nobilium statuerunt, vt omnes Principes,qui eis in hoc principatu Cathaloniæ successuri erant habeant omni tempore sinceram, & perfectam fidem,atq; veram loquutionem: ita vt omnes homines , cuiuscunq; conditionis & status sint,cum omnibus bonis , & familia,possint se in illis fidare. pro vt hæc & alia latius in vsati. Barcinonæ. in cipien. quoniam per iniquum principem.sunt
5. contenta.Atq; ideo Guiller. de Valles. in dicto vsati.nu.3. refert Aristotelis dictum. de secret.secret.lib.1.cap.26. dicentis, Caueas ne in fringas fidem alicui donatam: quia per fidem ciuitates seruantur ,& sic hominum multiplicatio, ciuitatũ, castrorum., ac virorum communio atq; Regis dominatio.Et contra,si fides violatur,ciuitates,& castra de populantur , guerræ mouentur,populi affliguntur, homines exheredantur, & regna deniq; de vno ad alium transferuntur. Vnde non im merito canones & leges clamant his verbis dicentes, *Graue profecto est fidem fallere.*l.1. ff.de consti. pecu.c. innocens.22.q. 4. Conueniens ergo est, ob recte Rempublicam gubernãdam,& administrandam, vt fides data seruetur.Et sic videtur conclusum pro Titio ne ipse contra fidem Principis,hoc est,ex tantib⁹ gratia seu remissione delictorum, & seu guidatico,supplicium de suis criminibus quantumuis indicta .l. expressis patiatur.

Tertio coadiuuatur hæc nostra opinio
6. alia fortissima ratione , quæ videri meo, nullam admittere potest solutionem: aut responsionem. Ratio autem & argumentum istud est, seruare fidem est de iure naturali.l.1.ff.de pac.ibi. *Huius edicti æquitas naturalis est. Quid enim tam congruum est fidei humanæ quam ea quæ placuerunt inter eos seruare.* qui tex. intelligitur de iure naturali gentium primeuo: cum sit actus conueniens hominibus tantum. Bartolus.Paulus.& comu.Doctores in dicta.l.1.Angelus.in.§. 1.insti.de oblig. & glo.1. in dicta.l.1. ff.de pac.& est tex.in.§. quod vero naturalis ratio.insti.de iure naturali. gen. & ciui.Probat idem sanctus Thom.2.2. q.70. articu. 1.ibi in versi. Ad primum. in. fi. vbi dicit, quòd seruare fidem est de iure naturali: & quòd ideo, nihil potest præcipi homini cõtra id quod est de iure naturali.Et quòd sit de iure naturali ostendidit Marcus Regulus consul Romanus, qui cum fuisset captus à Cartaginensibus missus fuit Romam, & promisit redire,& postea sciens, quòd in eius reuersione cartaginenses eũ interimerent, voluit redire, & potius mori, quàm fidem datam violare: ne quicquã contra ius naturale committeret. probat hoc tex.in.l.post liminij ius.§.captiuos. ff. de captiui. & pòst limi. reuer. Ostenditur idem alio exemplo quod legitur apud Fortunium Garcia.in.l.conuentionũ num.15. ff.de pac.de illo comite qui præerat prouinciæ,& fidem alicui dederat, & consulens ei assessor, vt non obstante eius fide illum affidatum retineret captum, respondidit ipse comes,tu leges me aliàs doceas, contrariã ego legem à fidei ratione didici. Et sic,instinctu quodam naturæ, ipse fidẽ
7. in illo casu seruandam iudicabat.Sed Princeps non potest se eximere à iuribus naturalibus: quia naturalia iura quæ apud omnes gẽtes pereque obseruantur,diuina quadã prouidẽtia cõstituta,semper firma atq; immutabilia permanẽt.§.sed naturalia quidem iura.inst.de iure natu,gen. & ciu.l. 2. ff.de usufruc.ear.rer.quę vsu cõsumun. & in.c.pastoralis.§.neq;.de senten.& re iudi. Ergo sequitur conclusio vera, videlicet, quòd Princeps fidem suam Regiam seruare tenetur.Et sic neminem sub eius fide positum esse puniendum.

Ex qui

8. Ex quibus quidem sequitur responsio & solutio ad argumentum, quòd lex illa municipalis bene potest statuere ne delinquentes de tali & tali delicto absoluantur, ne vè guidentur, & dominus Rex eadem lege facta in curijs generalib', assensu & populi approbatione, potuit sibimet, & suis officialibus, hoc ipsum prohibere, etiã cũ decreto irritante & annullatiuo si contra factum fuerit: & tunc ipse Rex tenetur legem illam maximè iure iurando firmatam obseruare. Nam prohibere, quòd certa crimina non possint remitti, neq; in illis delinquentes guidari, non videtur esse contra ius naturale: neq; diuinum. Quod si postea is Rex contrarium fecerit, delicta illa prohibita remittendo, & absoluendo, aut in illis guidando, & is tanquam periurus peccat: & remissio delicti seu guidaticum sunt ipso facto nulla: quia lege illa ita
9. cauetur. Sed non potest dicta lex facere, quòd si Princeps non obstante dicta prohibitione, & decreto annullatiuo dederit fidem suam alicui delinquenti, non teneatur ipse seruare dictam fidem, taliter, quòd ex non obseruantia dictus delinquens sub fide positus venijsset puniendus, quia tunc ille talis contra ius naturale puniretur. Nã seruare fidem est de iure naturali: vt supra ostensum est: & tamen homini præcipi non potest contra id quod est de iure naturali. ita Sanct. Tho. 2. 2. q. 70. art. 1. vers. Ad primum. in. fi. Iura namq; naturalia semper firma permanent, atq; immutabilia: & nullo iure ciuili dirimi possunt. Quã obrem concludo, delinquentem captum, & sub fide regia assecuratum, pro obseruantia dictæ fidei relaxandum esse: vt sic iuri naturali pareatur. Et quia dicta fides & securitas dari non poterat, dicta. l. obstante, & prohibente, debet incontinenti dictus delinquens desguidari: vt sic dictæ legi remissiones & guidatica in certis criminibus reprobanti & annullanti stetur. Rex vero seu officialis qui contra legem facit, incidens in periurium, adeat cõfessarium vt sic suæ saluti prospiciat.

10. Ex quibus concludo, gratias seu remissiones delictorum in casibus per dictam legem prohibitis non obstante clausula decreti annullatiua in eadem lege inserta debere valere, si non in vim remissionis, saltem in vim guidatici: etiam quod guidatica quoq; in eadem dispositione in dictis casibus fieri prohibeantur. Et hoc, ne quis sub fide Regia positus puniatur, ne ve dicta. l. contra ius naturale effectum operetur. Non enim æquum est, vt qui cum iudice contrahit, eius authoritate circunscribatur. l. 1. in fi. C. de his qui veniam ætatis impetrauer. Et proinde Alberi. in. l. ob seruandum. in fi. ff. de officio præsid. eleganter ait, delinquenti securitatem promittere, ac de inde eum punire, proditionem esse. Et secundum hanc opinionem fuit pluries in Regio concilio conclusum & signanter in facto remissionis factæ Michaeli Casadauall die. 9. Maij. 1570. qui cũ esset instante parte captus, & tamen valde sui corporis punitio instaretur pro assasinij crimine, de quo vt prætendebatur per dictam constitu. cominstigant. remitti non poterat, fuit tamen pro obseruantia fidei Regię, & dictæ remissionis, relaxatus à carceribus, & postea desguidatus. vt apparet in conclusione de his facta die. 15. Nouembris. 1570. Constat idem, in facto alterius remissionis factæ per Regiam curiam die. 23. Augusti. 1570. Sebastino Nogues, qui ætiam pro obseruantia fidei Regiæ, & remissionis, fuit relaxatus, & disguidatus prout conclusũ fuit in dicto Regio concilio die. 24. Nouembris. 1570. Hæc omnia, vt puta, remissiones, conclusiones & desguidamenta vidi in processu contra dictos Michaellem Casadauall, & Sebastianum Nogues actitato: qui est in posse Benedicti Steua notarij Regię curiæ. Et conclusiones sunt in libro conclusionum illius anni. 1570. Habemus item aliud exemplum in facto supplicationis oblatæ pro parte Iacobi Colomer filij Ioannis Colomer supplicantis, declarari remissionem die, 20. Iulij. 1582. Factam Paulo Ginesta de Vall Romana per Exellentissimum locũ tenẽtem generalem, de lato, & in culpato, de necce

de nece proditoriè & appensatè perpetrata in personam dicti Ioannis Colomer reuocari; & quatenus opus sit dictum Ginesta desguidari. Super quo in Regio cōcilio die.22. Octobris.1582. meritis processus attentis, & aliàs, fuit conclusum, quòd declaretur non fuisse intentionis dicti Excellentissimi locum tenentis generalis remittere dicto Paulo Ginesta delictum prædictæ necis: cum sit de casibus constitutionis Cathaloniæ incipientis, Com instigant. Et sic de exceptis in prefata remissione: & respectu dictæ necis dictam remissionem reuocandam esse, & quòd propterea dictus Paulus Ginesta respectu dicti delicti desguidaretur cum termino decem dierū. Fuit preterea idē conclusum die.2. Maij.1567. infacto fisci procuratoris Regiæ curię & partis instantis contra Franciscum Vinyola, & Ioannem Canyadelles, qui fuerunt relaxati a carceribus pro obseruātia guidaticorum ex instrumētis remissionum eisdem per suam Excellentiam factarum resultantiū, & quòd desguidarentur, & iterum publicerentur ratione necium perpetratarum in personas Francisci dē Castellarnau iunioris vicarij Podij Ceritanij, & Christophori de Castellarnau eius fratris, & aliorum: quorum delictorum ratione in uim constitutionis. com instigant. fuerāt publicati, & à pace & treuga eiecti. Die quoque.30. Maij.1567. reperij, idem fuisse cōclusum in facto supplicationis oblatæ per Agnetam sola viduam matrem Iacobi sola occisi, & alios, in effectu supplicantes, Franciscum Simeonem Camporat non potuisse remitti, aut guidari, de homicidio commisso in personam dicti Iacobi sola, & consequenter debere pro dicto homicidio desguidari, & iterum publicari, & fuit conclusum, non fuisse intentionis suę excellentiæ, quòd in remissione generali facta dicto Francisco Simeoni Camporat comprehenderetur dictum crimen homicidij commissi in personam dicti Iacobi Sola, & consequenter quòd pro dicto crimine homicidij tantum, inquantum dicta generalis remissio posset sibi suffragari inuim guidatici vel aliàs desguidaretur, & iterum publiceretur. Denique idem fuisse conclusum constat die.6. Iunij.1567. in facto supplicationis oblatæ per Ioannem Balsell contra Michaellem Faxat. Quam quidem rem Regium concilium praticare solet, etiam quòd in dictis gratijs seu guidaticis expressè exciperentur casus in dicta lege remitti & guidari prohibitis: vt in eisdem, & alijs multis exemplis in libris conclusionum & sub diuersis processibus reconditis demonstratur.

11 Preterea & secundo dicta. l. non procedet, quotiescunque versaretur fauor boni publici: quia propter bonum publicum Rex potest remittere damna & iniurias particulariter & vniuersaliter subditis illatas, etiam quòd sint de casibus expressis, & prohibitis indicta municipali lege. Vbi enim militat bonum publicum, illud cuicunque priuatæ vtilitati præferri debet. Et ratio quare illa. l. restringenda & limitāda sit propter bonum publicum hęc esse potest, quia lex semper ordinatur ad bonum commune, & est nullo priuato commodo, sed pro communi ciuium vtilitate conscripta. Et ita necesse est, quòd lex respiciat ordinem ad felicitatem cōmunem. Ita Sanct. Tho. 1. secundæ. q.90. arti.2. Vnde sequitur, quòd vbi concurrit bonum publicum, & commune, illa lex non possit impedire quòd pro aliquo priuato cōmodo illud exequi non possit. Poterit igitur dominus Rex non obstante dicta. l. propter bonum publicum remittere dāna & iniurias subditis illatas. ita Fortuni. Gar. in. l. conuentionum. ff. de pac. vbi sic argumentatur, Pacis conuentio est publica tex. est in ead. l. conuentionum. Sed ex causa publica possunt res priuatorum capi. l. item si verberatum §.1. de rei uen. l. Lucius. ff. de euictio. Ita etiam tenet Alexān. in consil.136 num.13. vol.1. & Màth. de Afflic. in cons. Neapol. q.17. num.7, &.9 vbi dicit, dominum Regem

ex causa publicæ vtilitatis posse preiudica re juribus priuatarũ personarũ. Quã sententiã approbat Sãct. Tho. 1. secũdæ. q. 105. arti. 1. in fi. ibi dũdicit, Potest tamẽ cõtingere, quòd bonus Rex absq; tyrãnide filios tollat, & cõstituat tribunos & cẽturiones: & multa accipiat à subditis suis propter cõmune bonũ procurãdũ. Idem sentit Nicolaus de Lira sup. 8. Regũ. dicẽs de iure Regis esse, in necessitate propter bonũ publicum regni recipere bona subditorũ. Potest etiã domin⁹ Rex pro publica vtilitate vnis subditis res auferre, & illas alteris dare. vt late Calici. in extrauaga. in prerogati. 210. Ergo multo fortius poterit crimina & iniurias particularibus illatas remittere: & sup. eisdẽ guidare. Et ita vidi fuisse cõclusũ in Regio cõcilio die. 12. Maij. 1584. in facto fisci procuratoris Regiæ curiæ & partis instantis cõtra Bartholomeũ Borras villæ de sanct Boy, qui fuit relaxatus pro obseruãtia cuiusdã remissionis pro bono publico sibi inuim regiorũ præconiorũ factæ, partis instantia non obstante. Atq; etiã in eodẽ Regio cõcilio fuit idẽ conclusũ die. 10. Decẽbris. 1584. in facto eiusdẽ fisci procuratoris & partis instantis contra Petrũ Mut. delatũ & inculpatũ d̃ nece perpetrata in personã Petri Guich, qui pro obseruãtia cuiusdã remissionis propter bonũ publicũ sibi factæ fuit relaxatus, nõ obstante partis instãtia. Et non solũ poterit prędicta facere propter bonũ publicũ, sed etiã poterit libere statuere etiã cõtra legis dispositionẽ l. 1. & l. ambitiosa. C. de decretis ab ordi. faciẽ. vide Bar. in. l. omnes populi. q. 1. ff. de iusti. & iu. Et sic videmus, ꝙ dominus Rex multoties iubet sub sua fide vocari d̃linquẽtes qui in dictã. l. municipalẽ deliquerũt ad pacẽ & treugã firmãdã ꝓpter bonũ publicũ, & tamẽ huc vsq; non dabitur exẽplũ, ꝙ durãte tẽpore dictę fidei seu guidatici quis fuerit captus, & pro criminibus in dicta. l. cõprehẽsis punit⁹. Quod quidẽ exemplũ, de conuẽtione pacis publicũ bonũ respicientis propositũ arctat ad credendũ, dominũ Regẽ etiã in Cathalonia propter bonũ publicũ posse liberè statuere. Alioqui, si lex illa municipalis hunc casũ cõprehenderet, vt scilicet guidaticũ pro pace firmãda non teneret in criminibus dictæ. l. nemo ad pacẽ firmandam veniret: & esset potius totã rei publicæ pacẽ destruere, quã hominum saluti

13. & quieti prouidere. Nã pax nihil aliud est quàm multitudinis vnitas, in qua bonũ & salus populi consistit, omni quippè regno desiderabilis, in qua populi proficiunt & vtilitas gentiũ custoditur. Ipsa bonarũ artium est decora mater, mortaliũ genus multiplicat: facultates protendit; mores deniq; extollit, & cõgruit legis latori, bono ac graui præsidi, paci semper dahere- re: vt quietẽ possit suam habere prouinciã. hæc Oldra. in consil. 94. Præterea Imperator in titu. de pace tenen. in vsib. feu. in laudẽ pacis hæc verba scribit, pãcẽ desideratam, & toti terræ necessariã per vniuersas regni partes habendam regia inducimus authoritate. Et sic patet, fidem datam in quibus cunque criminibus ob pacem firmandam tanquam bonum publicum, & toti terræ necessariam, esse. l. aliqua non obstante seruandam: & proinde l. illam in casu boni publici esse limitãdã.

14 Tertio d̃nique ab illa. l. excipiẽdum est, quando alicui delicta remittuntur; vel de illis conceditur guidaticum pro directione iusticiæ: vt puta, Pono quòd in Republica transeuntes per vicos minus frequẽtatos expoliantur, & de pradantur, & etiã interficiuntur, & dominus Rex iubet fieri pro clama, quòd reuelans consocios erit immunis, venit vnus, & reuelat, dubitatur, an dominus Rex cũ illa delicta sint de comprehensis in dicta. l. teneatur seruare impunitatẽ promissam? & dicit Ias. in. l. conuentionum. ff. de pac. fidem in hoc casu esse seruandã. Qui dicit Venetijs ita in simili casu fuisse conclusum: nam aliàs, nemò veniret ad propalanda maleficia: & esset contra publicam vtilitatem, cui expedit, ne crimina remaneant impunita. l. congruit. ff. de officio præsi. Et ipse vidi plures hac de causa

sa in Regio concilio fuisse absolutos. Quòd si fides in hoc casu non seruaretur, esset potius decipere, & mera proditio. quàm fidem dare. vt inquit Ant. de Butr. in l. obseruãdũ. ff. de offi. præsi. Quod quidẽ principẽ nõ decet: quia in eo maior esset proditio. l. 1. C. de his qui veni. æta. impetra. possemus in tali casu si dei nõ seruatæ exclamare cũ Augusti. in soliloquio. Heu fides iã perijt, fides ablata est, fides nũquam tuta: quia nulla est.

Cap. 40. an grassator qui semel in strata publica, vel in sylua furatus fuit, & au fugit ad ecclesiã, à qua violẽter extrahitur, gaudeat immunitate ecclesiastica.

1. *Ab Ecclesia nõ est quis violẽter extrahẽdus.*
2. *Latro publicus non gaudet immunitate ecclesiastica: licet ab ea violenter extrahatur & uide num. 6. infi.*
3. *Grassator quis iniure verè & propriè censendus sit. Et grassari quid sit.*
4. *Latrones publici propriè dicuntur qui pluries in stratis publicis, vel in syluis, vel in domibus, vel in mari, per vim cum armis, vel sine. grassantur: cum tamen hominis interemptione.*
5. *Latro publicus dicitur ex eo, quòd palam & publicè furatur.*
6. *Latro qui pluries grassatur dicitur publicus qui ideo est furca suspendendus.*
7. *Latro qui semel in strata publica vel alibi grassatus fuit, nõ dicitur publicus latro: nec ideo de iure cõmuni vltimo est tradendus supplicio: sed in metallum damnatur, vel in insulas relegatur.*
8. *Graßator qui semel furatus est, cum iure latro publicus non dicatur, non comprehendetur sub dispositione tex. cap. inter alia. de immuni. ecclesi. in quãtũ de publicis latronibus loquitur.*
9. *Graßator qui semel delictum cõmissit, si violenter ab ecclesia extrahatur, debet tanquam gaudens immunitate ad eandem ecclesiam vnde fuit extractus restitui.*
10. *Declaratio Regij Cancellarij, cum interuentu Doctorum Regij concilij.*

OMANVS Põtifex in cap. inter alia. de immunita. ecclesiar. facta distinctione inter seruum, & hominem liberũ, nobis quo ad liberum re-
1. gulam sic proponit. Quòd quantuncunque homo liber grauia delicta commisserit, non est violenter ab ecclesia extrahendus: nec inde damnari debet ad mortem vel ad pœnam, & concordat tex. in c. id constituimus. 17. q. 4. à qua regula dictus tex. in cap. inter alia duos excipit casus, vt
2. Primo non procedat, quando extractus àb ecclesia esset publicus latro: vel secũdo nisi talis esset agrorũ nocturnus depopulator: hi enim horũ exceptorũ criminũ ratione, ecclesiastica immunitate nõ gaudent. Et de publico latrone cõfirmat tex. in c. sicut antiquitus. 17. q. 4. vbi tex. impositis confinibus ecclesiæ inquit, quòd qui dicta cõfinia confringere tentauerit aut personam hominis vel bona eius indẽ substraxerit, (nisi publicus latro erit) quousque emendet, & nisi quod rapuerit reddat, excõmunicetur. Ex quibus clarè deducere possemus, quòd si & vbi grassator in strata publica vel in syluis grassatꝰ fuit, ob id latro publicꝰ iure cẽsẽdus esset, ipsum immunitate ecclesiastica gaudere non posse.

At hæc cõsequẽtia (quòd grassator ideo quòd in itinere seu strata publica furatus est publicus latro existimetur) de iure in omni casu non procedit. Quare vt rẽ hãc facilius perpendamus ab huius vocabuli grassatoris significatione seu interpretatione incohandum est.

Et grassatorẽ eũ verè & propriè appellamus, qui viarũ in vrbe vicorũq; obcessor
3. est, qui obuios iniuriæ opportunos spoliat, aut pulsans, aut intẽtata morte territãs. Et ideo grassari vt inquit Nonius est supra modũ sæuire. Festꝰ vero inquit grassari dicũtur latrones vias obsidẽtes gradi

si quidem ambulare est, vnde tractū grassari, videlicet ab impetu gradiendi. Sic Accursius in.l.capitalium.§. grassatores. in verbo, grassatores.interpretatur & exponit, grassatores, idest admalum nitentes: vnde grassor, idest nitor admalū. Sic etiam dicimus pęstem grassari, vt apud Budęum legitur, grassatur pæstis, cum in genti clade hominum inualescit. Calistratus vero indicta.l.capitalium.in eō.§.grassatores ait, *grassatores qui prædæ causa id faciunt, proximi latronibus habentur: & si cum ferro aggredi & spoliare instituerunt capite puniuntur, vtique si sæpius atque in itineribus hoc ad miserunt: ceteri in metallum damnantur, vel ininsulas relegantur.* Ex cuius iuris consulti verbis, & maximè ex illis. vtique si sæpius. colligimus, differentiam inter eos quinō sæpius itinera frequentantur, & eos, qui sæpius dicta itinera seu vias obsident, vt hi capite puniantur: illi vero aut inmetallum damnantur, vel in insulas relegantur. Quasi velit iuris consultus explanare, quòd qui semel initinere publico grassatur, nō sitpro publico latrone habēdus: sed sic, qui sæpius hoc crimen admiserit.

Et si forcan hęc esset iuris consulti intētio, ex his nostrę quęstionis dubium suboriretur: nam siquis semel grassatur, iure latro publicus existimandus non est: & ideo talis delinquens non comprehenderetur sub dispositione tex.dicti cap. inter alia. de immunita. ecclesiar. qui tex. publicos latrones ab ecclesiarum immunitate repellit. de quibus loquitur tex.in. l.capitalium.§.famosos .ff.de pœn. Qui igitur verè & propriè in iure publicilatrones existimentur perquirendum est, vt hinc perspicuum sit, an ille quisemel grássatus fuit instrata publica, vel in syluis, alienis vè domibus, sit inter eos connumerādus vel nō, & sic an tex.in dicto cap. inter alia. qui publicos latrones ab ecclesiastica immunitate repellit, priuetquoq; talē vt publicūlatronē dicta immunitate.

4. Ad rem igitur deueniendo, quidam existimarunt, eos verè & proprie publicos & famosos latrones dici, qui pluries in stratis publicis, vel in syluis, vel in domibus, vel inmari, per vim cū armis, vel sine, grassatur: cū tamen in interēptione hominis. in hac sentētia est Çępola in auth. sed nouo iure. num. 106. ita intelligēs tex. in.l.capitalium.§.famosos. ff. de pœnis. qui tex. sic loquitur, *Famosos latrones in his locis vbi grassati sunt furca fingendos quā pluribus placuit, ut & conspectu deterreantur: alij abeisdē facinoribus, & solatio sint cognatis & affinibus interēptorum, eodē loco pœna reddita quo latrones homicidia fecissent. Non nulli etiā hos ad bestias dānauerunt. Maiores nostri in omni supplicio seuerius seruos quā liberos famososq; integræ famæ homines punierūt.* Ex cuius tex. verbis, & præcipuè ex verbis, interemptorum. & homicidia. apparet, quòd ad hoc quòd quis publicus & famosus latro dicatur, non solū sufficit, quòd grassator cōsuetus sit grassari: verū etiā, quòd illud fecerit cū hominis interfectione. Et sic Çępola in lococitato dicit intelligēdā esse glo.in authe. sed nouo iure. in verbo castigabitur. C. de seruis fugitiuis. ideo quòd dicta glo. se ipsā refert ad dictū .§. famosos. & etiā glo.in. c. si quis fortitudinem.23.q.3.

5. Alij vero sunt qui tenēt publicū latronē esse ex eo solū, ꝙ palā, & publicè furatur, vt sunt pyratæ, vel qui publicè stāt in stratis: vt homines trāseūtes disrrobēt. ita Panor. indicto cap. inter alia. nū.5. & Oldra. in cōsil.154. nū.2. & Bar. in dicta .l. capitaliū.§.famosos. nū.1.&.2. ff. de pœnis. & Bal. in auth. sed nouo iure. nū.3 .C. de seru. fugiti. & Gregor. in syntagma. iur. vniuer. lib.37. cap.9. nū.9. qui dicit, quòd nō dubitaret asserere publicūesse iudiciū latronū obsidētiū vias, etiā si nō iugulēt homines, sed expoliēt tātū, & prædētur: quia & ij furca suspēdēdi sunt. Et secūdū horū opinionē videopracticari, maximè in nostro Regio cōcilio Cathaloniæ inquo grassatores stratarū publicarū etiā ꝙ furentur sine interfectione alicuius habētur pro publicis latronibus: & solēt cōdēnari ad vltimū supplicium. Ego vero sic esse distinguēdū putarē, & maximè qtū at

tinet

ad articulum immunitatis dequo in hac agitur quæstione. Quòd aut grassatores qui palam & publicè grassantur pluries,
6. aut semel, delictum commisserũt, Si pluries, quia ex hoc, capite puniuntur, vel furca suspēdũtur, dicũtur publici & famosi latrones. vt est tex. in .l. capitalium. §. grassatores. juncto. §. famosos. ff. de pœnis. & glo. ibi in dicto. §. famosos. in verbo. grassati sunt. in secunda & vltima expositione dum dicit, vel grassati, idest, vbi frequenter obsederint itinera publica. & est alia glo. in auth. sed nouo iure. in verbo. castigabitur. C. de seruis fugit. quæ declarat, eum esse publicum latronem qui furari consueuit: & sic eum furcis esse suspendendum. Et isti licet ab ecclesijs extrahantur, non gaudent immunitate ecclesiastica: de quibus loquitur tex. in cap. interalia. de immunita. ecclesiar. ibi. *quidũ itinera frequentata vel publicas stratas obsidet* loquendo per numerum pluralem, vt ostendat, eum esse publicum latronem, qui solitus est in publicis itineribus frequen-
7. tare. Aut semel tantum hoc commisserunt, & tunc licet eos Regium concilium soleat vltimo supplicio tradere, propter delicti frequentiam in prouincia, & habeat se cum eis, tanquam cum publicis latronibus qui sæpius furati fuerunt, tamē secus est de iure communi quo tales vel inmetallum damnantur: vel ininsulas relegantur. vt tenet expressè tex. in dicto. §. grassatores. ibi *grassatores qui prædæ causa id faciunt proximi latronibus habentur: & si cum ferro aggredi & spoliare instituerunt, capite puniuntur, vtique si sæpius atque in itineribus hoc admiserunt. Ceteri inmetallum damnantur vel ininsulas relegantur.* tenet glo. in dicto. §. famosos. in verbo. grassati sunt. ibi dũ dicit, *nam si semel, veniam meretur a furca.* probatur etiam per tex. in. l. 3. in fi. C. de epis. audien. ibi. *vt remissionem veniæ crimina nisi semel commissa non habeant.* & est alia glo. in dicto §. famosos. in verbo, furca. in versi. Aut palam. & in versi. Vt posset dici. vbi dicit, quòd si semel tantum quis sit grassatus tenetur lege Iulia de vi publica, & non debet furca suspendi. Et secundũ hoc ius commune terminanda & decidēda est hæc nostra quæstio. Quinimo cõsuetudo & practica Regij cõcilij (qua qui semel latrocinium cõmisserunt quo ad punitionem habentur pro publicis latronibus) non potest ex quo est laicorum tollere priuilegia & libertatem ecclesiæ iure communi canonico cõcessam. cap. ecclesia sanctæ Mariæ. & ibi Doctores, de constitutionib.

Ex quibus patet, eos grassatores qui semel in itinere aut in sylua ædeq; aliena violenter aggrediuntur, non ideo iure communi publicos latrones existimari: cum ad capitis pœnam eos tãtum teneri sensiat, qui sæpius in itineribus aggrediũtur, vt vi itinerantes spolient atque furentur. Nam si qui semel grassantur publicos latrones sencisset, non quidem inmetallum damnationi, seu in insulas relegationi, sed potius vltimo supplicio eos in eo tex. ad iudicasset: cum alibi ipse Calistratus publicos ac famosos latrones furca fingendos statuerit. vt in dicta. l. capitaliũ.
8. §. famosos. ff. de pœnis. Ex quib⁹ rectè inferri licet, quòd cũ isti qui itinera publica nõ frequẽtãtur, sed hoc crimē tãtũ semel admiserũt nõ sint vltimo supplicio dãnandi, eos publicos latrones nõ censeri, quãuis illis proximi videãntur: & sic nõ cõprehendi sub dispositione tex. cap. interalia. de immunita. ecclesia. in quãtũ de publicis latronib⁹ loquitur, quos solũ atq; aggrorũ nocturnos de populatores ab illa immunitate repellit. Quo fit, vt si tales qui crimē hoc semel cõmisserũt violēter ab ecclesia extra hantur, debeãt tanquã gaudentes ecclesiastica immunitate ad eandē ecclesiam restitui. ita expressè tenēt Oldra, in consil. 154. num. 2. & Petrus Bellu. in speculo Principũ. in. §. sed quia. num. 13. vbi cõcludit, publicũ latronē quoad amittendã immunitatē eũ dici qui in stratis publicis aliquē per insidias, fuerit aggressus, vel eũ qui itinera frequētat derrobãdo, & nõ eũ qui impetu, vel casu fortuito hoc cõmittit: nã talis im mu

nitate gaudet ideo q publicus latro nõ est appellãd. Et secũdũ hãc opinionẽ fuit p Regiũ Cãcellariũ Mathiã de Sorribes declaratũ die 3. Februarij. 1561. in fauorẽ Baldirij Corones delatũ & inculpatũ coram Regia curia de quodam latrocinio per eum & alios violẽter commisso. Fuit enim tunc per Doctores eum consulentes habitum pro constanti, quòd licet semel quis in stratis publicis committat violenter furtum, non ideo est latro publicus dicendus. Et Doctores fuerunt. Miralles, Serra, Riusech, Lobregat. Ros, Iofre, Sunyer, Torroella, Quintana, & Michael Ferrer. Omnes summæ authoritatis & doctrinæ.

Cap. 41. in quo quęritur, qua pæna puniendus sit ille, qui frangit fines exilij; impositi.

1 *Exilij certi & determinati temporis minus quam sit tempus desennij fines frangens, punitur, quòd duplicatur sibi tempus quod superest & num. 9.*

2. *Tempus quo quis stat in carcere, non computatur, in tempore exilij.*

3. *Exilium ad desennium datum frangens, punitur pæna perpetui exilij & num. 11.*

4. *Frangens fines perpetui exilij, punitur pœna mortis. Et quomodo intelligẽdum sit, vide in sequentibus numeris.*

5. *Frãgẽs fines perpetuæ relegationis, nõ punitur pæna mortis naturalis sed pæna de portationis.*

6. *Relagari ad insulam & ad tempus, & in perpetuum quis potest; de portari autem non nisi in perpetuum.*

7. *Relegatus siue ad tempus, siue in perpetuum, retinet ciuitatem, & testamenti factionem.*

8. *Deportati, ciuitatem, testamenti factionem, & ea quæ sunt juris ciuilis amittunt.*

9. *Bannitus vel relegatus ad certum tempus minus desennio, si frangit fines dicti exilij multiplicatur ei tempus quod super est probatur hic. Et cum conclusione Regij concilij*

01. *Exulatus seu bannitus a prouincia vel ciuitate in perpetuum si frangit fines dicti exilij, extra ordinem judicis arbitrio punitur. Et cum cõclusione Regij concilij.*

11. *Relegatus ad insulã ad desenniũ, si redeat, in perpetuum est relegandus.*

12. *Relegatus in perpetuum ad insulam, si frangit dictam relegationem, deportandus est. Et ita in Regio concilio conclusum.*

13. *Deportatus frangens fines deportationis summo supplicio afficiendus est & ita fuit in Regio concilio conclusum.*

VM passim cõtingat, quòd iudices imponũt pœnam exilij optimum erit decidere, qua pœna plectẽdi sint frangẽtes fines exilij impositi. Ad quã quidẽ quęstionem persoluendam, nos hac vti distinctione oportet. Aut judex impo-
1 nit pœnam exilij ad certum & determinatum tempus minus desennio, & tunc condemnatus debet illud seruare, adeò quòd si fecerit contrarium, & ingrediatur locum a quo fuit exulatus, duplicatur sibi tempus exilij quod superest, vt probatur in. l. aut damnum. §. quisquis. ff. de pœnis. vbi iuris consultus his vtitur verbis. *Quisquis autem in opus publicum damnatus refugit, duplicato tempore damnari solet, sed duplicare eum id tempus oportet, quod ei super est cum fugit, scilicet, ne illud duplicetur, quo apprehensus in carcere fuerit.* Idem Bar. & commu. scriben. in dicto. §. quisquis. & facit tex. in. §. temporales. insti. de exceptionib. vbi dicitur, quòd ille qui petit ante tempus duplicantur induciæ, & intellige quòd duplicantur induciæ quę superant. per tex. in dicto. §. quisquis.
2 Ex quibus not. ibi Bar. tempus quo quis stat in carcere, nõ computari in tempore exilij: quia illud tempus computatur à tempore quo excessit. vt. l. relegati. ff. de pœnis. Ipse vero non approbo hanc
3 illationem: quia est contra. l. omnes. C. de pœnis. Aut iudex imponit pœnam

exilij

exilij ad desennium,& tunc si damnatus indecem annos fines exilij frangit, aut perpetuari debet ei pœna;aut ipse in opus metalli transmitti, Vt expresse habetur. indicto.§.quisquis.ibi.in verbis,*Et si in decem annos damnatus sit.*

4. Aut denique iudex inperpetuum exulat,& tunc frangens fines exilij, ingrediẽdo locum aquo exulatus est,punitur pœna mortis.juxta opinionem Antonij Gomez.de delic.cap 8.& Iulij Ciarij.in practi.crimi.q.71.versi.Quero quapena.Quorum sententia licet in se vera sit, tamen requirit maiorem declarationem, ne decipiat multos iudices ignaros qui forte attenta illorum distinctione,condemnabunt morte illos, qui in perpetuum ad insulas relegantur,vel illos qui aprouincia vel ciuitate inperpetuum banniũtur:

5. si fines dictę relegationis aut bannimenti frãgunt.Quod quidem fieri non licet, cum inperpetuum relegatis,casu quo fines dictæ relegationis frangant, alia mitior pœna quàm sit mortis naturalis à lege statuta atque imposita sit:vt est pœna deportationis, quę maior est pœna relegationis.vt expresse probatur in l. relegati.ff.de pœnis.vbi Marcelus in hęc verba inquit.*Relegati siue ininsulam deportati debent locis interdictis abstinere,& hoc iure vtimur, vt relegatus interdictis locis non excedat; alioquin in tempus quidem relegato,perpetuum exilium relegationis,ininsulam relegato deportationis,ininsulam deportato pœna capitis irrogatur.*Concordat tex.in .l. capitalium.§. inexulibus.ff.eod.titu.vbi legitur, edicto Diui Adriani gradus pœnarum constitutos fuisse,vt quiad tempus relegatus est,siredeat,ininsulam relegetur hoc est inperpetuum. vt ibi declarat glo. in verbo relegetur. et probatur in dicta.l.relegati.sed qui ininsulam relegatus excesserit,ininsulam deportetur, & qui de portatus euaserit capite puniatur.Quod etiã videtur repetere Iuris consultus in eadẽ. l.capitalium.in.§.& in custodijs.qui sequitur post.§.in exulibus. cuius verba hęc sunt,*Et in custodijs gradum seruandum esse idem Principes rescripserunt,idest, vt qui intẽpus damnati erãt inperpetuũ dãnarẽtur,qui inperpetuũ dãnati erant,inmetallũ dãnarẽtur, qui inmetallũ dãnati id admiserũt, sũmo supplicio afficerẽtur.*Ex quib⁹ clarã & expressã annotare possumus differentiam inter relegationem inperpetuum,& deportationem:cum vna sit pœna alterius, hoc est ipsa deportatio quæ irrogatur frangentibus perpetuam relegationem Aliam etiã

9 statuit iuris consultus inter relegatos & deportatos differentiam in. l.relegatorũ §. hæc est differentia .ff.de interdic.& releg.hoc est, quod ininsulam relegari & ad tempus,& in perpetuum quis potest, deportari autem non nisi inper petuum. vide ibi glo.in verbo.quis potest.Ratio autem quare maior sit pœna deportationis iniure patens & manifesta est.Nam siue quis ad tempus,siue inperpetuum relegetur, semper retinet ciuitatem:& testamenti factionem.vt in dicta. l. relegatorum.§.siue ad tempus.ff.deinterdic.& re

7

8 legat.At deportati hęc omnia, & ea quę sunt iuris ciuilis amittunt.l.quidam.ff.de pœnis.l.1.& ibi glo.in verbo.nõ possunt C.de hæredib.instituen, & est tex. in.l.1. §.penul.ff.de bonor.possesio. contra tabul.Vbi deportati pro mortuis habẽtur.

Dicamus igitur, verba Antonij.Gomez,& Iulij Clarij,ĩ locis supracitatis (in quantum asserunt, eum qui inperpetuũ exulatus est ingrediendo locum aquo fuit exulatus teneri pœna mortis) intelligenda esse de ipsa deportatione.

Et sic,quando in.l.vel apud Doctores reperietur scriptum,frangentes fines perpetui exilij pœna mortis esse plectendos illud sanè intelligendum est de deportatione, & non de bannimento inperpetuum à prouincia vel ciuitate, neq; de relegatione ad insulam inperpetuum:quia licet his casibus exulati excesserint pœna mortis nontenentur. vt supra ostensum est.

9 Quare vt res clarior ante oculos jaceat sic iterum nos distinguere oportet. Aut quis exulatur àprouincia vel ciuitate vt fre-

frequenter fieri solet, vel ad insulam relegatur ad certum tempus minus desennio, & tunc si tales ingrediuntur locum aquo exulati fuerunt, multiplicatur illis tempus exilij quod superest. dicta.l. aut damnum.§.quisquis .ff.de pœnis, & ita vidi fuisse conclusum in Regio concilio die.19.Iulij.1584.in facto fisci procuratoris Regiæ curiæ contra Eulaliam Nogues delatam & inculpatam, quòd cumfuisset a vicaria lata Barcinonæ bannita ad quinquennium dictum bannimentum non seruauerat, quę ideo fuit denuo ad dictũ bannimentum, seu exilium condemnata multiplicando ei tempus ad desenniũ.

10. Aut quis non relegatur ad insulas, sed bãnitur seu exulatur a prouincia, vel ciuitate imperpetuum, & tunc cum contra nonobseruantes hoc bannimentum seu exilium certa & determinata pœna iniure imposita non sit, eos posse extra ordinem puniri non est ambigẽdum. Per tex. in.l.1.§.expilatores.ff.de effractorib.& expilatorib.prout etiam in Regio concilio fuit arbitratum & conclusum die.8. Augusti. 1582. contra Benedictum Lobera qui cum fuisset inperpetuum bannitus à prouincia, & non obseruasset dictum bannimentum, fuit arbitrio iudicum condẽnatus ad seruitiũ Regiarum triremium ad quinquennium.

11. Aut quis ad insulas relegatur ad tempus desennij, vel ad tempus nullo determinato tempore, quod est idem quòd si diceret ad tempus decem annorum; nam quando judex imponit pœnam exilij ad tempus, non determinato tempore, intelligitur exulatus ad temp⁹ decem annorum. vt est tex. singularis & vnicus in.l.sine præfinitione.ff. de pœnis.& tunc si redeat, inperpetuum est relegandus, vt in dicta.l. relegati. &.l. capitalium .§. in exulibus.ff. de pœnis.

12. Aut inperpetuum quis relegatur, & tunc si dictæ perpetuæ relegationis exulatus fines frangit, pœna eorum est deportatio.vt probatur expressè in juribus supra proximè allegatis.& ita fuit obseruatum atque conclusum in Regio concilio die.7. Marcij. 1584. contra Bartholomeum Pasqual villæ de Cardedeu, qui cum fuisset ad insulam Sardiniæ inperpetuum relegatus, & postea fines dictæ relegationis fregisset, fuit adarcem nominãdam per suam Magestatem de portatus. Dico autem ad arcem nominandam persuam Magestatem, occasione tex.in.l.relegatorum in.§.in insulam.ff.de interdic. & relega.quem tex.videas, & verba hæc intelliges.

13. Aut quis deportatur.vt in supra proximo exemplo & tunc, si qui deportantur fines deportationis frangunt, pœna mortis puniuntur.probatur.in dicta.l.relegati.ff.de pœnis ibi in verbis.*in insulam deportato pœna capitis irrogatur* & nota ibi glo. in verbo.capitis. quæ declarat ibi pœnam capitis intelligendam esse non de alia deportatione, sed de capitis amputatione: vt pœna augeatur, quando minori non paretur.& probat hoc expressus tex.in.l.capitalium.in.§. in exulibus. in fi.& tex.in.l.aut damnum.§.inter.ff.de pœnis.& vidi ita fuisse conclusum in Regio concilio die.24. Iulij.1584. in facto fisci procuratoris Regiæ curiæ cõtra eundem Bartholomeum Pasqual supra nominatum delatum, & in culpatum, quòd cum demense Maij.annij.1582.ob aliqua delicta fuisset in Regio concilio condemnatus ad seruitium Regiarumtriremium inperpetuum, & excausa, quia erat inaliqua sui corporis parte debilitatus Prorex eidem eandem pœnam ad perpetuã relegationem ad insulam Sardiniæ commutasset, cumq; postea fines dictæ relegationis fregisset redeundo inprę sentem Principatum, & ob id fuisset sententia Regia contra selata die.9.Marcij eiusdẽ anni deportatus ad arcem, finesq; dictæ deportationis fregisset, fuit ideo condẽnatus, quòd furcis suspenderetur: & sic fuit summo supplicio affectus.

Cap.42.an raptor cõtrahens matrimonium cum muliere rapta euitet pœnas alege ciuili propter raptum impositas.

Matri

1. *Matrimonium inter raptorem & mulierem raptam, de iure ciuili & iure Canonico antiquo consistere non potest.*

2. *Matrimonium hodie inter raptam & raptorē contrahi potest, & sic corrigitur ius antiquum. Quod intellige, dum modo mulier rapta separata sit a raptore: & libero constituta.*

3. *Stupri pœna quæ sit de iure Ciuili, canonico, & vsaticorum Cathaloniæ.*

4. *Matrimoniū in materia stupri de iure canonico & patriæ Cathaloniæ euitat pœnas propter stuprum a lege ciuili impositas.*

5. *Matrimonium inter mulierem raptam & raptorem contractum, non euitat pœnas a lege ciuili propter raptum impōsitas*

6. *Stuprum dicitur, quando virgo siue ea volente, siue per vim capitur, & carnaliter cognoscitur & non rapitur.*

7. *Raptus dicitur, quando mulier per vim capitur libidinis causa, & transducitur de loco ad locum.*

8. *Raptor mulieris de iure canonico punitur, non obstante matrimonio cum muliere rapta per eū contracto Et etiam de iure ciuili pœna eiusdem criminis raptus.*

9. *Matrimonium contractum inter raptum & raptorem de consensu parentum mulieris raptæ mitigat pœnam propter raptū a lege impositā.*

1. FORÇAN quis, frustra nos hanc proponere quæstionem iudicabit: cū & Ciuili lege & Canonica cautum sit, raptorem cū muliere rapta matrimonium contrahere non posse. Si quidem extāt. l. vnica. C. de raptu virgi. & alia Iustiniani constitutio. in auth. de raptis mulieribus. colla. 9. quæ vetant mulieri vel virgini raptæ, ne raptoris matrimonium eligant. Iure vero canonico extant iura in. c. placuit. & in. c. de puellis. 36. q. 2. quibus iuribus cauetur, quòd qui rapiunt fæminas, vel furantur, aut seducunt nulla tenus, debent eas in vxores ducere: quāuis eis post modum conueniant, aut eas dotauerint, vel nuptialiter cum consensu parentum suorum acceperint. Si igitur matrimonium inter istas personas fieri vetatur, non est cur curemus, an matrimonium raptoris cum muliere rapta pœnas criminis rap-
2. tus a lege statutas euitet. Attamen, quia contrarium videtur decidere tex. in cap. penul. & fi. de raptorib. incendiar. & violatorib. ecclesiar. quibus habetur, raptam puellam legitime posse contrahere cum raptore, fatendum sanē est, iura supra in contrarium ad ducta, nunc esse correcta. prout etiam attestatur glo. in dicto cap. fi. in verbo. cum raptore. & sentit hanc eandem correctionē. Couarru. cap. 3. secundæ partis. §. 9. num. 1 & 2.

Et quamuis super his lex ciuilis dispo suerit, non tamen ei legi stādum est: cum super matrimonio tanquam re spirituali, vel de impedienda contrahentium voluntate quicquam disponere non possit. Facultas enim contrahentium matrimonium non est per potestatem secularem restringenda. ita Felin. in cap. 1. de sponsalib. neque statutū per quod differur ad tempus valet. Abb. cōsil. 2. num. 4. Atque ideo, licet jure ciuili bona raptoris, que raptæ mulieri applicātur, si ip sa rapta nubat raptori, ea omnino amittat, vt in dicta auth. de raptis mulierib. tamen ne liber consensus impediatur, illa pœna omnino cessat canonica sanctione. glo. in. c. de puellis. in verbo. nullatenus. 36. q. 2. quam dicit singularem Ioan. Lupi. in cap. per vestras. 3. notab. §. 20 num. 8. vbi eam probat. & eam sequuntur. Abb. Areti. Felin. & Deci. num. 34. in cap. ecclesia. de consti. Abb. in cap. 1. de sponsalib. Federi. de sen. consil. 36. Archidia. in. c. cum secundū leges. de hæreti. in. 6. Alex. in. l. Seius Augerius. ff. ad leg. Fal. Deci. in. l. nuptias num. 11. ff. de reg. iur. quorum ratio est, ne timore amissionis bonorum liber cō sensus ad coniugium impediatur.

Hęc tamen quæ de contrahendo matrimonio inter raptorem & raptam dicimus, sic perpendenda sunt, nisi mulier, rapta in potestate sit ipsius raptoris: quia quan

quandiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum potest consistere matrimonium. Et ideo, intellige prædicta, quando rapta a raptore separata est, & in loco tuto, & libero constituta: quia tunc si raptorem in virum habere consenserit, eam raptor in vxorem habere potest. ita statuit Sacro Sanctum Tridentini Cōciliū in decreto de Reformatione Matrimonij cap. 6. cessio. 24. Quare cum ex prędictis constet, matrimonium inter raptam & raptorem consistere posse postquam mulier rapta in libertate constituta, & a raptore separata liberè suam explicauerit voluntatem consensumq; præstiterit, offert se nunc quæstionis nostræ dubitatio, an Matrimonium ita & inter istas personas contractum purget raptoris vicium: euitetq; pœnas a lege propter raptum impositas.

3. Et raptorem debere euitare raptus pœnas patet, nam scimus, quòd de iure ciuili stupri pœna cum virgine sine vi regulariter est in honestis publicatio partis dimidię eorum bonorum, in humilibus vero corporis coertio cum relegatione. vt in. §. item lex Iulia de adul. insti. de publi. iudi. Quod quidem ꝙ iure canonico correctum inuenimus per tex. in cap. 1. &. 2. de adulter. quibus iuribus cauetur, quòd qui virginem corruperit, tenetur eam ducere in vxorem, & similiter eam dotare secundum qualitatem suæ personæ: si vero ipsa vel pater eius noluerint cum eo contrahere, tunc competenter dotabit eam. Quibus concordat tex. etiam quòd stuprum vi committatur, in vsatico. Barcinonæ. incipien. si quis virginem. in quo hæc habentur verba. *Si quis virginem violenter corruperit, aut ducat eam in vxorem si illa & parentes eius voluerint, & dederint ei suum axouar: aut donet illi maritum de suo valore.*

4. Ex quibus infero, quòd cum matrimonium in materia stupri de iure canonico & patriæ Cathalonię euitet pœnas a dicta lege ciuili impositas, idem quoq; esse dicendum, illorum argumento in materia raptus. Nam si post contractum matrimoniū inter raptam & raptorem deberet raptor mori virtute. l. vnicæ. C. de rap. virgi. sequeretur, ꝙ statim illud matrimoniū dissolueretur: & sic frustra fuissent prouisiones iuris canonici contra ius ciuile in materia ista matrimoniali: Si ergo ius canonicum corrigit ius ciuile in matrimonijs, ergo & in accessorijs quo ad pœnam: alias friuolum fuisset permittere matrimonium si statim per mortem violētā dissolueretur. Quo fit, vt per matrimonium videatur in consequentiam in pœna dispensatum. Hanc sententiam, & conclusionem sequitur Ioannes Calderin. in dicto cap. fi. extra. de raptorib. Augustin. de Arimi. in additionib. ad Angel. de maleficijs. in fi. in parte cheme ai adulterato. 17. col. versi. An autem per subsequens matrimoniū. qui dicit, se habuisse in quæstione de facto, & ita obtinuisse, quod certè est summè notandum in practica, & ante eum tenet etiam Paul. de Cas. in. l. raptores. C. de episcop. & cleri. in. 2. colum. vbi dicit se ita consuluisse, & quòd per eius consilium fuit quidam raptor à pœna mortis in ciuitate Mantuę liberatus. Pręterea pro hac opinione videtur facere tex. in cap. pen. de raptorib. vbi habetur, quòd quando mulier de eius concensu abducitur inuitis parentibus causa contrahendi matrimonium cum ea, si matrimonium inter istas personas contrahitur, ille contrahens non potest dici raptor: licet parentes reclamarent a quibus dicitur rapuisse. Ergo patet, matrimonium causam esse quòd raptus crimen extingatur.

5. Sed his non obstantibus, existimo contrariam sententiam in puncto iuris veriorem esse. Licet enim matrimonium de iure canonico inter eos valeat ꝑ tex. in dic. cap. penul. & fin. de raptorib. cui iuri in his quæ ad matrimonium pertinent standum est. vt dicit glo. in dicto cā. fi. in verbo. cum raptore. & Docto. in ca. 1. de noui oper. nuntiatio. non ideo illa iura excusant raptorem à pœna ordinaria: cum non sit aliud ius canonicū quod dispo-

dispoſuerit nec diſponere potuerit interris Regis ſeu domini temporalis circa pœnā ipſius delicti de iure ciuili impoſitam: vnde merito raptor non obſtante matrimonio tenebitur. Et ſic non obſtant tex. cum materia in cap. 1. & 2. de adulterijs, nam iura illa quo ad pœnam habent locum interris Papæ; non vero interris Imperij, vel alterius Regis ſeu domini temporalis: quia in eis ſeruabitur ius cōmune ciuile, vel proprium ſeu patriæ. vt in expreſſo tenet Antoni. Gomez. ſuper legibus Tauri in. l. 80. num. 7. quem ſequitur Iul. Clar. in. §. ſtuprum. verſi. Sed quæro. & ante eos idem retulit Paul. de Caſtr. in. l. raptores. num. 5. C. de epiſco. & cleri. dicens glo. & Doctores ibi intelligere illa iura inforo eccleſiaſtico vel interris inquibus Eccleſia habet temporalitatem. Idem firmat Abb. Sicul. in dicto cap. 2. de adulter. vbi dicit, quòd licet Papa moderetur pœnam poſitam in. l. 1. C. de rap. virgi. in dicto cap. 2. tamen illud procedit interris Eccleſiæ, & quòd inforo ciuili ſeruabitur. l. 1. C. de rap. virgi. ex quo nullum ex eius obſeruantia inſurgit peccatum.

Et dato quòd illorum iurium diſpoſitio ſeruetur etiam interris domini temporalis, tamē loquuntur & procedunt in ſtupro & delicto comiſſo ſine vi, inquo videtur decens pœna impoſita per illa iura canonica. Secus tamē eſt in delicto atrociſsimo raptus: in eo enim illa iura nō loquuntur, nec eſſet condigna pœna Hāc ſententiam & opinionem in expreſſo videtur tenere Çæpola in conſil. 52. nu. 17.

Neq; etiam obſtat tex. in cap. penul. de raptorib. quia ibi tex. loquitur, quando mulier antequam ab duceretur, cum ea actum fuiſſet de matrimonio contrahendo. & in his, & poſtea in matrimonij cōſumatione ſuum præſtiterit conſenſum, idq; actum ſit antequā carnaliter cognoſceretur: quia cum raptus admitti dicatur vbi nihil ante de nuptijs agitur per dictū tex. merito dicendum eſt, quòd quando ante de nuptijs eſt actum, & illę cum conſenſu eiuſdem mulieris celebratæ fuerint antequā ipſa carnaliter cognoſceretur, virum non debere dici raptorem. vt ibi in eō. tex. & proinde in hoc caſu nos nō eſſe incrimine raptus. At ſecus eſt, quando mulier libidinis cauſa tantum ab duceretur, & ſine aliquo pręcedenti tractatu matrimonij: nam licet poſtea matrimonium contrahant, debet puniri raptor pœna criminis raptus. ita tenet Math. de Aflic. in conſtitu. Neapo. lib. 1. rubri. 19. num. 13. infi. & Abb. Sicul. in dicto cap. penul. de raptorib. vt ipſe quoq; infra dicā.

Deniq; non obſtat tex. in vſatico Barcinonæ allegato, ſi quis virginem: quia loquitur in ſtupro violenter cum virgine commiſſo ſine qualitate criminis raptus, hoc eſt, quando virgo non fuiſſet ab ducta de loco ad locum: quia ſi ab duceretur de loco ad locum, ratione illius qualitatis, crimen dicitur crimen raptus. Aliud enim eſt ſtuprum, & aliud crimen rap-
6. tus. Nam ſtuprum eſt quando virgo ſiue ea volente ſiue per vim capitur, & carnaliter cognoſcitur: & non rapitur: vt colligi poteſt inſti. de publi. iudi. §. item lex. Iulia de adulterijs. & in. §. Item lex Iulia de vi. verſi. Sin autem per vim. ita ſingulariter dicit Alberi. de Roſa. in. 3. parte ſtatutorum in. q. 30. incipienti. Item pone quęſtionem quam narrat Gandin. tenet idē expreſſē Paul. de Caſ. in. l. raptores. num. 4. C. de epiſcop. & cleri. Et in hoc caſu loquitur dictus Vſaticus. Raptus vero eſt,
7. quando mulier per vim capitur libidinis cauſa, & tranſducitur de loco ad locum ad effectum abducendi eam. vt habetur in. l. vnica. C. de rap. virg. & in. l. qui cætu. §. vacantem. ff. ad leg. Iul. de vi publi. Et dico ad effectū abducendi ad differentiam eorum qui puellam ex vna camera ad aliā conducunt & eam ſuper lecto proijciunt cauſa commodioris coitus: illi enim nō ſunt tanquam raptores puniendi. vt de his late atteſtatur Iul. Clar. in. §. raptus. in prin. vbi multos allegat concordantes.

8. Quam obrem cum prędicta non obſtet, videtur concluſum circa puntionem raptus, ſtandum eſſe diſpoſitioni iuris cō

munis

munis: hoc est, quód puniatur raptor nō obstante matrimonio postea cum muliere rapta contracto. Quod et iure canonico pcedit, vt in decreto de. Reformatio: matri. cap. 6: in concil. Tridtì. cessio. 24. vbi sancta Synodus decernit, inter raptorem & raptam quandiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse cōsistere matrimonium. Quòd si rapta a raptore separata, & in loco tuto, & libero constituta illum in virum habere consenserit, eam raptor in vxorem habeat, & nihilominus raptor ipse ac omnes illi consiliū, auxilium, et fauorem præbentes, sint ipso iure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumq; dignitatum incapaces: & si clerici fuerint, de proprio gradu decidāt. Ex quibus patet, iure canonico raptorem non obstante matrimonio (& si illud firmū sit) pœnis iam dictis puniri. Neq; prohibetur, quin & secularis iudex legibus ciuilibus pœnam indictam non proferat: cum vt dictum est, matrimonium approbatum ab ecclesia non impediat, quominus vltio sumatur raptus: quia non punitur matrimonium, sed modus quo quis matrimonium aucupatus est illicitè. Et sic refert Math. de Afflic. in cōstitutionib. Neapol. parte. 1. rubri. 19. nu. 15. se audiuisse Regem Hispanorum post contractum matrimonium inter raptorem et raptam fecisse q̄ capitari ipsum raptorem. & post eum refert idem Iul. Clar. in. §. raptus. versi. Quero modo. Et ipse existimo hāc opinionem in puncto iuris veriorem esse, eamq; in casibus occurrentibus debere practicari: hoc est raptorem non obstante matrimonio pœna à lege ciuili contra raptores imposita posse puniri. Quod etiam infertur, ex quadā declaratione facta per admodum Reuerendū Hieronimū Managat Regium Cancellariū huius Principatus die 27. Iulij. 1584. inter curiam Ecclesiasticam ex vna, & curiam secularem Regij Concilij criminalis partibus exaltera, ratione firmæ iuris indicta curia Ecclesiastica factę per Bartholomeum Arenes agricolam parrochię Sancti Andreæ de Palomario in regijs carceribus detentum ratione quorundam procedimentorū contra eum in dicta curia seculari factorum instante Michaelle Mōserrato Grau ob prætensum crimen raptus, & stupri. per dictum Arenes vt asserebatur commissi in personam Alduncię Grau filię eiusdem Monserrati Grau: quia fuit per dictum Regium Cancellarium declaratū cognitionem concessionis vel denegationis licentiæ seu dispensationis postulatæ per dictos Bartholomeum Arenes & Alduncia Grau ad contrahendum inter se matrimonium in forma Ecclesię factis, vel non factis monitionibus, iuxta decreta sacri Concilij Tridentini et suo casu executionem & effectum dicti Matrimonij ad dictam curiam Ecclesiasticam pertinere & spectare pertinuisse & spectasse. Prouiso tamen, quód propterea curia secularis in cognitione dicti stupri & raptus per dictum Bartholomeū Arenes vt prętendebatur commissi nō impediatur. Ex qua declaratione clarè & apertè in fertur, quód licet matrimonium inter raptorē & raptam conttahatur, ad huc crimē raptus remanere debet sub iudicio iudicis secularis. In quo quidem iudicio existimarē pœnam raptus à lege ciuili impositā esse temperandā, quando matrimonium cōtraheretur non solum de voluntate mulieris raptę, verum etiam & parentum ipsius, juxta doctrinam Pauli Castren. in. l. raptores. num. 5. C. de epis. & cleri. immo & matrimonium postea secutum cum consensu parentum tollit pœnā vide Cœpol. in consil. 57. per totum. maximè in fi.

Cap. 43. an et quando raptores mulierum puniantur pœna mortis naturalis.

1. *Raptores mulierum regulariter puniuntur pœna mortis naturalis.*

2. *Raptor mulieris non punitur pœna mortis naturalis, quando non habuit copulam carnalem cum muliere rapta, ideo quód penitentia ductus illam*

illam habere noluit, secus vero si illam non habuit ideo, quòd non potuit.

3. *Raptor virginis à principio volentis, & ex post facto, punitur pœna mortis naturalis si ipsa abducatur à domo parentum.*

4. *Violentia in crimine raptus virginis dicitur fieri parentibus, quando quis animum ipsius pertrahit ad suum votum, donis, & solicitationibus.*

5. *Persuasoria verba in crimine raptus virginis quare vim inferant.*

6. *Raptus committitur in mulierem volentem, inuitis parentibus ductam.*

7. *Raptus pœna punitur rapiens virginem à principio nolentem, & ex post facto volentem.*

8. *Rapiens virginem semper volentem, si nõ abducitur à domo parentum, non punitur pœna raptus.*

9. *Rapiens virginem Deo dedicatam, etiam quòd semper fuerit volens, punitur pœna raptus. Et attentatũ in eam habetur pro delicto consumato.*

10. *Rapiẽs mulierẽ maritatã punitur pœna raptus.*

11. *Rapientes puellam non viri potentem puniuntur pœna raptus.*

12. *Præstantes auxilium rapienti mulierem & fauorem in illo actu, pœna criminis raptus puniuntur: Quod intellige esse verum, quando est eadem conditio personarum.*

13. *Raptores mulierum puniuntur per quemcũque iudicem capiantur.*

14. *Rapiens meretricem, & eam quæ facit gratiã sui corporis, licet per vim eam carnaliter cognoscat, non punitur aliqua pœna.*

15. *Rapiens meretricem punitur pœna raptus, si meretrix non consensit raptui habendo justam contradicendi causam; vel quia iam desiuisset meretricari.*

16. *Raptor contrahens matrimonium cum muliere rapta, an euitet pœnas à lege ciuili propter raptũ impositas vide ibi remissiuè.*

Aptus fœminarũ quamuis per vim fiat, & obid lege de vi publica coerceatur vt in l. 3. §. præterea. ff. ad leg. Iul. de vi publi. & in l. 3. C. eõ. titu. & ĩ l. mariti lenocinium. §. fi. ff. ad leg. Iul de adulter. tamen punitur etiam peculiari constitutione quæ habetur. l. vnica. C. de rap. virgi. Ex qua cõtra illum qui mulierem per vim rapuerit & stuprauerit iudicium datur his verbis.

1. *Raptores virginum honestarum, vel ingenuarũ siuè iam desponsatæ fuerint, siuè non, vel quarũlibet viduarum fœminarum licet libertinæ vel seruæ alienæ sint pessima crimina peccantes capitis supplicio plectendos decernimus: & maximè si Deo fuerint virgines vel viduæ dedicatæ: quod non solum ad iniuriam hominum, sed ad ipsius omnipotentis Dei irreuerentiam committitur, maximè cum virginitas vel castitas corrupta restitui non possit, & merito mortis damnantur supplicio: cum nec ab homicidij crimine huius modi raptores sint vacui.* concordat tex. in. §. item lex Iulia de vi. in sti. de publi. iudi. & tex. in. l. qui cætu. §. qui vacantem. ff. ad ad leg. Iul. de vi publi: & est tex. in. l. raptores. C. de episco. & cleri. quibus iuribus clarè & apertè cauetur, raptores mulierũ pœna mortis naturalis puniendos esse.

2. Et quamuis quibusdam videatur prædictam pœnam non habere locum, quãdo raptor qui rapuit libidinis causa non habuit accessum ad mulierem raptam, existimantibus, duo copulatiuè requiri. raptus scilicet, & carnalis copula. per tex. in dicta. l. vnica. C. de raptu virginum ibi. *Maximè cum virginitas vel castitas corrupta restitui non potest.* & sunt in ea sententia Ioan. de Anna. in cap. cum causa. de raptoribus. col. fi & q. & Çœpola. in cõsil. 56. num. 9. tamen hanc sententiam veram esse existimarem, quando copula carnalis non fuisset secuta, ideo quòd raptor illam habere noluisset pœnitentia ductus: quia tunc ille raptor non esset puniendus pœna ordinaria delicti: sed alia mitiori. ita in expresso tenet Hippolyt. de Marsil. in dicta. l. vnica. num. 154. C. de rap. virgi. & probatur argu. tex. & eorũ quæ ibi tradunt Bar. & Doc. in. l. qui falsam. ff. ad leg. Cornel. de fal. & arg. glo. & eorum quæ ibi traduntur in. l. si quis non dicam rapere. in glo. 1. C. de episco. & cleri. Secus vero esset, quãdo

copula nō fuisset sequuta ideo quòd rap tor non potuit ex aliqua causa illam copulam habere: vt puta, quia dum fugiebat cum muliere rapta, vel eam transduceret de loco ad locum fuit captus, & præuentus a ministris iustitiæ, vel aliter impeditus ne illam copulam haberet, tunc enim talis raptor venit pœna ordinaria delicti hoc est mortis naturalis puniendus. ita procedunt & intelliguntur iura in. l. qui cœtu. §. qui vacantem. ff. ad leg. Iul. de vi. ibi. *Qui vacantem mulierem rapuerit vel nuptam vltimo supplicio punitur*. & in. l. 1. §. fi. ff. de extra ordinar. crimi. in. c. de raptoribus. 36. q. 1. Ex solo enim raptu mulieris in hoc casu videtur consumatum delictum, quam uis copula nō sequatur: postquàm non stetisset per eum quominus dictam carnalem copulam committeret. vide Bal. in. l. si quis nō dicam rapere. num. 9. C. de episco. & cleri. & attestatur idem Anto. Gom. in. l. 80. Thauri. num. 40. Et ita vidi fuisse sequutum in regio cōcilio in facto fisci procuratoris & partis instantis contra Monserratum font termini Terratiæ delatum & in culpatum de raptu Sperantiæ Torroella viduæ honestæ, qui fuerat captus dum transduceret illam de loco ad locum antequam haberet accessum ad eam. vt ita ex eius processu constabat: ac etiam per depositionem eiusdem Sperantiæ: quem processum me vidisse fateor: & tamen ratione dicti raptus fuit indicto Regio conciliopro maiori parte votantium declaratus reus mortis & sic in alta furca laqueo per collum suspensus. vt videri potest in con clusione super his facta die. 22. Iunij. 1568.

3. Quæ pœna quoq; vendicat sibi locum licet virgo fuisset semper volens, hoc est a principio, & ex post facto, dū modo à domo parentum abducatur: quia ex Gelasij decreto probatum extat, eum raptum committere, qui puellam violenter à domo patris abducit, vt corrupta in vxorē habeatur, siue puellæ solum modo, siue parentibus tantūm, siue vtrisq; vis illata constiterit. c. lex illa. §. raptus. 36. q. 1. nam

4. is morte inquit mulctatur. Violentia autem dicitur fieri parentibus, dū quis per trahit animum mulieris ad suum votum donis & solicitationibus: quibus si mulier excesserit à domo patris, & postea per raptorem transducatur de loco ad locum, dicitur quoq; raptum committere. l. 1. §. persuadere. ff. de seruo corrup. ibi. *persuadere autem est plus quam compelli atq; cogi sibi parere*. Et non videtur dolo carere, qui mulierem etiam volentem retinet: dum modo illam persuasionibus & seductionibus abduxerit à domo parentum, vt illam retinere posset. ita probatur in l. 3. §. si quis volentem. ff. de libero homi. ex hiben. Et sic Solon magis puniuit eum qui verbis pellexisset mulierem, quàm qui vi: teste Plu-

5. tarcho. in. Solone, Cumq; excogitarem rationem quare persuasoria verba quibus fœmina de eius consensu excedit à domo parentum vim dictis parentibus inferant, hæc mihi in mentem venit, quòd mulieres naturaliter sunt in constantes, & mobiles. vt dicit Alberi. in. l. filiam in orbitate. C. de in officio testamen. & sic sunt fragiles. §. 1: institu. quib. alie. licet. &. l. assiduis. C. qui potior. in pigno. habean. De quibus dicit Beatus Thom. in. 4. sententiarum. quem etiam refert Antoni. Archiepis. Floren. in. 3. parte suæ summæ titu. 5. cap. 7. quòd virgo fortius inpugnatur tentatione carnis, quàm alij permodū curiositatis quasi appetens experiri quantitatem & qualitatem delectationis venereæ quam non est experta, cuius imaginationi diabolus representat quid magnū & valde delectabile, quòd est valde turpe, adeo, quod quilibet de hoc magis erubescit, quám de alijs actibus. & semper eis cōsilium est contra propria cōmoda. l. pen. C. de sponsalib. vide quæ circa hęc late dixi in repetitio. itē ne super laudemio. ver si. 4. a num. 5. vsq; ad num. 12. Quo fit, vt cū istæ persuassiones & allicia menta habeātur loco violentiæ propter vim quam faciunt in virgine, & illę fiant inuitis parentibus, propterea est dicēdū, illis vim inferri.

7. Quare lex ciuilis quoq; voluit, et in volentem

lentem

lentem inuitis parentibus ductã raptũ cõ mitti. dicta.l.vnica.C.de rap. virg. ibi. *Et huic pœnæ omnes subiaceant siue volentibus siue nolentibus virginibus* & ibi. *Si enim ipsi raptores metu vel atrocitate pœnæ ab huiusmodi facinore se temperauerint, nulli mulieri siue volẽti siue nolenti peccandi locus relinquetur: quia hoc ipsum velle mulierum ab incidijs nequissimi hominis qui meditatur rapinam inducitur.* Quem tex. doctores declarant in cap. cum causã. de raptorib. & ibi Abbas. dicens, quòd quantuncunq; puella consentiat raptui, si violentia infertur parentibus, raptus cõ mittitur. allegat tex. in. c. de raptorib⁹ 36. q. 1. Et dicit, hoc procedere etiam quòd parentes ignorauerint, vel non fuissẽt superstites: quia mulier non potest se committere raptui, nec membra sua exponere. l. liber homo. ff. ad legẽ. Aquil.

7. Eadem quoq; pœna iudicandus erit rapiens virginem à principio nolẽtem, & ex post facto volentẽ. ita in. l. raptores. in. fi. C. de episco. & cleri. & in. l. vnica. C. đ rap. virgi. & tenet expressè Guido Papa. in sing. 569. Ratio est, quia in his spectatur initium vt in. l. Diuus. ff. ad leg. Cornel. de sicar.

8. Quod quidẽ secus iudicaretur, vbi virgo esset semper volens nec abduceretur à domo parentũ: quia tunc rapta de eius volũtate, solum puniretur rapiens pœna statuta in. §. item lex Iulia. versi. Sed eadẽ. insti. de publi. iudi. vbi stupri flagitium sine vi commissum punitur in honestis & indignitate constitutis publicatione dimidiæ partis bonorũ: in humilibus vero corporis coertione cũ relegatione, ita hæc omnia distinxit Mat. đ Afflictis. in cõstitutio. Neapol. lib. 1. Rubri. 19. nũ. 2. referens Ioã. de Cacialup. in eadem esse sententia in. l. si qua illustris. C. ad sena. consul. Orfician.

9. Et hoc verum, nisi esset virgo iam Deo đ dicata: nam tunc raptor punietur pœna capitali, vt in auth. de sãctissi. epis. §. si quis autem raptores. Immo in istis solum attẽ tatum punitur, ac si reuera delictũ esset cõ sumatum. l. si quis non dicam rapere. C. đ episco. & cler. Quod quidem existimarẽ esse speciale in virginibus Deo dedicatis: nam aliàs generalis cõsuetudo nõ puniri affectum nisi sequatur effectus saltim quo ad imponendam pœnam ordinariã esset in contrarium. de qua consuetudine attestatur plenè Salycet. in. l. is qui cũ telo. C. ad leg. Cornel. de sicar. Hoc enim delictũ in sanctimonialem commissum vt inquit Bal. in dicta. l. vnica. num. 2. principaliter lædit Deum, & homines, vnde dato, quod ex quo libet delicto ex forma statuti possit fieri cõcordia, tamen de raptu monialis non posset: quia principaliter Deus est offensus, & talem offensam quoadmodũ non potest remittere nisi Papa.

10. Hanc quoq; coertionẽ vltimi supplicij militare contra rapientem mulierem maritatam fatendum est. per. l. quamuis in secundo. C. ad leg. Iul. de adulter. dum dicit, sacrilegos nuptiarum gladio puniẽdos esse. & probatur per tex. in dicta. l. raptores. & in dicta. l. vnica. vbi Bal. num. 6. dicit, tales raptores duplici crimine teneri tam adulterij, quàm rapinæ: & quod plus punitur delictum duplicatum, quã delictum simplex.

11. Habet quoq; locum pœna prædicta cõtra rapientes puellã non viri potentem. vt probatur in. l. raptores. C. de episco. & cleri. in verbo. tutoribus: quia nõ posset dari tutor nisi impuberi. vt in. l. Seiæ egresse. ff. de tutorib. & cura. datis. tenet ita Fulgos. in dicta. l. raptores. num. 8. Ex quo Bal. cõfundit sententiã Guliel. de Cug. quam posuit in. l. si quis non dicã rapere. C. de epis. & cleri. ubi dixit, se excusasse quendã qui voluerat corrũpere vnã quæ erat minor. 12. annis, ideo quòd non erat viri potens: nã per dictã. l. raptores. in dicto verbo tutorib⁹. ita punitur rapiens nõ viri potentẽ sicut rapiens viri potentẽ. Ad idem est tex. in dicta. l. vnica. C. de rap. virgi. ibi. *aut tutoribus vel curatorib⁹. &c.* vbi disponitur, ꝙ raptor mulieris repert⁹ in fragãti crimine possit occidi à parentib⁹, vel cõsanguineis, vel etiã à tutoribus, vel curatoribus talis mulieris. Ergo aperte dat intelligere, quòd dispositio illius tex. & eius pœna habet locum in eo qui rapit vel per vim

carnaliter cognouit virginem immaturam minorem, & nondum viri potētem.

12. In eadē causa quoq; sunt præstantes rapienti auxilium & fauorem in ipso actu, qui etiam eadem pœna puniuntur. l. raptores. C. de episco. & cleri. & l. vnica. C. de rap. virgi. Quod intellige esse verum, quando est eadem cōditio personarum. Vnde si raptor est libera persona, ipse decapitatur: seruus autē qui præstitit sibi fauorem comburitur. vt in dicta. l. vnica. Quo fit, vt qualitas inherēs principali nō porrigatur ad successorem: quia non est qualitas criminis, sed est qualitas personalis. vt probatur in dicta. l. vnica.

13. Et quamuis regulariter verum sit, malefactores ad iudices loci delicti cōmissi remittendos esse, vt in. l. 1. C. vbi de crimi. agi opor. & in auth. vt nulli iudicū. in. §. si vero quis comprehēsorum. tamē hoc in crimine raptus nō procedit, in quo delinquētes possunt puniri per quem cumq; iudicem capiantur: etiam quòd non sit iudex suus, nec in suo territorio deliq̃rit, sed alibi: sine aliqua fori præscriptione. vt in. l. raptores. & ibi Paul. de Cast. num. 7. & ibidem Fulgos. num. 5. C. de episcop. & clerici.

14. Ab hac tamen pœna excusantur rapiētes publicam meretricē, & eam quæ facit gratiam sui corporis: quia si quis eam rapiat, vel per vim carnaliter eam cognoscat, non punitur aliqua pœna tex. est singularis in iure in. l. verum. ff. de fur. cuius tex. verba hęc sunt. *Verum est si meretricem alienā uē ancillā rapuerit quis vel celauerit furtum non esse, nec enim factū quæritur, sed causa faciendi. Causa autem faciendi libido fuit, non fatū furtum. Et ideo etiam eum qui fores meretricis effregerit libidinis causa, & fures nō ab eo inducti, sed aliās ingressi meretricis res eijecerūt furti nō teneri. An tamē. l. Fauia, vel vi teneatur qui suppressit scortum libidinis causa? & nō puto teneri, & ita etiā ex facto cum incidisset dixi.* Et ad hoc illum tex. notat & cōmēdat ibi Bar. Alber. Angel. & communes Doctor. Probat hoc ipsum tex. in. l. quæ adulteriū in versi. fi. C. ad leg. Iul. de adulter. vbi habetur, quòd accessus carnalis cum famula vili & turpi existente in aliqua caupona non est punibilis: quia Princeps propter earū vilitatem nō vult eas legum laqueis innodari. Idem etiam probatur per. l. vni. C. d rap. virgi. cum similibus, vbi expresse requiritur, quòd ad hoc vt raptus sit punibilis, oportet quòd sit cōmissus in muliere virgine vel honesta. ita Paul. de Cas. in. l. raptores. in prin. C. de episco. & cleri. Et in expresso per ista iura, istam sententiam & conclusionē tenet glo. 1. in dicta. l. vni. & ibi. Azo. in sūma. Cyn. Alberi. Bal. Angel. Salicet. & cōmuniter Doctores. & ibi. Hippolyt. num. 19. glo. fi. in. §. item lex Iulia de adulterijs. insti. de publi. iudi.

15. Sententiā tamen hanc te limitare oportet duobus modis. Primo, quādo mulier in honesta non concessisset raptui habendo iustam contradicendi causam, vt puta quia volebat redire ad honestam vitam, vel quia cōtradicebat ratione affinitatis, vel consanguinitatis, quam habuisset cū ipso raptore: tunc enim rapiens teneretur pœna. l. raptores. C. de episcop. & cleri. secundū Paul. de Cas. ibi. num. 2. & Fulgos. num. 8. Secundo, nisi iam mulier desiuisset meretricari, & honestè viueret. quia tunc idem esset quod in alia muliere. vt in. l. imperialis. C. de nup. & etiā secūdum prædictos Doctores. vbi supra.

16 An autē si postea raptor cōtrahit matrimoniū cum muliere rapta euitet pœnas à. l. ciuili propter raptū impositas. vide quæ supra latè dixi in. cap. proximo. 42.

Cap. 44. an ganeæ & popinę sint à Republica expellendę & an puniendi & qua pęna sint ciues, & oppidani, dictas ganeas & popinas frequentantes?

1. *Caupones qui dicantur.*
2. *Diuersorium propriè quid sit.*
3. *Diuersores qui dicātur.*
4. *Caupona non solum dicitur mulier quæ vendit vinum, verum etiam ipsa taberna vinaria.*

Ganea

5. *Ganea propriè dicitur meretricum taberna.*
6. *Popina dicitur locus vbi publicè obsonia caroq; cocta ac delicatè confecta venditatur, comediturq;.*
7. *Popino dicitur ille, qui in popinis versatur et helluatur.*
8. *Hospitum duo sunt genera voluntariorum, & viatorum. & qui isti dicantur vide ibi.*
9. *Ganeæ & popinæ vetari & prohiberi debent, propter rationes hic adductas.*
10 *Platonis sex leges circa cauponarias artes.*
11. *In Cauponis seu ganeis modus prescriptus à Lacedæmonibus.*
12. *In Popinis nihil cocti vendi poterat præter legumina & olera iuxta Neronis Claudij Cæsaris institutionem.*
13. *Clericis non licet ganeas & popinas intrare.*
14. *Dymas Loris episcopus Barcinonensis inter suos subditos vigilantissimus.*
15. *Pœna contra clericos popinas frequentantes.*
16. *Pœna contra laicos ganeas & popinas frequentantes, & contra cauponas hospitantes præter viatores ciues, & oppidanos, ac illius loci incolas.*

IN republicis nūquã deficiunt domus, in quibus popinam & ganeas exercētes habitatoribus Reipublicæ siuè vxoratis, siuè ciuibus, & oppidanis viciū parãt, ministrãdo illis apparata, quibus, & gulæ, & luxuriæ, ludorū, aliorumq; malorū vitiū exer-
1. cetur. Dicuntur enim isti qui tales domos & occasiones prębēt caupones: ideo quòd caupona generale nomen est ad popinam, & ganeas, quæ quidem species sunt cauponationis: & ideo popinam & ganeas exercentes, caupones quoq; dicuntur.

Et quamuis hæc vocabula, diuersoriū, caupona, ganea, & popina, uideantur Synonima quasi idem importantia, tamen vnūquodque illorum suam propriam habet significationem: Vt quidem diuerso-
2. rium propriè sit hospitium, in quo viatores pascendi vel quiescendi causa accipiuntur & caupo mercedem accipit, vt viatores in diuersorio esse patiatur. l. nau
3. ta. ff. nautæ caupo. stabula. & ideo diuersores dicuntur, qui in hospitium diuertunt hospitandi gratia. de quibus Cicero. 2. de inuentione. 129. sic loquitur. *Caupo cum quibusdam diuersoribus illum qui antea exierat consequitur.* Et alibi de senect. 76. in quit, *Cōmorandi enim natura diuersorium nobis non habitandi dedit.* Idem. *Quiescam in Cæsaris sermone, quasi in aliquo opportuno di*
4. *uersorio.* Caupona dicitur tam mulier quæ vendit vinum, quam ipsa taberna vinaria de qua Cicero in Piso. 41. *Nō ne tibi nox erat prodie? non solitudo pro frequentia? caupona pro opido?* Et ideo tabernarij caupones dicuntur. l. 1. §. caupones. ff. nautæ caupo. stabu
5. lar. Ganea vero, vt latini in varijs referunt locis propriè vocatur meretricum taberna. vt Nonius inquit, ganeas esse loca vinolentiæ ac libidini apta. de quarum nidore Cicero in Pisonē loquutus est his verbis. *Paulisper stetimus in illo ganearum tuarū nidore atq; fumo: vnde tu nos cum inprobissime respondendo, tum turpissimè eructando eiecisti.*
6. Popina deniq; dicitur locus vbi publicè obsonia caroq; cocta ac delicatè confecta venditatur, comediturq; : vel priuatim vbi gulosa familia extraordinariè ligurrire & helluari consueuit. authore Valla
7. in Raudensem. Ex qua venit popino, & dicitur ille, qui in popinis versatur & helluatur.

Horum autem institutio necessitatis
8. causa fuit: non tamen voluptatis. In quibus duo genera sunt hospitum, voluntariorum qui habitandi causa ibi sunt, & viatorum quos repellere caupones ex itinere venientes non possunt, sed coguntur suscipere. l. 1. §. namque viatorem ff. furtim aduer. nau. caupo. stabula. Sed inter voluntarios hospites & illi sunt, qui loci illius incolæ sunt, qui ve helluones apud cauponem cibi voluptuosioris gratia conueniunt, quibusquæ vina is sub ministrat & luxuriæ fomenta. l. quæ adulterium. C. ad leg. Iul. de adulter.

 Et hoc

Et hoc modo non immerito caupona pro prostibulo habita est.l.fi.C.si manci pi.ita vene.ne prostitu.quę caupona tūc ganea propriè appellatur.

9. Et hęc,atq; popina sunt, quę maximè à Rei publicę gubernatoribus vetari acpro hiberi debent,& a Republica expellenda perinde ac ægrotantium purgamenta. In quibus vt Valler.Maxi.attestatur lib.1.ca. 7. gulæ irritamenta subministrātur, quibus,& pecuniæ exhauriuntur,& adlibidinem sternitur via.

Inter enim vitia quibus Res publica vènit purgāda est ganearum popinarumq; frequentatio.Sectari enim ganeas perniciosum vitium est,quo in ficitur plebis ferè omnis multitudo,quo & facultatibus, dulci quodam veneno infecti et sopiti, spoliantur & infinitæ lites, & furandi male uè agendi oriuntur semina.

Contingit quoque sępè,quòd earum nidore, illi qui immoderatè bona sua cōsumunt,qui helluones vocantur,naribus attracti,& gutture inescati,domesticam familiam obliuiscuntur, & soli inmomento cōsumunt,quod omnibus domesticis famæ laborantibus in hebdomadam suf fecisset:ibiq; interim isti helluones terunt tempus,quod ad vitam conquirendā necessarium valde est. Atque inde ebrij exeuntes audaciores ad scelera prodeūt.Proinde Caius iure consul.in.l.si quis seruum meum.ff.de iniurijs.ait,iniuriam fieri patri,aut domino,si quis filium aut seruum in popinam duxerit, nēpe, quòd ibi colluuies hominum, et aleatorum, & erronum confluat turba.

10. Quare cùm intellexisset Plato, quòd caupones re quā necessitatis causa & nō voluptatis exercere debent abutebantur, receptando lucri causa helluones,& otiosos, eisdem edulia, lusoria instrumenta, luxuriæ preparamenta,& alia quæ voluptatis sunt ministrando, sex de hac materia leges in.11.delegib.conscrip sit. Quœ his verbis loquuntur

1. Nemo optimatum ciuitatis caupo fiat.

2. Qui illiberali cauponationi cuipiam operam dedit, aquolibet possit apud optimates accusari, isq; causam in vinculis dicat: quòd si domum indigno studio maculasse deprȩhendantur vinculis annuis ab hoc opere arceatur. Si iterum lapsus, biennium vinciatur, ac de inceps quoties peccasse de prehendetur, duplo tempore semper detineatur.

3. Peregrini dum taxat & aduenæ cauponarias artes sequantur, ijq; sint optimi, aut quàm minime mali.

4. Impendio & emolumento examinato, quod mediocre cauponi lucrum sit, videāt legū custodes, & tam impendium, quàm emolumentum conscribant: obseruentur autem alia ab ædilibus alia abagri magistratibus, alia àrerum venaliū magistratibus.

5. Aliam de inceps legem statuit Plato.8. de legib. *Necesse est in quit, peregrinos omnia apossidentibus emere, Nec cauponatio intritico & hordeo circa farinam accetera alimenta vlla fiat.*

6. Nec ciuibus, nec seruis eorum cauponari omnino liceat. In peregrinorum tamen foro liceat opificibus, eorumq; seruis, vinum cibumq; commutare, ac vendere, carnesq; coctas similiter: quæ res apluribus cauponatio nuncupatur.

Quibus legibus clarè patet, tam caupo nas uoluptuosioris gratia sustentas, & ad eas frequētantes abipso Platone detestari

11. Cauerunt & Lacædemones, ne coqui essent alij, quā carnis dumtaxat: qui vero prętet hanc artem nouissent, eijciebantur ciuitate, perinde ac ęgrotantium purga-

12. menta. Nero Claudius Cæsar vt Sueto.in Nero.cap.16.quoq; interdixit, ne quid in popinis cocti prȩter legumina aut olera veniret: cum antea nullum non obionij genus proponeretur. Huc etiam pertinēt antiquę leges sūptuarię quæ prodaguilitatē & luxuriē victus adimebāt, et modū præscribebāt: veluti Orchia, Fānia, & simi les. De quibus vide Gellium, lib.2.cap.28. Crinitum lib.4.cap.16. Macrobium lib.3. Deniq; Isocrates in areopagi. oratio.sic scribit, In caupona vel bibere vel edere exātiquis nullus audebat, vel domesticus familiaris: nam dabant operam ut graues esse viderētur, non autem scurrę.

Si igitur

13. Si igitur in laicis perſonis hoc turpiſſimum eſt, quanto maiori ratione inclericis & ſacerdotibus idem vitium reprehentione dignum cenſebitur? oportet enim ſacerdotē eſſe ornatū in exterioribus, habitu videlicet, & in ceſſu. Habitu, vt nec fulgidis nec ſordidis ſe veſtibus ornet. Vt enim ait Hieronymus, nec affectatę ſordes nec exquiſitæ delitię laudes pariunt: quod tam de veſtibus, quàm de cibis intelligendum eſt. vt in. c. 1. diſtinc. 41. Abſtinere enim ſe ab inhoneſtis domibus, vitijs, & ebrietatibus, eſſe de vita & honeſtate clericorum docet Roman. Pon. in ca; à crapula. de vita & honeſta. cleri. vbi inquit, à crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abſtineant. Vnde vinum ſibi temperent, & ſe vino. Nec ad bibendum quispiam incitetur: cum ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis prouocet incentiuū. Vnde illum abuſum penitus decernit abolendum, quo inquibuſdam partibus ad potus ęquales ſe obligant potatores, & ille iudicio taliū plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fecundiores ex haurit. Siquis autem ſuper his ſe culpabilem ex hibuerit, niſi à ſuperiore cōmonit' ſatisfecerit ab officio vel beneficio ſuſpendatur. Et ideo nulli clericorum ſeu continentium licet tabernas intrare niſi neceſsitatis cauſa. vt atteſtatur expreſſus tex. in. c. nō oportet clericos. diſtinc. 44. & c. nullus. de conſecratio. diſ. 5. In qua quidem re valde Epiſcopi vigilantes eſſe debent, hoc eſt, ne in ſuis diocęſibus patiatur clericos eſſe helluones: neuè cauponariam artem exercere.

14 Quorum omniū exemplar rèctiſsimum eſt Ioanes Dymas Loris nunc Epiſcopus Barcinonenſis: Qui non ſolum horum vigillantiſsimam curam habet, verū etiam clericos ſibi ſubditos doctrina prçditos, ac bonis moribus eruditos habere vigilat. Etenim quòd clerici ſe veſtibus fulgidis & ſordidis ornent non ſinit, malos & in corrigibiles comprimit, bonos ſub leuat, & quod tacendum non eſt videmus cum hac tempeſtate vltra lectionem ſacrę paginę quę indies hora matutina in templo maximo legi & interpretari ſolet, aliā veſperè inſtituiſſe lectionē qua parochij, confeſſarij, & ſacerdotes omnes ſibi ſubditi de pænitencia, alijſq; ſacramentis, ac demum de ſacra ſcriptura doceantur: vt poſtea ipſi alios docere poſſint. Ad quam quidem lectionem audiendam ipſe vt bon' & humilis paſtor quotidie accedit, & eius exemplo, ferè omnes eccleſiaſticę perſonę ad eundem locum ſe cōferūt, Hic Ioanes Dymas Loris pròpter ſuam eruditionem eximiamq; virtutē fuit antea à Philippo noſtro Hyſpaniarū Rege potentiſsimo & inuictiſsimo in ſuū conſiliariū in ſacro ſupremo Regio Aragonię concilio electus, in quo pro ſua Mageſtate permultos annos Regentis cancellariam officium in Flandria, Anglia, atq; Hiſpania rexit. & deniq; poſtea eundem pro ſuo Regio Cancellario (vt contentiones iuriſdictionū inter curiā eccleſiaſticā & ſecularē in hoc Principatu decideret) deputauit, Vir ſanè ſūmè laudādus atq; colēdus, à cujus caritate, & ſanctitate quæ maxima eſt, pro Dei miſericordia ſecundum ſperamus Dymam.

15. Pœna autem contra iſtos helluones atq; ganeas & popinas frequētantes hęc eſt, vt ſi clerici ſint & à ſuperiore commoniti non abſtineant ab officio vel beneficio ſuſpendātur. vt ſupra jam dictum eſt, per tex. in. cap. à crapula. de vita & honeſ. cleri. Si vero laici, tūnc, non ſolum dictas ganeas & popinas præbentes & ſuſtentantes, verum etiam ad eas frequentantes puniuntur pœnis impoſitis per præſides prouinciarum, qui tam ratione naturali inuitati, propter Rei publicæ politiam, quàm etiam ob Dei præceptum, qui monuit ne grauentur corpora crapula & ebrietate, vt Lucæ. 12. ſolēt ſemper in ſuis prouincijs prohibere & vetare huius modi vitia, prout ita ſeruari legimus in Gallia, vbi ganeæ & diuerſoria viatorum cauſa inſtituta in gallicis ciuitatibus & oppidis, ſingulis annis, repetitis conſtitutionibus, vxoratis, & ciuibus, & oppidanis, voce preconi

nis ꝓhibētur. Pariter etiā in hac Cathalo niæ prouincia dicti præsides cum cōclusione in Regio concilio facta, edicto prȩcipiunt, ac semper prȩcipere solent, ne in cauponis aliqui præter viatores & illos qui in loco propria carent habitatione hospitentur, pœnam contra caupones qui ciues & oppidanos voluptatis causa venientes suscipiunt statuentes, vt in custellum in eorum opprobrium ponantur & postea exilio mulctētur, ac demum, ꝙ ante pagmenti cauponæ bifores tollātur & de moliantur; & etiam quód ad dictas cauponas voluptatis causa accedentes, propriam obliuiscendo familiam fustigētur. Quodquidem edictū hodie reperitur inter edicta Comitis đ Mirāda nunc locū tenētis generalis in prouincia, in cap. 89.

Cap. 45. an caupones tencantur pro rebus in cauponis hospitibus seu viatoribus furto ablatis.

1. *Caupo actione infactū tenetur, si res in caupona recepta nō restituatur: vel furto sit ablata.*
2. *Caupo non tenetur viatorū factum præstare.*
3. *Caupo si res sibi specialiter sit ad signata, et data custodienda, a quo cunque res illa furto substrahatur, tenetur illorum factum præstare.*
4. *Caupo si in eius caupona vis maior contingit, perquam res pereat, potest de dicta vi contra dānum passum exceptionem proponere.*
5. *Caupo tenetur pro illis qui in caupona habitādi causa sūt: si ibi furtū fecerint dānū ue dederint.*
6. *Caupo actione ex quasi maleficio tenetur pro illis, quos ipse cauponæ exercendæ causa habet, si in ea furtum fecerint, aut damnum viatoribus dederint: quia vtitur opera malorum hominum.*

ÆC quæstio solet pluries contingere propter furta quæ in cauponis seu diuersorijs contra hospites uel viatores passim committuntur. Quā quæstionem non nobis difficile erit decidere si regulam a Caio juris consulto in. l. 5. ff. nautæ caupo. stabular. propositam adducamus. Regula autem hæc est, quòd si res in caupona recepta non restituatur, vel furto sit ab lata, aut damnum in ea datum, aduersus exercitorē cauponæ actio datur. Quæ actio generali nomine infactū dicitur. vt probatur. l. 3. §. ex hoc edicto. ff. nautæ caupo. stabul. ibi. *Ex hoc edicto infactum actio proficiscitur.* & cōcordat tex. in. l. licet. eō. titu: vbi habetur, quòd licet quis in caupona gratis diuerterit, non tamen ei actiones infactum denegabuntur, si dānum in iuria passus es: vbi Bar. dicit, dictā infactum actionem dari ex quasi contractu de recepto, de qua iuris consultus loquutus fuit vsque ad dictam. l. licet. & etiam ex quasi maleficio, de qua loquitur dicta. l. licet. & titu. ff. furti aduers. nau. cau. stabular. de qua hic nostra præcipua est disputatio: ad quam rem paulatim accedere intēdo, si regulam suis proprijs intellectibus interpretemur.

2. Ab hac regula excipitur, quando aliquis ex viatoribus vel alius quispiam rem abstulit, vel damnum dedit. tex. est in. l. vnica §. pen. & vlti. ff. furti aduer. nau. caupo. stabula. vbi habetur, cauponem viatorum factum præstare non teneri. Ratio est in eadem. l. quia cum caupo iter agentes repellere non posſit, sed tenetur suscipere, fit ideo; quòd sibi viatorem eligere non teneatur. & concordat. l. licet. §. infactum eō. ti. nautæ caupo. stabul. vbi dicitur, ꝙ licet caupo in factū actiōne teneatur pro his qui habitandi causa incaupona sunt, hoc tamē nō pertinet ad eum qui hospitio repentino recipitur veluti viator.

3. Scias tamē hanc exceptionē primo intelligēdā esse, nisi cauponi res specialiter sit ad signata & data custodiēda: hoc enim casu, aliorum factum præstare tenetur: ita est tex. in. l. 1. §. fi. cum duabus. ll. sequentibus. ff. nau. caupo. stabula. Quod credo verum, nisi in caupona vis maior cōtigisset perquam res periret: nam tunc caupo contra damnum passum de dicta vi exceptionem

nẽ proponere posset. tex. est in. l. 3. §. inde Labeo. ff. eod. titu. ibi. *Labeo scribit, si quid naufragio, aut p vim piratarũ perijt, aut dãnũ datum est, non esse iniquum exceptionem ei dari Idem erit dicendum, & si in stabulo aut in caupona vis maior contigerit.*

5. Secundo dicta exceptio habet replicationem, quando aliquis ex his qui in caupona habitant, furtum fecerit, vel dãnum dederit: quia tunc caupo eorum factum præstat. vt expresse cauetur, per tex. in. l. licet. §. in factum. eõ. titu. ibi *in factum actione caupo tenetur pro his qui habitandi causa ibi sunt.*

6. Tertia illius exceptionis replicatio esse potest, nisi aliquis ex his quos caupo cauponæ exercendæ causa ibi habet furtum fecerit vel damnum dederit: tunc enim caupo pro illis tenetur, ita probatur in. l. 1. in prin. ff. furti aduer. nau. caupo. stabula. ibi. *In eos qui naues, caupones, stabula exercebunt, si quid a quoque eorum quos quas ve ibi habebunt furtum fatum esse dicetur iudicium datur,* & probatur, in eadẽ. l. in versi. Caupo. ibi. *Caupo autem præstat factũ eorum qui in ea caupona eius cauponæ exercendæ causa ibi sunt.* facit tex. in. l. debet. ff. nautæ caupo. stabula. vbi exercitor omnium nautarum suorum siue liberi sint, siue serui, factum præstat: quod non immerito sancitũ est, cũ ipse eos suo periculo ad hibuerit.

Iam igitur pro resolutione quæstionis decidendum est, cauponem de damno aut furto quod in caupona factum est teneri actione quasi ex maleficio, si modo ipsius nullum est maleficium, sed alicuius eorum quorum opera cauponã exercet: cum enim neque ex contractu aduersus eum constituta est actio, ali quatenus culpæ reus est, quòd opera malorum hominum vteretur. ideo quasi ex maleficio teneri videtur. probant hęc elegantissima jura in. l. 4. versi. Itẽ exercitor nauis. in fine legis. ff. de actionib, et obligationib. & tex. in. §. item exercitor. insti. de obligatio. quæ quasi ex delic, nascun. & ita practicando seruarem.

Cap. 46. in quo de adulterantibus monetã, seu illam falsò fabricantibus quæstio proponitur.

1. *Monetam cudere est regalia Principis.*
2. *Princeps solus est qui potest facere cudere monetam: & nemo potest hoc facere absq; eius authoritate & priuilegio.*
3. *Princeps ea quæ sibi competunt, potest alteri committere & in priuilegium dare.*
4. *Monetam cudendi priuilegium concessum multis locis Cathaloniæ.*
5. *Moneta Vsualis in Regno non debet refutari & contra refutantes non leuiter est vindicandum.*
6. *Monetæ falsæ vindicta & cognitio ad dominum* Regem *pertinet, qui procedit in hoc Cathaloniæ regno contra delinquentes per processũ regaliæ.*
7. *Monetam cudens sine Principis authoritate seu illam falsa effusione efformans, flammarũ exustionibus mancipatur: eiusq; bona fisco Regio addicuntur.*
Et quid quando moneta esset recta & proba dic idem vt ibi.
8. *Monetã falsam fabricantes in Gallia suffocantur in aqua feruente & bulliente.*
9. *Monetam falsam fabricantes seu adulterantes in Cathalonia, laqueo per collum furca suspẽduntur.*
10. *Monetam auream vel argenteam radentes si liberi sunt de iure. ff. bestijs subijciuntur, si vero serui vltimo puniuntur supplicio. & de iure C. capitali supplicio plectuntur.*
11. *Monetam mutandi, minuendi, vel augendi ius, ad* Principem *spectat.*
12. *Socij & participes eorum qui falsam cudunt monetam eadem pœna puniuntur qua principales cudentes: & torqueri possunt vt prodeant cõsocios.*
13. *Domus in qua falsa seu adulterina cuditur moneta fisco Regio adiudicãda est. Et quomodo hoc intelligatur, & an domus viduarum & pupillorum excipiantur. vide ibi.*
14. *Monetam falsam expendens qua pœna puniatur.*
15. *Monetam extranei* Principis *falsificantes quo modo*

modo puniēdi sint si in illa regione nullus esset illius vsus.

16. *Monetam ciuitatis falsificās pœna capitis plectendus est. Et de tribus huius criminis specialibus ibi.*

1.

IVRE communi & huius patriæ Cathaloniæ reperitur cautum, cudere monetā esse vnam de Principis regalijs cap. 1. q̄ sint regaliæ in vsib. feudor. Quę regalia in hoc Principatu est de pręcipuis ac de illis quę sunt ossibus Regis affixæ: ita probat tex. in vsati. moneta. in vsaticis Barcinonæ. quo cauetur, monetam frangentes, violantes, seu falsificantes debere venire in manu & posse Regis in personis & cum omnibus bonis ad suam voluntatem fa-
2. ciendam. Solus ergo Princeps potest hoc iure cudendi monetam vti: & alteri hoc non licet absque eius authoritate & priuilegio. per ea quæ decidit Guido Papa. in q. 498. vbi etiam disputat, an hoc ius cudendi monetam possit consuetudine acquiri, vbi per eum videas. & per Iodo. in practica. cap. 65. in prin. circa medium.
3. Priuilegio vero & Principis authoritate bene potest quis monetam cudere, & ea est ratio, quia ea quæ competunt Principi bene possunt per eum committi, & in priuilegium alicui dari. l. fi. C. noua vectigal. insti. non pos. & facit quod not. in glo. cap. quod translationem. ex. de offi-
4. cio delega. Sicque in hoc Principatu videmus, in pluribus locis hoc priuilegium fuisse concessum, in quibus, minuta moneta propria & peculiaris cuditur: vt in ciuitatibus Gerundæ, & Vici, & in villis. Granullariorum, Podii Çeritanij, Acrimōtis, & in alijs pluribus locis & partibus Cathaloniæ. In qua sicut mēsuræ & pondera variāt, ita & monetæ, adeò, q̄ ferè q̄libet ciuitas oppidumq́;, pondus, mensuram, atque pecuniam maximè minutam diuersum diuersamue habent: quę iudicio meo potius videntur negotiationem cō fundere, quâm singularium Principatus vtilitati prospicere. Sanctius enim esset, si vno pondere, vna mensura, & vna peccunia, omnes in hoc Principatu vteremur: ne vllus sic in commercijs jactura atque fraudibus afficeretur. Et aliud etiam vtile resultaret, quòd cum pecunia omnibus generalis esset, ac Regia tantum, in qualibet parte dicti Principatus expende-
5. retur. Et tunc non esset relinquenda impunita temeritas eorum, qui pecuniam regni vsualem dummodo legitimæ sit materiæ & iusti ponderis respuūt, Atque ideo statuit iussitq́; Augustus Imperator in l. 1. de veter. numisma. potest. C. lib. 11. solidos veterum Principum veneratione formatos ita tradi ac suscipi ab ementibus, vt nihil omnino refragationis oriatur, modo vt debiti ponderis sint, & speciei probæ: sciturus vniuersis qui aliter fecerint, non leuiter in se vindicandum: & intellige extraordinariè arbitrio iudicis vt dicit Math. de Afflic. in consti. Neapol rubri. 39. cap. si quis campsor. num. 3.
6. Proinde quia moneta iuris est Principis, falsæ monetæ excusæ vindicta & cognitio pręcipuè ad dominum Regem spectat, qui maximè in hoc Principatu contra vsurpantes authoritatem cudēdi monetam, vel fasam fabricantes, seu auream vel argēteam radentes, aut quo cunque modo adulterantes, procedit per processum regalię inuim dicti vsatici. moneta. quo & ad se causam euocat, & aliosque oscunque à se inferiores iudices cognitione dictæ causæ regaliæ priuat: & sic fit, quòd ipse huius criminis delinquentes vbicunque deliquerint punit.
7. Quisquis igitur hanc Principis authoritatem vsurpauerit, falsaq́; effusione nūmos formauerit, flammarum exustionibus mancipandum, eiusq́; bona fisco Regio seu Çesareo addicenda tradit Constantinus in l. 1. & 2. C. de falsa mone. Et hanc fatemur veram conclusionem, etiā quòd moneta esset recta & proba: hoc est æqui ponderis & præcij, ita sentit glo. in l. 2. C. de fal. mone. in verbo, ob noxij. Sequitur

quitur Bat.in .l. qui falsam .ff. ad legem Cornel.de fal.vbi dicit, quòd licet moneta inse fiat bona, si tamen non sit ab habēte authoritatem dicitur falsa & adulterina.
8. In Gallia vero teste Igneo in repetitio. §.non aliàs num.597.ff.ad Sillania. falsificantes monetam Regis in aqua feruente siue bulliente suffocantur. Apud quoque Athenienses, monetam adulterantes capite punitos monet Demostenes circa fi.oratio. in Leptinē *Miror inquit, eos qui monetam adulterant apud vos capite mulctari*
9. *Athenienses &c.* In hoc vero Principatu Cathaloniæ huiusmodi delinquētes summo afficiuntur supplicio: quorum executio est, quòd in alta furca laqueo per collum suspēdūtur. prout in Regio cōcilio vidi fuisse cōclusū die 29. Octobris. 1584. cōtra Ioannē Leonart villæ Terratiæ, & Ioannem Torro Sancti Stephani de Bas delatos & inculpatos de fabricatione falsæ monetæ: qui fuerunt in alta furca laqueo per collum suspensi.

10 Et hanc conclusionem non tantum veram existimamus in fabricantibus falsam monetam, seu rectam, sine tamen Principis authoritate & licentia, sed etiam contra eos qui auream seu argenteam monetam radunt, vt eam iusti precij & pōderis minuant: ij enim de iure.ff.si liberi sunt bestijs subijciuntur, si vero serui vltimo supplicio puniuntur. ita probat tex. in. l. quicūque.ff.ad leg. Cornel.de fal. vbi ita ab Vlpiano preconizatur. *Quicunque nummos aureos partim raserint, partim tinxerint, vel finxerint, si quidem liberi sunt ad bestias dari: si serui supremo supplicio affici debet.* Sic etiam de iure.C.statutum est, quòd si quis ducatos aureos raserit, & sic fecerit viliores in precio, capitali supplicio puniendus est. vt in.l.vniuersos: C. de veter. numis. potesta.li.11. Denique in hoc Principatu Cathaloniæ semper vidi per Regias præconitzationes pertotum Principatum publicatas, esse impositam pœnam mortis naturalis contra monetam auri & argenti radentes, vel quocunque modo minuentes, prout hodie extat capitulum. 60. in præconijs Comitis de Miranda nunc Locumtenentis generalis pro sua Magestate
11. indicto Principatu. Ad solum enim Principem spectat ius mutandi, minuendi, vel augendi valorem monetæ. ita Ioan, Fab. in.§.1.quib.mod.tolli.obliga: insti. Corneus in consil.135, Boer. in decisio.327.nū 6. &. 7. Salicet. in. l. 2. C. de fal, monet. Imol. in. cap. quanto. de iure iuran. & sic hoc in priuatis esset capitale crimen per ea quæ supra iam diximus.

12. Afficit præterea prædicta conclusio & sententia eos, qui consentiunt ei qui falsam aut adulterinam cudit monetam; vt sunt participes & socij criminis vt eadem pœna puniantur. ita Bar. in. l. vtrū. num. 2.&.3.ff.ad leg. Pompe. de parricid. Et est huius criminis enormitas tam exosa Principi, & indigna legibus, quòd lex, vt tales conscij & participes inueniantur, voluit socios in caput sociorū torquendos esse, vt illos prodeant & manifestent. tex est in l.1.in prin.C.de fal.monet. quod fit ratione boni publici: quia per monetam adulterinam principaliter Respubica læditur. ita tenet Bar.in.l.lege Cornelia.num. 2.ff.ad legem Cornel.de fal.& dixi latè supra in cap.5.& signanter circa monetam
13. num.18. Et adeo exosam habent leges monetæ adulterationem, vt fundum aut domum in qua dicta adulteratio peracta probatur arrestandam & fisco ad iudicandam esse volunt, si præsens dominus fuerit quàmuis ignorans; quod restringe, nisi forte dictæ domus dominus ante ignorans vt primum repererit, scelus prodiderit perpetratū: tūc enim possessio vel dominus ipsius, proscriptionis iniuriæ minime subiacebit; vel nisi dominus longissimè ab ea domo vel possessione abfuerit: quia tunc nullum debet sustinere detrimentū. ita in.l.1.C.de fal.monc. Ab eadem etiam releuātur confiscatione viduæ & pupilli: quos in dicta.l.1. speciali dignos indulgētia Imperator credidit. ibi. in versi. Viduas autem ac pupillos.

14. Scias tamen á prædicta regula & conclusione aliquos excipiendos esse casus

quibus

quibus in hoc crimine inuoluti à pœna mortis naturalis excusantur. Et Primo hoc dicimus esse verum in expendente falsam monetam, qui si nummi sunt plũbei vel stannei incidit in pœnam .l. Cornel. de fal. qua lege cauetur, ne quis nummos stanneos, plumbeos emere vendere dolo malo vellet, ita probat tex. in l. lege Carnelia. ff. ad leg. Cornel. de fal. At vbi non appareat quòd essent plumbei, vel stannei, punitur tantum modo pœna extra ordinaria arbitrio iudicis, ita Bar. in dicta. l. lege Conelia. in prin. subdens, se propter hoc plures euasisse à pœna legis Corneliæ, & Alex. refert ita Doctores tenere in consil. 121. num. 3. lib. 7. vbi in facti contingentia ita consuluit. Sed Salice. in. l. 1. num. 6. C. de fal. monet. indistinctè tenet imponedam esse pœnam falsi ordinariam. & hanc opinionem seruari in practica refert Marsil. in .l. qui falsam. num. 64. ff. ad leg. Cornel. de fal. Sed Iulio Claro in. §. falsum. versi. Expendens. magis placet opinio Bartoli, cui adhæreo, hac ratione, quia post quam expendentibus plumbeos vel stanneos nummos Scienter & dolosè lex certam statuit pœnam vt pœna falsi ordinaria teneantur, visa fuit velle amittere alios casus quibus moneta adulteratur falso ære, & succedit regula, quòd in casibus in quibus lex certam & specialem non imponit pœnam, tunc dicta pœna est iudici arbitraria. l. 1. §. expilatores. ff. de effrac. & expila. cum concordan. & sic in praxi hanc opinionem vt æquiorem seruarem.

15. Secundo excusantur à dicta pœna mortis naturalis illi, qui adulterant monetam exteri cuiusdam Principis, si tamen illius monetæ in sui Principis regione nullus esset vsus: hoc enim crimen leuiùs ac mitiùs puniendum est. ita glo. 1. in cap. quanto. ex. de iure iuran.

16. Tertio ab eadem pœna mortis naturalis excusantur falsificantes monetam ciuitatis: ij enim pœna capitis tenentur. l. 1. C. de fal. mone. quam pœnam non intelligunt Doctores de pœna mortis naturalis sed deportationis. vt attestatur Alex. in cõsil. 121. num. 1. lib. 7. & Iul. Clar. in. §. falsum in versi. Dixi. vbi alios refert esse in eadem sententia & opinione.

Denique pro complemẽto velim notes in hoc crimine illa tria specialia quæ annotauit illa allegata optima glo. in dicto cap. quanto. in verbo. de fraudata. de iure iuran. Primum speciale est, quód quilibet tenetur ad accusationem huius criminis. Secundum quòd condemnatus non appellat. & Tertium quòd punitur ille in cuius domo falsa moneta cuditur: licet illud ignoret. de quibus vide tex. in dicta. l. 1. C. de fal. mone.

Cap. 47. an fideiussor promittens præsentare reum iudici toties quoties fuerit requisitus sub certa pœna, si dictus reus denûo per eundem iudicem seu eandem curiam capiatur, & aufugit, vel quocũque alio modo relaxetur à carceribus, sit liberatus à dicta fide iussione, ita vt non teneatur vlterius ad illum presentãdum.

1. *Fide iussor de repræsentando reum toties quoties fuerit requisitus, si postea reus perdictũ iudicem de nuo capitur, & aufugit, an sit liberatus? circa hoc variè doctores loquuntur, tãdem concluditur, fide iussorem liberari: siue pro eadẽ causa siue pro alia reus per eandem met curiam captus fuerit.*

2. *Conclusio Regij concilij.*

Doctores hãc quęstionem examinantes, variè circa eam loquũtur in variaq; remanserunt sentẽtia & opinione Nã Ioãnes de Imol. in. l. si finita. ff. d dam. in fec. existimat, fideiussorem nõ liberari: cum illa verba totiens quotiens, ex quo sunt apta ad infinitatem importandum, intelligan

intelligantur in infinitum. pe allegata ibi per eum. Et sequitur Decius. in. l. vnica. num.2.infi.C.de sentē.quæ pro eo quod inter est profer.qui allegat tex.in.l.si ita sti pulatus à Seyo.ff.de fideiussorib.vbi Bar. & tradit Alexan.in consil.145.num.3.&.4 volu.2.Quod etiam videtur firmare Bar. in.l.si quis reum.ff.de custo. reo. vbi voluit, quòd si fideiussor promisserit repræsentare aliquem ad omnem iudicis volū tatem, videtur etiam obligare se,& promittere eum præsentare post sententiam si opus fuerit, quem sequitur Petr.de Raue.in singul.207.

Angelus vero in dicta.l. si finita.tenet, fideiussorem obligatum cum illa clausu la toties,quoties,liberari per binam præsē tationem,& hoc vt infinitas euitetur: iuxta.l. fideicommissa.§.siquis decem. ff.de leg.3 Tenuit idem ipse Angel.in.l.2.§.qui exhibendi.ff.de custo. reor.& in. l. oratio ne.ff.de ferijs. & Hippoly.de Marsil.in.rubri.de fideiussorib.num. 138. & Soci.in l. vnica.num.23.C.de sen.quæ pro eo quod inter.proferun.Quam opinionem videtur confirmare quod notat Specul.intitu lo de arbitr.§.sequitur.versi.Quid si in cō promisso pænali.& Bal.post Cyn. in. l. si duo.§.fi.ff.đ recep.arbi.vbi dicunt, quòd si dicatur in contractu,quòd pœna committatur totiens quotiens contra factum fuerit,quòd nō poterit committi nisi bis per dictam.l.fideicomissa. §. siquis decē, ff.de leg.3.

Sed Ludouicus Roma. in dicta.l.si finita. ff.de dam.in fec.affirmat dictum fideiussorem vsque ad sententiam teneri ad iterum reum repręsentandum. per. l. grecè. §.& post litem. ff.de fideius. sequuntur & tenet hanc oppinionem Francis. Cremē. in singula.11.vbi expressè ait, quòd si quis promisserit repræsentare Titium toties quoties &c. intelligitur vsq; ad sententiā tantum;adeò quòd lata sententia erit liberatus.per tex.in dicta.l.grecè.§.& post litē ff. de fideius.

Ioā.Andr.quoq; in additio.ad Specula.in titu.đ accusationib.in.3.parte.§.sequitur. Versi.Itē quæritur. profert fideiussorem liberari,quando reus capitur pro eadem causa,sed secus esse,si ob aliam causā caperetur. Qui ad huc in hoc casu,quādo pro alia causa caperetur existimat fideiussorē liberari si dum reus esset in manibus potestatis seu iudicis compareret fideiussor, & protestaretur ipsi iudici,quòd ipsum haberet pro præsētato: eo enim casu,pro testatio illū iuuaret.l.Nesēnius.ff.de nego. gest.& auth.si.captiui.C.de epis. & cleri.

Lucas de Penna.in.l.siquis decurio. C. đ decurionib. lib.10.disputat eandē quęstionem ad partes, & tandem concludit, quòd si accusatus iustè fuit positus in carceribus fideiussores per dictā capturā nō liberantur.per iura per eum ibi allegata.

Denique Bartholomeus de Capua eādem quæstionē scripsit in.l. 2.ff.de custo. reor.& concludit,fideiussores non liberari. Vbi primo allegat, quòd fideiussores per capturam illius principalis non sunt liberati, immo quòd non repræsentando reum tenentur ad pænam: ideo quòd per prædictam capturam non est in ducta nouatio prioris obligationis: nisi expræssè dicatur. l.fi. C. de nouationibus.Cuius dictum ipse confirmo ex nouationis definitione, quam Vlpia. proponit. in.l. 1. ff.de nouationib.dum dicit, nouationem esse prioris debiti in aliam obligationem vel ciuilem, vel naturalem, transfusionē atque translationem,hoc est,cum expræcedenti causa ita noua constituitur, vt prior perimatur.concordat tex. in.l. 2. ff. de nouationib. vbi probatur, omnes res in nouationem transire posse dum modo sciamus nouationem ita demum fieri,si hoc agatur,vt nouetur obligatio.Ex quibus concluditur, quòd si inter curiam & fideiussores primæ obligationis nō sit actum,quòd per capturam accusati fieret nouatio eiusdem obligationis, ideo fide iussores non liberari: quia ipso iure remanet obligatio.

Sed quid quid prædicti Doctores dixerint, opinionem eorum qui per dictam capturam asserunt fideiussores prioris obli-

ris obligationis liberari, ita vt si reus captus postea aufugiat, vel alio quocunque modo relaxatur à carceribus, non teneantur vlterius ad illum repræsentandum, veriorem esse, & in praxi magis obseruatam affirmo. Quorum sententia sic fundari potest. Nam recipiendo curia à reo accusato fideiussores, nihil aliud facit, quàm ipsum eorum custodiæ committere. vt expresse habetur in. l. 2. ff. de custo. reo. Ergo si postea curia accipit ipsum vt eum in sua custodia habeat, videtur renuntiare custodiæ fideiussorum: ideo quòd capiendo etiam reum, non videtur contenta fideiussoria cautione. Et sic nimirum, si fideiussores per dictam capturam ab eadem curia factam liberentur: qui (quamuis verè nō possit dici sequutam fuisse nouationem contractus manuleutæ seu fideiussionis, cum hoc inter curiam & fideiussores non fuisset actum) possunt fiscum curiæ opè exceptionis repellere. per tex. in. l. Vallerianus. ff. de prætor. stipulationibus. vbi Vallerianus respondit, si præses qui ante intriennium caueri iusserat, postea in longum tempus caueri præceperit, quia à prima stipulatione prorsus discedi voluerit, exceptionem primæ stipulationis obligatis pepercisse videtur. Pariter quoque dicendum est, quòd licet antea stipulatum fuisset de repræsentando reum totiens quotiens, &c. si postea curia accipit illum, videtur à prima stipulatione prorsus discedere, quæ stipulatio quamuis ipso iure sublata non videatur ex quo pars non nouauit, tamen sublata erit opè exceptionis: & sic fideiussores prioris obligationis poterunt repellere fiscum per exceptionem. Quam sententiam expresse videtur approbare Imperator argumento ducto in. l. si cum Hermes. C. de loca. & cōduc. Vbi cum Hermes vectigal octauarum in quinquennium continuum pro certa mercede in singulis annis soluenda conduxisset, & pro his dedisset fideiussorem, posteaq; spatio eiusdem temporis expleto, cum idem Hermes in conductione vt idoneus detineretur, fideiussor postulauit cautionem sibi reddi, ex quo vlterius expleto dicto tempore non consenserat, & determinat ibi Imperator dictum fideiussorem non esse de periculo posterioris temporis astringendum. Ex quibus in summa patet, quod fideiubens in prima conductione non tenetur in secunda: siue sit prorogata, siue innouata, etiam ex cōsequētia primæ. Pariter quoq; in nostro casu, cum fideiussor obligatus repræsentare aliquem toties, quoties, nō teneatur nisi semel obtollendam infinitatem per tex. expressum in. l. quibus. ff. de verbor. obligationibus. vbi qui bis idem promittit, ipso iure amplius quàm semel non tenetur, & cum promissio de repræsentādo reum iam expleta et soluta videatur per capturam de persona rei per eandem met curiam factam, & sic sublata sit illa obligatio: quia solutione eius quod d̄betur tollitur obligatio, vt insti. in prin. quib. mod. tolli. obliga. ideo fideiussorem esse liberatum, & vlterius non teneri ex consequentia primæ obligationis ad iterum reum repræsentandū fatendū est. Quæ ad huc corroborantur ex dispositione tex. in. l. 2. §. simili modo. ff. si quis cautionib. vbi probatur, quòd impedimentū superueniens facto magistratus dat exceptionem reo, sic in proposito, cum curia ceperit reum non contenta fideiussoria cautione, si postea reus captus aufugit, liberatus erit fideiussor opè exceptionis propter impedimentum superueniens & à iudice causatum. Non enim debet ipse fideiussor grauari ex culpa alterius. l. sancimus. C. de pœnis: ipse enim presētato reo ad carceres est liberatus vt supra dictum est. Ergo clarè et apertè videtur decisum, quòd quando fideiussor promisit presentare reum iudici toties quoties. &c. est immunis & liberatus censendus, quādo per eundem iudicem vel eandemmet curiā quibus facta erat promissio reus iterum capitur, licet postea aufugiat. Et secundum hanc opinionem refert Math. de Afflic. fuisse decisum in cōcilio Neapol. in d̄cisione.

cisione, 130. & vidi semper ita practicari in Regio concilio Cathaloniæ & in eodẽ fuisse idem conclusum die. 21. Nouembris. 1584. in facto supplicationis oblatæ pro parte Margariti Riphos curitorris auris de quibus videas in conclusione dicta die. 21. Nouembris facta ad quam fit relatio.

Cap. 48. in quo magna disputatur quæstio, an fiscus agens hypothecaria contra donatarium, transferat in dictum donatarium onus probandi rem sibi fuisse prius donatam, quàm ipsa res fisco obligaretur, nõ obstante lege dicente, creditorẽ debere probare rem in bonis debitoris fuisse tẽpore contractæ obligationis: & non reum conuentum.

Et casu quo donatario conuento hoc onus incumbat, an teneatur probare donationem prius factam cum rei traditione, vel an sufficiat ei ad excludendam fisci intentionẽ probare simpliciter donationem absq; rei traditione.

Item casu quo teneatur probare donationem prius factã cum rei traditione, an ei necessarium sit probare de reali traditione, vel sufficiat probare dictam traditionem per cõstitutum?

Et casu quo sufficiat probare per constitutum an teneatur probare, quòd tempore constituti ipse erat præsens, vel si erat absens, quòd ratificauit constitutum antequam donator contraxisset cum fisco? Et an ei sufficeret, quòd notarius stipulatus fuisset pro ipso absente, pro quo fit constitutum.

Et quid, quando donatarius a fisco hypothecaria conuentus probaret ante contractum habitum cum fisco rem sibi fuisse donatam, & traditam per constitutum, & constiterit dictum constitutum fuisse factum sub conditione, qua pendente, donator eandem rem fisco obligauit, an si postea dicta conditio constituti purificata sit, trahatur retro in præiudicium obligationis cum fisco contractæ?

1. *FIscus agens hypothecaria, transfert onus probandi in aduersarium, rem iam non fuisse penes debitorem tempore contractæ obligationis cum fisco. quod fit speciali fisci fauore. & num. 2.*

2. *Priuatus agens hypothecaria contra donatarium, debet probare rem prius obligatam quàm donatam.*

3. *Prioritas temporis, quibus modis probetur.*

4. *Prioritas temporis in dubio iudicatur fauore fisci dotis, & ecclesiæ.*

5. *Donatio alicuius rei, traditione perfecta, ante quàm bona donantis fisco obligentur, non potest retractari: nec res donata per fiscum auocari.*

6. *Donatio non dicitur perfecta, nisi res donata tradatur. Et quomodo intelligatur vide ibi.*

7. *Res donata probatur tradita, non solum quando traditio fit per realem traditionem, verum etiam quando fit per constitutum. Et vide ibi intellectum ad. l. quotiẽs. ff. de reiuendi.*

8. *Clausula constituti verè est translatiua dominij & possessionis.*

9. *Possessio rei transfertur per constitutum, si illud factum est præsenti. Secus vero si absenti. Quod intellige procedere, ante quàm dictus absens ratificet.*

10. *Absens pro quo fuit factum constitutum expulsus de possessione, antequàm ratum habeat, non habet remedium recuperandæ possessionis.*

11. *Constitutum factum absenti transfert possessionem: notario pro eo stipulante.*

12. *Constitutum sub conditione, ea pendente, non transfert possessionem: Et licet purificata condi- tione, conditio retrotrahatur, tamen si ante euentum conditionis, res pro qua fuit factum constitutum alteri vendita sit, seu donata. & tradita, illi ius quæsitum est: quod tolli non potest, licet prima cõditio cõstituti primi emptoris, vel donatarij purificata sit, quia nõ trahitur retro in præiudicium secundi emptoris vel donatarij.*

ITIVS ex aliqua causa confessus fuit se debere fisco regio certam pecuniæ quantitatem quã ei soluere certa die promisit. Pro cuius securitate & tuitione specialiter, & expressè, quædam obligauit prædia, & adueniente die in qua fiscus pecuniam petere potuit, dictus Titius aut deffunctus est, vel effectus non soluendo, vnde agens fiscus ad prædia sibi specialiter, & expresse obligata, inuenit, quòd illa per Sempronium, vt Titij donatarium posfidebantur, & agens fiscus contra dictum Sempronium donatarium hypothecaria actione, excipiensq; Sempronius, rem sibi prius fuisse donatam, quám fisco obligaretur, fuit. ideo dubitatum, an fiscus probare debeat rem prius fuisse sibi hypothecatam, quàm Sempronio donatam, vel an transferat hoc onus probãdi in Sempronium donatarium?

Imperatores in .l. 1. C. de iure fisci. lib. 10. ita statuerunt, quòd si prius quàm fisci rationibus obligaretur, donatarius per fectam prædiorum donationem fuerit probatus, quod citra fraudem creditorum gestum est non rescinditur. Perquem tex. secundum primum intellectum eliciunt glo. & Doctores, quòd fiscus
1. agens hypothecaria transfert onus pro bandi in donatarium, rem iam non fuisse penes debitorem tempore contractæ obligationis cum fisco. & glossæ hunc intellectum approbantes sunt in dicta. l. 1. in verbo. obligaretur. & in verbo. probatus. vbi Bartol. & Ioan. de Platea. Sed contra hanc theoricam opponitur tex. in. l. & quæ nondum sunt. §. quod dicitur. ff. de pignorib. in. quo loco patet, creditotem debere probare rem in bonis debitoris fuisse tempore contractæ obligationis, & non reũ conuentum. Ergo sequitur, quòd fiscus agens hypothecaria, vt creditor, contra donatarium debet probare: & non transferre onus probandi in ipsum donatarium. Pro tamen huius contrarij solutione dicendum est, verum esse contrarium, sed quòd est speciale fauore fisci; quòd dictum onus transferat in dictum donatarium. vt probatur in dicta. l. 1. & ibi per glo. & Doctores. C. de jure fisci. libro. 10. quo tex. expresse probatur, in dubio donatarium a fisco conuentum hypothecaria debere pro-
2. bare donationem præcessisse. Qua in re videmus fiscum à priuato differre, cum agens priuatus hypothecaria contra donatarium, debeat probare rem prius obligatam, quàm donatam: quia fundans intentionem suam in tempore, debet illud tempus probare. l. de rebus. C. de donationibus. ante nup. ibi. *Creditores mariti facti si non prius obligatas sibi probent, eam conuenire minime possunt: inter priuatos enim fertur in dubio sententia contra actorem.* Et tamen secus est in fisco, qui agens hypothecaria, transfert onus probandi prioritatem temporis de qua dubitatur in aduersarium: quod vt diximus singulare est in fisco. per doctrinam Barto. in dicta. l. 1. num. 2. C. de iure fisci. lib. 10. & ibi Ioan. de Pla. num. 4. vbi. Bar. sic figurat casum, Ecce, quòd donatarius fuit cõuentus a fisco actione hypothecaria, & fiscus probat se de mense Maij contraxisse cum donatore, donatarius vero probat donatiotionem fuisse factam eodem mense Maij & sic non constat de prioritate, vel posterioritate temporis, quærit ideo, quis debet obtinere? & respondit, onus probandi incumbere donatario: qui si hoc probauerit, donatio tunc non rescinditur per hypothecariam.

3. Hoc tamen in loco, opportunè quærendum est, quæ sufficiant ad probandam hanc prioritatem? Respondeo sufficere, si dicta prioritas probetur per diem ante, vel per horam, vel momẽtum

arg. l.

arg. l. inter eos de donationib. inter virũ & vxor. & l. si fundus. §. si duo. ff. de pignorib. et not. glo. in. l. operis. ff. loca. nota idẽ per glo. in. l. si. ex pluribus. §. fi. versi. Die. ff. de solutionib. Et quòd prioritas horæ attendatur, vide Bal. in. l. creditor. in prin. qui potior. in pig. habean. Socin. in. consil. 67. lib. 3. Corcet. in reportorio. in verbo. instrumentũ. Ias. in. l. 1. §. 2. ff. de eden. Hippoly. de Marsil. singul. 319. Deci. consil. 689. Et idem est, quando vterq; pariter probat de tempore per instrumenta eadem carta conscripta: quia præualet illud quod præcedit. Nam prioritas scripturæ donat prioritatem temporis, arg. l. si seruus communis. de stipulatio. seruor. & l. si ex pluribus. §. fi. de solutionib. secundum Bal. in dicta. l. de rebus. Probatur etiam prioritas, quando vnus probat aliquid de tempore, licet non necessario concludenter: quia obtinet, alio nihil probante. secundum Cyn. in. dict. l. de rebus.

4. Et ideo si fiscus nihil probaret de tempore, succumberet. Ex quibus ergo deciditur, quòd si conuentus a fisco hypothecaria, aliquo modo ex prędictis, prioritatem temporis non probauerit, & sic simus in dubio, iudicandum est pro fisco de ipsa prioritate. Quam quidem decisionem scribentes in dicta. l. 1. C. de jure fisci. lib. 10. extendendam esse in dote volunt, per tex. in. l. 1. & ibi quoq; Bar. ff. solu. matri. quia cum dotis causa semper & vbique præcipua sit, & inter sit rei publicæ dotes mulieribus conseruari ad sobolem procreandam, in dubio de prioritate temporis pro dote iudicamus. tenet Baldus in. l. ad exactionem. C. de dot. promis. Fiscus enim, & causa dotis, appari procedunt. l. 2. vbi glo. C. de jure fis. & per glo. in. l. dotis. C. de iure dot. & est tex. expressus in. l. in ambiguis. ff. de reg. jur. vbi habetur, quòd in ambiguis melius est pro dote respondere. vide concordantias ibi per Decium. Et etiam militat prædicta decisio fauore ecclesiæ, ideo quòd si duo instrumenta reperiuntur facta eodem die, præsumitur prius factum illud quod respicit fauorem ecclesiæ.

5. Vbi autem non simus in dubio, sed priusquâm fisci rationibus quis obligaretur, perfectam prædiorum donationẽ fuisse factam fuerit probatum, quod citra fraudem creditorum gestum est non rescinditur. Ratio est, quia quod legitimè factum est, ex superuenienti casu non retractatur. tex. est in. cap. factum legitimè. de reg. jur. in. 6. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. vbi habetur, quòd si homo sanæ mentis contrahat matrimonium, licet postea fiat furiosus, non propter hoc dissoluitur matrimonium iam contractum, facit tex. in. l. is cui. ff. de testa. vbi si homo sanæ mentis fecerit testamentum licet fiat postea furiosus, non viciatur testamentum. & est tex. in. l. 1. §. sufficit. ff. de bono. possessioni. secundum tabu. Sed restringe hanc rationem, quando factum est perfectum, & legitimè confirmatum: nam aliàs, si esset tantum incoatum, & non perfectum, illud quod impedit ab initio faciendum, tolleret iam factum. vt in. l. pro parte. ff. de seruit. & l. si sub vna. §. si quis via. ff. de verb. obligatio. cum alijs concordan. allegatis per Din. in dicta reg. factum legitimè. de regul iuris. in. 6. sed si factum sit perfectum, & legitimè confirmatum, vt quia via promissa erat iam constituta, vel testamentum incoatum erat iam perfectum, & matrimonium per consensum contractum, & similia, tunc casus superueniens, qui impediret ab initio incoari non tollit iam factum. ita loquitur tex. in. l. in ambiguis. §. 1. ff. de reg. iur. non enim est nouum vt quæ semel constituta sunt durent, licet ille casus extiterit, à quo initium capere non potuerunt. & in hoc proposito loquitur tex. in. l. 1. C. de jure fisci in verbo. perfectam. & ibi glo. vbi habetur, quòd si donatarius conuentus hypothecaria à fisco, probauerit rem fuisse donatã, & donationẽ perfectã traditione, ante quàm contractum fuisset cum fisco, non potest donatio retractari: quia cũ illa donatio sit perfecta traditione, cõsequẽs

est, ne reuocetur ex superuenienti casu. scilicet ex contractu habito cum fisco.

6. Ex quo infero, quòd donatio non dicitur perfecta, nisi res donata tradatur. sed contra facit tex. in. §. aliæ. inst. de donationib. ubi dicitur, donationes perfici, cum donator suam voluntatem scriptis, aut sine scriptis, manifestauerit: & ad exemplum venditionis, Iustinianus eas etiam in se habere necessitatem traditionis voluit, vt etiam si non tradantur habeāt plenissimum & perfectum robur: & traditionis necessitas incumbat donatori. Ergo patet, quòd donatio ex sola volūtate perficitur. Huic tamen obiectioni, iuxta Bar. Ioan. de Pla. & alios respondetur, quòd licet donatio solo consensu & voluntate donantis perficiatur, ante tamen traditionem, res donata potest alteri obligari: cū ad huc donans sit dominus. casus est notabilis in. l. fi. §. Lucius. ff. d donationibus. & facit tex. in. l. quotiēs. ff. de reiuendicatio. Et sic patet, quòd per donationem perficitur donatio, quo ad obligationem, vt donator obligetur donatario ad tradendū: & per traditionē perficitur, ꝙ ad dominij translationē. vt hic in glo. in verbo. perfectā: Et ideo in quęstione nostra donatarius debet probare rem ante fuisse donatā & traditā: aliàs res caderet in obligationē postea cum fisco contractā. vt in dicta. l. fi §. Lucius. ff. d donationib. & in dicta. l. quotiens. de reiuēdi. & hic in glo. in verbo. per

7. fectam. Quæ non solum habent locum, quando donatarius probat rem donatam fuisse traditam per realem traditionem, verum etiam, quando probat dictam traditionem fuisse factam per constitutum: quia constitutum verus est modus tradēdi dominium, & possessionem. l. quod meo nomine. ff. de acqui. possessio. & est glo. approbata per Bar. & doctores in l. ab emptione. ff. de pac. adeo, quòd donatarius cui factum est cōstitutum, præfertur secundo cui postea realis traditio facta sit. vt tenet Guilel. de Cug. in dicta. l. quotiēs. quem refert & sequitur Ioan. Andr. in additio. ad Speculatorem. in titu. de emptio. & venditio. in. §. sciendum. versi. Quod si res tradita non est in presentia. in addi. incipien. dubit. & idē sequitur Bal. in rubri. de contrahē. emptio. in. 16. q. Et hoc modo declaratur tex. in dicta. l. quotiens. ff. de reiuendi. vt non solum in telligatur d traditione quæ fit per realē immissionem in possessionem, verum etiam de illa quę

8. fit per clausulā constituti: quia dicta clausula verè est translatiua dominij, & possessionis, & eosdem producit effectus quo ad acquisitionem dominij: sicut vera & realis traditio. vt in dicta. l. quod meo nomine. ff. de acquir. pos. &. l. certę. §. Iulianus ait. ff. d precar. & in dicta. l. ab emptione. ff. de pac. & in. l. quædā mulier. ff. de rei uēdi. & in cap. cū venissent. de resti. spolia.

9. Verum hoc quod dicimus de probanda traditione rei donatæ per constitutum restringitur, quando constitutum fuit factum præsenti, secus vero si absenti factū sit: quia tunc possessio non transfertur antequā ille ratificet. ut notabiliter cōcludit Alex. in dicta. l. quod meo nomine. nū. 4. ff. de acquir. possessio. vbi limitādo illum tex. dicit, quòd intelligitur, quādo erat pręsens ille cuius nomine fit constitutum: nā tunc in illum per constitutum possessio transfertur. Quod est secus, quando quis constituit se possidere pro absente: quia illi non acquiritur possessio antequam ratum habeat. l. si cōmunis seruus. §. 1. ff. de acqui. possessio. facit tex. in. l. si. ergo. ff. de

10. negot. ges. Et ideo dicit Antoni. de But. in cap. cum venissent. de resti. spolia. quòd si ille absens, pro quo fuit factū constitutū, expellatur de possessione antequam ratū habeat, nō cōpetit sibi remediū recuperādæ possessionis: quia ante ratificationem, possessio acquisita nō fuit. & si nunc ratificaret post spoliationē, non admitteretur ratificatio: quia non esset facta cōgruo tēpore, videlicet, tempore quo constituens possideret: quia iam erat perdita possessio. arg. l. bonorum. ff. rem ratam haberi. Ad quod Antoni. de Butri. in. cap. cum venissent. allegat decisionem dominorum de rota in decisio. 146. incipi. Item licet ami

cet amicus, et reperitur in nouis in dicisio.150. Quod sequitur Alex. in dicta. l. quod meo nomine. quia ratificatio debet fieri re integra. vt not. Bar. in. l. si vxor. §. si quis planè vxore. ff. ad leg. Iul. de adul. vbi inquit, quod ab aliquo fuit facta pax pro se, & adhærentibus suis sub pœna, & vnus ex adhærentibus offensus fuit antequam ratum haberet, quòd licet postea ratificet, pœna nō committitur. arg. dictæ l. bonorum. Quare dicendum est, quod si donatarius cōuētus à fisco probauerit donationē & eius rei traditionē per constitutū debet probare, quod ipse erat pręsēs, vel si erat absens, quòd ratificauit constitutum antequam contractum esset cum fisco. nā aliàs, res donata non videretur tradita, & caderet in obligationem cū fisco contractam, per rationem supra dictam: quia antequam res tradatur, donans remanet dominus: & sic potest eam obligare. vt tenet Bar. in. l. 1. C. de iure fis. num. 4. & Ioan. de Pla. num. 3. & glo. ibi in verbo, perfectam. & est tex. in. l. fi. §. Lucius. ff. de donationibus. Nec sufficeret, quòd postea quàm contractum esset per donatorem cum fisco, donatarius ratificaret constitutum: quia dicta ratificatio cum re integra non fuerit facta, non potest preiudicare obligationi cum fisco contractæ. per ea quę latè dicit Deci. in. l. contractus. ff. de reg. iur. num. 20. 21. & 22. Nec hoc in lo-
11. co prętermittendum esse censeo, quid quando notarius stipulatus sit pro illo absente, pro quo factum fuit constitutum, an res donata ante ratificationem eius cuius nomine notarius stipulatus fuit, constituto apposito, possit interim alteri donari, vēdi, seu obligari, & respondet, quòd non: quia in donatione facta absenti, mediante notario, qui stipulatur, dominiū acquiritur. vide Guido. Pa. in decisio. 49 & Deci. in. l. quo tutela. §. fi. num. 3. ff. de reg. iu. Qui seipsum corrigit dicens, se tenuisse contrarium in. l. contractus. num. 22. dicto ti. de reg. iur. vide quoq; Alex. in consil. 185. num. 7. vbi patet, quòd quādo notarius stipulatur tanquam publica persona pro donatario, ex dicta stipulatione quæritur actio vtilis: etiam sine cesśione. & vide ibi allegata per eum. Idem Bar. in l. tam is. in. §. filius. ff. de donatio. cau. mor. in. 2. q. quę incipit. Quero an ista donatio. & in. l. si pupill. ff. rem pupil. sal. fore. sed videtur dubitandum, quod Bar. in dictis locis. & Alex. in citato consilio, quicquā nō loquuntur de acquisitione dominij sed tantum vtilis actionis sine cesśione. Tamen scias, quòd sicut prædicti doctores volunt, notario stipulante, acquiri actionem vtilem sine cesśione in cōuentionalibus, ita quoq; arg. à simili siue exidentitate rationis videntur sentire, dominiū per stipulationem notarij absenti acquiri posse. Sed hoc intelligas, concurrente traditione, siuè vera, siuè ficta: vt est illa quæ fit per clausulam constituti, de quā nos loquimur: quia sine dicta traditione siuè vera, siuè ficta, non transfertur dominiū. l. traditionibus. C. de pac. & sic sufficeret stipulatio notarij. vide hæc per quandam additionē appositā in decisio. Guido Pa. decis. 49. super verbo. sed Bartol. Et ita dicerem esse obseruandum in hoc principatu Cathaloniæ, insequendo generalē consuetudinem dicti principatus, per quā ex stipulatione notarij, quęritur jus absenti; & ignoranti. Quare si donatarius conuentus à fisco hypothecaria, probat donationem fuisse factam antequam cum fisco contractum esset, & rem fuisse traditā per cōstitutum, & fiscus replicaret, quòd constitutum fuit factum absenti, & quòd non fuit translata possesśio, ex eo quòd donatarius absens non ratificauit constitutum, quod est opus in constituto, per ea quæ supra diximus ad hoc vt transferatur dominium, & sic quòd medio tempore hoc est antequam donatarius ratum haberet, donator contraxit cum ipso fisco, & ideo res donatas esse sibi obligatas, ac proinde ipsum esse præferendum, at tamen si donatarius se defendit, & probat, quòd notarius ante contractam obligationem cum fisco stipulatus fuit pro eo absente, & quòd in instrumento donationis sit

nis sit clausula constituti, optimè se defendit: & fiscum excludit, per theoricam supra scriptam. Ex quibus eleganter collige limitationem ad regulam propositam qua dicimus, quòd constitutum transfert dominium, & possessionem, vt non procedat, quando constitutum fuit factum absenti ante quam ille ratum habuisset, nisi stipulatio notarij pro dicto absente in-
12. terueniret. Item & secundo limitatur, vt non habeat locum in eo cui factum sit cōstitutum sub conditione: quia licet purificata conditione, conditio retrotrahatur vt not. Oldra. in consil. 139. num. 5. tamē si ante euentum conditionis, res proqua fuit factum constitutum alteri vēdita sit, seu donata, & tradita, illi ius quæsitum videtur, quod tolli non potest: licet prima cōditio constituti primi emptoris, vel donatarij purificata sit: quia illa conditio nō trahitur retro in præiudicium secūdi emptoris, vel donatarij; quia extremū àquo, non est habile iuxta not. per Bar. in. l. si is qui pro emptore. in vers. Idem si æstimabile extremum aquo. ff. de vsu capionib. alleg. l. bonorum. ff. rem rat. hab. vbi si ille actus qui ratificatur, non potest secundum veritatem fieri tempore ratificationis, illa ratificatio non trahitur retro: quia extremū àquo nō est habile. vide Corn. in consil. 173. col. pen. lib. 2. & Deci. in cōsil. 460. in fi. Et idem probatur in. l. necessario. §. quòd si pendente. ff. de pericu. & commo, reiuendi. vbi si conditio venditionis extitit re perempta, conditio non retro trahitur: quia extremum àquo non est habile, & ita in proposito videtur, nam tēpore purificatæ conditionis, illa clausula constituti non potuisset possessionē transferre: quia non erat apud venditorem vel donatorem. & idem not. Bar. in. l. quoties in fi. ff. de nouatio. & Alex. in consil. 25. lib. 3. Hęc autem huic quæstioni sic applicantur, quòd si donatarius conuentus à fisco hypotecaria, ad excludēdum fiscum probauerit ante contractum habitum cum fisco rem fuisse donatam, & traditam per constitutum, & constiterit dictum constitutum fuisse factum sub conditione, qua pendente, donator eandem rem fisco obligauit, licet postea dicta conditio constituti purificata sit, non trahitur retro in præiudicium obligationis cum fisco contractæ: quia tempore purificatę conditionis, illa clausula constituti non potuisset possessionē transferre, ideo, quia nō erat res integra. Nam ad hoc vt cōditio trahatur retro, requiritur, quòd res sit in eodē statu. vt notabi. tradit Bar. in. l. si vxor. §. si quis vxorem. versi. Vel aliter. ff. ad leg. Iul. de adul. & Alex. in. l. quod meo nomine. in prin. & in consil. 78. lib. 5. & Corce. in consil. 110. lib. 2. Ad idem facit quod not. Bar. in. l. res aliena. in prin. ff. de pig. actio vbi concludit, quòd ratificatio domini facta de obligatione rei suæ peralium facta eius nomine, non pręiudicat illi, cui dominus ante ratificationem rem vendidit vel obligauit. Et facit quod not. Abb. post Anto. de Butr. in cap. cum venissent. de restitu. spoliato.

Cap. 49. an fisco vt futuro creditori cōpetat ius reuocandi alienata in eius fraudem per criminosum ante crimen commissum.

1. *FVTVRIS creditoribus non competit ius reuocandi prius alienata sine fraude.*
2. *Futuri creditores possunt reuocare alienata in eorum fraudem Et ibi contraria soluta.*
3. *Futuri creditores regulariter ius non habent reuocandi prius alienata.*
4. *Futuris creditoribus competit ius reuocādi prius alienata, quādo succedunt in locum priorum creditorum.*
5. *Alienatio rei, si est facta fictè, imaginariè, vel simulatè, dicitur nulla & non præiudicat creditoribus, neq; præsentibus, neq; futuris.*
6. *Alienatio rei, quantumuis vera, si tamen est facta in fraudem futurorum creditorum, potest reuocari per dictos creditores actionibus reuocatorijs.*
7. *Actiones reuocatoriæ non solum competunt creditoribus ex contractu, verum etiam ex malefi-*

cia

cio: si in eorum fraudem alenatum, gestumq; sit.

8. *Fiscus secuta condemnatione delinquentis, habet ius reuocandi alienationem factam per delinquentem antequam delictum committeret: cum illud in animo habuisset, & per quod bona veniebant fisco applicanda.*

9. *Alienata post crimen commissum, & ante sententiam condemnatoriam, possunt reuocari per fiscum: quando criminosi bona ipso iure publicantur. Immo nec opus est reuocatione: cum talis alienatio nulla sit.*

10. *Bona in quibus casibus ipso iure publicentur. vide ibi remissiue.*

Itius habens in animo committere delictum, per quę bona, lege, vel statuto, veniunt fisco applicāda, alienat dicta bona antequam delictum committat, quæstionis nunc est, an fiscus secuta condemnatione possit illam alienationem reuocare tanquam in eius fraudem factam. Vel aliter pono exemplum, vt tā in ciuilibus quàm in criminalibus quæstio hæc accomodari possit. Aliquis cum in animo suo cōcipiat accipere mutuo magnam pecuniæ quantitatem, vel facere alium contractū, alienauit omnia bona sua, & post alienationem, accepit magnam illam pecuniæ quantitatem mutuo, quæritur modo, an mutuāti futuro creditori competant actiones reuocatoriæ, ad reuocanda ea quæ prius ille debitor qui pecuniam mutuo accepit alienauit.

1. Iure communi tam in fisco, quam in priuato cautum est, quòd si cōstiterit, debitorem fisci prius quàm fisco aliquid debeat, bona distraxisse, possessorem dictorum bonorum non esse inquietandum: nam & si postea debitor extiterit, nō ideo tamen, ea quæ de dominio eius excesserūt pignoris iure potuerunt fisco obligari. tex. est in .l. si debitor. C. de priuileg. fisci. & ad literā quoq; tex. in .l. si quis post hanc C. de bonis proscrip. Non enim in hoc aliquod fisci priuilegium consideramus, nisi cum de prioritate, vel posterioritate obligationum dubitatur: vt tunc eius fauore incumbat probatio eius aduersario. vt nota. per Bar. in .l. 1. num. 5. C. de iure fisci lib. 10. & ibidem Ioan. de Platea etiam nu. 5. notat Salycet. in .l. assiduis. C. qui potior. in pig. habean. & dixi latè supra in proxima quæstione. Et sic patet, futuris creditoribus non competere ius reuocandi prius alienata.

2. Quam rem ita intelligas procedere, nisi ea quę alienantur, cum fraude futuri creditoris alienentur: nam tunc, ea omnia à dicto futuro creditore reuocabuntur: probatur per tex. in .l. 1. assumendo illum à contrario sensu. C. de iure fisci. Ex quo tex. recte colligitur, quòd cum alienatio est facta in fraudem futurorum creditorum, ipsi possunt per actiones reuocatorias dicta alienata reuocare. Et quod dictis creditoribus in casu fraudis competant reuocatoriæ, est glo. valde notabilis in auth. sed iam necesse. in verbo suspicio. & in verbo. aduersus creditores. C. de donationib. ante nupti. quam glo. ibi Bar. reputat singularem: nihilominus tamen habet cōsociam in .l. in fraudem creditorum testamento datæ. in verbo. residuos. in secunda solutione. ff. qui & a quibus. & tenet hanc opinionem Ias. in. §. itē si quis in fraudem. insti. de actio. num. 63. 64. & .65. idem tenet ibi Ioan. Fab. dicens hanc opinionem quæ dicit futuris creditoribus reuocatorias competere si d̄ fraude constet, esse multum ęquam & rationabilem. Tamen contra hanc opinionem facit glo. dictæ. l. 1. ibi in verbo creditorum. quæ exponit præsentium tantum. & non futurorum. facit etiam tex. in l. pen. quæ incipit Titius. ff. quæ res pig. oblig. pos. & tex. in. l. 1. ff. qui potior. in pig. habean. Respondet tamen Ioan. Faber. in dicto. §. item si quis in fraudem. nū 4. quem ibi. sequitur Iason. num. 63. quòd in dictis locis nihil agitur de fraude: nec ibi iura allegata loquuntur in casu in quo fraus

fraus esset adhibita. Vnde constat, quòd cum fraus esset adhibita contra futuros creditores, ipsis competeret actio reuocatoria ad reuocāda alienata in eorum fraudem. At contra hanc solutionem nimis astringit tex. in. l. ait prætor. §. 1. ff. quæ in fraudem credito. vbi expræssè habetur, creditores præteritos reuocatoriam habere & non futuros, & quòd ita demum dictis futuris creditoribus reuocatoriæ competunt, si in locum priorum successerunt: quod fit, quando prioribus creditoribus est ex eorum pecunijs satisfactum.

Pro tamen solutione prædictorum & resolutione, constituo hanc conclusio-
3. nem, Quod regulariter futuri creditores non habent ius reuocandi prius alienata vt in dicta. l. si debitor. C. de priuileg. fisci & in. l. si quis post hanc. §. 1. de bonis proscriptor & in. l. ait prætor. §. 1. ff. quæ in frau credi. & in. l. si quis cum haberet. eō. titu.

4. Interpretatur primo dicta conclusio, nisi futuri creditores succederent in locum priorum, vt quia ex eorum pecunijs prioribus creditoribus satisfactum est: nam tunc locus fit futuris creditoribus ad reuocandum. & ita loquitur tex. in dic. ta. l. ait prætor. in. §. 1. in versi. Si autem ff. quæ in frau. cre. Si vero dimissis prioribus quos quis fraudare voluit alios postea sortitus est, cessat reuocatio. vt in dicto. §. 1. Quæ vt tibi magis clara videantur, propono exemplum. Pone quòd debitor in fraudem creditorum certas res vendidit, postea dictis creditoribus soluit quod eis debet, & incipit alios creditores de nouo habere, nunquid isti alij possint reuocare prædicta alienata? & distinguitur, an istis primis creditoribus fuerit solutum de pecunia secūdorum, quia tunc eis secundis competit hęc actio ad reuocanda alienata. Aut eis fuit solutum de alia pecunia, & tunc non possent reuocare. tex. est expressus in. l. si quis cum haberet. ff. quæ in frau. credi.

5. Secundo interpretatur dicta cōclusio nisi alienatio esset facta fictè imaginariè vel simulatè: nam cum talis alienatio sit nulla non transfert dominium & per cōsequens non præiudicat creditoribus neq; præsentibus neq; futuris, immo possūt illa bona reuocare: quia non intelligitur esse eius rei alienatio. l. nuda. ff. de contrahen. emptio. & l. emptor. & ibi per Bart. ff. de aqua pluuia arçen. & l. imaginaria. ff. de reg. iur. videte Bal. in rubri. C. de reuocand. his quæ in frau. credi. num. 5. vbi notabilem in hoc proposito quæstionē proponit sic dicens, Pone, cum concepissem in animo meo exercere artem cambij mittendo pecuniam vltra mare & timendo de periculis maris emancipaui filium meum & secretè donaui sibi omnia bona mea, de hinc incepi exercere artem cambij, & in mari omnes pecunias & vniuersa bona mobilia perdidi, nunquid illi mercatores qui sunt effecti creditores propter artem cambij possint agere reuocatoria contra filium emancipatum cui omnia bona prius donaueram? & concludit, quòd prædicta præsumūtur non solum facta in fraudem: sed etiam simulatè: quæ simulatio nullis creditoribus nocet per ea quæ supra dixi. Et probat ibi Bal. quia dolus dedit causam contractui: & quod malo more gestum est debet rescindi: nec est æquum in lucro morari filium, & creditores damnum sentire. v in. l. ait prætor. §. hæc actio. ff. quę in frau. credi.

6. Ex quibus & tertio inferimus, prædictam conclusionem habere locum, licet alienatio vera esset, dum tamen in fraudē futurorum creditorum facta fuisset: quia tunc si constare potest de fraude aduersus predictos futuros creditores, quod apparere potest ex coniecturis de quibus infra dicam, competunt illis reuocatorię actiones, Sed si per nullas præsumptiones potest apparere, quòd debitor alienans habuerit animum fraudandi futuros creditores tunc dictis futuris creditoribus reuocatoriæ non competent. vt de vtroque mēbro est tex. in. l. sed si maritus. in fi. ff. qui & aquib.

7. Quarto & deniq; interpretatur conclusio.

sio vt non solum locum habeat in alienatis & gestis in fraudem creditorum ex contractu vel quasi vt ex tota præcedenti narratione apparet, verum etiam in alienatis in fraudem creditorum ex maleficio vel quasi. Nam quemadmodum actiones reuocatoriæ competunt creditoribus ex contractu, ita etiam competunt creditoribus ex maleficio si in eorũ fraudem alienatum, vel aliquid gestum est. probat glo. in. §. item siquis infraudem. in verbo creditorum, insti. de actionib. vbi verbum illud. creditorum. exponitur pro omni eo cui aliquid debetur. faciunt tex. in. l. creditorũ. & in. l. creditores. & in l. sicui. ff. de verb. significatio. & in. §. pen. in auth. de fideiussorib. in quibus iuribus patet, creditorum appellatione, non eos tãtum qui pecuniam crediderint sed omnes quibus ex aliqua causa debetur accipiendos esse.

Sunt tamen qui dicunt, creditoribus ex delicto actiones reuocatorias non cõpetere: quos refert Ias. in. §. item siquis in fraudem. num. 55. ideo quia ad hoc vt dictæ actiones cõpetãt duo exiguntur, fraus, & damnum, taliter, quòd ex alineatione debitoris, creditores patiantur damnum: & sic quòd fiat diminutio patrimonij. l. qui autem. in prin. ff. quæ in frau. credi. sed propter alienationem debitoris nulla diminutio patrimonij contingit creditori ex delicto; ergo sibi non competunt istæ actiones reuocatoriæ. Respondeo tamen secundam huius argumenti propositionem non obstare. Falsum enim est asserere, nullam per alienationem debitoris cõtingere diminutionem patrimonij creditori ex delicto: cum actio ex delicto esset iam sibi acquisita. vt est tex. in. l. qui autẽ. in prin. ff. quæ in frau. credi. & in. l. 1. §. proinde. versi. Et puto. ff. si quid in frau. patro. ibi. *Actionem enim de bonis diminuit.* Et sic, actiones reuocatoriæ etiam creditoribus ex delicto competunt.

8. Ex quibus quidem claram & apertam habes decisionem, quòd quando aliquis habet in animo committere delictũ per quod bona lege vel statuto veniunt fisco applicanda; si ideo illa alienat ante quã delictum cõmittat, poterit fiscus sequuta condemnatione illam alienationem reuocare tãquam in eius fraudem factã. Hanc quæstionem latissimè explicat Ioan. Fab. in. §. item siquis infraudem. num. 5. & in sequentib. insti. de actio. & eandẽ habetis examinatam per Bar. in. l. post contractũ. num. 1. ff. de donatio. & Bal. in auth. sed iam necesse. C. de donationib. ante nup. Ratio est, quoniam infraudem fisci & suspicione pœnæ illud videtur factum: & sic reuocatur. vt in. l. si aliquis. in. 2. respon. ff. de donatio. cau. mort. ibi. Quamuis ceteræ donationes si sine suspitione pœnæ factæ sint valeãt. & in. l. in fraudem. ff. de iure fisci. in prin. ibi. Infraudem fisci non solum per donationẽ sed quocunq; modo res alienatæ reuocantur. probatur etiam per. l. quæ sitũ prima huius nominis. ff. qui & a quib. vbi eleganter quæritur, an is qui Magestatis crimine reus factus est manumittere possit? Et Imperator Antoni. Calphurnio Chritoni rescripsit, ex eo tempore quoquis propter facinorum suorum cogitationem iam de pœna sua certus esse poterat, multo plus cogitatione & conscientia delictorum, quàm damnatione ius dãdæ libertatis eum amisisse. Et ideo si đ fraude apparet verè, vel præsumptiuè, valet quidem alienatio: sed á fisco postea per actiones reuocatorias reuocatur. Et hæc est vera & communis opinio quam refert Iul. Clar. in. sua prac. §. fi. q. 78. versi. Solet. vbi tenet, quòd eo casu fiscus emptori preciũ restituere tenetur. Fraus enim in delinquente probatur & præsumitur ex causis & coniecturis de quibus infra in cap. sequenti mentionem faciemus. & vi de Bar. in dicta. l. post contractum. ff. de donationib. Et hoc verum est in donatione inter viuos: quia in donatione causa mortis non est opus probare nec præsumere fraudem: quæ etiam facta ante crimen commissum, & non cogitatione criminis, secuto crimine, & etiam condemnatione rescin ditur. vt est expressus. tex. in l. si ali-

.l.si aliquis.ff.de dona.cau.mor.ibi.Remouetur donatio vt imperfecta, & ponit ibi rationem glo. quia extrema cõfirmatio
9. deficit. Quare si prædicta sunt vera ante crimen commissum, multo maiori ratione procedere debent, quando bona quæ ipso iure publicata sunt, per criminosum post crimen commissum & ante sententiam condemnatoriam alienata fuerunt. Ratio est, quia bona iam non dicuntur esse criminosi post crimen commissum cuius ratione ipso iure publicantur: vt probatur in l. commissa.ff. de publica. & vectigal.b. ibi. Nam quod cõmissum est statim desinit esse eius qui crimen commisit: & sic ad alium illa transferre non potuit. vulgata.l.nemo plus iuris.ff đ reg. iur. videte scribentes in.l.Imperatores ff. de iure fisci. & in cap. cum secundum. de hæreti.lib.6. Et sic vbi bona delinquentis ex eo crimine ipso iure & facto publicantur, tunc alienatio ab eo facta post crimen commissum est ipso iure nulla: nec in hoc erit opus aliqua reuocatione: quia cum nulla sit, non transfert dominium & per consequens non preiudicat neq; eius rei alienatio esse intelligitur. l.nulla.ff de contrahen.emp. Et in quibus casibus bo-
10. na ipso iure publicentur vide Petrũ Duenyas.in reg.150.vbi in fi. refert.250. casus in quibus bona ipso iure confiscantur. & secundum supra scriptam opinionem & sententiam in consulendo & iudicando transirem.

Cap.50. in quo agitur

de casibus & cõiecturis quibus in materia reuocandæ alienationis in fraudem creditorum factæ fraus præsumatur: vt declaratio sit præcedentis capituli, & fiscus sciat modos quibus reuocationem alienationis in eius fraudem per criminosũ factæ prætẽdere possit.

1. *Fraus præsumitur in alienatione, quando contractus in cõtinenti post alienationẽ fiunt etiã alio non probato.*

2. *Fraus præsumitur in alienatione quando est facta alienatio omnium bonorum.*

3. *Fraus præsumitur in alienatione, quando debitor alienat in coniunctam personam.*

4. *Fraus præsumitur in alienatione, quando debitor qui alienauit reperitur post alienationem ipsa bona poßidere.*

5. *Fraus præsumitur in alienatione, quando alienatio fit clam, & clam dicitur fieri multis modis vt ibi remißiuè.*

6. *Fraus præsumitur in alienatione, quando quis vocatus ad iudicium vendidit bona, vel si esset spes, quòd de proximo citaretur.*

7. *Fraus præsumitur eo ipso quòd emitur per interpositam personam.*

8. *Fraus præsumitur contra illos, qui patrimoniũ suum intricant.*

9. *Fraus præsumitur in alienatione, quando fit alienatio rerum magis preciosarum.*

10. *Fraus præsumitur in alienatione, quãdo debitor scit se habere creditorem, & bona sua non sufficere: quia tunc alienando fraudem facere videtur.*

VM in præcedẽti capite đ reuocanda alienatione in fraudẽ futurorum creditorum facta diximus, mihi opportunum visũ fuit hoc in capite explicandos esse modos quibus in hac materia contra creditores fraus præsumatur. Et incohãdo materiã dico, Primo reperiri cautũ,
1. fraudem committi, quando contractus in continẽti post alienationem fiunt etiã alio non probato. tex. est in.l.si ventri.§.si ff. de priuileg.credi.& in.l.lecta. versi. Dicebam.ff. de reb. cred. si cert.pe.& đ certi. condic.& tenet ita Ias.in.§ item si quis in fraudem.num.63.insti.de actionib.

2. Secundo præsumitur fraus, quando esset facta alienatio omnium bonorũ probatur per tex.in.l.omnes.§.Lucius.ff. quę in frau. cred. vbi qui libertis suis seu filijs natura-

naturalibus vniuersas res suas tradidit, quamuis consilium fraudandi habuisse non proponatur, tamen, quia creditores habere se scit, & vniuersa bona sua alienauit, intelligendum est, fraudandorum creditorum consilium habuisse. Et quamuis ille tex. loquatur & procedat in alienatione facta titulo lucratiuo scilicet donationis, prout ita intelligit ibi glo.j. tamen habet etiam locum & procedit in alienatione facta titulo emptionis: & sic titulo oneroso. vt est glo. in. l. qui testamentum in verbo. modum. & ibi Bar. ff. de probatio. idem tenet Bar. in. l. post contractum capitale crimen. num. 2. ff. de donationib. Intelligit tamen ista Ias. quando venditio esset facta pro valde minori precio quàm valerent ipsa bona: aliàs secus. vide Addi. ad Bar. in dicta. l. post contractum. super verbo. idem in vēditione. & in eā. l. Imola. num. 1. Ad quod etiam accedat quod voluit Bar. in dicta. l. post contractum. num. 17. vbi tenet, quòd datio in solutum facta à debitore ita demum reuocatur à fisco tanquam in eius fraudem facta pro valde pluri quam esset debitum, aliàs secus: & ratio est secundū eum ibi, quia paucitas precij facit præsumi fraudem. allegat. l. per diuersas. C. mãda. De quo not. per canonis. in cap. ad nostram. ex. de emptio. & vendi. & in cap. illo vos. ex. de pignorib. Et an quādo alienatio est facta titulo oneroso, creditor teneatur precium reficere emptori, vide Additio. ad Bar. in. l. post contractum. ff. de donationib. in verbo. item in venditione. & Bar. in. l. si debitor. ff. de his quæ in frau. credi. Ioan. Imo. in dicta. l. post contractum. num. 1. & glo. in. §. item si quis in fraudē. in verbo. in fraudem. inst. de actio.

3. Tertio præsumitur fraus aliter non probata, quando debitor alienaret in coniunctam personam. l. data. C. de donatio. & est tex notab. in. l. penul. in prin. ff. de bon. liber. Dicit tamen notabiliter Bar. in. l. post contractum. num. 3. quòd sola proximitas non sufficeret ad faciendum præsumi fraudem, nisi etiam alia causa præcederet. Quod etiam ibidem extendit in vēditione, licet ad reuocandam venditionem requiratur quòd emptor sit particeps fraudis. vt in. l. ait pretor. §. si quis particeps. ff. de his quæ in frau. credi. sed propter coniunctionem personarum præsumitur contra emptorem, qui debet scire. arg. l. Octaui. ff. vnde cogna. & l. de tutela. ff. de in integr. resti.

4. Quarto præsumitur fraus, quando debitor qui alienauit reperitur post alienationem ipsa bona possidere. tex. est not. in. l. sicut. §. superuacuum. ff. quib. mod. pig. vel hpyothe. sol. & l. si is qui. ff. de acquir. hæredi. & l. si quis. in fi. C. de natural. liber. Verum dicit Bar. in dicta. l. post contractum capitale crimē. num. 4. quòd quando alienans reperitur post alienationem ipsa bona possidere, lex magis videtur velle quòd sit alienatio simulata & imaginaria, quàm quòd sit vera & facta in fraudem. Et est differentia, nam si est simulata & imaginaria, ipsa quidem nulla est. l. emptor. ff. de aqua plu. arcen. l. nuda. ff. de cōtrahen. empti. l. imaginaria. ff. de reg. jur. & l. qui sub imagine. C. de distrac. pignor. & tunc nō requirūtur actiones reuocatoriæ: quia de bonis non exiuit. Sed si est vera & facta in fraudem, tunc sunt necessariæ actiones reuocatoriæ. Istud tamen limitat Bal. in. l. illud. C. de sacro sanct. eccle. quando cum ipsa possessione concurrerent aliquæ coniecturæ siue aliquæ causæ, vt ibi not. per eum. Nam sola continuatio possessionis non sufficit ad probandā simulationem; & maximè, quando simulatio allegatur per contrahentem. secundum Bal. & Salyce. in. l. emptione. C. plus valere quod agit. quàm quod simul. concipi. & secundum Areti. consil. 65. num. 3.

5. Quinto, præsumitur fraus, quādo alienatio fieret clam. l. fi. ff. de ritu nup. l. non existimo cum similib. ff. de administra. tuto. Dicit tamen Bar. in dicta. l. post contractum. num. 7. quòd hoc procedit, quādo alienatio est facta clam titulo lucratiuo, vt puta, donationis: & credit, quòd in venditione opus est probare emptorem

fuisse participem fraudis, per.l.ait prætor §.si quis particeps.ff.de hisquæ infrau.credi. Verum Ioan.de Imo.indicta.l.post cōtractum.num.3.dicit forte hoc casu indubio præsumendum esse contra emptorē, ex quo clandestinè emit.per dictam.l.fi. ff.de ritu nuptia. Idem sequitur Iason per jura allegata in.§.item si quis infraudem. nu.44.insti.đ actionib.vbi etiam. nu.45. aduertit esse notandum, quòd semper vbi requiritur judicis decretum, vel superioris auctoritas, tali decreto vel authoritate non interuenientibus dicitur fieri clam.allegat tex.notabi.in. l. 1.C. de prædijs decurio.lib.10.& ibi.Bar.& glo. in.l. 2.in verbo occultè, & ibi Bar.C.de his qui ex pub,ratio. mut.pecu. acceper ,eō. lib. 10.& glo. valde nota.in cap.cū in hibitio. in verbo clādestina.ex.đ clādes.desponsa. Ad hocetiā Ias.reputat esse singularē.glo. in.l.1.in.verbo malafide.C.de fide instru. & jure hastæ fis. lib. 10. quæ dicit, quòd vbi non contrahitur cum solemnitatibus aut ordinibus requisitis a jure ciuili vel municipali, dicuntur contrahentes esse in mala fide. Notate etiam hic, quòd clam dicitur fieri multis modis. videte Feli. in cap.consuluit num.22.ex.de offi.& potesta.judi.delega.

6. Sexto præsumitur fraus, quando vocatus ad judicium vendidit bona: vel si esset spes, quòd de proximo citaretur. Nam ista est conjectura quód in fraudem vendiderit.ita tenet Felin.in.cap .consultationibus.num.1.per illum tex.ibi. *ante quam literis ipsius notitiam habuerit* & Bal. in. l. quoties.num.7. C.de reuen. vbi dicit, quòd talis emptio esset dolosa, & mala fide facta, & ideo non patrocinatur emptori, qui dicit, hoc dictum esse Odofredi, & esse notandum: quia preparatur contra multas fraudes & baratarias. Vide quoq; apostillam ad Bal.in dicta.l.quotiens. super verbo.dicit hic Odofredus.vbi multa ad propositum allegantur.

7. Septimo præsumitur fraus, eo ipso ꝙ emitur per interpositam personam secūdum Bar.in.l.si pupillus.§.fi.ff.de auctori. tutor.& probatur ibi indicto§.fi.vbi tutor qui emit rem pupilli per interpositam personam in ea causa est, vt emptio nullius momenti sit: quia non bona fide videtur gessisse rem.

8. Octauo præsumitur fraus contra illos qui patrimonium suum intricant: quia intelliguntur in fraudem creditorum intricare secundum Angel.de Peru.in.l. fi. ff.de stipula.seruor.vbi dicit, hoc esse notandum contrá illos qui post multos creditores quæsitos de eorum bonis diuersimodè & per diuersos disponunt, vel per libros rationum intricant ita calculum, quòd ratio videri non potest; nam intelliguntur in fraudem fecisse.vide ad literā tex.in.l.summa cū ratione.ff. de pecul.

9. Nono præsumitur fraus, quando fit alienatio rerum magis præciosarum.vt tenet idem Angel.in dicta.l. fi.ff. de stipulatio. seruor. vbi dicit, quod quando quis melius & vtilius patrimonium alienat & sibi reseruat solum inutilia, intelligitur illud in fraudem creditorum fecisse.facit tex. in auth. de trien. & semis. in prin.in vers.Si vero vltra quatuor.

10. Decimo et vltimo ad præsumendam fraudem debitoris inproprijs terminis materiæ nostræ habemus notabilem practicam juris consulti in.l.siquis cum haberet.ff.quæ infrau.credi.quamibi not.Bar. Nam eo ipso, quòd debitor scit se habere creditorem, & scit bona sua non sufficere tunc alienando videtur fraudem facere. Quod autem sciat se habere creditores, probatur de facili, si illos habet ex facto suo.l.quamquam. ff.ad Velleia.vbi proprij facti ignorantia quis prætendere non potest: nec licet alicui in proprio facto errare. vt est ibi glo.in verbo non potest. & in.l. item quæritur.§.si Fullo. & ibi glo. in verbo ignarus. & l.sed addes.§.1.ff.loca.& l.cum falsum.ff.de acquir.hæredi. Quod autem sciat bona sua non sufficere, dicit Bar.in eadē.l.siquis cum haberet.hoc posse probari ex doctrina quam ipse dat in. l.Iulianus.ff.qui & aquib.sed.Ias.in.§. itē si quis infraudem,insti.de actio.num. 46.

credit

credit Bartolum esse corruptum quia illam legem non legit, & intelligo Iasonem dicere verum, cum Bar. dictam. l. Iulianus non interpretetur. & ideo Bar. debuit allegare doctrinam quam dat in. l. infraudē. cō. ti. qui & aquib. quam doctrinam habetis longè latius & melius explicatam per ipsum met Bar. in auth. sed cum testator. num. 5. C. ad leg. fal. vbi distinguit & facit differentiam inter actus morientium & viuentiū. videte ibi per eum. Et not. quod dicit Angel. in. §. item siquis infraudem. num. 5. in fi. quòd super ista fraudatione interrogabuntur familiares vxor & domestici. vt not. in. l. 2. C. quando & áquib. quarta pars debetur lib. 10. & quòd isto modo probabitur debitorem fecisse in fraudem, videlicet, quia eo ipso, quòd debitor scit se habere creditores, & scit sua bona non sufficere, tunc alienando videtur facere infraudem. vt supra diximus. Alios nonnullos casus perquos præsumitur fraus ponit & enumerat Bar. in. l. post contractum. ff. de donationib. Nonnullos etiam ponit Bar. in. l. 2. & ibi latius Bal. C. de repudian. hæredi. & idem Bar. in. l. pupillus. §. fi. ff. de auctori. tuto. & in. l. 1. §. is quoq;. ad fi. de colla. bono. & in. l. multum. C. siquis alteri vel sibi. & Bal. in. l. 1. C. qui bon. cedere possu. & Cyn. Bal. & Angel. in. l. siquis post hac. C. de bon. prof. & Bal. in. l. 2. C. ad senat. con sul. velleia. & Ioan. Faber. in. §. item siquis in fraudē. insti. de actionib. Deniq; vide Lucam de Pen. in. l. quemadmodum. de agricol. & censi. lib. 11. C. ponentem. 223. casus in quibus dolus & fraus præsumitur.

FINIS.

AD LAVDEM ET GLORIAM OMNIPOTENTIS DEI, EIVSQVÆ MATRIS VIRGINIS MARIÆ, IN VSVM ET GRATIAM STVDIOSOrum sortiuntur finem quæstiones huius voluminis don Ludouici á Peguera Sacri Regij Concilij Cathaloniæ Conciliarij: Impræsse Barcinonę in ædib⁹ Huberti Gotart. anno Christi Millesimo. Quingentesimo. Octuagesimo Quinto.

LITTERAE QVATERNIONVM huius libri, indice excepto.

A. 1. 2. 3 B. 1. 2. 3. C. 1. 2. 3. D. 1. 2. 3. E. 1. 2. 3. F. 1. 2. 3. G. 1. 2. 3. H. 1. 2. 3. I. 1. 2. 3. K. 1. 2. 3. L. 1. 2. 3. M. 1. 2. 3. N. 1. 2. 3. O. 1. 2. 3. P. 1. 2. 3. Q. 1. 2. 3. R. 1. 2.

INDEX EORVM QVAE IN HOC OPERE DON LVDOVICI A PEGVERA CONTINENTVR LOCVPLETISSIMVS.

D

E

F

li fisci

Fur pro.

G.

H

I

L

stiferi

viuendi;

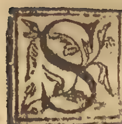
N

Nefo-

R

Rex

S

illos

T

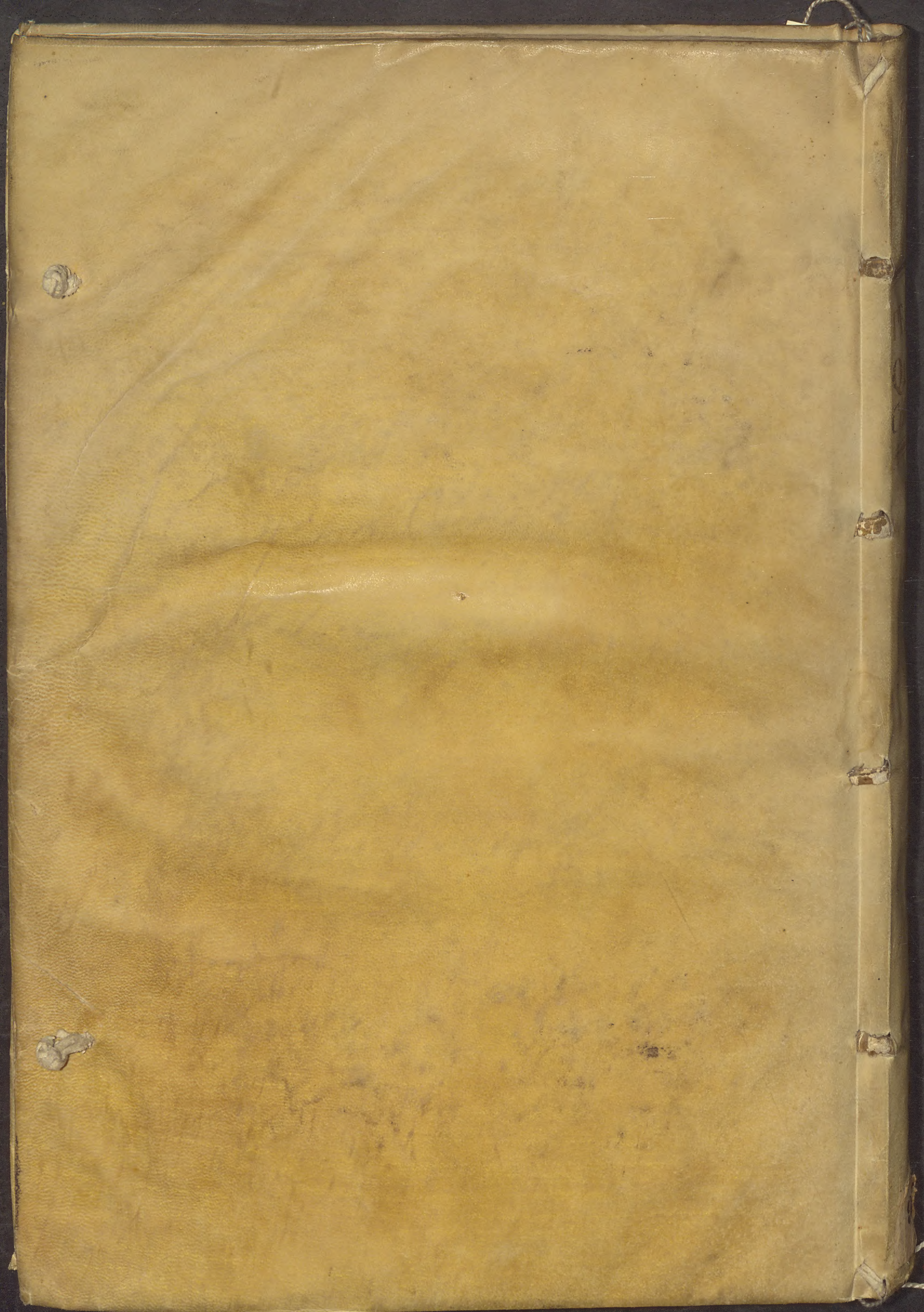
V

Virgi-

DEO GRATIAS.

PEGUER
Question
Criminal.

colorchecker CLASSIC

calibrite